BIBLIOTECA NAZ^le
152
A
64
NAPOLI

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
152
A
64
NAPOLI

83
K
38

VIII. H. 17

152
a
64.

[illegible]

P. OVIDII NASONIS

OPERUM

TOMUS III.

IN QUO

FASTI, TRISTIA,

PONTICAE EPISTOLAE,

ET IBIS.

PETRUS BURMANNUS

ad fidem veterum exemplarium caſtigavit.

BIBL. NAZIONALE DI NAPOLI

TRAJECTI BATAVORUM,

Apud GUILIELMUM VANDE WATER,

Acad. Typog. cIɔ. Iɔ. CCXIII.

Digitized by Google

AMICE LECTOR,

Kalendarium, quod vides, cum in vetuſtis membranis reperiſſem, quamvis mendoſum foedeque depravatum multis partibus & ab homine hujus argumenti non ſatis perito confectum, quia tamen Faſtis Naſonianis attexitur plerumque in codicibus antiquis, nos quoque illud in editione hac noſtra nequaquam duximus omittendum, adornaturi & ipſi aliquando Faſtos, qui Naſonianis accuratius reſpondeant. Vale.
HEINSIUS.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

A	Kal. Januarii.		Jani feſtum, Junonis, Jovis, & Aeſculapii.
b	IV.	No.	
c	III.	No.	Cancer occidit coſmice.
d	II.	No.	
e	Nonis.		Lyra oritur.
f	VIII.	Id.	

FEBRUARIUS.

d	Kal. Febr.	Templum factum eſt Carmenti. Celebratur Aſylum.
e	IV.	Non. Lyra penitus occidit.
f	III.	Non. Occidit Delphin.
g	II.	Non.
A	Nonis.	Auguſtus dictus eſt pater patriae. Aquarius vadit ad occaſum.
b	VIII.	Id.
c	VII.	Id. [Primus dies Feralium.]
d	VI.	Id.
e	V.	Id. Ver incipit.
f	IV.	Id. Initium Veris.
g	III.	Id. Bootes oritur. & eſt feſtum Fauni.
A	II.	Id.
b	Idubus.	Feſtum Jovis & Fauni. Nefaſtus dies Fabiorum.
c	XVI.	Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d	XV.	Kal. Sol intrat in Piſces. Iterum Fauni.
e	XIV.	Kal.
f	XIII.	Kal. Feſtum Quirini. Feſtum ſtultorum & Fornacis.
g	XII.	Kal. Feralia.
A	XI.	Kal. Cariſtia virorum.
b	X.	Kal. Termini.
c	IX.	Kal.
d	VIII.	Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.

e VII.

e vii. Kal.
f vi. Kal.
g v. Kal.
A iv. Kal.
b iii. Kal. Equiria in campo Martio.
c ii. Kal.

MARTIUS.

d Kal. Martii. Feſtum Martis & Junonis. Ancilia feruntur. non eſt bonum nubere.
e vi. Non.
f v. Non. Alter piſcium conditur. Oritur vindemitor.
g iv. Non. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt coſmice.
A iii. Non. Feſtum Veſtae. Cathedra Julii.
b ii. Non. Feſtum Vejovis. Pegaſus oritur heliace.
c Nonis.
d viii. Idib. Corona Ariadnes oritur.
e vii. Id.
f vi. Id.
g v. Id.
A iv. Id.
b iii. Id.
c ii. Id. Altera Equiria fiunt juxta Tyberim.
d Idibus. Feſtum Annae Perennae. Julius Caeſar occiſus in Capitolio.

e xvii.

e	xvii.	Kal. Aprilis. Scorpius oritur.
f	xvi.	Kal. Milvius oritur. Feſtum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri ſacrificamus. Libera toga datur. Milvus oritur chronice. Feſtum eſt Ledaeorum qui fuerunt Argivi, vel Larium.
g	xv.	Kal.
A	xiv.	Kal. Quinquatria Palladis captae.
b	xiii.	Kal.
c	xii.	Kal.
d	xi.	Kal. Sol in Arietem.
e	x.	Kal. Ultimus dies quinquatruum.
f	ix.	Kal.
g	viii.	Kal. Aequinoctium vernale.
A	vii.	Kal.
b	vi.	Kal.
c	v.	Kal. Feſtum Jani, Concordiae, Pacis, & Salutis.
d	iv.	Kal.
e	iii.	Kal.
f	ii.	Kal. Feſta Lunae labentis templum in Aventino monte.

APRILIS.

g		Kal. Aprilis. Feſtum Veneris & Virilis Fortunae. Scorpius occidit.
A	iv.	Non. Pleiades oriuntur.

b	III.	Non. Meretrices lavantur ſub myrtho. Fors Fortuna Virilis. Scorpius occidit coſmice.
c	II.	Non. Hebae & Matri Deorum. Megalenſes ludi fiunt.
d	Nonis.	Feſtum Publicae Fortunae.
e	VIII.	Id. Orion occidit chronice.
f	VII.	Id. Feſtum Cerealium ludorum. Libra occidit coſmice. Juba victus eſt à Jul. Caeſare.
g	VI.	Id.
A	V.	Id.
b	IV.	Id.
c	III.	Id.
d	II.	Id.
e	Idibus.	Feſtum Jovis Victoris. Templum..... Libertatis.
f	XVIII.	Kal. Maii. Dies grandinoſa. Auguſtus Caeſar vicit Mutinenſes.
g	XVII.	Kal. Forda litatur Telluri.
A	XVI.	Kal. Triumphus Auguſti. Hyades occidunt heliace.
b	XV.	Kal. Sol in Taurum.
c	XIV.	Kal. Equiria. Combuſtio vulpium.
d	XIII.	Kal. Feſta Palis. Roma condita.
e	XII.	Kal. Feſta Veneris. Vinalia.
f	XI.	Kal.
g	X.	Kal.
A	IX.	Kal.
b	VIII.	Kal.

c vii. Kal.
d vi. Kal. Feſtum Rubiginis. Aries oritur heliace * Prothius oritur coſmice, occidit heliace. Tempora Veris prima finita ſunt.
e v. Kal.
f iv. Kal. Feſtum Florae & Veſtae.
g iii. Kal.
A ii. Kal.

MAJUS.

b Kal. Maii. Amalthea capra oritur coſmice. Ara Laribus poſita.
c vi. No. Flat ventus Argeſtes. Hyades oriuntur coſmice. Finis Floralium.
d v. No. Panthera Chironis oritur chronice.
e iv. No.
f iii. No. Stellificatio Lyrae. Sagittarius oritur.
g ii. No. Scorpius apparet in parte media.
A Nonis.
b viii. Id. Lemuria celebrantur. non eſt bonum nubere.
c vii. Id. Orion occidit chronice.
d vi. Id. Feſtum Martis Biſultoris.
e v. Id.

f	IV.	Id.
g	III.	Id.
A	II.	Id. Pliades oriuntur heliace. aeſtas incipit.
b	Idibus.	Ora tauri oriuntur heliace. Scirpea ſimulacra mittuntur in Tiberim. Feſtum eſt Mercurii.
c	XVII.	Kal. Junii.
d	XVI.	Kal. Junii.
e	XV.	Kal. Sol it in geminos. Agonia Junii fiunt.
f	XIV.	Kal. Canis Orionis exit.
g	XIII.	Kal. Luſtra Vulcani fiunt.
A	XII.	Kal.
b	XI.	Kal.
c	X.	Kal. Mos ſacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum, non modo ineſt fuga Tarquinii. ineſt VIII. Kal. Mart.
d	IX.	Kal. Feſtum Publicae Fortunae.
e	VIII.	Kal. Roſtra aquilae oritur chronice.
f	VII.	Kal. Bootes occidit heliace.
g	VI.	Kal. Hyas occidit heliace, oriens coſmice.
A	V.	Kal.
b	IV.	Kal.
c	III.	Kal.
d	II.	Kal.

JUNIUS.

e	Kal. Junii.	Feſta Carnae, Junonis Monetae, Martis, & Tempeſtatis. Aquila oritur chronice.
f	IV.	No. Hyades oriuntur heliace.
g	III.	No. Bellonae Feſtum.
A	II.	No. Dedicatio templi Herculis.
b	Nonis.	Feſtum Trinomii dei Fidei Sancti Semipatris. Malum eſt nubere ante Idus.
c	VIII.	Idus.
d	VII.	Id. Tergum urſae occidit heliace, & regis Lycaoni. Lycaonida fiunt, ludi Tyberis.
e	VI.	Id. Datum eſt templum Menti. Feſtum eſt Veſtae. Aſinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Craſſi & ſuorum.
f	V.	Id. Delphin oritur chronice.
g	IV.	Id. Matralia fiunt. Rutilius & Didius occiduntur. Templum Fortunae Servius; Concordiae Livia dedicavit.
A	III.	Id.
b	II.	Id.
c	Idibus.	Jovi invicto datum eſt templum. Minora quinquatria Palladis fiunt.

d XVIII. Kal. Julii.
e XVII. Kal. Dione orta eſt Heliace in fronte Tauri.
f XVI. Kal. Flat Zephyrus proſper navigantibus.
g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
A XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Volſci & Aequi vincuntur.
c XII. Kal. Templum datum eſt Sumano Jovi.
d XI. Kal. Aeſculapius, qui & dicitur Ophiuchus & Serpentarius, chronice oritur.
e X. Kal.
f IX. Kal. Victus eſt Flaminius.
g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Feſtum Fortis Fortunae. Solſtitium.
A VII. Kal. Feſtum Larium & Jovis Statoris.
b VI. Kal. Orion apparet à Zona inferius. Solſtitium.
c V. Kal. Laurum.
d IV. Kal. Templo Quirino factum.
e III. Kal.
f II. Kal. Feſtum Pïeridum.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER I.

Tempora cum cauſſis Latium digeſta per annum,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, canam.
Excipe pacato, Caeſar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidae dirige navis iter.
Officiique levem non averſatus honorem,
In tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognoſces Annalibus eruta priſcis;
Et quo ſit merito quaeque notata dies.
Invenies illic & feſta domeſtica vobis.
Saepe tibi pater eſt, ſaepe legendus avus.
Quaeque ferunt illi, pictos ſignantia Faſtos,
Tu quoque cum Druſo praemia fratre feres.
Caeſaris arma canant alii; nos Caeſaris aras:
Et quoſcumque ſacris addidit ille dies.
Adnue conanti per laudes ire tuorum:
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires.
Ingenium vultu ſtatque caditque tuo.
Pagina judicium docti ſubitura movetur
Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.
Quae ſit enim culti facundia ſenſimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cum ſe tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas:
Auſpice te felix totus ut annus eat.

Tempora digereret cum conditor Urbis, in anno
  Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
Scilicet arma magis, quam ſidera, Romule, nôras:
  Curaque finitimos vincere major erat.
Eſt tamen & ratio, Caeſar, quae moverit illum:
  Erroremque ſuum quo tueatur habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans;
  Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere conjugis uxor
  Suſtinet in viduâ triſtia ſigna domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
  Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus menſis, Veneriſque ſecundus:
  Haec generis princeps, ipſius ille pater.
Tertius à Senibus, Juvenum de nomine quartus:
  Quae ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas praeterit umbras;
  Menſibus antiquis adpoſuitque duos.

Ne tamen ignores variorum jura dierum:
  Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
  Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perſtare die ſua jura putâris;
  Qui jam Faſtus erit, mane Nefaſtus erat.
Nam ſimul exta Deo data ſunt, licet omnia fari;
  Verbaque honoratus libera Praetor habet.
Eſt quoque, quo populum jus eſt includere ſeptis:
  Eſt quoque, qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Junonis cura Kalendas:
  Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela Deo caret. omnibus iſtis
  (Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
  Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Haec mihi dicta ſemel, totis haerentia Faſtis,
  (Ne ſeriem rerum ſcindere cogar) erunt.

Ecce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum;
  Inque meo primus carmine Janus adeſt.

Jane

Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
  Solus de Superis qui tua terga vides;
Dexter ades Ducibus; quorum ſecura labore
  Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis, Populoque Quirini:
  Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur: linguisque animisque favete.
  Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures; inſanaque protinus abſint
  Jurgia. differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether;
  Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?
Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
  Et tremulum ſummâ ſpargit in aede jubar.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces:
  Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.
Jamque novi praeeunt faſces; nova purpura fulget:
  Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci,
  Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Juppiter, arce ſuâ totum cum ſpectet in orbem;
  Nil niſi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere ſemper,
  A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen eſſe Deum te dicam, Jane biformis?
  Nam tibi par nullum Graecia numen habet.
Ede ſimul cauſſam, cur de coeleſtibus unus,
  Sitque quod à tergo, ſitque quod ante, vides.
Haec ego cum ſumtis agitarem mente tabellis;
  Lucidior viſa eſt, quam fuit ante, domus.
Tum ſacer, ancipiti mirandus imagine, Janus
  Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obſtupui; ſenſique metu riguiſſe capillos:
  Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenens dextrâ baculum, clavemque ſiniſtrâ,
  Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce, metu poſito, vates operoſe dierum,
  Quod petis: & voces percipe mente meas.

Me Chaos antiqui (nam res ſum priſca) vocabant.
Adſpice, quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, &, quae tria corpora reſtant,
Ignis, aquae, tellus, unus acervus erant.
Ut ſemel haec rerum receſſit lite ſuarum,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos;
Flamma petît altum; propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque ſolo.
Tunc ego, qui fueram globus, & ſine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque, confuſae quondam nota parva figurae,
Ante quod eſt in me, poſtque videtur idem.
Accipe, quaeſitae quae cauſſa ſit altera formae.
Hanc ſimul ut nôris, officiumque meum.
Quidquid ubique vides, coelum, mare, nubila, terras;
Omnia ſunt noſtrâ clauſa, patentque, manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miſcebitur orbis,
Ni teneant rigidae condita bella ſerae.
Praeſideo foribus coeli cum mitibus Horis:
It, redit officio Juppiter ipſe meo.
Inde vocor Janus. cui cum Cereale ſacerdos
Imponit libum, mixtaque farra ſali,
Nomina ridebis. modo namque Patulcius idem,
Et modo ſacrifico Cluſius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetuſtas
Nomine diverſas ſignificare vices.
Vis mea narrata eſt: cauſſam nunc diſce figurae.
Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes:
E quibus haec populum ſpectat; at illa Larem.
Utque, ſedens veſter primi prope limina tecti,
Janitor egreſſus introitusque videt;
Sic ego proſpicio, coeleſtis janitor aulae,
Eöas partes, Heſperiasque ſimul.

Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita ſecta vias.
Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, ſi plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, faſſus erat.
Sumſi animum, gratesque Deo non territus egi:
Verbaque ſum ſpectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc eſt nova temporis aetas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur vitibus arbos;
Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum:
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent,
Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tum blandi ſoles: ignotaque prodit hirundo;
Et luteum celsâ ſub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Haec anni novitas jure vocanda fuit.
Quaeſieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in verſus ſic ſua verba duos.
Bruma novi prima eſt, veterisque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phoebus & annus idem.
Poſt ea mirabar, cur non ſine litibus eſſet
Prima dies. Cauſſam percipe, Janus ait.
Tempora commiſi naſcentia rebus agendis;
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quisque ſuas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo tura merumque fero?
Ut per me poſſis aditum, qui limina ſervo,
Ad quoſcumque velim prorſus, habere Deos.
At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis;
Et damus alternas, accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omina principiis, inquit, ineſſe ſolent.

In pretio pretium nunc eſt. dat cenſus honores;
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile quaeris,
Curque juvent noſtras aera vetuſta manus.
Aera dabant olim; melius nunc omen in auro eſt:
Victaque concedit priſca moneta novae.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea. majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt aequè dignus uterque coli.
Finierat monitus. placidis ita rurſus, ut ante,
Clavigerum verbis adloquor ipſe Deum:
Multa quidem didici. ſed cur navalis in aere
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?
Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
Ni vetus ipſa dies extenuaret opus.
Cauſſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Coelitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſervavit in aere;
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.
Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima laevum
Radit arenoſi Thybridis unda latus.
Hîc, ubi nunc Roma eſt, incaedua ſilva virebat:
Tantaque res paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtro
Nuncupat haec aetas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum Juſtitiam facinus mortale fugârat.
(Ultima de Superis illa reliquit humum.)
Proque metu populum ſine vi pudor ipſe regebat.
Nullus erat, juſtis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem poſteſque tuebar:
Et clavem oſtendens, Haec, ait, arma gero.

Preſſe-

Preſſerat ora Deus. tunc ſic noſtra ora reſolvo,
Voce meâ voces eliciente Dei.
Cum tot ſint Jani; cur ſtas ſacratus in uno,
Hîc ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii rettulit arma Titi.
Utque levis cuſtos, armillis capta Sabinis,
Ad ſummae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc eſt, per quem deſcenditis, inquit,
Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
Demſerat adpoſitas inſidioſa ſeras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipſe meae movi callidus artis opus.
Oraque, quâ pollens ope ſum, fontana recluſi;
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen gelidis ſubjeci ſulphura venis:
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulſis percepta Sabinis;
Quaeque fuit, tuto reddita forma loco eſt;
Ara mihi poſita eſt, parvo conjuncta ſacello:
Haec adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.
At cur pace lates, motiſque recluderis armis?
Nec mora; quaeſiti reddita cauſſa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demtâ janua noſtra ſerâ.
Pace fores obdo; ne quâ diſcedere poſſit:
Caeſareoque diu nomine clauſus ero.
Dixit; &, attollens oculos diverſa tuentes,
Adſpexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat; & veſtri, Germanice, cauſſa triumphi
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face aeternos, Pacem, Paciſque miniſtros:
Neve ſuum, praeſta, deſerat auctor opus.
Quod tamen ex ipſis licuit mihi diſcere Faſtis;
Sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phoebo Nymphâque Coronide natum
Inſula, dividuâ quam premit amnis aquâ.

Juppi-

Juppiter in parte eſt. cepit locus unus utrumque:
Junctaque ſunt magno templa nepotis avo.
Quid vetat & ſtellas, ut quaeque oriturque caditque,
Dicere? promiſſi pars ſit & iſta mei.
Felices animos, quibus haec cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit!
Credibile eſt illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiaeve labor.
Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco;
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovêre oculis diſtantia ſidera noſtris;
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur coelum: non ut ferat Oſſan Olympus;
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.
Nos quoque ſub ducibus coelum metabimur illis,
Ponemusque ſuos ad ſtata ſigna dies.
Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque coeleſti rore madebit humus,
Octipedis fruſtra quaeruntur brachia Cancri:
Praeceps occiduas ille ſubivit aquas.
Inſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyrâ.
Quattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis eſſe potes ſuccinctus cauſſa miniſter,
Hoſtia coelitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper, Agone? rogas, nec niſi juſſus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, ſed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc feſtum priſcis Agnalia dictum;
Una ſit ut proprio litera demta loco.
An, quia praeviſos in aquâ timet hoſtia cultros,
A pecoris lux eſt iſta notata metu?
Pars etiam, fieri ſolitis aetate priorum
Nomina de ludis Graja tuliſſe diem.

Et

Et pecus antiquus dicebat Agonia ſermo:
Veraque judicio eſt ultima cauſſa meo.
Utque ea nunc certa eſt; ita Rex placare ſacrorum
Numina lanigerae conjuge debet ovis.
Victima, quae dextrâ cecidit victrice, vocatur.
Hoſtibus amotis hoſtia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
Acta per aequoreas hoſpita navis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miſerat India coſtum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui poſſet violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidae gaviſa eſt ſanguine porcae,
Ulta ſuas meritâ caede nocentis opes.
Nam ſata, vere novo teneris lactentia ſulcis,
Eruta ſetigerae comperit ore ſuis.
Sus dederat poenas. exemplo territus hujus
Palmite debueras abſtinuiſſe caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur: noxae tibi deditus hoſtis
Spargitur adfuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit: nocuit quoque culpa capellae.
Quid bos, quid placidae commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtaeus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat inceptos deſtituiſſe favos.
Caerula quem genetrix aegre ſolata dolentem,
Addidit haec dictis ultima verba ſuis:
Siſte, puer, lacrimas. Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quae periere, dabit.

De-

Decipiat ne te verſis tamen ille figuris;
  Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: reſolutaque ſomno
  Adligat aequorei brachia capta Senis.
Ille ſuâ faciem transformis adulterat arte:
  Mox domitus vinclis in ſua membra redit.
Oraque caeruleâ tollens rorantia barbâ;
  Quâ, dixit, repares arte, requiris, apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci:
  Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Juſſa facit paſtor. fervent examina putri
  De bove: mille animas una necata dedit.
Poſcit ovem fatum. verbenas improba carpſit;
  Quas pia Dîs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt; animam cum ponat in aris
  Lanigerumque pecus, ruricolaeque boves?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
  Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici pro virgine caeſa Dianae,
  Nunc quoque pro nullâ virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos;
  Et quicumque tuas accolit, Haeme, nives.
Caeditur & rigido Cuſtodi ruris aſellus.
  Cauſſa pudenda quidem eſt, huic tamen apta Deo.
Feſta corymbiferi celebrabas Graecia Bacchi,
  Tertia quae ſolito tempore bruma refert.
Dî quoque cultores gelidi venere Lycei,
  Et quicumque joci non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus;
  Quaeque colunt amnes, ſolaque rura, Deae.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello,
  Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
  Gramine veſtitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat ſibi quisque coronam.
  Miſcendas parcè rivus agebat aquas.
Naïdes effuſis aliae ſine pectinis uſu,
  Pars aderant, poſitis arte manuque comis.

Illa ſuper ſuras tunicam collecta miniſtrat:
  Altera diſſuto pectus aperta ſinu.
Exſerit haec humerum: veſtem trahit illa per herbas.
  Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent:
  Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris:
Te quoque, inexſtinctae Silene libidinis, urunt.
  Nequitia eſt, quae te non ſinit eſſe ſenem.
At ruber, hortorum decus & tutela, Priapus
  Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: ſolâ ſuſpirat in illâ:
  Signaque dat nutu; ſollicitatque notis.
Faſtus ineſt pulchris, ſequiturque ſuperbia formam.
  Irriſum vultu deſpicit illa ſuo.
Nox erat: &, vino ſomnum faciente, jacebant
  Corpora, diverſis victa ſopore locis.
Lotis in herbosâ, ſub acernis ultima ramis,
  Sicut erat luſu feſſa, quievit humo.
Surgit amans: animamque tenens, veſtigia furtim
  Suſpenſo digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveae ſecreta cubilia Nymphae;
  Ipſa ſui flatûs ne ſonet aura, cavet.
Et jam finitimâ corpus librabat in herbâ:
  Illa tamen multi plena ſoporis erat.
Gaudet: &, à pedibus tracto velamine, vota
  Ad ſua felici coeperat ire viâ.
Ecce rudens rauco Sileni vector aſellus
  Intempeſtivos edidit ore ſonos.
Territa conſurgens Nymphe manibusque Priapum
  Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obſcaenâ nimium quoque parte paratus,
  Omnibus ad Lunae lumina riſus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris: & hinc eſt
  Helleſpontiaco victima grata Deo.
Intactae fueratis aves, ſolatia ruris;
  Adſuetum ſilvis, innocuumque genus;
Quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
  Et facili dulces editis ore modos.

Sed

Sed nihil iſta juvant : quia linguae crimen habetis,
Dîque putant mentes vos aperire ſuas.
Nec tamen id falſum. nam, Dîs ut proxima quaeque,
Nunc pennâ veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique caeſa eſt :
Juveruntque Deos indicis exta ſui.
Ergo ſaepe, ſuo conjux abducta marito,
Uritur in calidis alba columba focis.
Nec defenſa juvant Capitolia, quo minus anſer
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deae Nocti criſtatus caeditur ales,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum ſuper aequora ſidus
Tollitur; & patriis exſerit ora vadis.
Poſtera lux hiemem medio diſcrimine ſignat :
Aequaque praeteritae, quae ſuperabit, erit.
Proxima proſpiciet Tithono nupta relicto
Arcadiae ſacrum pontificale Deae.
Te quoque lux eadem, Turni ſoror, aede recepit;
Hic ubi Virgineâ Campus obitur aquâ.
Unde petam cauſſas horum, moremque ſacrorum?
Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum,
Propoſitoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Lunâ (de ſe ſi creditur ipſi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hîc fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
Nobilior ſacrae ſanguine matris erat.
Quae, ſimul aethereos animo conceperat ignes;
Ore dabat vero carmina plena Dei.
Dixerat haec nato motus inſtare, ſibique,
Multaque praeterea, tempore nacta fidem.
Nam juvenis, verâ nimium cum matre, fugatus
Deſerit Arcadiam, Parrhaſiumque larem.
Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
(Siſte, puer, lacrimas) iſta ferenda tibi eſt.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus. offenſo pulſus es urbe Deo.

Non meriti poenam pateris, ſed Numinis iram.
  Eſt aliquid magnis crimen abeſſe malis.
Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
  Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.
Nec tamen ut primus moere mala talia paſſus:
  Obruit ingentes iſta procella viros.
Paſſus idem, Tyriis qui quondam pulſus ab oris,
  Cadmus, in Aoniâ conſtitit exſul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſëus Iäſon:
  Et quos praeterea longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt; ut piſcibus aequor:
  Ut volucri, vacuo quidquid in orbe patet.
Nec fera tempeſtas toto tamen horret in anno:
  Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmatâ mente parentis
  Nave ſecat fluctus, Heſperiamque tenet.
Jamque ratem doctae monitu Carmentis in amnem
  Egerat, & Thuſcis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui ſunt vada juncta Terenti,
  Adſpicit; & ſparſas per loca ſola caſas.
Utque erat, immiſſis puppim ſtetit ante capillis;
  Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens ſua brachia ripam,
  Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neve daret ſaltum properans inſiſtere terrae,
  Vix eſt Evandri vixque retenta manu.
Dîque petitorum, dixit, ſalvete locorum;
  Tuque novos coelo terra datura deos:
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hoſpita tellus,
  Et nemorum Divae, Naïadumque chori;
Eſte bonis avibus viſi natoque mihique:
  Ripaque felici tacta ſit iſta pede.
Fallor? an hi fient ingentia moenia colles?
  Juraque ab hac terrâ cetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
  Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniae tangent haec litora pinus.
  Hîc quoque cauſſa novi femina Martis erit.

Care nepos, Palla, funeſta quid induis arma?
  Indue. non humili vindice caeſus eris.
Victa tamen vinces, everſaque Troja reſurges.
  Obruet hoſtiles iſta ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammae:
  Num minus hic toto eſt altior orbe cinis?
Jam pius Aeneas ſacra, & ſacra altera patrem,
  Adferet. Iliacos excipe, Veſta, Deos.
Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
  Et fient ipſo ſacra colente Deo:
Et penes Auguſtos patriae tutela manebit.
  Hanc fas imperii frena tenere domum.
Indè nepos natusque Dei (licet ipſe recuſet)
  Pondera coeleſti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim ſacrabor in aris;
  Sic Auguſta novum Julia numen erit.
Talibus ut noſtros dictis deſcendit in annos,
  Subſtitit in medios praeſcia lingua ſonos.
Puppibus egreſſus Latiâ ſtetit exſul in herbâ.
  Felix, exſilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit. ſtabant nova tecta: nec alter
  Montibus Auſoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Eritheïdas adplicat heros,
  Emenſus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hoſpitium domus eſt Tegeaea; vagantur
  Incuſtoditae laeta per arva boves.
Mane erat: excuſſus ſomno Tirynthius hoſpes
  De numero tauros ſentit abeſſe duos.
Nulla videt taciti quaerens veſtigia furti:
  Traxerat averſos Cacus in antra feros;
Cacus Aventinae timor atque infamia ſilvae,
  Non leve finitimis hoſpitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
  Grande: pater monſtri Mulciber hujus erat.
Proque domo longis ſpelunca receſſibus ingens,
  Abdita, vix ipſis invenienda feris.
Ora ſuper poſtes adfixaque brachia pendent,
  Squallidaque humanis oſſibus albet humus.

Servatâ male parte boum Jove natus abibas:
Mugitum rauco furta dedere ſono.
Accipio revocamen, ait; vocemque ſecutus
Impia per ſilvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti praeſtruxerat objice montis:
Vix juga moviſſent quinque bis illud opus.
Nititur hic humeris, (coelum quoque ſederat illis)
Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod ſimul evulſum eſt, fragor aethera terruit ipſum;
Ictaque ſubſedit pondere molis humus.
Prima movet Cacus collatâ proelia dextrâ;
Remque ferox ſaxis ſtipitibusque gerit.
Quîs ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat, ſpirare Typhoëa credas,
Et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
Ter quater adverſi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum ſanguine fumos;
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum
Victor, & Evandrum ruricolasque vocat.
Conſtituitque ſibi, quae Maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adeſſe,
Hercule quo tellus ſit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut Dîs gratiſſima vixit,
Poſſidet hunc Jani ſic Dea menſe diem.
Idibus in magni caſtus Jovis aede ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis:
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro;
Et tuus Auguſto nomine dictus avus.
Perlege diſpoſitas generoſa per atria ceras;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de ſe vocat: alter Iſauras,
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.
Hunc Numidae faciunt, illum Meſſana ſuperbum;
Ille Numantinâ traxit ab urbe notam.

Et

Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.
Me miſerum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis; tot ſumat nomina Caeſar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis ademtæ,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum menſura tuarum eſt:
Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus eſt ultra Fabios cognominis ullus.
Illa domus meritis Maxima dicta ſuis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic ſocium ſummo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant Auguſta Patres: Auguſta vocantur
Templa, ſacerdotum ritè dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque ſuâ Juppiter auget ope.
Augeat imperium noſtri Ducis, augeat annos:
Protegat & veſtras querna corona fores.
Auſpicibusque Deis tanti cognominis heres
Omine ſuſcipiat, quo pater, orbis onus.
Reſpiciet Titan actas ubi tertius Idus;
Fient Parrhaſiae ſacra relata Deae.
Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant:
Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.
Mox honor eripitur, matronaque deſtinat omnis
Ingratos nullâ prole novare viros.
Neve daret partus; ictu temeraria caeco
Viſceribus creſcens excutiebat onus.
Corripuiſſe Patres auſas immitia nuptas,
Jus tamen exemtum reſtituiſſe, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeaeae ſacra parenti
Pro pueris fieri virginibusque jubent.
Scortea non illi fas eſt inferre ſacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, adſiſte precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placantur Poſtvertaque, ſive ſorores,
Sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.

Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
  Altera verſurum poſtmodo quidquid erat.
Candida te niveo poſuit lux proxima templo,
  Quâ fert ſublimes alta Moneta gradus:
Nunc bene proſpicies Latiam, Concordia, turbam:
  Nunc te ſacratae reſtituêre manus.
Furius (antiquum) populi ſuperator Hetruſci
  Voverat, & voti ſolverat ante fidem.
Cauſſa, quod à Patribus ſumtis ſeceſſerat armis
  Vulgus; & ipſa ſuas Roma timebat opes.
Cauſſa recens melior. paſſos Germania Crines
  Porrigit auſpiciis, Dux venerande, tuis.
Inde triumphatae libaſti munera gentis;
  Templaque feciſti, quam colis ipſe, Deae.
Haec tua conſtituit Genetrix & rebus & arâ,
  Sola toro magni digna reperta Jovis.
Haec ubi tranſierint; Capricorno, Phoebe, relicto,
  Per juvenis curres ſigna gerentis aquam.
Septimus hinc Oriens cum ſe demiſerit undis;
  Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
Sidere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis
  Qui micat in medio pectore, merſus erit.
Ter quater evolvi ſignantes tempora Faſtos;
  Nec Sementiva eſt ulla reperta dies:
Cum mihi, ſenſit enim, Lux haec indicitur, inquit,
  Muſa. quid à Faſtis non ſtata ſacra petis?
Utque dies incerta ſacro, ſic tempora certa;
  Seminibus jactis eſt ubi foetus ager.
State coronati plenum ad praeſepe juvenci:
  Cum tepido veſtrum vere redibit opus.
Ruſticus emeritum palo ſuſpendat aratrum:
  Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice, da requiem terrae, ſemente peractâ:
  Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat feſtum. pagum luſtrate, coloni;
  Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum, Telluſque, Cereſque,
  Farre ſuo, gravidae viſceribuſque ſuis.

Offi-

Officium commune Ceres & Terra tuentur.
  Haec praebet cauſſam frugibus, illa locum.
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
  Quernaque glans victa eſt utiliore cibo;
Frugibus immenſis avidos ſatiate colonos,
  Ut capiant cultûs praemia digna ſui.
Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus:
  Nec nova per gelidas herba ſit uſta nives.
Cum ſerimus; coelum ventis aperite ſerenis:
  Cum latet; aethereâ ſpargite ſemen aquâ.
Neve graves cultis Cerealia dona, cavete,
  Agmine laeſuro depopulentur aves.
Vos quoque ſubjectis, formicae, parcite granis:
  Poſt meſſem praedae copia major erit.
Interea creſcat ſcabrae rubiginis expers,
  Nec vitio coeli palleat aegra ſeges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
  Divitiis pereat luxurioſa ſuis.
Et careant loliis, oculos vitiantibus, agri;
  Nec ſterilis culto ſurgat avena ſolo.
Triticeos foetus, paſſuraque farra bis ignem,
  Hordeaque ingenti foenore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
  Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuere viros erat aptior enſis
  Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula ceſſabant: verſique in pila ligones,
  Factaque de raſtri pondere caſſis erat.
Gratia Dîs, domuique tuae: religata catenis
  Jampridem noſtro ſub pede bella jacent.
Sub juga bos veniat; ſub terras ſemen aratas.
  Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
At quae venturas praecedet ſexta Kalendas,
  Hac ſunt Ledaeis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
  Circa Juturnae compoſuere lacus.
Ipſum nos carmen deducit Pacis ad aram.
  Haec erit à menſis fine ſecunda dies.

Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
  Pax ades; & toto mitis in orbe mane.
Dum deſunt hoſtes, deſit quoque cauſſa triumphi.
  Tu ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
  Canteturque ferâ, nil niſi pompa, tubâ.
Horreat Aeneadas & primus & ultimus orbis:
  Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Tura, ſacerdotes, pacalibus addite flammis;
  Albaque percuſsâ victima fronte cadat.
Utque domus, quae praeſtat eam, cum Pace perennet,
  Ad pia propenſos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars eſt exacta laboris;
  Cumque ſuo finem menſe libellus habet.

P. OVIDII NASONIS FASTORUM

LIBER II.

Janus habet finem. cum carmine creſcit & annus.
Alter ut hinc menſis, ſic liber alter eat
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:
Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore miniſtros;
Cum luſit numeris prima juventa ſuis.
Idem ſacra cano, ſignataque tempora Faſtis.
Ecquis ad haec illinc crederet eſſe viam?
Haec mea militia eſt. ferimus, quae poſſumus, arma:
Dextraque non omni munere noſtra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galeâ tegimur, nec acuto cingimur enſe;
(His habilis telis quilibet eſſe poteſt.)
At tua proſequimur ſtudioſo pectore, Caeſar,
Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades; & placido paullum mea munera vultu
Reſpice; pacando ſi quid ab hoſte vacas.
Februa Romani dixere piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.
Pontifices ab Rege petunt & Flamine lanas,
Quîs veteri linguâ Februa nomen erat.
Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum micâ farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui caeſus ab arbore purâ,
Caſta ſacerdotum tempora fronde tegit.
Ipſe ego Flaminicam poſcentem februa vidi;
Februa poſcenti pinea virga data eſt.

Denique quodcumque eſt, quo pectora noſtra piamur,
  Hoc apud intonſos nomen habebat avos.
Menſis ab his dictus: ſectâ quia pelle Luperci
  Omne ſolum luſtrant; idque piamen habent.
Aut quia placatis ſunt tempora pura ſepulcris,
  Tunc cum ferales praeteriere dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamina cauſſam
  Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Graecia principium moris fuit. illa nocentes
  Impia luſtratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipſum quoque Pelea Phoci
  Caede per Haemonias ſolvit Acaſtus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus
  Credulus immeritâ Phaſida fovit ope.
Amphiaraïdes Naupactôo Acheloo,
  Solve nefas, dixit. ſolvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui triſtia crimina caedis
  Flumineâ tolli poſſe putetis aquâ!
Sed tamen (antiqui ne neſcius ordinis erres)
  Primus, ut eſt, Jani menſis & ante fuit.
Qui ſequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
  Tu quoque ſacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani menſis, quia janua prima eſt.
  Qui ſacer eſt imis manibus, imus erat.
Poſtmodo creduntur ſpatio diſtantia longo
  Tempora bis quini continuaſſe Viri.
Principio menſis Phrygiae contermina Matri
  Soſpita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi ſint illis, quaeris, ſacrata Kalendis,
  Templa Deae? longo procubuere die.
Cetera ne ſimili caderent labefacta ruinâ
  Cavit ſacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris ſentitur nulla ſenectus.
  Nec ſatis eſt homines, obligat ille Deos.
Templorum poſitor, templorum ſancte repoſtor,
  Sit Superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi coeleſtes, quot tu coeleſtibus, annos:
  Proque tuâ maneant in ſtatione domo.

Tum.

Tum quoque vicini lucus celebratur Aſyli;
Quâ petit aequoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis ſummâ caeditur arce bidens.
Saepe graves pluvias adopertus nubibus Auſter
Concitat, aut poſitâ ſub nive terra latet.
Proximus Heſperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cum juga demit equis;
Illâ nocte aliquis, tollens ad ſidera vultum,
Dicet, ubi eſt hodie, quae Lyra fulſit heri?
Dumque Lyram quaeret, medii quoque terga Leonis
In liquidas ſubito merſa notabit aquas.
Quem modo caelatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiet viſus nocte ſequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cum domino ſeu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae neſcit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Saepe, ſequens agnam, lupus eſt hac voce retentus:
Saepe avidum fugiens reſtitit agna lupum:
Saepe canes leporesque umbrâ cubuere ſub unâ;
Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leae.
Et ſine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia ſaepe tuis fertur, vocalis Arion,
Tamquam fraternis obſtupuiſſe modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde domum repetens puppim conſcendit Arion;
Atque ita quaeſitas arte ferebat opes.
Forſitan, infelix, ventos undamque timebas.
At tibi nave tuâ tutius aequor erat.
Namque gubernator deſtricto conſtitit enſe,
Ceteraque armatâ conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
Non ſunt haec digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat ſumtâ pauca referre lyrâ.

Dant veniam, ridentque moram. capit ille coronam;
Quae poſſit crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos.
Flebilibus veluti numeris canentia durâ
Trajectus pennâ tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus deſilit undas.
Spargitur impulsâ caerula puppis aquâ.
Inde (fide majus) tergo Delphina recurvo
Se memorant oneri ſuppoſuiſſe novo.
Ille ſedens citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & aequoreas carmine mulcet aquas.
Dî pia facta vident. aſtris Delphina recepit
Juppiter; & ſtellas juſſit habere novem.
Nunc mihi mille ſonos, quoque eſt memoratus Achilles
Vellem, Maeonide, pectus ineſſe tuum.
Dum canimus ſacras alterno pectine Nonas;
Maximus hinc Faſtis adcumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urguent.
Haec mihi praecipuo eſt ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat iſta pedis.
Sancte Pater Patriae, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. ſerò quoque vera tuliſti
Nomina. jam pridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Juppiter alto,
Nomen habes. hominum tu pater, ille Deûm.
Romule, concedas. facit hic tua magna tuendo
Moenia: tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Caeninaque ſenſit.
Hoc Duce Romanum eſt Solis utrumque latus.
Tu breve neſcio quid victae telluris habebas:
Quodcumque eſt alto ſub Jove, Caeſar habet.
Tu rapis, hic caſtas duce ſe jubet eſſe maritas.
Tu recipis luco, ſubmovet ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent ſub Caeſare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille tenet.

Te Remus incuſat; veniam dedit hoſtibus ille.
  Coeleſtem fecit te Pater; ille Patrem.
JAM puer Idaeus mediâ tenus eminet alvo,
  Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, ſi quis Borean horrere ſolebat,
  Gaudeat. à Zephyris mollior aura venit.
Quintus ab aequoreis nitidum jubar extulit undis
  Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; reſtant tibi frigora, reſtant:
  Magnaque diſcedens ſigna relinquit hiems.
Tertia nox veniat: Cuſtodem protinus Urſae
  Adſpicies geminos exſeruiſſe pedes.
Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam
  Calliſto ſacri pars fuit una Chori.
Illa Deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
  Eſte meae teſtes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promiſſaque foedera ſerva,
  Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera ſervaſſet, ſi non formoſa fuiſſet.
  Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phoebe ſilvis venata redibat;
  Aut plus, aut medium Sole tenente diem.
Ut tetigit lucum. (denſâ niger ilice lucus;
  In medio gelidae fons erat altus aquae)
Hac, ait, in ſilvâ, virgo Tegeaea, lavemur.
  Erubuit falſo virginis illa ſono.
Dixerat & Nymphis: Nymphae velamina ponunt.
  Hanc pudet, & tardae dat mala ſigna morae.
Exuerat tunicas. uteri manifeſta tumore
  Proditur indicio ponderis ipſa ſui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaöni, coetus
  Deſere, nec caſtas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implêrat cornibus orbem:
  Quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laeſa furit Juno, formam mutatque puellae.
  Quid facis? invito pectore paſſa Jovem eſt.
Utque ferae vidit turpes in pellice vultus;
  Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.

Urſa per incultos errabat ſqualida montes,
Quae fuerat ſummo nuper amanda Jovi.
Jam tria luſtra puer furto conceptus agebat;
Cum mater nato eſt obvia facta ſuo.
Illa quidem, tamquam cognoſceret, adſtitit amens,
Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixiſſet acuto;
Ni foret in ſuperas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. prior eſt, quam dicimus Arcton:
Arctophylax formam terga ſequentis habet.
Saevit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
Idibus agreſtis fumant altaria Fauni,
Hic ubi diſcretas inſula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies, in quâ Veientibus arvis
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Una domus vires & onus ſuſceperat Urbis:
Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab îsdem;
E quîs dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro via proxima Jano eſt.
Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
[Illâ fama refert Fabios exiſſe trecentos.
Porta vacat culpâ; ſed tamen omen habet.]
Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem;
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis)
Caſtra loco ponunt: deſtrictis enſibus ipſi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libycâ de rupe leones
Invadunt ſparſos lata per arva greges.
Diffugiunt hoſtes, inhoneſtaque vulnera tergo
Accipiunt: Thuſco ſanguine terra rubet.
Sic iterum, ſic ſaepe cadunt. ubi vincere apertè
Non datur, inſidias armaque caeca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cetera virgultis abdita turba latet.

Ecce,

Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
  Aut nive, quae Zephyro victa tepente fluit,
Per ſata perque vias fertur; nec, ut ante ſolebat,
  Riparum clauſas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem diſcurſibus implent;
  Quosque vident ſpernunt. nec metus alter ineſt.
Quo ruitis, generoſa domus? malè creditur hoſti.
  Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus. in apertos undique campos
  Proſiliunt hoſtes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
  Quidve, quod in miſero tempore reſtet, habent?
Sicut aper ſilvis longè Laurentibus actus
  Fulmineo celeres diſſipat ore canes;
Mox tamen ipſe perit: ſic non moriuntur inulti;
  Vulneraque alternâ dantque feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes:
  Ad bellum miſſos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeae ſupereſſent ſemina gentis,
  Credibile eſt ipſos conſuluiſſe Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
  Unus de Fabiâ gente relictus erat.
Scilicet ut poſſes olim tu, Maxime, naſci;
  Cui res cunctando reſtituenda foret.

Continuata loco tria ſidera, Corvus & Anguis,
  Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte ſequenti.
  Quae ſibi cur tria ſint conſociata, canam.
Forte Jovi feſtum Phoebus ſollemne parabat:
  (Non faciet longas fabula noſtra moras.)
I mea, dixit, avis, ne quid pia ſacra moretur:
  Et tenuem vivis fontibus adfer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
  Tollit, & aërium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus denſiſſima pomis.
  Tentat eam roſtro: non erat apta legi.
Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
  Dum fierent tardâ dulcia poma mora.

Inde ſatur nigris longum rapit unguibus hydrum;
  Ad dominumque redit; ficta͡que verba refert:
Hic mihi cauſſa morae vivarum obſeſſor aquarum:
  Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpae mendacia, Phoebus? & audes
  Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
  De nullo gelidae fonte bibantur aquae.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
  Anguis, Avis, Crater, ſidera juncta micant.
Tertia poſt Idus nudos Aurora Lupercos
  Adſpicit: & Fauni ſacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, ſacrorum quae ſit origo:
  Attigerint Latias unde petita domos.
Pana Deum pecoris veteres coluiſſe feruntur
  Arcades. Arcadiis plurimus ille jugis.
Teſtis erit Pholoë, teſtes Stymphalides undae;
  Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini;
  Altaque Cyllene, Parrhaſiaeque nives.
Pan erat armenti cuſtos, Pan numen equarum:
  Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Tranſtulit Evander ſilveſtria numina ſecum.
  Hîc ubi nunc Urbs eſt, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque ſacra Pelasgis.
  Flamen ad haec priſco more Dialis erat.
Cur igitur currant; & cur (ſic currere mos eſt)
  Nuda ferant poſitâ corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
  Montibus; & ſubitas concitat ille feras.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros:
  Nec ſatis ad curſum commoda veſtis erat.
Ante Jovem genitum terras habuiſſe feruntur
  Arcades: & Lunâ gens prior illa fuit.
Vita ferae ſimilis, nullos agitata per uſus:
  Artis adhuc expers, & rude vulgus erant.
Pro domibus frondes nôrant, pro frugibus herbas:
  Nectar erat palmis hauſta duabus aqua.

Nullus anhelabat ſub adunco vomere taurus:
 Nulla ſub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat uſus equi. ſe quisque ferebat,
 Ibat ovis lanâ corpus amicta ſuâ.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
 Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetuſti
 Moris, & antiquas teſtificantur opes.
Sed, cur praecipuè fugiat velamina Faunus,
 Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominae juvenis Tirynthius ibat:
 Vidit ab excelſo Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit,
 Nil mihi vobiſcum eſt: haec meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfuſa capillis
 Maeonis, aurato conſpicienda ſinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula ſoles;
 Quae tamen Herculeae ſuſtinuere manus.
Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat:
 Heſperus & fuſco roſcidus ibat equo.
Antra ſubit, tophis laqueataque pumice vivo,
 Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina miniſtri;
 Cultibus Alciden inſtruit illa ſuis.
Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:
 Dat teretem zonam, quâ modo cincta fuit.
Ventre minor zona eſt: tunicarum vincla relaxat,
 Ut poſſit vaſtas exſeruiſſe manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
 Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipſa capit clavamque gravem, ſpoliumque leonis,
 Conditaque in pharetrâ tela minora ſuâ.
Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno;
 Et poſitis juxta ſecubuere toris.
Cauſſa; repertori vitis pia ſacra parabant,
 Quae facerent purè, cum forêt orta dies.
Noctis erat medium: quid non amor improbus audet?
 Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.

Utque

Utque videt ſomno comites vinoque ſolutos;
Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem.
Intrat; & huc illuc temerarius errat adulter:
Et praefert cautas ſubſequiturque manus.
Venerat ad ſtrati captata cubilia lecti;
Et primâ felix ſorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi ſetis hirſuta leonis,
Vellera, pertimuit, ſuſtinuitque manum;
Attonitusque metu rediit: ut ſaepe viator
Turbatum viſo rettulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque nota.
Adſcendit; ſpondâque ſibi propiore recumbit:
Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas orâ ſubducit ab imâ.
Horrebant denſis aſpera crura pilis.
Cetera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit. è ſummo decidit ille toro.
Fit ſonus: inclamat comites, & lumina poſcit
Maeonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
Membraque de durâ vix ſua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui vidêre jacentem:
Ridet amatorem Lyda puella ſuum.
Veſte Deus luſus fallentes lumina veſtes
Non amat; & nudos ad ſua ſacra vocat.
Adde peregrinae cauſſam, mea Muſa, Latinam;
Inque ſuo noſter pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caesâ de more capellâ
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque ſacerdotes verubus tranſſuta ſalignis
Exta parant, medias Sole tenente vias;
Romulus, & frater, paſtoralisque juventus,
Solibus & campo corpora nuda dabant:
[Caeſtibus, & jaculis, & miſſi pondere ſaxi
Brachia per luſus experienda dabant.]
Paſtor ab excelſo, Per devia rura juvencos,
Romule praedones, eripe, dixit, agunt.

Lon-

Longum erat armari. diverſis exit uterque
Partibus. accurſu praeda recepta Remi.
Ut rediit, verubus ſtridentia detrahit exta:
Atque ait, Haec certe non niſi victor edet.
Dicta facit, Fabiique ſimul. venit irritus illuc
Romulus, & menſas oſſaque nuda videt.
Riſit; & indoluit Fabios potuiſſe Remumque
Vincere: Quinctilios non potuiſſe ſuos.
Fama manet facti. poſito velamine currunt:
Et memorem famam, quod bene ceſſit, habet.
Forſitan & quaeras, cur ſit locus ille Lupercal;
Quaeve diem tali nomine cauſſa notet.
Ilia Veſtalis coeleſtia femina partu
Ediderat, Patruo regna tenente ſuo.
Is jubet auferri parvos, & in amne necari.
Quid facis? ex iſtis Romulus alter erit.
Juſſa recuſantes peragunt lacrimoſa miniſtri.
Flent tamen, & geminos in loca juſſa ferunt.
Albula, quem Thybrin merſus Tiberinus in undâ
Reddidit; hibernis fortè tumebat aquis.
Hic, ubi nunc Fora ſunt, lintres errare videres;
Quâque jacent valles, Maxime Circe, tuae.
Huc ubi venerunt, nec jam procedere poſſunt
Longius; ex illis unus, an alter, ait:
At quam ſunt ſimiles! at quam formoſus uterque!
Plus tamen ex illis iſte vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
Neſcio quem vobis ſuſpicor eſſe Deum.
At ſi quis veſtrae Deus eſſet originis auctor;
In tam praecipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certè, ſi non ope mater egeret:
Quae facta eſt uno mater & orba die.
Nata ſimul, peritura ſimul, ſimul ite ſub undas
Corpora. deſierat; depoſuitque ſinu.
Vagierunt clamore pari: ſentire putares.
Hi redeunt udis in ſua tecta genis.
Suſtinet impoſitos ſummâ cavus alveus undâ.
Heu quantum fati parva tabella vehit!

Alveus

Alveus in limo ſilvis adpulſus opacis,
  Paullatim fluvio deficiente, ſedet.
Arbor erat: remanent veſtigia: quaeque vocatur
  Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expoſitos (mirum) lupa foeta gemellos.
  Quis credat pueris non nocuiſſe feram?
Non nocuiſſe parum eſt: prodeſt quoque: quos lupa nutrit,
  Prodere cognatae ſuſtinuere manus.
Conſtitit, & caudâ teneris blanditur alumnis,
  Et fingit linguâ corpora bina ſuâ.
Marte ſatos ſcires; timor abſuit. ubera ducunt;
  Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit; locus ipſe Lupercis.
  Magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
  Faunus in Arcadiâ templa Lyceus habet.
Nupta, quid exſpectas? non tu pollentibus herbis,
  Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fecundae patienter verbera dextrae:
  Jam ſocer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, durâ cum ſorte maritae
  Reddebant uteri pignora rara ſui.
Quid mihi, clamabat, prodeſt rapuiſſe Sabinas,
  Romulus: (hoc illo ſceptra tenente fuit)
Si mea non vires, ſed bellum injuria fecit;
  Utilius fuerat non habuiſſe nurus.
Monte ſub Eſquilio multis incaeduus annis
  Junonis magnae nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt; pariter nuptaeque virique
  Suppliciter poſito procubuere genu.
Cum ſubito motae tremuere cacumina ſilvae,
  Et Dea per lucos mira locuta ſuos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
  Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
  Nuper ab Hetruſcâ venerat exſul humo.
Ille caprum mactat. juſſae ſua terga maritae
  Pellibus exſectis percutienda dabant.

Luna reſumebat decimo nova cornua motu:
  Virque pater ſubito, nuptaque mater erat.
Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus;
  Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis;
  Maturumque utero molliter effer onus.
Orta dies fuerit; tu deſine credere ventis.
  Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non conſtant: & ſex reſerata diebus
  Carceris Aeolii janua laxa patet.
Iam levis obliquâ ſubſidit Aquarius urnâ.
  Proximus aethereos excipe, Piſcis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
  Signa) duos tergo ſuſtinuiſſe Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
  Tunc cum pro coelo Juppiter arma tulit;
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo;
  Inque Palaeſtinae margine ſedit aquae.
Populus, & cannae riparum ſumma tenebant:
  Spemque dabant ſalices, hos quoque poſſe tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus. illa timore
  Pallet; & hoſtiles credit adeſſe manus.
Utque ſinu natum tenuit, Succurrite Nymphae;
  Et Dîs auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; proſiluit. Piſces ſubiere gemelli.
  Pro quo nunc dignum ſidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,
  Nec violant timidi piſcibus ora Syri.
Proxima lux vacua eſt: at tertia dicta Quirino.
  Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod haſta Curis priſcis eſt dicta Sabinis:
  (Bellicus à telo venit in aſtra Deus)
Sive ſuum Regi nomen poſuere Quirites:
  Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, poſtquam nova moenia vidit,
  Multaque Romuleâ bella peracta manu,
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires:
  Sanguinis officio non eget illa mei.

Redde

Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
Pro ſe, proque Remo, qui mihi reſtat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli;
Tu mihi dixiſti: ſint rata dicta Jovis.
Juppiter adnuerat. nutu tremefactus uterque
Eſt polus; & coeli pondera ſenſit Atlas.
Eſt locus: antiqui Capream dixere paludem.
Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit; & removent ſubeuntia nubila coelum:
Et gravis effuſis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc miſſis abrumpitur ignibus aëther.
Fit fuga: Rex patriis aſtra petebat equis.
Luctus erat, falſaeque Patres in crimine caedis.
Haeſiſſetque animis forſitan illa fides.
Sed Proculus Longâ veniebat Julius Albâ:
Lunaque fulgebat; nec facis uſus erat.
Cum ſubito motu nubes crepuere ſiniſtrae.
Rettulit ille gradus: horrueruntque comae.
Pulcher, & humano major, trabeâque decorus
Romulus in mediâ viſus adeſſe viâ:
Et dixiſſe ſimul, Prohibe lugere Quirites:
Nec violent lacrimis numina noſtra ſuis.
Tura ferant, placentque novum pia turba Quirinum.
Et patrias artes militiamque colant.
Juſſit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic Patres: juſſaque verba refert.
Templa Deo fiunt. collis quoque dictus ab illo:
Et referunt certi ſacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum feſta vocetur,
Accipe: parva quidem cauſſa, ſed apta ſubeſt.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
Laſſabant agiles aſpera bella viros.
Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant:
Primitias Cereri farra reſecta dabant.
Uſibus admoniti flammis torrenda dedere;
Multaque peccato damna tulere ſuo.

Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
Nunc ipſas igni corripuere caſas.
Facta Dea eſt Fornax: laeti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa ſuas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit; nec ſtata ſacra facit.
Inque Foro, multâ circum pendente tabellâ,
Signatur certâ Curia quaeque notâ.
Stultaque pars populi, quae ſit ſua curia, neſcit:
Sed facit extremâ ſacra relata die.

Eſt honor & tumulis. animas placate paternas;
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.
Parva petunt Manes. pietas pro divite grata eſt
Munere. non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula projectis ſatis eſt velata coronis;
Et ſparſae fruges, parcaque mica ſalis:
Inque mero mollita Ceres, violaeque ſolutae.
Haec habeat mediâ teſta relicta viâ.
Nec majora veto: ſed & his placabilis umbra eſt.
Adde preces poſitis & ſua verba focis.
Hunc morem Aeneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, juſte Latine, tuas.
Ille patris Genio ſollemnia dona ferebat;
Hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deſeruere dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab iſto
Roma ſuburbanis incaluiſſe rogis.
Vix equidem credo· buſtis exiſſe feruntur,
Et tacitae queſti tempore noctis avi.
Perque vias Urbis, Latioſque ululaſſe per agros
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Poſt ea praeteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiiſque venit funeribuſque modus.
Dum tamen haec fiunt, viduae ceſſate puellae:
Exſpectet puros pinea taeda dies.
Nec tibi, quae cupidae matura videbere matri,
Comat virgineas haſta recurva comas.

Conde

Conde tuas, Hymenaee, faces, & ab ignibus atris
Aufer. habent alias moeſta ſepulcra faces.
Dî quoque templorum foribus celentur opertis:
Ture vacent arae: ſtentque ſine igne foci.
Nunc animae tenues, & corpora functa ſepulcris
Errant: nunc poſito paſcitur umbra cibo.
Nec tamen haec ultra, quam tot de menſe ſuperſint
Luciferi, quot habent carmina noſtra pedes.
Hanc, quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem.
Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis reſidens annoſa puellis,
Sacra facit Tacitae: vix tamen ipſa tacet.
Et digitis tria tura tribus ſub limine ponit,
Quâ brevis occultum mus ſibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fuſco licia rhombo;
Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.
Quodque pice adſtrinxit, quod acu trajecit ahenâ,
Obſutum maenae torret in igne caput:
Vina quoque inſtillat. vini, quodcumque relictum eſt,
Aut ipſa, aut comites, plus tamen ipſa, bibit.
Hoſtiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit diſcedens, ebriaque exit anus.
Forſitan à nobis, quae ſit Dea Muta, requiras.
Diſce, per antiquos quae mihi nota ſenes.
Juppiter indomito Juturnae captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in ſilvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas deſiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quotcumque tenebas:
Et jacet in medio talia verba choro:
Invidet ipſa ſibi, vitatque, quod expedit illi,
Veſtra ſoror ſummo jungere membra Deo.
Conſulite ambobus: nam quae mea magna voluptas,
Utilitas veſtrae magna ſororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obſiſtite ripâ,
Ne ſua flumineâ corpora mergat aquâ.
Dixerat: adnuerunt omnes Tiberinides udae,
Quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.

Forte

Forte fuit Nais, Lara nomine: prima ſed illi
Dicta bis antiquum ſyllaba nomen erat,
Ex vitio poſitum. ſaepe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. nec tamen illa tenet.
Quae, ſimul ac tetigit Juturnae ſtagna ſororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miſerataque nuptam,
Naïda Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit: quâque eſt non uſa modeſtè,
Eripuit linguam: Mercuriumque monet;
Duc, ait, ad Manes: locus ille ſilentibus aptus.
Nympha, ſed infernae Nympha paludis, erit.
Juſſa Jovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuiſſe Deo.
Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur;
Et fruſtra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminoſque parit, qui compita ſervant,
Et vigilant noſtrâ ſemper in urbe, Lares.

Proxima cognati dixere Cariſtia cari,
Et venit ad ſocias turba propinqua dapes.
Scilicet à tumulis, &, qui periere, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere; & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos:
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quae premit inviſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidae fratres abſint, & Iäſonis uxor,
Et quae ruricolis ſemina toſta dedit:
Et Soror, & Progne, Tereusque duabus iniquus:
Et quicumque ſuas per ſcelus auget opes.
Dîs generis date tura bonis. Concordia fertur
Illo praecipuè mitis adeſſe die.
Et libate dapes: ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos miſſa patella Lares.
Jamque ubi ſuadebit placidos nox ultima ſomnos,
Parca precaturae ſumite vina manus.

Et, bene nos, Patriae, bene te, Pater, optime Caeſar,
 Dicite ſuffuſo, per ſacra verba, mero.
Nox ubi tranſierit, ſolito celebretur honore
 Separat indicio qui Deus arva ſuo.
Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro
 Stipes, ab antiquis ſic quoque numen habes.
Te duo diverſâ domini pro parte coronant;
 Binaque ſerta tibi, binaque liba ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert ruſtica teſtu,
 Sumtum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit: conciſaque conſtruit altè;
 Et ſolidâ ramos figere pugnat humo.
Dum ſicco primas irritat cortice flammas;
 Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes,
 Porrigit inciſos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis.
 Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & caesâ communis Terminus agnâ:
 Nec queritur, lactens cum ſibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia ſimplex;
 Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.
Tu populos, urbesque, & regna ingentia finis:
 Omnis erit ſine te litigioſus ager.
Nulla tibi ambitio eſt: nullo corrumperis auro.
 Legitimâ ſervas credita rura fide.
Si tu ſignaſſes olim Thyreatida terram;
 Corpora non leto miſſa trecenta forent:
Nec foret Othryades congeſtis tectus in armis.
 O quantum patriae ſanguinis ille dedit!
Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
 Cuncta Jovi ceſſit turba, locumque dedit.
Terminus (ut veteres memorant) conventus in aede
 Reſtitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, ſe ſupra ne quid niſi ſidera cernat,
 Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, poſt illud levitas tibi libera non eſt.
 Quâ poſitus fueris in ſtatione, mane.

Nec

Nec tu vicino quidquam concede roganti;
  Ne videare hominem praepoſuiſſe Jovi.
Et ſeu vomeribus, ſeu tu pulſabere raſtris;
  Clamato, Meus eſt hic ager, ille tuus.
Eſt via, quae populum Laurentes ducit in agros,
  Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
  Sacra videt fieri ſextus ab Urbe lapis.
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo;
  Romanae ſpatium eſt Urbis & orbis idem.
Nunc dicenda mihi Regis fuga. traxit ab illâ
  Sextus ab extremo nomina menſe dies.
Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
  Regna: vir injuſtus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
  Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namque trium minimus, proles manifeſta Superbi,
  In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudârant gladios: Occidite, dixit, inermem.
  Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
  Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.
Luna fuit. ſpectant juvenem, gladiosque recondunt:
  Tergaque, deductâ veſte, notata vident.
Flent quoque, &, ut ſecum tueatur bella, precantur.
  Callidus ignaris adnuit ille viris.
Jamque potens, miſſo genitorem adpellat amico,
  Prodendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat cultiſſimus herbis,
  Sectus humum rivo lene ſonantis aquae.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
  Accipit, & virgâ lilia ſumma metit.
Nuntius ut rediit, decuſſaque lilia dixit;
  Filius, Agnoſco juſſa parentis, ait.
Nec mora: Principibus caeſis ex urbe Gabinâ,
  Traduntur ducibus moenia nuda ſuis.
Ecce (nefas viſu) mediis altaribus anguis
  Exit, & exſtinctis ignibus exta rapit.

Conſulitur Phoebus. ſors eſt ita reddita: Matri
  Qui dederit princeps oſcula, victor erit.
Oſcula quiſque ſuae matri properata tulerunt,
  Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
  Tutus ab inſidiis, dire Superbe, tuis.
Ille tacens, pronus matri dedit oſcula Terrae,
  Creditus offenſo procubuiſſe pede.
Cingitur interea Romanis Ardea ſignis,
  Et patitur lentas obſidione moras.
Dum vacat, & metuunt hoſtes committere pugnam;
  Luditur in caſtris: otia miles agit.
Tarquinius juvenis ſocios dapibusque meroque
  Accipit. atque illis Rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
  Nec ſinit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus eſt ſocialis? & ecquid
  Conjugibus noſtris mutua cura ſumus?
Quiſque ſuam laudant. ſtudiis certamina creſcunt;
  Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit cui clarum dederat Collatia nomen;
  Non opus eſt verbis, credite rebus, ait.
Nox ſupereſt: tollamur equis, Urbemque petamus.
  Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. regalia protinus illi
  Tecta petunt: cuſtos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis, fuſis per colla coronis,
  Inveniunt poſito pervigilare mero.
Inde cito paſſu petitur Lucretia nebat;
  Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulae data penſa trahebant:
  Inter quas tenui ſic ait ipſa ſono:
Mittenda eſt domino (nunc, nunc properate, puellae)
  Quamprimum noſtrâ facta lacerna manu.
Quid tamen audîſtis? nam plura audire ſoletis.
  Quantum de bello dicitur eſſe ſuper?
Poſtmodo victa cades: melioribus, Ardea, reſtas,
  Improba; quae noſtros cogis abeſſe viros.

Sint

Sint tantum reduces. ſed enim temerarius ille
Eſt meus; & ſtricto quolibet enſe ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me ſubit: & gelidum pectora frigus habet.
Deſinit in lacrimas: intentaque fila remittit;
In gremio vultum depoſuitque ſuum.
Hoc ipſum decuit: lacrimae cecidere pudicae;
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait. illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiatos regius ignes
Concipit, & caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nullâ factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non eſt:
Quoque minor ſpes eſt, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis praenuntius ales;
Cum referunt juvenes in ſua caſtra pedem.
Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic ſedit: ſic culta fuit: ſic ſtamina nevit:
Neglectae collo ſic jacuere comae:
Hos habuit vultus: haec illi verba fuere:
Hic decor, haec facies, hic color oris erat.
Ut ſolet à magno fluctus langueſcere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit ante, tumet:
Sic, quamvis aberat placitae praeſentia formae,
Quem dederat praeſens forma, manebat amor.
Ardet; & injuſti ſtimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio eſt: audebimus ultima dixit.
Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Enſe latus cingit; tergaque preſſit equi.
Accipit aeratâ juvenem Collatia portâ:
Condere jam vultus Sole parante ſuos.
Hoſtis, ut hoſpes, init penetralia Collatina:
Comiter excipitur: ſanguine junctus erat.

Quantum animis erroris ineſt! parat inſcia rerum
  Infelix epulas hoſtibus illa ſuis.
Functus erat dapibus: poſcunt ſua tempora ſomni.
  Nox erat; & totâ lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vaginâ liberat enſem;
  Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum preſſit; Ferrum, Lucretia, mecum eſt,
  Natus, ait, Regis, Tarquiniusque loquor.
Illa nihil: neque enim vocem vireſque loquendi,
  Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam ſtabulis deprenſa relictis,
  Parva ſub infeſto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugnâ.
  Clamet? at in dextrâ, qui necet, enſis adeſt.
Effugiat? poſitis urguetur pectora palmis;
  Nunc primum externâ pectora tacta manu.
Inſtat amans hoſtis precibus, pretioque, minisque:
  Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, per crimina vitam:
  Falſus adulterii teſtis adulter erit.
Interimam famulum; cum quo deprenſa ferêris.
  Succubuit famae victa puella metu.
Quid, victor, gaudes? haec te victoria perdet.
  Heu quanto regnis nox ſtetit una tuis!
Jamque erat orta dies: paſſis ſedet illa capillis;
  Ut ſolet ad nati mater itura rogum.
Grandaevumque patrem fido cum conjuge caſtris
  Evocat: & poſitâ venit uterque morâ.
Utque vident habitum; quae luctûs cauſſa requirunt:
  Cui paret exſequias, quove ſit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
  Ora. fluunt lacrimae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc conjux lacrimas ſolantur, & orant
  Indicet: & caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter deſtitit: auſaque quarto,
  Non oculos adeò ſuſtulit illa ſuos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
  Eloquar infelix dedecus ipſa meum.

Quae-

Quaeque poteſt narrat. reſtabant ultima; flevit:
Et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipſa nego.
Nec mora; celato figit ſua pectora ferro:
Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.
Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeſtè,
Reſpicit. haec etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia damna gementes,
Obliti decoris, virque paterque jacent.
Brutus adeſt; tandemque animo ſua nomina fallit:
Fixaque ſemanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante ſonos:
Per tibi ego hunc juro fortem caſtumque cruorem,
Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium poenas profugâ cum ſtirpe daturum.
Jam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit;
Viſaque concuſsâ dicta probare comâ.
Fertur in exſequias animi matrona virilis:
Et ſecum lacrimas, invidiamque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & Regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. capit annua Conſul
Jura. dies regnis illa ſuprema fuit.

Fallimur? an veris praenuntia venit hirundo;
Et metuit, ne quá verſa récurrat hiems?
Saepe tamen, Progne, nimium properaſſe querêris;
Virque tuo Tereus frigore laetus erit.

Jamque duae reſtant noctes de menſe ſecundo,
Marsque citos junctis curribus urguet equos:
Ex vero poſitum permanſit Equiria nomen:
Quae Deus in Campo proſpicit ipſe ſuo
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poſcunt:
Signatusque tuo nomine menſis adeſt.
Venimus in portum, libro cum menſe peracto.
Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER III.

Bellice, depoſitis clypeo pauliſper & haſtâ,
  Mars, ades; & nitidas caſſide ſolve comas.
Forſitan ipſe roges, quid ſit cum Marte poëtae.
  A te, qui canitur, nomina menſis habet.
Ipſe vides manibus peragi fera bella Minervae.
  Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendae tempora ſume
  Cuſpidis. invenies & quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana ſacerdos
  Cepit; ut huic Urbi ſemina digna dares.
Ilia Veſtalis (quid enim vetat inde moveri?)
  Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam:
  Ponitur è ſummâ fictilis urna comâ.
Feſſa reſedit humi; ventosque accepit aperto
  Pectore; turbatas reſtituitque comas.
Dum ſedet; umbroſae ſalices, volucresque canorae
  Fecerunt ſomnos, & leve murmur aquae.
Blanda quies victis furtim ſubrepit ocellis:
  Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitam:
  Et ſua divinâ furta fefellit ope.
Somnus abit: jacet illa gravis. jam ſcilicet intra
  Viſcera, Romanae conditor Urbis, eras.
Languida conſurgit; nec ſcit cur languida ſurgat:
  Et peragit tales arbore nixa ſonos;

Utile

Utile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
  Vidimus. an ſomno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapſa capillis
  Decidit ante ſacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter (viſu mirabile) palmae
  Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
  Contigeratque novâ ſidera ſumma comâ.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
  Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro ſtipite pugnant,
  Et Lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
  Suſtulit. implêrat, dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
  Coeleſti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
  Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtae ſimulacra feruntur
  Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deae certè tremuit, pariente miniſtrâ;
  Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi:
  (Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit.
  In ſiccâ pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino,
  Et picum expoſitis ſaepe tuliſſe cibos?
Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
  Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam:
  Acceptus geniis illa December habet.
Martia ter ſenos proles adoleverat annos;
  Et ſuberat flavae jam nova barba comae,
Omnibus agricolis armentorumque magiſtris
  Iliadae fratres jura petita dabant.
Saepe domum veniunt praedonum ſanguine laeti,
  Et redigunt actos in ſua rura boves.

Ut genus audierunt; animos pater editus auget:
Et pudet in paucis nomen habere caſis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius enſe:
Regnaque longaevo reſtituuntur avo.
Moenia conduntur: quae, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit tranſiluiſſe Remo.
Jam, modo quâ fuerant ſilvae, pecorumque receſſus,
Urbs erat. aeternae cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus ſanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno:
Primus de patrio nomine menſis eat.
Vox rata ſit; patrioque vocat de nomine menſem.
Dicitur haec pietas grata fuiſſe Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat ſtudiis bellica turba ſuis.
Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypſipylea colit:
Junonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenae:
Pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia praeſidet armis.
Arma ferae genti remque decusque dabant.
Quod ſi forte vacas, peregrinos inſpice Faſtos:
Menſis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliſcis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora conſtant
Factaque Telegoni moenia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus aſper,
A tribus hunc primum turba Curenſis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine ſaltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
Ille minor geminis menſibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
Graecia, facundum, ſed male forte, genus,

Qui

Qui bene pugnârat, Romanam noverat artem:
Mittere qui poterat pila, diſertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senſerat, aut geminos eſſe ſub axe polos?
Eſſe duas Arctos; quarum Cynoſura petatur
Sidoniis; Helicen Graja carina notet?
Signaque quae longo frater percenſeat anno,
Ire per haec uno menſe ſororis equos?
Libera currebant, & inobſervata per annum
Sidera: conſtabat ſed tamen eſſe Deos.
Non illi coelo labentia ſigna movebant;
Sed ſua: quae magnum perdere crimen erat.
Illaque de foeno. ſed erat reverentia foeno,
Quantum nunc Aquilas cernis habere tuas.
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos:
Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes.
Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat; decimum cum Luna repleverat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus:
Seu quia bis quino femina menſe parit.
Seu quod adusque decem numero creſcente venitur;
Principium ſpatiis ſumitur inde novis.
Inde pares centum denos ſecrevit in orbes
Romulus: Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titienſibus idem,
Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
Adſuetos igitur numeros ſervavit in anno.
Hoc luget ſpatio femina moeſta virum.
Neu dubites, primae fuerint quin antè Kalendae
Martis; ad haec animum ſigna referre potes.
Laurea Flaminibus, quae toto perſtitit anno,
Tollitur: & frondes ſunt in honore novae.
Janua nunc Regis poſitâ viret arbore Phoebi:
Ante tuas fit idem, Curia Priſca, fores.

Veſta quoque, ut folio niteat velata recenti,
  Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcanâ fieri novus ignis in aede
  Dicitur; & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc iſſe priores;
  Anna quod hoc coepta eſt menſe Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
  Ad ſpatium belli, perfide Poene, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
  Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
  Pompilius menſes ſenſit abeſſe duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui poſſe renaſci
  Nos putat; Egeriâ ſive monente ſuâ.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
  Caeſaris in multis haec quoque cura fuit.
Non haec ille Deus, tantaeque propaginis auctor,
  Credidit officiis eſſe minora ſuis:
Promiſſumque ſibi voluit praenoſcere coelum:
  Nec Deus ignotas hoſpes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in ſua ſigna rediret,
  Traditur exactis diſpoſuiſſe notis.
Is decies ſenos tercentum & quinque diebus
  Junxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus eſt. in luſtrum accedere debet,
  Quae conſummatur partibus, una dies.
Si licet occultos monitus audire Deorum
  Vatibus; ut certè fama licere putat;
Cum ſis officiis, Gradive, virilibus aptus;
  Dic mihi, matronae cur tua feſta colant.
Sic ego: ſic poſitâ dixit mihi caſſide Mavors;
  Sed tamen in dextrâ miſſilis haſta fuit:
Nunc primum ſtudiis pacis, Deus utilis armis,
  Advocor: & greſſus in nova caſtra fero.
Nec piget incepti. juvat hac quoque parte morari:
  Hoc ſolam ne ſe poſſe Minerva putet.
Diſce, Latinorum vates operoſe dierum,
  Quod petis; & memori pectore dicta nota.

Parva fuit, ſi prima velis elementa referre,
Roma: ſed in parvâ ſpes tamen hujus erat.
Moenia jam ſtabant, populis anguſta futuris:
Credita ſed turbae tunc nimis ampla ſuae.
Quae fuerit noſtri, ſi quaeris, regia nati;
Adſpice de cannâ ſtraminibusque domum.
In ſtipulâ placidi carpebat munera ſomni:
Et tamen ex illo venit in aſtra toro.
Jamque loco majus Romanus nomen habebat:
Nec conjux illi, nec ſocer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives:
Et male credebar ſanguinis auctor ego.
In ſtabulis habitaſſe, boves paviſſe, nocebat;
Jugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quaeque ſuo coëunt volucresque feraeque:
Atque aliquam, de quâ procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quae
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Feſta para Conſo: Conſus tibi cetera dicet;
Ipſo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primùm generis intulit arma ſocer.
Jamque ferè raptae matrum quoque nomen habebant;
Tractaque erant longâ bella propinqua morâ.
Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem:
Quas inter mea ſic eſt nurus orſa loqui:
O pariter raptae, (quoniam hoc commune tenemus)
Non ultra lente poſſumus eſſe piae.
Stant acies: ſed utrâ Dî ſint pro parte rogandi,
Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quaerendum, viduae fieri malimus, an orbae.
Conſilium vobis forte piumque dabo.
Conſilium dederat. parent, crinemque reſolvunt;
Moeſtaque funereâ corpora veſte tegunt.
Jam ſtabant acies ferro mortique paratae:
Jam lituus pugnae ſigna daturus erat;

Cum raptae veniunt inter patresque viroſque;
  Inque ſinu natos, pignora cara, ferunt.
Ut medium campi paſſis tetigere capillis;
  In terram poſito procubuere genu.
Et, quaſi ſentirent, blando clamore nepotes
  Tendebant ad avos brachia parva ſuos.
Qui poterat, clamabat avum, tum denique viſum:
  Et qui vix poterat, poſſe coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis
  Dant ſoceri generis, accipiuntque, manus.
Laudatasque tenent natas; ſcutoque nepotem
  Fert avus: hic ſcuti dulcior uſus erat.
Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
  Oebalides matres non leve munus habent.
An, quia committi ſtrictis mucronibus auſae
  Finierant lacrimis Martia bella ſuis?
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
  Ritè colunt matres ſacra, diemque meum.
Quid quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit;
  Et pereunt victae Sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonſae frigore frondes;
  Vividaque è tenero palmite gemma tumet.
Quaeque diu latuit, nunc ſe quâ tollat in auras,
  Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fecundus ager: Pecoris nunc hora creandi:
  Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes:
  Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias Regi Romanus agebat;
  Quâ nunc Eſquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Junoni templa Latinis
  Hac ſunt, ſi memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora cauſſis?
  Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: Matris me turba frequentant.
  Haec nos praecipuè tam pia cauſſa decet.
Ferte Deae flores: gaudet florentibus herbis
  Haec Dea: de tenero cingite flore caput.

Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dediſti.
Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida eſt; reſoluto crine precetur,
Ut ſolvat partus molliter illa ſuos.

Quis mihi nunc dicat, quare coeleſtia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone, nemori ſtagnoque operata Dianae:
Nympha, Numae conjux, ad tua feſta veni.
Vallis Aricinae ſilvâ praecinctus opacâ
Eſt lacus, antiquâ relligione ſacer.
Hic latet Hippolytus, furiis direptus equorum:
Unde nemus nullis illud initur equis.
Licia dependent, longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritae multa tabella Deae.
Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
Femina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces:
Et perit exemplo poſtmodo quisque ſuo.
Defluit incerto lapidoſus murmure rivus:
Saepe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.
Egeria eſt, quae praebet aquas, Dea grata Camenis.
Illa Numae conjux, conſiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deûmque metu.
Inde datae leges; ne firmior omnia poſſet:
Coeptaque ſunt purè tradita ſacra coli.
Exuitur feritas, armisque potentius aequum eſt:
Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.
Atque aliquis, modo trux, visâ jam vertitur arâ;
Vinaque dat tepidis ſalſaque farra focis.
Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effuſis aethera ſiccat aquis.
Non aliàs miſſi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet; & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrêre; piabile fulmen
Eſt, ait: & ſaevi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Prodere, Romani numen uterque ſoli.

Nec ſine vi tradent. adhibeto vincula captis.
  Atque ita, quâ poſſint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino ſuberat niger ilicis umbrâ,
  Quo poſſes viſo dicere, Numen ineſt.
In medio gramen, muſcoque adoperta virenti
  Manabat ſaxo vena perennis aquae.
Inde ferè ſoli Faunus Picusque bibebant.
  Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dîs ponit pocula Bacchi;
  Cumque ſuis antro conditus ipſe latet.
Ad ſolitos veniunt ſilveſtria numina fontes:
  Et relevant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur. gelido Numa prodit ab antro,
  Vinclaque ſopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abſceſſit; tentando vincula pugnant
  Rumpere: pugnantes fortius illa tenent:
Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoſcite noſtris,
  Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo.
Quoque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.
  Sic Numa: ſic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quae monitu tibi diſcere noſtro
  Fas ſit. habent fines numina noſtra ſuos.
Dî ſumus agreſtes, & qui dominemur in altis
  Montibus. arbitrium eſt in ſua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere coelo:
  At poteris noſtrâ forſitan uſus ope.
Dixerat haec Faunus. par eſt ſententia Pici.
  Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Juppiter huc veniet, validâ deductus ab arte.
  Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.
Emiſſi quid agant laqueis, quae carmina dicant;
  Quâque trahant ſuperis ſedibus arte Jovem;
Scire nefas homini. nobis conceſſa canantur,
  Quaeque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt coelo te, Juppiter. unde minores
  Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Conſtat Aventinae tremuiſſe cacumina ſilvae;
  Terraque ſubſedit pondere preſſa Jovis.

Corda micant Regis: totoque è pectore ſanguis
  Fugit; & hirſutae diriguere comae.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
  Fulminis, altorum Rexque Paterque Deûm.
Si tua contigimus manibus donaria puris:
  Hoc quoque, quod petitur, ſi pia lingua rogat.
Adnuit oranti; ſed verum ambage remotâ
  Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Caede caput, dixit. cui Rex, Parebimus, inquit:
  Caedenda eſt hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: ſummos, ait ille, capillos.
  Poſtulat hic animam: cui Numa, Piſcis, ait.
Riſit: &, His, inquit, facito mea tela procures,
  O vir, colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum craſtinus orbem
  Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru ſuper aethera motum
  Fertur, adorantem deſtituitque Numam.
Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta.
  Tarda venit dictis difficilisque fides,
At certe credemur, ait, ſi verba ſequatur
  Exitus. en, audi craſtina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
  Juppiter imperii pignora certa dabit.
Diſcedunt dubii, promiſſaque tarda videntur;
  Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ;
  Ante ſui populus limina Regis adeſt.
Prodit, & in ſolio medius conſedit acerno.
  Innumeri circa ſtantque ſilentque viri.
Ortus erat ſummo tantummodo margine Phoebus:
  Sollicitae mentes ſpeque metuque pavent.
Conſtitit, atque caput niveo velatus amictu
  Jam bene Dîs notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeſt promiſſi muneris, inquit.
  Pollicitam dictis, Juppiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerſerat orbem:
  Et gravis aethereo venit ab axe fragor.

Ter tonuit ſine nube Deus, tria fulgura miſit.
  Credite dicenti; mira, ſed acta, loquor.
A mediâ coelum regione dehiſcere coepit:
  Submiſere oculos cum duce turba ſuos.
Ecce levi ſcutum verſatum leniter aurâ
  Decidit. à populo clamor ad aſtra venit.
Tollit humo munus caesâ prius ille juvencâ,
  Quae dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte reciſum eſt:
  Quâque notes oculis, angulus omnis abeſt,
Tum, memor imperii ſortem conſiſtere in illo,
  Conſilium multae calliditatis init.
Plura jubet fieri ſimili caelata figurâ;
  Error ut ante oculos inſidiantis eat.
Mamurius morum fabraene exactior artis,
  Difficile eſt, illud, dicere, clauſit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit.
  Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis (à ſaltu nomina ducunt)
  Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum ſic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
  Nominaque extremo carmine noſtra ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
  Praemia perſolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere ſiqua voles, quamvis properabitis ambo,
  Differ: habent parvae commoda magna morae.
Arma movent pugnam, pugna eſt aliena maritis.
  Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjux apicati cincta Dialis
  Lucibus impexas debet habere comas.
Tertia nox emerſa ſuos ubi moverit ignes;
  Conditus è geminis Piſcibus alter erit.
Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
  Proximus. à vento nomen uterque tenet.
Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
  Coeperit, & quintae tempora lucis aget;
Sive eſt Arctophylax, ſive eſt piger ille Bootes;
  Mergetur, viſus effugietque tuos.

At

At non effugiet Vindemitor. hoc quoque cauſſam
Unde trahat ſidus parva referre mora eſt.
Ampelon intonſum Satyro Nymphâque creatum
Fertur in Iſmariis Bacchus amaſſe jugis.
[Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quae nunc de pueri nomine nomen habet.]
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amiſſum Liber in aſtra vehit.
Sextus ubi Oceano clivoſum ſcandit Olympum
Phoebus, & alatis aethera carpit equis:
Quisquis ades, canaeque colis penetralia Veſtae;
Cratera Iliacis turaque pone focis.
Caeſaris innumeris, quem maluit ille mereri,
Acceſſit titulis Pontificalis honos.
Ignibus aeternis aeterni numina praeſunt
Caeſaris. imperii pignora juncta vides.
De veteris Trojae digniſſima praeda favillâ,
Quâ gravis Aeneas tutus ab hoſte fuit;
Ortus ab Aeneâ tangit cognata ſacerdos
Numina; cognatum, Veſta, tuere caput.
Quos ſanctâ fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inexſtincti, flammaque, Duxque, precor.
UNA nota eſt Marti: Nonis ſacrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto;
Cuilibet, Huc, inquit, confuge; tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidioſa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obſtet:
Diſce quis iſte Deus, curve vocetur ita.
Juppiter eſt juvenis: juveniles adſpice vultus.
Adſpice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, poſt auſos coelum adfectare Gigantas,
Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Oſſa novis, & Pelion altior Oſſâ
Arſit, & in ſolidâ fixus Olympus humo.
Stat quoque Capra ſimul: Nymphae paviſſe feruntur
Cretides. infanti lac dedit illa Jovi.

Nunc vocor ad nomen. vegrandia farra colonae,
Quae male creverunt, veſcaque parva vocant.
Vis ea ſi verbi eſt; cur non ego Vejovis aedem,
Aedem non magni ſuſpicer eſſe Jovis?
Jamque, ubi caeruleum vallabunt ſidera coelum,
Suſpice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic caeſae gravidâ cervice Meduſae
Sanguine reſperſis proſiluiſſe jubis.
Huic ſupra nubes & ſubter ſidera lapſo
Coelum pro terrâ, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aönias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus ſtellis quinque decemque micat.
Protinus adſpicies venienti nocte Coronam
Gnoſida. Theſeo crimine facta Dea eſt.
Jam bene perjuro mutârat conjuge Bacchum,
Quae dedit ingrato fila legenda viro.
Sorte tori gaudens, Quem flebam ruſtica, dixit,
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber, depexus crinibus, Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe venit.
Inter captivas facie praeſtante puellas
Grata nimis Baccho filia Regis erat.
Flebat amans conjux, ſpatiataque litore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum ſimiles, fluctus, audite querelas:
En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theſeu.
Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
Nomine mutato cauſſa relata mea eſt.
O utinam mea ſors, quâ primum coeperat, iſſet!
Jamque ego praeſenti tempore nulla forem!
Quid me deſertis perituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluiſſe ſemel.
Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt
Frondibus; in lacrimas cognite Bacche meas;

Auſus

Auſus es ante oculos adductâ pellice noſtros
 Tam bene compoſitum ſollicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quae jurare ſolebas?
 Me miſeram, quoties haec ego verba loquor!
Theſea culpabas, fallacemque ipſe vocabas:
 Judicio peccas turpius ipſe tuo.
Ne ſciat hoc quiſquam, tacitiſque doloribus urar:
 Ne toties falli digna fuiſſe puter.
Praecipuè cupiam celari Theſea; ne te
 Conſortem culpae gaudeat eſſe ſuae.
At, puto, praepoſita eſt fuſcae mihi candida pellex.
 Eveniat noſtris hoſtibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio ſi gratior ipſo eſt?
 Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem praeſta; nec praefer amoribus ullam
 Conjugis adſuetae ſemper amare virum.
Ceperunt matrem formoſi cornua tauri;
 Me tua: at hic laudi eſt, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
 Quod flammas nobis faſſus es ipſe tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
 Diceris, & patriâ raptus ab igne manu.
Illa ego ſum, cui tu ſolitus promittere coelum.
 Hei mihi, pro coelo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
 Liber, ut à tergo fortè ſecutus erat.
Occupat amplexu, lacrimaſque per oſcula ſiccat:
 Et, Pariter coeli ſumma petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula ſume.
 Jam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monumenta coronae;
 Vulcanus Veneri quam dedit, illa mihi.
Dicta facit: gemmaſque novem transformat in ignes.
 Aurea per ſtellas nunc micat illa novem.
Sex ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit orbes,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo ſpectabis Equiria campo,
 Quem Tbybris curvis in latus urguet aquis.

Qui tamen ejectâ ſi forte tenebitur undâ;
  Coelius accipiat pulverulentus equos.
Idibus eſt Annae feſtum geniale Perennae,
  Haud procul à ripis, advena Thybri, tuis.
Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
  Potat, & accumbit cum pare quisque ſuâ.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
  Sunt, quibus è ramo frondea facta caſa eſt:
Pars ibi pro rigidis calamos ſtatuêre columnis:
  Deſuper extentas impoſuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
  Quot ſumant cyathos; ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Neſtoris ebibat annos:
  Quae ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris;
  Et jactant faciles ad ſua verba manus:
Et ducunt poſito duras cratere choreas,
  Multaque diffuſis ſaltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; & ſunt ſpectacula vulgo;
  Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. viſa eſt mihi digna relatu
  Pompa: ſenem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec Dea ſit (quoniam rumoribus errant)
  Fabula propoſito nulla tacenda meo.
Arſerat Aeneae Dido miſerabilis igne:
  Arſerat extructis in ſua fata rogis.
Compoſitusque cinis, tumulique in marmore carmen
  Hoc breve, quod moriens ipſa reliquit, erat:
Praebuit Aeneas & cauſſam mortis & enſem:
  Ipſa ſuâ Dido concidit uſa manu.
Protinus invadunt Numidae ſine vindice regnum;
  Et potitur captâ Maurus Iärba domo.
Seque memor ſpretum, Thalamis tamen, inquit, Eliſſae
  En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error. ut olim
  Amiſſo dubiae rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area meſſes;
  Inque cavos iërant tertia muſta lacus;

Pellitur Anna domo: lacrimansque ſororia linquit
  Moenia. germanae juſta dat ante ſuae.
Mixta bibunt molles lacrimis unguenta favillae;
  Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
  Preſſit. & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratem comitemque fugae pede labitur aequo,
  Moenia reſpiciens, dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyrae
  Inſula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit hoſpitio Regis confiſa vetuſto.
  Hoſpes, opum dives, Rex ibi Battus erat.
Qui poſtquam didicit caſus utriusque ſororis;
  Haec, inquit, tellus quantulacumque tua eſt.
Et tamen hoſpitii ſervaſſet ad ultima munus,
  Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recenſuerat bis Sol ſua: tertius ibat
  Annus; & exſulibus terra petenda nova eſt.
Frater adeſt, belloque petit. Rex arma peroſus,
  Nos ſumus imbelles, tu fuge ſoſpes, ait.
Juſſa fugit; ventoque ratem committit & undis.
  Aſperior quovis aequore frater erat.
Eſt prope piſcoſos lapidoſi Crathidis amnes
  Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc curſus erat. nec longius abfuit inde,
  Quam quantum novies mittere funda poteſt.
Vela cadunt primò, & dubiâ librantur ab aurâ.
  Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto ſubducere carbaſa lino,
  Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens aequor, fruſtra pugnante magiſtro,
  Fertur: & ex oculis viſa refugit humus.
Adſiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
  Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
  Utitur; at votis: hîc quoque poſcit opem.
Jactatur tumidas exſul Phoeniſſa per undas;
  Humidaque oppoſitâ lumina veſte tegit.

Tum primum Dido felix eſt dicta ſorori,
Et quaecumque aliquam corpore preſſit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine litus
Puppis: &, expoſitis omnibus, hauſta perit.
Jam pius Aeneas regno natâque Latini
Auctus erat; populos miſcueratque duos.
Litore dotali, ſolo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adſpicit errantem, nec credere ſuſtinet Annam
Eſſe. quid in Latios illa veniret agros?
Dum ſecum Aeneas: Anna eſt, exclamat Achates.
Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
Ante oculos miſerae fata ſororis erant.
Senſit, & adloquitur trepidam Cythereïus heros:
Flet tamen admonitu mortis, Eliſſa, tuae.
Anna, per hanc juro, quam quondam audire ſolebas
Tellurem fato proſperiore dari.
Perque Deos comites, hac nuper ſede locatos;
Saepe meas illos increpuiſſe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iſte.
Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. adſpexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas auſus adire domos.
At tu, ſeu ratio te noſtris adpulit oris,
Sive Deus: regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Eliſſae.
Nomine grata tuo, grata ſororis, eris.
Talia dicenti (neque enim ſpes altera reſtat)
Credidit; errores expoſuitque ſuos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Aeneas: (cetera turba ſilet.)
Hanc tibi cur tradam, pia cauſſa, Lavinia conjux,
Eſt mihi: conſumſi naufragus hujus opes.
Orta Tyro, regnum Libycâ poſſedit in orâ:
Quam precor ut carae more ſororis ames.
Omnia promittit, falſumque Lavinia vulnus
Mente premit tacitâ, diſſimulatque fremens.

Donaque cum videat praeter ſua lumina ferri
  Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. furialiter odit;
  Et parat inſidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum viſa eſt adſtare ſororis,
  Squallenti Dido ſanguinolenta comâ.
Et, fuge, ne dubita, moeſtum, fuge, dicere, tectum.
  Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exſilit; & velox humili ſuper arva feneſtrâ
  Se jacit. audacem fecerat ipſe timor.
Quâque metu rapitur, tunicâ velata recinctâ;
  Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuiſſe Numicius undis
  Creditur, & ſtagnis occuluiſſe ſuis.
Sidonis interea magno clamore per agros
  Quaeritur. adparent ſigna notaeque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant veſtigia ripis.
  Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numici:
  Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis laeti veſcuntur in agris:
  Et celebrant largo ſeque diemque mero.
Sunt quibus haec Luna eſt, quia menſibus impleat annum:
  Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
  Teque Jovi primos, Anna, dediſſe cibos.
Haec quoque, quam referam, noſtras pervenit ad aures
  Fama: nec à verâ diſſidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,
  Fugit; & in ſacri vertice montis abît.
Jam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illos
  Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
  Pauper, ſed mundae ſedulitatis, anus.
Illa, levi mitrâ canos redimita capillos,
  Fingebat tremulâ ruſtica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane ſolebat
  Dividere. haec populo copia grata fuit.

Pace domi factâ ſignum poſuere Perennae,
Quod ſibi defectis illa tuliſſet opem.
Nunc mihi, cur cantent, ſupereſt, obſcaena puellae,
Dicere: nam coëunt, certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
Et cum ſeductâ talia verba facit.
Menſe meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo.
Armifer armiferae correptus amore Minervae
Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Dî ſtudio ſimiles coëamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus.
Dixerat. illa Deum promiſſo ludit inani;
Et ſtultam dubiâ ſpem trahit usque morâ.
Saepius inſtanti, Mandata peregimus, inquit:
Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans, thalamosque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, ſuos.
Oſcula ſumturus ſubito Mars adſpicit Annam;
Nunc pudor eluſum, nunc ſubit ira, Deum.
Ridet amatorem carae nova Diva Minervae:
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Indè joci veteres obſcaenaque dicta canuntur:
Et juvat hanc magno verba dediſſe Deo.
Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;
Cum ſic à caſtis Veſta locuta focis:
Ne dubita meminiſſe: meus fuit ille Sacerdos.
Sacrilegae telis me petiere manus.
Ipſa virum rapui, ſimulacraque nuda reliqui.
Quae cecidit ferro, Caeſaris umbra fuit.
Ille quidem coelo poſitus Jovis atria ſervat;
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicumque nefas auſi, prohibente deorum
Numine, polluerant Pontificale caput,
Morte jacent meritâ. teſtes eſtote Philippi;
Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
Caeſaris; ulciſci juſta per arma patrem.

Poſte-

Poſtera cum teneras Aurora refecerit herbas;
  Scorpios à primâ parte videndus erit.
Tertia poſt Idus lux eſt celeberrima Baccho.
  Bacche, fave vati; dum tua feſta cano.
Nec referam Semelen; ad quam niſi fulmina ſecum
  Juppiter adferret, parvus inermis eras:
Nec, puer ut poſſes maturo tempore naſci,
  Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos;
  Et domitas gentes, turifer Inde, tuas.
Tu quoque Thebanae mala praeda tacebere matris;
  Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet ſubitos piſces, Tyrrhenaque monſtra
  Dicere. ſed non eſt carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, cauſſas expromere; quare
  Vilis anus populos ad ſua liba vocet.
Ante tuos ortus arae ſine honore fuerunt,
  Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente ſubacto,
  Primitias magno ſepoſuiſſe Jovi.
Cinnama tu primus, captivaque tura, dediſti,
  Deque triumphato viſcera toſta bove.
Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
  Libaque: quod ſacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt: ſuccis quia dulcibus ille
  Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoſo Satyris comitatus ab Hebro:
  (Non habet ingratos fabula noſtra jocos)
Jamque erat ad Rhodopen, Pangaeaque florida ventum:
  Aeriferae comitum concrepuere manus.
Ecce novae coëunt volucres, tinnitibus actae:
  Quâque movent ſonitus aera, ſequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
  Liber: & inventi praemia mellis habet.
Ut Satyri leviſque ſenex tetigere ſaporem;
  Quaerebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exeſâ ſtridorem examinis ulmo:
  Adſpicit & ceras, diſſimulatque ſenex.

Utque piger pandi tergo reſidebat aſelli;
Adplicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus:
Atque avidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oraque ſumma notant.
Ille cadit praeceps, & calce feritur aſelli:
Inclamatque ſuos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
Rident. percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus: limumque inducere monſtrat.
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: liboque infuſa calenti
Jure repertori candida mella damus.
Femina cur preſſet, non eſt rationis opertae.
Femineos thyrſo concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris? vinoſior aetas
Haec eſt, & gravidae munera vitis amans.
Cur hederâ cincta eſt? hedera eſt gratiſſima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit, dicere nulla mora eſt.
Nyſiades Nymphae, puerum quaerente novercâ,
Hanc frondem cunis adpoſuere novis.
Reſtat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipſe puer ſemper, juvenisque videris;
Et media eſt aetas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es, patres ſua pignora natos
Commendant curae numinibusque tuis.
Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitae liberioris iter.
An quia, cum priſci colerent ſtudioſius agros,
Et patrio faceret rure Senator opus,
Et caperet faſces à curvo conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
Sed Dîs, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſuâ ludos uvae commentor habebat:
Quos cum taediferâ nunc habet ipſe Deâ.

Ergo,

Ergo, ut tironum celebrare frequentia poſſit,
  Viſa dies dandae non aliena togae.
Mite, Pater, caput huc, placataque cornua, vertas;
  Et des ingenio vela ſecunda meo.
Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)
  Hac, ſi commemini, praeteritâque die.
Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arcton
  Milüus. haec illâ nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, coelum;
  Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
  Quaeque fuit fatis debita, poſcit opem.
Matre ſatus Terrâ monſtrum mirabile taurus
  Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris
  Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
  Sors erat, aeternos vincere poſſe Deos.
Immolat hunc Briareus factâ ex adamante ſecuri:
  Et jam jam flammis exta daturus erat.
Juppiter alitibus rapere imperat. attulit illi
  Milüus: & meritis venit in aſtra ſuis.
UNA dies media eſt; & fiunt ſacra Minervae:
  Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
  Cauſſa, quod eſt illâ nata Minerva die.
Altera, treſque ſuper ſtratâ celebrantur arenâ.
  Enſibus exſertis bellica laeta Dea eſt.
Pallada nunc pueri teneraeque ornate puellae.
  Qui bene placârit Pallada, doctus erit.
Pallade placatâ, lanam mollite, puellae:
  Diſcite jam plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
  Erudit; & rarum pectine denſet opus.
Hanc cole, qui maculas laeſis de veſtibus aufers:
  Hanc cole, velleribus quiſquis aëna paras.
Nec quiſquam invitâ faciat bene vincula plantae
  Pallade; ſit Tychio doctior ille licet.

Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; iratâ Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phoebeâ morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deae.
Nec vos turba feri cenſu fraudata magiſtri
Spernite. diſcipulos attrahit illa novos.
Quique moves coelum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis doctâ mollia ſaxa manu.
Mille Dea eſt operum: certè Dea carminis illa eſt.
Si mereor, ſtudiis adſit amica meis.
Coelius ex alto quâ mons deſcendit in aequum,
Hic ubi non plana eſt, ſed prope plana via eſt;
Parva licet videas captae delubra Minervae,
Quae Dea natali coepit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſſa eſt. capitale vocamus
Ingenium ſollers: ingenioſa Dea eſt.
An, quia de capitis fertur ſine matre paterni
Vertice cum clypeo proſiluiſſe ſuo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliſcis
Venit: & hoc ipſum litera priſca docet?
An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas
Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quâcumque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro Ducibus noſtris aegida ſemper habe.
Summa dies è quinque tubas luſtrare canoras
Admonet, & forti ſacrificare Deae.
Nunc potes ad Solem ſublato dicere vultu;
Hic here Phryxeae vellera preſſit ovis.
Seminibus toſtis ſceleratae fraude novercae
Suſtulerat nullas, ut ſolet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certâ qui ſorte reportet,
Quam ſterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus, pro ſemine, nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.
Utque recuſantem cives, & tempus, & Ino
Compulerunt regem juſſa nefanda pati;
Et Soror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant ſimul ante aras: junctaque fata gemunt.

Ad-

Adſpicit hos, ut forte pependerat aethere, mater;
  Et ferit attonitâ pectora nuda manu:
Inque draconigenam, nimbis comitantibus, urbem
  Deſilit: & natos eripit inde ſuos.
Utque fugam rapiant, aries nitidiſſimus auro
  Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirmâ cornu tenuiſſe ſiniſtrâ
  Femina; cum de ſe nomina fecit aquae.
Pene ſimul periit, dum vult ſuccurrere lapſae
  Frater; & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amiſsâ gemini conſorte pericli,
  Caeruleo junctam neſcius eſſe Deo.
Litoribus tactis aries fit ſidus: at hujus
  Pervenit in Colchas aurea lana domos.
Tres ubi Luciferos veniens praemiſerit Eos;
  Tempora nocturnis aequa diurna feres.
Inde quater paſtor ſaturos ubi clauſerit haedos,
  Canuerint herbae rore recente quater;
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
  Et Romana Salus, araque Pacis erit.
Luna regit menſes. hujus quoque tempora menſis
  Finit Aventino Luna colenda jugo.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER IV.

Alma, fave vati, geminorum mater Amorum
Ad vatem vultus rettulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certè majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis Dea, reſpondi, de vulnere. (riſit: & aether
Protinus ex illâ parte ſerenus erat.)
Saucius, an ſanus, numquid tua ſigna reliqui?
Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.
Quae decuit, primis ſine crimine luſimus annis:
Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſſis Annalibus eruta priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem.
Et vatem, & menſem ſcis, Venus, eſſe tuos.
Mota Cytheriacâ leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Coeptum perfice, dixit, opus.
Senſimus; & ſubitò cauſſae patuere dierum.
Dum licet, & ſpirant flamina; navis eat.
Si qua tamen pars te de Faſtis tangere debet,
Caeſar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magnâ deſcendit imagine menſis:
Et fit adoptivâ nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum ſcriberet annum,
Vidit; & auctores rettulit ipſe ſuos.
Utque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
Quod ſibi naſcenti proxima cauſſa fuit;

Sic

Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
Alterius voluit menſis habere locum.
Principiumque ſui generis, revolutaque quaerens
Secula, cognatos venit ad usque Deos.
Dardanon Electrâ neſciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuiſſe Jovi?
Hujus Erichthonius: Tros eſt generatus ab illo:
Aſſaracon creat hic: Aſſaracusque Capyn.
Proximus Anchiſen: cum quo commune parentis
Non dedignata eſt nomen habere Venus.
Hinc ſatus Aeneas, pietas ſpectata per ignes,
Sacra, patremque humeris altera ſacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iüli:
Unde domus Teucros Julia tangit avos.
Poſtumus huic: qui, quod ſilvis fuit ortus in altis,
Silvius in Latiâ gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater eſt: ſubit Alba Latinum:
Proximus eſt titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojae;
Et tuus eſt idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Thuſcae gurgite merſus aquae.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
Viderat: in Remulum fulmina miſſa ferunt.
Venit Aventinus poſt hos: locus unde vocatus;
Mons quoque. poſt illum tradita regna Procae.
Quem ſequitur diri Numitor germanus Amulî.
Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.
Enſe cadit patruo Lauſus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille ſuos ſemper Venerem Martemque parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve ſecuturi poſſent neſcire nepotes;
Tempora Dîs generis continuata dedit.
Sed Veneris menſem Grajo ſermone notatum
Auguror: à ſpumis eſt Dea dicta maris.
Nec tibi ſit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Graecia major erat.

Venerat Evander plenâ cum claſſe ſuorum:
Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hoſpes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: & tanto eſt Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. teſtes Laeſtrygones exſtant:
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam moenia Tiburis udi
Stabant: Argolicae quod poſuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Haleſus;
A quo ſe dictam terra Faliſca putat.
Adjice Trojanae ſuaſorem Antenora pacis,
Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & poſt Antenora, flammis
Attulit Aeneas in loca noſtra Deos.
Hujus erat Solimus, Phrygiâ comes exul ab Idâ:
A quo Sulmonis moenia nomen habent.
Sulmonis gelidi, patriae, Germanice, noſtrae.
Me miſerum, Scythico quam procul illa ſolo eſt!
Ergo ego? tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas:
Non tibi ſunt moeſtâ ſacra canenda lyrâ.
Quo non Livor abit? ſunt qui tibi menſis honorem
Eripuiſſe velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, denſaque cedit
Frigoris aſperitas, foetaque terra patet;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injectâ vindicat alma manu.
Illa quidem totum digniſſima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Juraque dat coelo, terrae, natalibus undis;
Perque ſuos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit:
Illa ſatis cauſſas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit jungi cum pare quemque ſuâ.
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, ſi levis abſit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectae laedere parcit ovis.

De-

Depoſitâ taurus ſequitur feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcumque ſub aequore vivit,
Servat; & innumeris piſcibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illâ
Venerunt cultus mundaque cura ſui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negatâ
Dicitur ad clauſas concinuiſſe fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque ſuâ cauſsâ quisque diſertus erat.
Mille per hanc artes motae: ſtudioque placendi,
Quae latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo menſis ſpoliare ſecundi
Audeat? à nobis ſit procul iſte furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
Urbe tamen noſtrâ jus Dea majus habet?
Pro Trojâ, Romane, tuâ Venus arma ferebat;
Cum gemuit teneram cuſpide laeſa manum,
Coeleſtesque duas Trojano judice vicit.
Ah nolim victas hoc meminiſſe Deas!
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Iüleos Caeſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terrae: vere remiſſus ager.
Nunc herbae ruptâ tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt:
Utque ſolet, Marti continuata ſuo.
Vere monet curvas materna per aequora puppes
Ire: nec hibernas jam timuiſſe minas.
Rite Deam Latiae colitis matresque nurusque;
Et vos, quîs vittae longaque veſtis abeſt.
Aurea marmoreo redimicula ſolvite collo:
Demite divitias: tota lavanda Dea eſt.
Aurea ſiccato redimicula reddite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda roſa eſt.
Vos quoque ſub viridi Myrto jubet illa lavari:
Cauſaque, cur jubeat, (diſcite) certa ſubeſt.

Litore ſiccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, Deam.
Senſit, & adpoſitâ texit ſua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre jubet.
Diſcite nunc, quare Fortunae tura Virili
Detis eo, calidâ qui locus humet aquâ.
Accipit ille locus poſito velamine cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Praeſtat: & hoc parvo ture rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expreſſis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus eſt deducta marito;
Hoc bibit. ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: ſub illâ
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitiâ proavorum tempore lapſa eſt:
Cumaeam, veteres, conſuluiſtis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verſo nomina corde tenet.
Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, vultu
Reſpice: totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in virides praecipitatur aquas.
Nox ubi tranſierit, coelumque rubeſcere primò
Coeperit, & tactae rore querentur aves;
Semuſtamque facem vigilatâ nocte viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos:
Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.
Seu quod in amplexum ſex hinc venere Deorum:
Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te, formoſa Celaeno:
Majan, & Electran, Taygetenque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Siſyphe, nupſit.
Poenitet; & facti ſola pudore latet.
Sive quod Electra Trojae ſpectare ruinas
Non tulit: ante oculos oppoſuitque manum.

TER ſine perpetuo coelum verſetur in axe;
  Ter jungat Titan, terque reſolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu.
  Flabit, & Idaeae feſta Parentis erunt.
Ibunt ſemimares, & inania tympana tundent;
  Aeraque tinnitus aere repulſa dabunt.
Ipſa ſedens molli comitum cervice feretur,
  Urbis per medias exululata vias.
Scena ſonat, Ludique vocant. ſpectate, Quirites;
  Et Fora Marte ſuo litigioſa vacent.
Quaerere multa libet: ſed me ſonus aeris acuti
  Terret, & horrendo lotos adunca ſono.
Da, Dea, quas ſciter, doctas, Cybeleïa, neptes.
  Audit; & has curae juſſit adeſſe meae.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnae,
  Gaudeat adſiduo cur Dea Magna ſono.
Sic ego, ſic Erato (menſis Cythereïus illi
  Ceſſit; quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno ſors haec erat; Optime regum,
  A nato ſceptris excutiere tuis.
Ille ſuam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
  Devorat; immerſam viſceribusque tenet.
Saepe Rhea queſta eſt toties fecunda, nec umquam
  Mater; & indoluit fertilitate ſuâ.
Juppiter ortus erat. pro magnâ teſte vetuſtas
  Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veſte latens ſaxum coeleſti viſcere ſedit.
  Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum reſonat tinnitibus Ide;
  Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos ſudibus, galeas pars tundit inanes:
  Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priſcique imitamina facti,
  Aera Deae comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant:
  Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Deſierat. coepi: Cur huic, genus acre, leones
  Praebent inſolitas ad juga curva jubas?

Deſieram. coepit: Feritas mollita per illam
  Creditur. id curru teſtificata ſuo eſt.
At cur turritâ caput eſt ornata coronâ?
  An Phrygiis turres urbibus illa dedit?
Adnuit. Unde venit, dixi, ſua membra ſecandi
  Impetus? ut tacui, Piëris orſa loqui:
Phryx puer in ſilvis, facie ſpectabilis, Attis
  Turrigeram caſto vinxit amore Deam.
Hunc ſibi ſervari voluit, ſua templa tueri:
  Et dixit, Semper fac puer eſſe velis.
Ille fidem juſſis dedit; &, Si mentiar, inquit,
  Ultima, quam fallam, ſit Venus illa mihi.
Fallit: & in Nymphâ Sagaride deſinit eſſe,
  Quod fuit. huic poenas exigit ira Deae.
Naïda vulneribus ſuccidit in arbore factis.
  Illa perit. fatum Naïdos arbor erat.
Hic furit: &, credens thalami procumbere tectum,
  Effugit, & curſu Dindyma ſumma petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat.
  Saepe Palaeſtinas jurat adeſſe Deas.
Ille etiam ſaxo corpus laniavit acuto;
  Longaque in immundo pulvere tracta coma eſt.
Voxque fuit, Merui: meritas dem ſanguine poenas.
  Ah pereant partes, quae nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert;
  Nullaque ſunt ſubito ſigna relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque miniſtri
  Caedunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniae facundâ voce Camenae
  Reddita quaeſiti cauſſa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde petita
  Venerit. an noſtrâ ſemper in Urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amoenam fontibus Iden
  Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cum Trojam Aeneas Italos portaret in agros;
  Eſt Dea ſacriferas pene ſecuta rates.
Sed nondum fatis Latio ſua numina poſci
  Senſerat; adſuetis ſubſtiteratque locis.

Poſt,

Poſt, ut Roma potens opibus jam ſecula quinque
Vidit, & edomito ſuſtulit orbe caput;
Carminis Euboïci fatalia verba ſacerdos
Inſpicit. inſpectum tale fuiſſe ferunt:
Mater abeſt; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, caſtâ eſt accipienda manu.
Obſcurae ſortis Patres ambagibus errant:
Quaeve parens abſit, quove petenda loco.
Conſulitur Paean: Divûmque arceſſite Matrem,
Inquit: In Idaeo eſt invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiae tum ſceptra tenebat
Attalus: Auſoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
Et ſic ex adytis Diva locuta ſuis:
Ipſa peti volui. ne ſit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.
Ille ſoni terrore pavens, proficiſcere, dixit;
Noſtra eris. in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumerae caedunt pineta ſecures
Illa, quibus fugiens Phryx pius uſus erat.
Mille manus coëunt: & picta coloribus uſtis
Coeleſtum Matrem concava puppis habet.
Illa ſui per aquas fertur tutiſſima nati;
Longaque Phryxeae ſtagna ſororis adit:
Rhoeteumque rapax, Sigeaque litora tranſit;
Et Tenedum, & veteres Eëtionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo poſt terga relictâ;
Quâque Cariſteis frangitur unda vadis.
Tranſit & Icarium, lapſas ubi perdidit alas
Icarus, & vaſtae nomina fecit aquae.
Tum laevâ Creten, dextrâ Pelopeïdas undas
Deſerit: & Veneri ſacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tinguere ferrum
Brontes, & Steropes, Acmonidesque ſolent:
Aequoraque Afra legit, Sardoaque regna ſiniſtris
Proſpicit à remis, Auſoniamque tenet.
Oſtia contigerat: quâ ſe Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.

Omnis Eques, mixtâque gravis cum Plebe Senatus,
  Obvius ad Thuſci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
  Quaeque colunt ſanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia laſſant.
  Vix ſubit adverſas hoſpita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat: ſitis uſſerat herbas:
  Sedit limoſo preſſa carina vado:
Quisquis adeſt operi, plus quam pro parte laborat,
  Adjuvat & fortes voce ſonante manus.
Illa velut medio ſtabilis ſedet inſula ponto:
  Attoniti monſtro ſtantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauſo referebat ab alto:
  Nec facies impar nobilitate fuit.
Caſta quidem; ſed non & credita. rumor iniquus
  Laeſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatis variè prodiſſe capillis,
  Obfuit: ad rigidos promtaque lingua ſenes.
Conſcia mens recti famae mendacia riſit:
  Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Haec ubi caſtarum proceſſit ab agmine matrum,
  Et manibus puram fluminis hauſit aquam,
Ter caput irrorat, ter tollit in aethera palmas.
  Quicumque adſpiciunt, mente carere putant.
Submiſſoque genu, vultus in imagine Divae
  Figit, & hos edit, crine jacente, ſonos:
Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda Deorum,
  Accipe ſub certâ conditione preces.
Caſta negor. ſi tu damnas; meruiſſe fatebor.
  Morte luam poenas judice victa Deâ.
Sed, ſi crimen abeſt, tu noſtrae pignora vitae
  Re dabis: & caſtas caſta ſequêre manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit.
  Mira, ſed & ſcenâ teſtificata loquar.
Mota Dea eſt; ſequiturque ducem, laudatque ſequendo.
  Index laetitiae fertur in aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
  Oſtia dixerunt, unde ſiniſter abit.

Nox

Nox aderat: querno religant à ſtipite funem;
  Dantque levi ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno ſolvunt à ſtipite funem:
  Ante tamen poſito tura dedere foco.
Ante coronatâ puppi ſine labe juvencam
  Mactârunt, operum conjugiique rudem:
Eſt locus, in Tiberin quâ lubricus influit Almo,
  Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpureâ canus cum veſte ſacerdos
  Almonis dominam ſacraque lavit aquis.
Exululant comites, furioſaque tibia flatur;
  Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia praecedit, laeto celeberrima vultu;
  Credita vix tandem teſte pudica Deâ.
Ipſa ſedens plauſtro portâ eſt invecta Capenâ:
  Sparguntur junctae flore recente boves.
Naſica accepit. templi tunc extitit auctor.
  Auguſtus nunc eſt: ante Metellus erat.
Subſtitit hic Erato. mora fit, ſi cetera quaeram.
  Dic, inquam, parvâ cur ſtipe quaerat opes?
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
  Fecit, ait. dandae mos ſtipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quaero,
  Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutârit ſedem Berecythia, dixit;
  Captant mutatis ſedibus omen idem.
Inſtiteram, quare primi Megaleſia ludi
  Urbe forent noſtrâ: cum Dea (ſenſit enim:)
Illa Deos, inquit, peperit. ceſſere parenti:
  Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui ſe excidêre, vocamus?
  Cum tanto Phrygiâ Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celaenas,
  Amnis it inſanâ, nomine Gallus, aquâ.
Qui bibit inde, furit. procul hinc diſcedite, quîs eſt
  Cura bonae mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herboſum, dixi, poſuiſſe moretum
  In Dominae menſis? an ſua cauſſa ſubeſt?

Lacte mero veteres uſi memorantur, & herbis;
Sponte ſuâ ſi quas terra ferebat, ait.
Candidus eliſae miſcetur caſeus herbae;
Cognoſcat priſcos ut Dea priſca cibos.
Poſtera cum coelo motis Pallantias aſtris
Fulſerit; & niveos Luna levârit equos;
Qui dicet, Quondam ſacrata eſt colle Quirini
Hac Fortuna die Publica; verus erit.
Tertia lux (memini) Ludis erat. at mihi quidam
Spectanti ſenior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis quâ Caeſar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubae.
Dux mihi Caeſar erat, ſub quo meruiſſe Tribunus
Glorior. officio praefuit ille meo.
Hanc ego militiâ ſedem, tu pace paraſti,
Inter bis quinos uſus honore Viros.
Plura locuturi ſubito ſeducimur imbre.
Pendula coeleſtes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam ſumma dies ſpectacula ſiſtat,
Enſifer Orion aequore merſus erit.
Proxima victricem cum Romam inſpexerit Eos,
Et dederit Phoebo ſtella fugata locum;
Circus erit Pompâ celeber, numeroque Deorum:
Primaque ventoſis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi: non eſt opus indice cauſsâ.
Sponte Deae munus promeritumque patent.
Meſſis erant primis virides mortalibus herbae;
Quas tellus, nullo ſollicitante, dabat.
Et modo carpebant vivaci ceſpite gramen;
Nunc epulae tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt. bene erat jam glande repertâ;
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum praebere coëgit:
Tum primum ſoles eruta vidit humus.
Aes erat in pretio: chalybeïa maſſa latebat.
Heu quam perpetuo debuit illa tegi!

Pace Ceres laeta eſt. at vos optate, coloni,
Perpetuam Pacem, perpetuumque Ducem.
Farra Deae, micaeque licet ſalientis honorem
Detis, & in veteres turea grana focos.
Et, ſi tura aberunt, unctas accendite taedas.
Parva bonae Cereri, ſint modo caſta, placent.
A bove ſuccincti cultros removete miniſtri.
Bos aret: ignavam ſacrificate ſuem.
Apta jugo cervix non eſt ferienda ſecuri.
Vivat, & in durâ ſaepe laboret humo.
Exigit ipſe locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognoſces: pauca docendus eris.
Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in aequor
Trinacris; à poſitu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri. multas ibi poſſidet urbes;
In quibus eſt culto fertilis Henna ſolo.
Frigida coeleſtum matres Arethuſa vocârat.
Venerat ad ſacras & Dea flava dapes.
Filia, conſuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſâ locus eſt, adſpergine multâ
Uvidus ex alto deſilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictaque diſſimili flore nitebat humus.
Quam ſimul adſpexit; Comites accedite, dixit;
Et mecum veſtros flore replete ſinus.
Praeda puellares animos prolectat inanis,
Et non ſentitur ſedulitate labor.
Haec implet lento calathos è vimine textos:
Haec gremium, laxos degravat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curae:
Illa papavereas ſubſecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris:
Pars thyma, pars caſiam, pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt; & ſunt ſine nomine flores.
Ipſa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi ſtudio paullatim longius itur:
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.

Hanc videt, & viſam patruus velociter aufert;
Regnaque caeruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat, Iö, cariſſima mater,
Auferor. ipſa ſuos abſciderатque ſinus.
Panditur interea Diti via: jamque diurnum
Lumen inadſueti vix patiuntur equi.
At chorus aequalis, cumulatis flore caniſtris,
Perſephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata ſilet, montes ululatibus implent;
Et feriunt moeſtae pectora nuda manus.
Attonita eſt plangore Ceres; modo venerat Hennam:
Nec mora, Me miſeram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur. quales audire ſolemus
Threïcias paſſis Maenadas ire comis.
Ut vitulo mugit ſua mater ab ubere rapto,
Et quaerit foetus per nemus omne ſuos;
Sic Dea, nec retinet gemitus, & concita curſu
Fertur; & è campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantae,
Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies errori ſumma fuiſſet,
Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina curſu
Praeterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Praeterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi;
Et, te vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quâque Simetheas accipit aequor aquas,
Antraque Cyclopum, poſitis exuſta caminis,
Quique locus curvae nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Acragantaque, Tauromenonque;
Sacrorumque Melan paſcua laeta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapſonque & Heloria tempe;
Quâque patet Zephyro ſemper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Luſtrârat, terrae cornua trina ſuae.
Quâcumque ingreditur, miſeris loca cuncta querelis
Implet. ut amiſſum cum gemit ales Ityn.

Per-

Perque vices modo, Perſephone, modo, Filia, clamat.
Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Perſephone Cererem, neque filia matrem
Audit: & alternis nomen utrumque perit.
Unaque, paſtorem vidiſſet an arva colentem,
Vox erat, Hac greſſus ecqua puella tulit?
Jam color unus ineſt rebus; tenebriſque teguntur
Omnia: jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoëos Aetne,
Cujus anhelatis ignibus ardet, humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris ſacris nunc quoque taeda datur.
Eſt ſpecus exeſi ſtructurâ pumicis aſper;
Non homini regio, non adeunda ferae:
Quo ſimul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, & aequoreas ſicca pererrat aquas.
Effugit & Syrtes, & te, Zanclaea Charybdi;
Et vos, Niſaei, naufraga monſtra, canes;
Hadriacumque patens latè, bimaremque Corinthon.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum ſedit gelido moeſtiſſima ſaxo.
Illud Cecropidae nunc quoque triſte vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et Lunae patiens, & pluvialis aquae.
Fors ſua cuique loco eſt. quo nunc Cerealis Eleuſin,
Dicitur hoc Celei rura fuiſſe ſenis.
Ille domum glandes, excuſſaque mora rubetis,
Portat, & arſuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius aeger erat.
Mater, ait virgo, (mota eſt Dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata jugis?
Reſtitit & ſenior, quamvis onus urguet: & orat.
Tecta ſuae ſubeat quantulacumque caſae.
Illa negat: (ſimulârat anum, mitrâque capillos
Preſſerat.) inſtanti talia dicta refert:
Soſpes eas, ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanto ſors tua ſorte meâ?

Dixit: &, ut lacrimae (neque enim lacrimare Deorum eſt)
 Decidit in tepidos lucida gutta ſinus.
Flent pariter, molles animi, virgoque ſenexque.
 E quibus haec juſti verba fuere ſenis:
Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes:
 Surge: nec exiguae deſpice tecta caſae.
Cui Dea, Duc, inquit: ſciſti, quâ cogere poſſes.
 Seque levat ſaxo, ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat, quam ſit ſibi filius aeger;
 Nec capiat ſomnos, invigiletque malis.
Illa ſoporiferum, parvos initura penates,
 Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur guſtaſſe palato,
 Longamque imprudens exſolüiſſe famem.
Quae quia principio poſuit jejunia noctis;
 Tempus habent Myſtae ſidera viſa cibi.
Limen ut intravit, luctûs videt omnia plena.
 Jam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Matre ſalutatâ (mater Metanira vocatur)
 Jungere dignata eſt os puerile ſuo.
Pallor abit, ſubitaeque vigent in corpore vires.
 Tantus coeleſti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta eſt. hoc eſt, materque paterque
 Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
 Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſſas
 Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
 Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo:
Terque manu permulſit eum: tria carmina dixit;
 Carmina mortali non referenda ſono.
Inque foco pueri corpus vivente favillâ
 Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur ſomno ſtultè pia mater: & amens,
 Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, ſcelerata fuiſti:
 Irrita materno ſunt mea dona metu.

Iſte

Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
Et feret; & cultâ praemia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
Tranſit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expoſitum, Piraeaque tuta receſſu
Linquit, & in dextrum quae jacet ora latus.
Hinc init Aegaeum; quo Cycladas adſpicit omnes;
Ioniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Aſiae longum petit Helleſpontum:
Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo deſpicit Indos:
Hinc Libys, hinc Meroë, ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Teque future parens, Thybri, potentis aquae.
Quo feror? immenſum eſt erratas dicere terras:
Praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in coelo: liquidique immunia ponti
Adloquitur gelido proxima ſigna polo.
Parrhaſides ſtellae, (namque omnia noſſe poteſtis,
Aequoreas numquam cum ſubeatis aquas)
Perſephonen miſerae natam monſtrate parenti:
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua eſt. Solem de virgine raptâ
Conſule; qui latè facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quaeris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Queſta diu ſecum ſic eſt adfata Tonantem:
(Maximaque in vultu ſigna dolentis erant)
Si memor es, de quo mihi ſit Proſerpina nata;
Dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato, ſola eſt injuria facti
Cognita: commiſſi praemia raptor habet.
At neque Perſephone digna eſt praedone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tuliſſem:
Quam nunc, te coeli ſceptra tenente, tuli?
Verum impune ferat: nos haec patiamur inultae.
Reddat, & emendet facta priora novis.

Juppi-

Juppiter hanc lenit, factumque excuſat amore;
Nec gener eſt nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. poſita eſt mihi regia coelo.
Poſſidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed ſi fortè tibi non eſt mutabile pectus;
Statque ſemel juncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, ſiquidem jejuna remanſit:
Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
Tartara juſſus adit ſumtis Caducifer alis:
Speque redit citius, viſaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, ſolvit jejunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.
Haud ſecus indoluit, quam ſi modo rapta fuiſſet,
Moeſta parens; longâ vixque refecta morâ eſt.
Atque ita, Nec nobis coelum eſt habitabile, dixit:
Taenariâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus niſi Juppiter eſſet,
Bis tribus ut coelo menſibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit;
Impoſuitque ſuae ſpicea ſerta comae.
Largaque provenit ceſſatis meſſis in arvis;
Et vix congeſtas area cepit opes.
Alba decent Cererem: veſtes Cerealibus albas
Sumite. nunc pulli velleris uſus abeſt.

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
Juppiter: hac illi ſunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo digniſſima noſtro
Atria Libertas coepit habere ſua.

Luce ſecuturâ tutos pete, navita, portus:
Ventus ab occaſu grandine mixtus erit.
Sit licet, ut fuerit; tamen hac Mutinenſia Caeſar
Grandine militiâ contudit arma ſuâ.

Tertia poſt Veneris cum lux ſurrexerit Idus;
Pontifices fordâ ſacra litate bove.
Forda ferens bos eſt fecundaque, dicta ferendo:
Hinc etiam foetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus eſt: gravidae nunc ſemine terrae.
Telluri plenae victima plena datur.

Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
Accipit; & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
Sectaque fumoſis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quae natu maxima virgo;
Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numâ, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus;
Nunc ager adſiduâ luxuriabat aquâ.
Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque naſcendo ſaepe necabat ovem.
Silva vetus, nullâque diu violata ſecuri,
Stabat, Maenalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus. hîc geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ;
Bis ſua fagineâ tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis annulus ullus ineſt.
Veſte rudi tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia dicta toro:
Morte boum tibi, Rex, tellus placanda duarum:
Det ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa viſa revolvit;
Et ſecum ambages caecaque juſſa refert.
Expedit errantem nemori gratiſſima conjux;
Et dixit, gravidae poſceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidae: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.

Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
  Juſſit, & aethereos praecipitavit equos;
Ut titulum imperii quam primum luce ſequenti
  Auguſto juveni proſpera bella darent.
Sed jam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
  Reſpicit. hac Hyades Dorida nocte petunt.
Tertia poſt Hyadas cum lux erit orta remotas,
  Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur miſſae vinctis ardentia taedis
  Terga ferant vulpes, cauſſa docenda mihi.
Frigida Carſeoli, nec olivis apta ferendis,
  Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
  Parva, ſed adſiduis uvida ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus aedes.
  Demſerat emeritis jam juga Phoebus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & haec, narrare ſolebat;
  Unde meum praeſens inſtrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque oſtendit) habebat
  Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum: ſive uſus aratri,
  Sive cavae falcis, ſive bidentis erat.
Haec modo verrebat ſtantem tibicine villam:
  Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
  Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen adſiduis exercet brachia telis;
  Adverſumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in aevo;
  Addideratque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi vulpem ſub valle ſalicti:
  Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulâ foenoque involvit, & ignes
  Admovet. urentes effugit illa manus.
Quâ fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:
  Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit: monumenta manent. nam vivere captam
  Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.

Utque luat poenas gens haec, Cerealibus ardet:
  Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.
Poſtera cum veniet terras viſura patentes
  Memnonis in roſeis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
  Sol abit: egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus, non eſt cognoſcere promtum:
  Pars prior adparet: poſteriora latent.
Seu tamen eſt taurus, ſive eſt hoc femina ſignum;
  Junone invitâ munus amoris habet.
Nox abiit, oriturque Aurora. Palilia poſcor.
  Non poſcor fruſtra; ſi favet alma Pales.
Alma Pales, faveas paſtoria ſacra canenti;
  Proſequor officio ſi tua feſta pio.
Certè ego de vitulo cinerem ſtipulasque fabales
  Saepe tuli plenâ, februa caſta, manu.
Certè ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas;
  Virgaque roratas laurea miſit aquas.
Mota Dea eſt; operique favet. navalibus exi,
  Puppis: habent ventos jam tua vela ſuos.
I, pete virgineâ, populus, ſuffimen ab arâ:
  Veſta dabit. Veſtae munere purus eris.
Sanguis equi ſuffimen erit, vitulique favilla.
  Tertia res, durae culmen inane fabae.
Paſtor, oves ſaturas ad prima crepuſcula luſtra.
  Uda prius ſpargat, virgaque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ovilia ramis;
  Et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant vivo de ſulfure fumi;
  Tactaque fumanti ſulfure balet ovis.
Ure mares oleas, taedamque, herbasque Sabinas;
  Et crepet in mediis laurus aduſta focis.
Libaque de milio milii fiſcella ſequatur:
  Ruſtica praecipuè quo Dea laeta cibo eſt.
Adde dapes mulctramque ſuas: dapibusque reſectis
  Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Conſule, dic, pecori pariter, pecorisque magiſtris:
  Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.

Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacrâ;
Pabulaque è buſtis inſcia carpſit ovis:
Seu nemus intravi vetitum, noſtrisve fugatae
Sunt oculis Nymphae, ſemicaperve Deus:
Seu mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Unde data eſt aegrae fiſcina frondis ovi:
Da veniam culpae: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Nec noceat turbaſſe lacus. ignoſcite Nymphae;
Lota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
Numina; tu ſparſos per nemus omne Deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant hominesque gregesque;
Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multo redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames. herbae, frondesque ſuperſint:
Quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
Ubera plena premam. referat mihi caſeus aera:
Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries; conceptaque ſemina conjux
Reddat; & in ſtabulo multa ſit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas laeſura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quae precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominae grandia liba Pali.
His Dea placanda eſt; haec tu converſus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, adpoſitâ, veluti cratere, camellâ,
Lac niveum potes, purpureamque ſapam.
Moxque per ardentes ſtipulae crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.
Expoſitus mos eſt. moris mihi reſtat origo.
Turba facit dubium; coeptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.

An,

An, quia cunctarum contraria ſemina rerum
Sunt duo, diſcordes ignis & unda Dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
Ignibus & ſparsâ tangere corpus aquâ?
An, quod in his vitae cauſſa eſt; haec perdidit exul:
His nova fit conjux: haec duo magna putant?
Vix equidem credo; ſunt qui Phaëthonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum ſaxis paſtores ſaxa terebant,
Scintillam ſubitò proſiluiſſe ferunt.
Prima quidem periit: ſtipulis excepta ſecunda eſt.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Aeneïa fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Num tamen eſt vero propius; cum condita Roma eſt,
Transferri juſſos in nova tecta Lares?
Mutanteſque domum tectis agreſtibus ignem,
Et ceſſaturae ſuppoſuiſſe caſae?
Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos?
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipſe locus cauſſas vati facit. Urbis origo
Venit. ades feſtis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat poenas frater Nnmitoris, & omne
Paſtorum gemino ſub duce vulgus erat.
Contrahere agreſtes, & moenia ponere utrique
Convenit. ambigitur moenia ponat uter.
Nil opus eſt, dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium eſt: experiamur aves.
Res placet. alter init nemoroſi ſaxa Palati:
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis ſex videt ordine, pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quâ moenia ſignet aratro.
Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum: fruges jaciuntur in imâ,
Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo; plenaeque imponitur ara;
Et novus accenſo funditur igne locus.

Inde premens ſtivam deſignat moenia ſulco:
  Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit haec Regis; Condenti Juppiter urbem,
  Et genitor Mavors, Veſtaque mater ades:
Quosque pium eſt adhibere Deos, advertite cuncti:
  Auſpicibus vobis hoc mihi ſurgat opus.
Longa ſit huic aetas, dominaeque potentia terrae:
  Sitque ſub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina laevo
  Juppiter: & laevo fulmina miſſa polo.
Augurio laeti jaciunt fundamina cives;
  Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urguet opus, quem Romulus ipſe vocârat;
  Sintque, Celer, curae, dixerat, iſta tuae.
Neve quis aut muros, aut verſam vomere terram
  Tranſeat, audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
  Coepit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora tranſiluit. rutro Celer occupat auſum.
  Ille premit duram ſanguinolentus humum.
Haec ubi Rex didicit, lacrimas introrſus obortas
  Devorat, & clauſum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia ſervat:
  Sicque meos muros tranſeat hoſtis, ait.
Dat tamen exſequias: nec jam ſuſpendere fletum
  Suſtinet; & pietas diſſimulata pater.
Oſculaque adplicuit poſito ſuprema feretro:
  Atque ait; Invito frater ademte, vale.
Arſurosque artus unxit: fecere, quod ille,
  Fauſtulus, & moeſtas Acca ſoluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites.
  Ultima plorato ſubdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere poſſet?)
  Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas: & ſis magno ſub Caeſare ſemper:
  Saepe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe;
  Omnia ſint humeris inferiora tuis.

Dicta

Dicta Pales nobis. idem Vinalia dicam.
  Una tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
  Multa profeſſarum quaeſtibus apta Venus.
Poſcite ture dato formam, populique favorem:
  Poſcite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque ſuâ dominae date grata ſiſymbria myrto,
  Textaque compoſitâ juncea vincla roſâ.
Templa frequentari Collinae proxima portae
  Nunc decet: à Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracuſas Arethuſidas abſtulit armis
  Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus eſt tranſlata Sibyllae;
  Inque ſuae ſtirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris feſtum Vinalia dicant,
  Quaeritis; & quare ſit Jovis iſta dies?
Turnus, an Aeneas Latiae gener eſſet Amatae,
  Bellum erat. Hetruſcas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, ſumtisque ferox Mezentius armis:
  Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnusque ſuis adſciſcere tentant
  Partibus. haec contra dux ita Tuſcus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera teſtes;
  Armaque, quae ſparſi ſanguine ſaepe meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
  Praemia, de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operae. veſtrum dare; vincere noſtrum eſt.
  Quam velit Aeneas iſta negata mihi!
Adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
  Induit Aeneas; adloquiturque Jovem.
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia Regi,
  Juppiter: è Latio palmite muſta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
  Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus, calcatis ſordidus uvis:
  Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc eſt Vinalia. Juppiter illam
  Vindicat, & feſtis gaudet ineſſe ſuis.

Sex ubi, quae reſtant, luces Aprilis habebit;
  In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quaeres Athamantidos Helles:
  Signaque dant imbres: exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
  Obſtitit in mediâ candida pompa viâ.
Flamen in antiquae lucum Robiginis ibat,
  Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus acceſſi; ritûs ne neſcius eſſem.
  Edidit haec Flamen verba, Quirine, tuus:
Aſpera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
  Et tremat in ſummâ leve cacumen humo.
Tu ſata ſideribus coeli nutrita ſecundis
  Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
Vis tua non levis eſt. quae tu frumenta notaſti;
  Moeſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
  Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu:
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit udos.
  Tum locus eſt irae, Diva timenda, tuae.
Parce, precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer;
  Neve noce cultis: poſſe nocere ſat eſt.
Nec teneras ſegetes, ſed durum amplectere ferrum:
  Quodque poteſt alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
  Nil opus eſt illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, duruſque bidens, & vomer aduncus,
  Ruris opes niteant: inquinet arma ſitus.
Conatuſque aliquis vaginâ ducere ferrum;
  Adſtrictum longâ ſentiat eſſe morâ.
At tu ne viola Cererem: ſemperque colonus
  Abſenti poſſit ſolvere vota tibi.
Dixerat. à dextrâ villis mantele ſolutis;
  Cumque meri paterâ turis acerra fuit.
Tura focis vinumque dedit, fibraſque bidentis,
  Turpiaque obſcaenae (vidimus) exta canis.
Tum mihi, Cur detur ſacris nova victima, quaeris?
  (Quaeſieram) cauſſam percipe, Flamen ait:

Eſt.

Eſt canis (Icarium dicunt) quo ſidere moto
Toſta ſitit tellus, praecipiturque ſeges.
Pro cane ſidereo canis hic imponitur arae:
Et, quare pereat, nil niſi nomen habet.
Cum Phrygis Aſſaraci Tithonia fratre relicto
Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Majas ſacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urguet opus.
Aufert, Veſta, diem: cognato, Veſta, recepta eſt
Limine. ſic juſti conſtituêre patres
Phaebus habet partem; Veſtae pars altera ceſſit:
Quod ſupereſt illis, tertius ipſe tenet.
State Palatinae laurus, praetextaque quercu
Stet domus. aeternos tres habet una Deos.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER V.

Quaeritis, unde putem Majo data nomina menſi?
Non ſatis eſt liquido cognita cauſſa mihi.
Ut ſtat, & incertus quâ ſit ſibi neſcit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter.
Sic, quia poſſe datur diverſas reddere cauſſas,
Quâ ferar ignoro: copiaque ipſa nocet.
Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Meduſaei ſigna tenetis equi.
Diſſenſere deae. quarum Polyhymnia coepit
Prima. ſilent aliae; dictaque mente notant.
Poſt chaos, ut primum data ſunt tria corpora mundo,
Inque novas ſpecies omne receſſit opus;
Pondere terra ſuo ſubſedit, & aequora traxit:
At coelum levitas in loca ſumma tulit.
Sol quoque cum ſtellis nullâ gravitate retentus,
Et vos Lunares exſiluiſtis equi.
Sed neque terra diu coelo, nec cetera Phoebo
Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Saepe aliquis ſolio, quod tu, Saturne, tenebas,
Auſus de mediâ plebe ſedere Deus.
Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit:
Tethys & extremo ſaepe recepta loco eſt.
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſata Majeſtas; hos eſt Dea cenſa parentes:
Quâque die partu eſt edita, magna fuit.

Nec mora: conſedit medio ſublimis Olympo,
  Aurea, purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul Pudor & Metus. omne videres
  Numen ad hanc cultus compoſuiſſe ſuos.
Protinus intravit mentes ſuſpectus honorum.
  Fit pretium dignis; nec ſibi quisque placet.
Hic ſtatus in coelo multos permanſit in annos:
  Dum ſenior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus, immania monſtra, Gigantas
  Edidit, auſuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
  Atque ait, In magnos arma movete Deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
  Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de coeli jaculatus Juppiter arce
  Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa Deorum
  Reſtat: & ex illo tempore firma manet.
Adſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
  Et praeſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
  Et Numa: mox alii, tempore quisque ſuo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
  Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
  Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probârunt
  Clioque, & curvae ſcita Thalia lyrae.
Excipit Uranie: fecere ſilentia cunctae;
  Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
  Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.
Martis opus juvenes, animoſaque bella, gerebant:
  Et pro Dis aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
  Conſilio patriae ſaepe ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia ſeros;
  Nomen & aetatis mite Senatus erat.

Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
  Legibus eſt aetas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipſis,
  Ibat: & interior, ſi comes unus erat.
Verba quis auderet coram ſene digna rubore
  Dicere; cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit: ſelectaque pectora, Patres
  Dixit. ad hos Urbis ſumma relata novae.
Hinc ſua majores poſuiſſe vocabula Majo
  Tangor, & aetati conſuluiſſe ſuae.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da, Romule, menſem
  Hunc ſenibus; nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve praepoſiti pignus ſucceſſor honoris
  Junius, à juvenum nomine dictus, habet.
Tum ſic, neglectos hederâ redimita capillos,
  Prima ſui coepit Calliopea chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
  Qui terram liquidis, quâ patet, ambit aquis.
Hinc ſata Pleïone cum coelifero Atlante
  Jungitur, ut fama eſt; Pleïadaſque parit.
Quarum Maja ſuas formâ ſuperaſſe ſorores
  Traditur, & ſummo concubuiſſe Jovi.
Haec enixa jugo cupreſſiferae Cyllenes
  Aethereum volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Maenalos ingens
  Rite colunt, Lunâ credita terra prior.
Exſul ab Arcadiis Latios Evander in agros
  Venerat: impoſitos attuleratque Deos.
Hîc, ubi nunc Roma eſt orbis caput, arbor & herbae,
  Et paucae pecudes, & caſa rara fuit.
Quo poſtquam ventum; Conſiſtite, praeſcia mater,
  Nam locus imperii rus erit iſtud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros;
  Inque peregrinâ conſtitit hoſpes humo!
Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis
  Has docuit gentes, alipediſque Dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
  Cum luſtrant celebres vellera ſecta vias.

At

At tu materno donaſti nomine menſem,
  Inventor curvae, furibus apte, fidis.
Nec pietas haec prima tua eſt: ſeptena putaris,
  Pleïadum numerum, fila dediſſe lyrae.
Haec quoque deſierat; laudataque voce ſororum eſt.
  Quid faciam? turbae pars habet omnis idem.
Gratia Piëridum nobis aequaliter adſit;
  Nullaque laudetur plusve minusve mihi.
Ab Jove ſurgat opus. primâ mihi nocte videnda
  Stella eſt in cunas officioſa Jovis.
Naſcitur Oleniae ſignum pluviale Capellae:
  Illa dati coelum praemia lactis habet.
Naïs Amalthea Cretaeâ nobilis Idâ
  Dicitur in ſilvis occuluiſſe Jovem.
Huic fuit hoedorum mater formoſa duorum
  Inter Dictaeos conſpicienda greges;
Cornibus aëriis, atque in ſua terga recurvis:
  Ubere, quod nutrix poſſet habere Jovis.
Lac dabat illa Deo. ſed fregit in arbore cornu:
  Truncaque dimidiâ parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe; cinctumque recentibus herbis,
  Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille, ubi res coeli tenuit, ſolioque paterno
  Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu,
  Fecit: quod dominae nunc quoque nomen habet.
Praeſtitibus Majae Laribus vidère Kalendae
  Aram conſtitui, ſignaque parva Deûm.
Voverat illa quidem Curius: ſed multa vetuſtas
  Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.
Cauſſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
  Quod praeſtant oculis omnia tuta ſuis.
Stant quoque pro nobis, & praeſunt moenibus Urbis,
  Et ſunt praeſentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, ſaxo fabricatus eodem,
  Stabat. quae ſtandi cum Lare cauſſa fuit?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque.
  Compita grata Deo; compita grata cani.

Exagitant & Lar, & turba Diania fures:
  Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam ſigna Deorum
  Viribus annoſae facta caduca morae:
Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
  Urbs habet; & vici numina trina colunt.
Quo feror? Auguſtus menſis mihi carminis hujus
  Jus dabit. interea Diva canenda Bona eſt.
Eſt moles nativa: loco res nomina fecit.
  Adpellant ſaxum: pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
  Prima Palatinae ſigna dediſtis aves.
Templa Patres illic, oculos exoſa viriles,
  Leniter adclivi conſtituere jugo.
Dedicat haec veteris Clauſorum nominis heres,
  Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit; ne non imitata maritum
  Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.

Poſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
  In matutinis lampada tollit equis;
Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
  Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducunt obſcura crepuſcula noctem;
  Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
  Navita quas Hyades Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriſſe putant: pars credidit eſſe
  Tethyos has neptes, Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
  Cum ſatus eſt formâ conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani maturis niſibus Aethra
  Edidit & Nymphas: ſed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
  Terret: & eſt illi praeda benigna lepus.
At poſtquam virtus annis adolevit; in apros
  Audet, & hirſutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras foetae catuloſque leaenae;
  Ipſe fuit Libycae praeda cruenta ferae.

Mater

Mater Hyan, & Hyan moeſtae flevere ſorores;
  Cervicemque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum.
  Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebranda jocoſis:
  Diſtuleram partes menſe priore tuas.
Incipis Aprili: tranſis in tempora Maji.
  Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua ſint, cedantque tibi confinia menſum;
  Convenit in laudes ille vel iſte tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma Theatris:
  Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipſa doce quae ſis. hominum ſententia fallax.
  Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, ſic noſtris reſpondit Diva rogatis;
  Dum loquitur, vernas efflat ab ore roſas:
Chloris eram, quae Flora vocor. corrupta Latino
  Nominis eſt noſtri litera Graeca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
  Rem fortunatis ante fuiſſe viris.
Quae fuerit mihi forma, grave eſt narrare modeſtae:
  Sed generum matri repperit illa Deum.
Ver erat; errabam. Zephyrus conſpexit; abibam.
  Inſequitur; fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinae,
  Auſus Erechtheâ praemia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae;
  Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: veri nitidiſſimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula ſemper humus.
Eſt mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
  Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus:
  Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Saepe ego digeſtos volui numerare colores;
  Nec potui. numero copia major erat.
Roſcida cum primum foliis excuſſa pruina eſt,
  Et variae radiis intepuere comae;

Con-

Conveniunt pictis incinctae veſtibus Horae,
Inque leves calathos munera noſtra legunt.
Protinus adripiunt Charites; nectuntque coronas,
Sertaque coeleſtes implicitura comas.
Prima per immenſas ſparſi nova ſemina gentes.
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de ſanguine florem:
Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narciſſe, per hortos:
Infelix, quod non alter & alter eras!
Quid Crocon, aut Attyn referam, Cinyrâque creatum;
De quorum per me vulnere ſurgit honor?
Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes.
Juppiter hoc ut adhuc neſciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, natâ ſine matre Minervâ,
Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul adſpexi; Quid te, Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum,
Addidit & cauſſam. verbis ſolabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea eſt.
Si pater eſt factus neglecto coniugis uſu
Juppiter, & ſolus nomen utrumque tenet;
Cur ego deſperem fieri ſine conjuge mater:
Et parere intacto, dummodo caſta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
Et freta, Tartareos excutiamque ſinus.
Vox erat in curſu: vultum dubitantis habebam.
Neſcio quid, Nymphe, poſſe vidèris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta eſt:
Ira Jovis magni cauſſa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
Et Stygiae numen teſtificatur aquae.
Quod petis, Oleniis, inquam, mihi miſſus ab arvis
Flos dabit. eſt hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, ſterilem quoque tange juvencam;
Mater erit. tetigi, nec mora; mater erat.

Pro-

Protinus haerentem decerpſi pollice florem.
  Tangitur; & tacto concipit illa ſinu.
Jamque gravis Thracen, & laeva Propontidos intrat:
  Fitque potens voti; Marſque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
  Tu quoque Romuleâ, dixit, in Urbe locum.
Forſitan in teneris tantum mea regna coronis
  Eſſe putes. tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint ſegetes; erit area dives.
  Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleae; nitidiſſimus annus.
  Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore ſemel laeſo pereunt viciaeque fabaeque:
  Et pereunt lentes, advena Nile, tuae.
Vina quoque in magnis operoſe condita cellis
  Florent: & nebulae dolia ſumma tegunt.
Mella meum munus. volucres ego mella daturas
  Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
  Luxuriant animi, corporaque ipſa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa,
  Jus tibi diſcendi, ſi qua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, reſpondi, quae ſit origo.
  Vix bene deſieram; rettulit illa mihi.
Cetera luxuriae nondum inſtrumenta vigebant:
  Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt.
  Sed jam de vetito quiſque parabat opes.
Venerat in morem populi depaſcere ſaltus:
  Idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
Vindice ſervabant nullo ſua publica vulgus:
  Jamque in privato paſcere inertis erat.
Plebis ad Aediles delata licentia talis
  Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam ſubiere nocentes.
  Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data eſt ex parte mihi: magnoque favore
  Victores Ludos inſtituere novos.

Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
  Utile nunc iter eſt; Publiciumque vocant.
Annua credideram ſpectacula facta; negavit:
  Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos quoque tangit honos. feſtis gaudemus, & aris:
  Turbaque coeleſtes ambitioſa ſumus.
Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos:
  Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Saepe Jovem vidi, cum jam ſua mittere vellet
  Fulmina, ture dato ſuſtinuiſſe manum.
At ſi negligimur; magnis injuria poenis
  Solvitur: & juſtum praeterit ira modum.
Reſpice Theſtiaden: flammis abſentibus arſit.
  Cauſſa eſt; quod Phoebes ara ſine igne fuit.
Reſpice Tantaliden: eadem Dea vela tenebat.
  Virgo eſt; & ſpretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluiſſe Dionen,
  Cum conſternatis diripereris equis.
Longa referre mora eſt collata oblivia damnis.
  Me quoque Romani praeteriere Patres.
Quid facerem? per quod fierem manifeſta doloris?
  Exigerem noſtrae qualia damna notae?
Excidit officium triſti mihi. nulla tuebar
  Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
  Filaque punicei languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
  Ipſa tuas, dixit; dos mihi vilis erat.
Florebant oleae; venti nocuere protervi.
  Florebant ſegetes; grandine laeſa Ceres.
In ſpe vitis erat: coelum nigreſcit ab Auſtris,
  Et ſubitâ frondes decutiuntur aquâ.
Nec volui fieri, nec ſum crudelis in irâ:
  Cura repellendi ſed mihi nulla fuit.
Convenere Patres: &, ſi bene floreat annus,
  Numinibus noſtris annua feſta vovent.
Adnuimus voto. Conſul cum Conſule ludos
  Poſtumio Laenas perſoluêre mihi.

Quae-

Quaerere conabar, quare laſcivia major
His foret in Ludis, liberiorque jocus:
Sed mihi ſuccurrit, numen non eſſe ſeverum;
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis;
Et latet injectâ ſplendida menſa roſâ.
Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formoſae limen amicae
Cantat. habent unctae mollia ſerta comae.
Nulla coronatâ peraguntur ſeria fronte;
Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae:
Donec eras mixtus nullis, *Acheloë*, racemis;
Gratia ſumendae non erat ulla roſae.
Bacchus amat flores: Baccho placuiſſe coronam
Ex Ariadnaeo ſidere noſſe potes.
Scena levis decet hanc: non eſt, mihi credite, non eſt
Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili cauſſa petenda ſubeſt.
Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis:
Vult ſua plebejo ſacra patere choro.
Et monet aetatis ſpecie, dum floreat, uti:
Contemni ſpinam, cum cecidere roſae.
Cur tamen, ut dantur veſtes Cerealibus albae,
Sic haec eſt cultu verſicolore decens?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis;
Et color & ſpecies floribus omnis ineſt?
Adnuit, & motis flores cecidere capillis:
Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant; quorum me cauſſa latebat.
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina ſunt noſtros viſa decere dies:
Vel quia nec flos eſt hebeti, nec flamma, colore;
Atque oculos in ſe ſplendor uterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia noſtris
Convenit. à vero tertia cauſſa venit.

Eſt

Eſt breve praeterea, de quo mihi quaerere reſtat,
  Si liceat, dixi. (dixit & illa, Licet)
Cur tibi pro Libycis claudantur rete Leaenis
  Imbelles capreae, ſollicituſque lepus.
Non ſibi, reſpondit, ſilvas ceſſiſſe, ſed hortos,
  Arvaque pugnaci non adeunda ferae.
Omnia finierat: tenues ſucceſſit in auras.
  Manſit odor. poſſes ſcire fuiſſe Deam.
Floreat ut toto carmen Naſonis in aevo;
  Sparge, precor, donis pectora noſtra tuis.
Nocte minus quartâ promet ſua ſidera Chiron
  Semivir, & flavi corpore mixtus equi.
Pelion Haemoniae mons eſt obverſus in Auſtros:
  Summa virent pinu: cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit. ſaxo ſtant antra vetuſto,
  Quae juſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus, olim miſſuras Hectora leto,
  Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides exactâ parte laborum;
  Juſſaque reſtabant ultima pene viro.
Stare ſimul caſu Trojae duo fata videres:
  Hinc puer Aeacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hoſpitio juvenem Philyreïus heros:
  Et cauſſam adventûs hic rogat, ille docet.
Perſpicit interea clavam ſpoliumque leonis:
  Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
  Vellus, Achilleae continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſquallentia tela venenis;
  Excidit, & laevo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitque è corpore ferrum:
  Adgemit Alcides, Haemoniuſque puer.
Ipſe tamen lectas Pagaſaeis collibus herbas
  Temperat, & variâ vulnera mulcet ope.
Virus edax ſuperabat opem: penituſque recepta
  Oſſibus, & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernaeae ſanguis Echidnae
  Mixtus ad auxilium tempora nulla dabant.

Sta-

Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfuſus Achilles:
  Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Saepe manus aegras manibus fingebat amicis:
  [Morum, quos fecit, praemia doctor habet.]
Oſcula ſaepe dedit. dixit quoque ſaepe jacenti;
  Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat: cum tu, juſtiſſime Chiron,
  Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
Hunc lyra curva ſequi cuperet? ſed idonea nondum
  Eſt via. nox aptum tertia tempus erit.
Scorpios in coelo, cum cras luceſcere Nonas
  Dicimus, à mediâ parte notandus erit.
Hinc ubi protulerit formoſa ter Heſperus ora,
  Ter dederint Phoebo ſidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria ſacri:
  Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia Februa nôrat:
  Nec tu dux menſum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exſtincto cineri ſua dona ferebat,
  Compoſitique nepos buſta piabat avi.
Menſis erat Majus, majorum nomine dictus,
  Qui partem priſci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media eſt, ſomnoque ſilentia praebet;
  Et canis, & variae conticuiſtis aves;
Ille memor veteris ritûs, timidusque Deorum,
  Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
  Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Terque manus puras fontanâ proluit undâ;
  Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſusque jacit: ſed dum jacit, Haec ego mitto;
  His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec reſpicit. umbra putatur
  Colligere, & nullo terga vidente ſequi.
Rurſus aquâ tangit, Temeſaeaque concrepat aera:
  Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni;
  Reſpicit, & purè ſacra peracta putat.

Dicta

Dicta ſit unde dies, quae nominis exſtet origo,
Me fugit. ex aliquo eſt invenienda Deo.
Pleiade nate, mone, virgâ venerande potenti:
Saepe tibi Stygii regia viſa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. accipe cauſſam
Nominis. ex ipſo cognita cauſſa Deo eſt.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci juſta ſoluta Remo;
Fauſtulus infelix, & paſſis Acca capillis,
Spargebant lacrimis oſſa peruſta ſuis.
Inde domum redeunt ſub prima crepuſcula moeſti;
Utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi viſa eſt adſiſtere lecto,
Atque haec exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium veſtri, parsque altera, voti
Cernite ſim qualis; qui modo qualis eram!
Qui, modo ſi volucres habuiſſem regna jubentes;
In populo potui maximus eſſe meo:
Nunc elapſa rogi flammis & inanis imago.
Haec eſt ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater eſt? ſi vos modo vera locuti;
Uberaque expoſitis ille ferina dedit.
Quem lupa ſervavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
Utque ego, ſub terras ſanguinolentus eas.
Noluit hoc frater. pietas aequalis in illo eſt.
Quod potuit, lacrimas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrimas, per veſtra alimenta rogate,
Ut celebrem feſto ſignet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Ut ſecum fugiens ſomnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur, lucemque Remuria dixit
Illam, quâ poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
Litera, quae toto nomine prima fuit.

Mox

Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum.
Is verbi ſenſus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus;
Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
Tempora. quae nupſit, non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſsâ (ſi te proverbia tangunt)
Menſe malas Majo nubere vulgus ait.
Sed tamen haec tria ſunt ſub eodem tempore feſta
Inter ſe nullo continuata die.
Quorum ſi mediis Boeoton Oriona quaeres;
Falſus eris. ſigni cauſſa canenda mihi.
Juppiter, & lato qui regnat in aequore frater;
Carpebant ſocias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo verſa jugo referuntur aratra;
Et pronum ſaturae lac bibit agnus ovis.
Forte ſenex Hyrieus, anguſti cultor agelli,
Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam.
Atque ita, Longa via eſt, nec tempora longa ſuperſunt,
Dixit; & hoſpitibus janua noſtra patet.
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
Parent promiſſis; diſſimulantque Deos.
Tecta ſenis ſubeunt, nigro deformia fumo:
Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipſe genu poſito flammas exſuſcitat aurâ,
Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebant:
Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.
Dumque mora eſt, tremulâ dat vina rubentia dextrâ.
Accipit aequoreus pocula prima Deus.
Quae ſimul exhauſit; Da nunc bibat ordine, dixit,
Juppiter. audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus; cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoſo condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
Sic quoque non altis diſcubuere toris.

Nunc

Nunc dape, nunc poſito menſae nituere Lyaeo.
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis; Si quid fert impetus, opta:
Omne feres. placidi verba fuere ſenis:
Cara fuit conjux, primae mihi cura juventae
Cognita; nunc ubi ſit quaeritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi ſola fruere meo.
Et dixi, & ſervo, ſed enim diverſa voluntas
Eſt mihi: nec conjux, & pater eſſe volo.
Adnuerant omnes: omnes ad terga juvencae
Conſtiterant. pudor eſt ulteriora loqui.
Tum ſuperinjectâ texere madentia terrâ.
Jamque decem menſes; & puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia ſic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum litera prima ſonum.
Creverat immenſum: comitem ſibi Delia ſumſit.
Ille Deae cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus. fuit impetus illi
Curva gemelliparae ſpicula ferre Deae.
Obſtitit Orion. Latona nitentibus aſtris
Addidit: &, Meriti praemia, dixit, habe.
Sed quid & Orion, & cetera ſidera mundo
Cedere feſtinant, noxque coarctat iter?
Quid ſolito citius liquido jubar aequore tollit
Candida, Lucifero praeveniente, dies?
Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabant.
Mars venit; & veniens bellica ſigna dedit.
Ultor ad ipſe ſuos coelo deſcendit honores,
Templaque in Auguſto conſpicienda Foro.
Et Deus eſt ingens, & opus. debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna Giganteis haec ſunt delubra tropaeis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eöo nos impius orbe laceſſet;
Seu quis ab Occiduo Sole domandus erit.

Pro-

Proſpicit armipotens operis faſtigia ſummi:
Et probat invictos ſumma tenere Deos.
Proſpicit in foribus diverſae tela figurae;
Armaque terrarum milite victa ſuo.
Hinc videt Aenean oneratum pondere ſacro;
Et tot Iüleae nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:
Claraque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.
Spectat & Auguſto praetextum nomine templum,
Et viſum, lecto Caeſare, maius opus.
Voverat hoc juvenis tunc cum pia ſuſtulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc ſtanti milite juſto,
Hinc conjuratis, talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater eſt, Veſtaeque ſacerdos
Auctor; & ulciſci numen utrumque paro:
Mars, ades; & ſatia ſcelerato ſanguine ferrum:
Stetque favor cauſsâ pro meliore tuus.
Templa feres, &, me victore, vocaberis Ultor.
Voverat; & fuſo laetus ab hoſte redit.
Nec ſatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Marti:
Perſequitur Parthâ ſigna retentâ manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis;
Et circumfuſis invia fluminibus.
Addiderant animos Craſſorum funera genti;
Cum periit miles, ſignaque, duxque ſimul.
Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat;
Romanaeque aquilae ſignifer hoſtis erat.
Iſque pudor manſiſſet adhuc, niſi fortibus armis
Caeſaris Auſoniae protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus aevi
Suſtulit. agnôrunt ſigna recepta ſuos.
Quid tibi nunc ſolitae mitti poſt terga ſagittae;
Quid loca, quid rapidi profuit uſus equi?
Parthe, refers aquilas. victos quoque porrigis arcus.
Pignora jam noſtri nulla pudoris habes.
Rite Deo templumque datum, nomenque, bis ulto:
Et meritus votis debita ſolvit honos.

Sollemni Ludos Circo celebrate, Quirites:
Non viſa eſt fortem ſcena decere Deum.
Pleiadas adſpicies omnes, totumque ſororum
Agmen; ubi ante Idus nox erit una ſuper.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aeſtas;
Et tepidi finem tempora veris habent.
Idibus ora prior ſtellantia tollere Taurum
Indicat: huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Praebuit ut taurus Tyriae ſua terga puellae
Juppiter, & falsâ cornua fronte tulit;
Illa jubam dextrâ, laevâ retinebat amictus;
Et timor ipſe novi cauſſâ decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Saepe puellares ſubduxit ab aequore plantas;
Et metuit tactus adſilientis aquae:
Saepe Deus prudens tergum demittit in undas;
Haereat ut collo fortius illa ſuo.
Litoribus tactis ſtabat ſine cornibus ullis
Juppiter: inque Deum de bove verſus erat.
Taurus init coelum. te, Sidoni, Juppiter implet:
Parsque tuum terrae tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixere juvencam;
Quae bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.
Tum quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.
Corpora poſt decies ſenos qui credidit annos
Miſſa neci; ſceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tunc cum Saturnia terra vocata eſt,
Talia fatidici dicta fuere Dei:
Falcifero libata ſeni duo corpora, gentes,
Mittite; quae Tuſcis excipiantur aquis.
Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
Triſtia Leucadio ſacra peracta modo.
Illum ſtramineos in aquam miſiſſe Quirites.
Herculis exemplo corpora falſa jaci.
Pars putat, ut ferrent juvenes ſuffragia ſoli,
Pontibus infirmos praecipitaſſe ſenes.

Thybri,

Thybri, doce verum: tua ripa vetuſtior Urbe.
  Principium ritûs tu bene noſſe potes.
Thybris arundiferum medio caput extulit alveo;
  Raucaque dimovit talibus ora ſonis:
Haec loca deſertas vidi ſine moenibus herbas:
  Paſcebat ſparſos utraque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tyberin nôruntque timentque,
  Tunc etiam pecori deſpiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi ſaepe refertur:
  Ille meas remis advena torſit aquas.
Venit & Alcides, turbâ comitatus Achivâ.
  Albula, ſi memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hoſpitio juvenem Pallantius heros:
  Et tandem Caco debita poena venit.
Victor abit, ſecumque boves, Erytheïda praedam,
  Abſtrahit. at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum deſertis venerat Argis:
  Montibus his ponunt ſpemque Laremque ſuum.
Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore;
  Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
Mittite me Tyberi: Tyberinis vectus ut undis
  Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Diſplicet heredi mandati cura ſepulcri:
  Mortuus Auſoniâ conditur hoſpes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago,
  Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo ſubiit rorantia ſaxo
  Antra, leves curſum ſuſtinuiſtis aquae.
Clare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
  Edidit Arcadiis Pleïas una Jovi.
Pacis & armorum ſuperis imiſque Deorum
  Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Laete lyrae pulſu, nitidâ quoque laete palaeſtrâ;
  Quo didicit cultè lingua favente loqui.
Templa tibi poſuere Patres ſpectantia Circum
  Idibus. ex illo eſt haec tibi feſta dies.
Te, quicumque ſuas profitetur vendere merces,
  Ture dato, tribuas ut ſibi lucra, rogat.

Eſt aqua Mercurii, portae vicina Capenae:
Si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunicas mercator; & urnâ
Purus ſuffitâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab udâ
Omnia, quae dominos ſunt habitura novos.
Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos:
Et peragit ſolitâ fallere voce preces.
Ablue praeteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praeteritâ perfida verba die.
Sive ego te feci teſtem, falſove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli;
Abſtulerint celeres improba dicta Noti.
Et pateant veniente die perjuria nobis:
Nec curent Superi, ſi qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
Et face ut emtori verba dediſſe juvet.
Talia Mercurius poſcentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego reſpondi, cauſſam mihi ſideris hujus.
Cauſſam facundo prodidit ore Deus.
Abſtulerant raptas Phoeben Phoebesque ſororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque ſuas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex cauſâ pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae curſu potuere ſequentes:
Sed viſum celeri vincere turpe fugâ.
Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnae.
Conſtiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lynceo Caſtor ab enſe
Non exſpectato vulnere preſſit humum.
Ul-

Ultor adeſt Pollux; & Lyncea perforat haſtâ,
  Quâ cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque eſt Jovis igne repulſus:
  Tela tamen dextrae fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, coelum ſublime patebat;
  Cum, Mea, dixiſti, percipe verba, pater.
Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
  Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alternâ fratrem ſtatione redemit:
  Utile ſollicitae ſidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quaerit Agonia quid ſint:
  Quae tamen in Faſtis hoc quoque tempus habent.
Nocte ſequente diem canis Erigoneïus exit.
  Eſt alio ſigni reddita cauſſa loco.
Proxima Vulcani lux es; Tubiluſtria dicunt.
  Luſtrantur purae, quas facit ille, tubae.
Quattuor inde notis locus eſt; quibus ordine lectis,
  Vel mos ſacrorum; vel Fuga Regis ineſt.
Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
  Publica; cui templum luce ſequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
  Grata Jovi fulvae roſtra videbis avis.
Auferat ex oculis veniens Aurora Booten;
  Continuâque die ſidus Hyantis erit.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER VI.

Hic quoque menſis habet dubias in nomine cauſſas:
Quae placeant, poſitis omnibus, ipſe leges.
Facta canam; ſed erunt, qui me finxiſſe loquantur:
Nullaque mortali numina viſa putent.
Eſt Deus in nobis: agitante caleſcimus illo.
Impetus hic ſacrae ſemina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidiſſe Deorum:
Vel quia ſum vates; vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni
Voce locus; ſi non obſtreperetur aquis.
Hîc ego quaerebam, coepti quae menſis origo
Eſſet, & in curâ nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas praeceptor arandi
Viderat, Aſcraeas cum ſequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquoſae vallibus Idae
Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
Haec erat, agnovi, quae ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar.
Cum Dea, quos fecit, ſuſtulit ipſa metus:
Namque, ait, O vates Romani conditor anni,
Auſe per exiguos magna referre modos;
Jus tibi feciſti numen coeleſte videndi,
Cum placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
Junius à noſtro nomine nomen habet.

Eſt

Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
  Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
  Feci. Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt:
  Haec illi à coelo proxima terra fuit.
Si torus in pretio eſt; dicor matrona Tonantis:
  Junctaque Tarpeio ſunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina menſi?
  Hic honor in nobis invidioſus erit?
Cur igitur Regina vocor, Princepsque Dearum?
  Aurea cur dextrae ſceptra dedere meae?
An faciant menſem luces, Lucinaque ab illis
  Dicar; & à nullo nomina menſe traham?
Tunc me poeniteat poſuiſſe fideliter iras
  In genus Electrae, Dardaniamque domum.
Cauſſa duplex irae. rapto Ganymede dolebam:
  Forma quoque Idaeo judice victa mea eſt.
Poeniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
  Cum mea ſint illo currus & arma loco.
Poeniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
  Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Junonicolasque Faliſcos;
  Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neque poeniteat: nec gens mihi carior ulla eſt.
  Hîc colar, hîc teneam cum Jove templa meo.
Ipſe mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
  Haec tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur. centum celebramur in aris:
  Nec levior quovis eſt mihi menſis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praeſtat honorem
  Roma: ſuburbani dant mihi munus idem.
Inſpice, quos habeat nemoralis Aricia Faſtos,
  Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Eſt illic menſis Junonius. inſpice Tibur,
  Et Praeneſtinae moenia ſacra Deae:
Junonale leges tempus. nec Romulus illas
  Condidit: at noſtri Roma nepotis erat.

Finierat Juno. reſpeximus. Herculis uxor
Stabat; & in vultu ſigna dolentis erant.
Non ego, ſi toto mater me cedere coelo
Juſſerit, invitâ matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
Blandior; & partes pene rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuiſſe precando;
Et faveas cauſſae forſitan ipſe meae.
Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Jove ſumma tenet.
At decus omne mihi contingit origine menſis.
Unicus eſt, de quo ſollicitamur, honor.
Quid grave, ſi titulum menſis, Romane, dediſtis
Herculis uxori, poſteritasque memor?
Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis. huc captas adpulit ille boves.
Hîc male defenſus flammis, & dote paternâ,
Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor. populum digeſſit ab annis
Romulus, in partes diſtribuitque duas.
Haec dare conſilium, pugnare paratior illa eſt:
Haec aetas bellum ſuadet, at illa gerit.
Sic ſtatuit, menſesque notâ ſecrevit eâdem.
Junius eſt juvenum; qui fuit ante ſenum.
Dixit: & in litem ſtudio certaminis îſſent;
Atque irâ pietas diſſimulata foret.
Venit Apollineâ longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
Haec ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coiſſe ſuis;
Et Lare communi ſoceros generosque receptos;
His nomen junctis Junius, inquit, habet.
Dicta triplex cauſſa eſt. at vos ignoſcite, Divae:
Res eſt arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me. perierunt judice formae
Pergama: plus laedunt, quam juvat una, duae.

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec eſt.
Numine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.

Unde

Unde datas habeat vires, obſcurior aevo
Fama; ſed è noſtro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni:
Pontifices illuc nunc quoque ſacra ferunt.
Inde ſata eſt Nymphe (Granen dixere priores)
Nequicquam multis ſaepe petita procis.
Rura ſequi, jaculisque feras agitare ſolebat;
Nodoſasque cavâ tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phoebi tamen eſſe ſororem
Credebant. nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba;
Reddebat tales protinus illa ſonos;
Haec loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris.
Si ſecreta magis ducis in antra, ſequor.
Credulus antra ſubit. frutices haec nacta reſiſtit:
Et latet, & nullo eſt invenienda modo.
Viderat hanc Janus; viſaeque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus uſus erat.
Nympha jubet quaeri de more remotius antrum:
Utque comes ſequitur, deſtituitque ducem.
Stulta, videt Janus quae poſt ſua terga gerantur.
Nil agis en: latebras reſpicit ille tuas.
Nil agis en, dixi. nam te ſub rupe latentem
Occupat amplexu; ſpeque potitus, ait:
Jus pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto.
Hoc pretium poſitae virginitatis habe.
Sic fatus, ſpinam, quâ triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (haec erat alba) dedit.
Sunt avidae volucres; non quae Phineïa menſis
Guttura fraudabant: ſed genus inde trahunt.
Grande caput: ſtantes oculi: roſtra apta rapinae:
Canities pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris;
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen: ſed nominis hujus
Cauſſa; quod horrendâ ſtridere nocte ſolent.

Sive igitur naſcuntur aves, ſeu carmine fiunt;
Naeniaque in volucres Marſa figurat anus;
In thalamos venere Procae. Proca natus in illis
Praeda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exſorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce ſui nutrix adcurrit alumni;
Et rigido ſectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Eſſe ſolet feris, quas nova laeſit hiems.
Pervenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone; tuus ſoſpes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
Siſtite vos lacrimas, ipſa medebor, ait.
Protinus arbuteâ poſtes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, ſed quae medicamen habebant:
Extaque de porcâ cruda bimeſtre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris ſumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, proſecta ſub aethere ponit:
Quique ſacris adſunt, reſpicere illa vetat.
Virgaque Janalis de ſpinâ ſumitur albâ:
Quâ lumen thalamis parva feneſtra dabat.
Poſt illud nec aves cunas violaſſe feruntur;
Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pinguia cur illis guſtentur larda Kalendis,
Mixtaque cum calido ſit faba farre, rogas?
Priſca Dea eſt; aliturque cibis, quibus ante ſolebat:
Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat:
Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis:
Nec Latium nôrat, quam praebet Iönia dives,
Nec quae Pygmaeo ſanguine gaudet, avem.
Et praeter pennas nihil in pavone placebat:
Nec tellus captas miſerat ante feras.

Sus erat in pretio: caeſâ ſue feſta colebant.
  Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quae duo mixta ſimul ſextis quicumque Kalendis
  Ederit; huic laedi viſcera poſſe negant.
Arce quoque in ſummâ Junoni templa Monetae
  Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manlî fuerant; qui Gallica quondam
  A Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene (Di magni) pugnâ cecidiſſet in illâ
  Defenſor ſolii, Juppiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
  Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.
Lux eadem Marti feſta eſt; quem proſpicit extra
  Adpoſitum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempeſtas, meritam delubra fatemur;
  Cum pene eſt Corſis obruta claſſis aquis.
Haec hominum monumenta patent. ſi quaeritis aſtra;
  Tunc oritur magni praepes adunca Jovis.
Poſtera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
  Evocat: & multâ terra madeſcit aquâ.
Mane ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit ortus;
  Factaque erit poſito rore bis uda ſeges;
Hac ſacrata die Tuſco Bellona duëllo
  Dicitur: & Latio proſpera ſemper adeſt.
Appius eſt auctor: Pyrrho qui pace negatâ
  Multum animo vidit; lumine captus erat.
Proſpicit à templo ſummum brevis area Circum.
  Eſt ibi non parvae parva columna notae.
Hinc ſolet haſta manu, belli praenuntia, mitti;
  In Regem & gentes cum placet arma capi.
Altera pars Circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt:
  Quod Deus Euboïco carmine munus habet.
Muneris eſt tempus, qui Nonas Lucifer ante eſt.
  Si titulos quaeris: Sylla probavit opus.
Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem,
  An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicumque ex illis dederis; ego munus habebo.
  Nomina trina fero; ſic voluere Cures.

Digitized by Google

Hunc igitur veteres donârunt aede Sabini:
  Inque Quirinali conſtituêre jugo.
Eſt mihi (ſitque, precor, noſtris diuturnior annis)
  Filia: quâ felix ſoſpite ſemper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora taedis
  Apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tum mihi poſt ſacras monſtratur Junius Idus
  Utilis & nuptis, utilis eſſe viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta eſt.
  Nam mihi ſic conjux ſancta Dialis ait:
Donec ab Iliacâ placidus purgamina Veſtâ
  Detulerit flavis in mare Thybris aquis;
Non mihi detonſos crines depectere buxo,
  Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum; quamvis Jovis ille ſacerdos,
  Quamvis perpetuâ ſit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
  Ignea cum purâ Veſta nitebit humo.
Tertia poſt Nonas removere Lycaona Phoebe
  Fertur: & à tergo non habet Urſa metum.
Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
  Adſpicere: & didici, lubrice Thybri, tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
  Quique tegunt parvis aera recurva cibis.
Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus
  Vota metu belli, perfide Poene, tui.
Poene, rebellâras: & leto Conſulis omnes
  Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
  Suſcipit; & melior protinus illa venit.
Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
  Illa dies, quâ ſunt vota ſoluta Deae
Veſta, fave: tibi nunc operata reſolvimus ora:
  Ad tua ſi nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram. coeleſtia numina ſenſi,
  Laetaque purpureâ luce refulſit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
  Te, Dea; nec fueras adſpicienda viro.

Sed

Sed quae neſcieram, quorumque errore tenebar,
 Cognita ſunt nullo praecipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam,
 Cum flammae cuſtos aede recepta ſuâ eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
 Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quae nunc aere vides, ſtipulâ tunc tecta videres:
 Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtae,
 Tunc erat intonſi regia magna Numae.
Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuiſſe
 Dicitur: & formae cauſſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, quae Terra: ſubeſt vigil ignis utrique.
 Significant ſedem terra focusque ſuam.
Terra pilae ſimilis, nullo fulcimine nixa.
 Aëre ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
 Quique premat partes, angulus omnis abeſt.
Cumque ſit in mediâ rerum regione locata,
 Et tangat nnllum plusve minusve latus;
Ni convexa foret, parti vicinior eſſet:
 Nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Syracoſiâ ſuſpenſus in aëre clauſo
 Stat globus, immenſi parva figura poli.
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
 Terra. quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
 Angulus. à pluvio vindicat imbre tholus.
Cur ſit virgineis, quaeris, Dea culta miniſtris?
 Inveniam cauſſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
 Semine Saturni: tertia Veſta fuit.
Utraque nupſerunt; ambae peperiſſe feruntur:
 De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine laeta miniſtrâ
 Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam, quam vivam intellige flammam.
 Nataque de flammâ corpora nulla vides.

Jure igitur virgo eſt, quae ſemina nulla remittit,
Nec capit: & comites virginitatis habet.
Eſſe diu ſtultus Veſtae ſimulacra putavi:
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Veſta, nec ignis, habent.
Stat vi terra ſuâ: vi ſtando Veſta vocatur.
Cauſſaque par Graji nominis eſſe poteſt.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque veſtibulum dici reor: inde precando
Adfamur Veſtam, Quae loca prima tenes.
Ante focos olim longis conſidere ſcamnis
Mos erat; & menſae credere adeſſe Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquae ſacra Vacunae,
Ante Vacunales ſtantque ſedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetuſto:
Fert miſſos Veſtae pura patella cibos.
Ecce, coronatis panis dependet aſellis;
Et velant ſcabras florida ſerta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni;
Et Fornacali ſunt ſua ſacra Deae.
Suppoſitum cineri panem focus ipſe parabat;
Strataque erat tepido tegula quaſſa ſolo.
Inde focum ſervat piſtor, dominamque focorum,
Et quae pumiceas verſat aſella molas.
Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
Dedecus? eſt multi fabula plena joci.
Turrigerâ frontem Cybele redimita coronâ
Convocat aeternos ad ſua feſta Deos.
Convocat & Satyros, &, ruſticâ numina, Nymphas
Silenus, quamvis nemo vocârat, adeſt.
Nec licet, & longum eſt epulas narrare Deorum:
In multo nox eſt pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae:
Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.

Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem,
Sicut erat poſitum ceſpite fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos Nymphasque Deasque
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adſpicit & Veſtam; dubium, Nymphamne putârit,
An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat.
Spem capit obſcaenam, furtimque accedere tentat;
Et fert ſuſpenſos, corde micante, gradus.
Forte ſenex, quo vectus erat, Silenus aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Helleſponti;
Intempeſtivo cum rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea. convolat omnis
Turba. per infeſtas effugit ille manus.
[Lampſacos hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
Apta aſini flammis indicis exta damus.]
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Ceſſat opus: vacuae conticuere molae.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Piſtoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obſidio jam diuturna famem.
Juppiter ad ſolium ſuperis regale vocatis,
Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
Scilicet ignotum eſt, quae ſit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma ſub hoſte jacet.
Haec eſt, cui fuerat promiſſa potentia rerum,
Juppiter? hanc terris impoſiturus eras?
Jamque Suburbanos, Hetruſcaque contudit arma.
Spes erat in curſu. nunc Lare pulſa ſuo eſt.
Vidimus ornatos, aerata per atria, pictâ
Veſte, triumphales occubuiſſe ſenes.
Vidimus Iliacae transferri pignora Veſtae
Sede. putant aliquos ſcilicet eſſe Deos?
At ſi reſpicerent, quâ vos habitatis in arce,
Totque domos veſtras obſidione premi;

Nil opis in curâ ſcirent ſupereſſe Deorum,
Et data ſollicitâ tura perire manu.
Atque utinam pugnae pateat locus! arma capeſſant;
Et, ſi non poterunt exſuperare, cadant.
Nunc inopes victûs, ignavaque fata timentes,
Monte ſuo clauſos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
Veſtaque pro Latio multa locuta ſuo.
Publica, reſpondit, cura eſt pro moenibus iſtis,
Juppiter: & poenas Gallia victa dabit.
Tu modo, quae deſunt fruges, ſupereſſe putentur,
Effice: nec ſedes deſere, Veſta, tuas.
Quodcumque eſt Cereris ſolidae, cava machina frangat;
Mollitamque manu duret in igne focus.
Juſſerat: & fratris virgo Saturnia juſſis
Adnuit; & mediae tempora noctis erant.
Jam ducibus ſomnum dederat labor. increpat illos
Juppiter: & ſacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de ſummis arcibus hoſtes
Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
Perdere quam nolint, & jubeantur, opem.
Ecce, Ceres viſa eſt. jaciunt Cerealia dona.
Jacta ſuper galeas ſcutaque longa ſonant.
Poſſe fame vinci ſpes excidit. hoſte repulſo
Candida Piſtori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar ſacris Veſtalibus illac,
Quâ Nova Romano nunc Via juncta Foro eſt.
Huc pede matronam vidi deſcendere nudo:
Obſtupui, tacitus ſuſtinuique gradum.
Senſit anus vicina loci: juſſumque ſedere
Adloquitur, quatiens, voce tremente, caput.
Hoc, ubi nunc fora ſunt, udae tenuere paludes:
Amne redundatis foſſa madebat aquis.
Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras,
Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.
Quâ Velabra ſolent in Circum ducere pompas;
Nil praeter ſalices caſſaque canna fuit.

Saepe ſuburbanas rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diverſis iſte figuris
Nomen ab averſo ceperat amne Deus.
Hîc quoque lucus erat, juncis & arundine denſus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna receſſerunt, & aquas ſua ripa coërcet:
Siccaque nunc tellus. mos tamen inde manet.
Reddiderat cauſſam. Valeas, anus optima, dixi:
Quod ſupereſt aevi, molle ſit omne, tui.
Cetera jam pridem didici puerilibus annis:
Non tamen idcirco praetereunda mihi.
Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Aſiae dives habebat opes.
Creditur armiferae ſignum coeleſte Minervae
Urbis in Iliacae deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
Hoc ſupereſt illi: Pallada Roma tenet.
Conſulitur Smintheus: lucoque obſcurus opaco
Hos non mentito reddidit ore ſonos:
Aetheream ſervate Deam; ſervabitis Urbem:
Imperium ſecum transferet illa loci.
Servat, & incluſam ſummâ tenet Ilus in arce:
Curaque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo ſervata parum. ſic ipſa volebat;
Ex quo judicio forma revicta ſuo eſt.
Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Ulixes,
Seu pius Aeneas, eripuiſſe datur.
[Auctor in incerto. res eſt Romana: tuetur
Veſta, quod adſiduo lumine cuncta videt.]
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Veſta,
Arſit, & eſt adytis obruta pene ſuis!
Flagrabant ſancti ſceleratis ignibus ignes:
Mixtaque erat flammae flamma profana piae.
Attonitae flebant, demiſſo crine, miniſtrae:
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.
Provolat in medium, & magnâ, Succurrite, voce,
Non eſt auxilium flere, Metellus ait.

Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
 Non ea ſunt voto, ſed rapienda manu.
Me miſerum! dubitatis? ait. dubitare videbat,
 Et pavidas poſito procubuiſſe genu.
Haurit aquas: tollensque manus, Ignoſcite, dixit,
 Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si ſcelus eſt; in me commiſſi poena redundet.
 Sit capitis damno Roma ſoluta mei.
Dixit, & irrupit: factum Dea rapta probavit;
 Pontificisque ſui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis ſacrae ſub Caeſare flammae:
 Ignis in Iliacis nunc erit, eſtque, focis.
Nullaque dicetur vittas temeraſſe ſacerdos
 Hoc Duce: nec vivâ defodietur humo.
Sic inceſta perit: quia quam violavit, in illam
 Conditur: & Tellus Veſtaque numen idem eſt.
Tum ſibi Callaïco Brutus cognomen in hoſte
 Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miſcentur triſtia laetis;
 Ne populum toto pectore feſta juvent.
Craſſus ad Euphraten Aquilas, natumque, ſuosque
 Perdidit: & leto eſt ultimus ipſe datus.
Parthe, quid exſultas? dixit Dea. ſigna remittes:
 Quique necem Craſſi vindicet, ultor erit.
At ſimul auritis violae demuntur aſellis,
 Et Cereris fruges aſpera ſaxa terunt;
Navita puppe ſedens, Delphina videbimus, inquit;
 Humida cum pulſo nox erit orta die.
Jam, Phryx, à nuptâ quereris; Tithone, relinqui;
 Et vigil Eoïs Lucifer exit aquis.
Ite, bonae matres, (veſtrum Matralia feſtum)
 Flavaque Thebanae reddite liba Deae.
Pontibus & magno juncta eſt celeberrima Circo
 Area: quae poſito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutae ſacra parenti
 Sceptriferas Servì templa dediſſe manus.
Quae Dea ſit: quare famulas à limine templi
 Arceat, (arcet enim) libaque toſta petat;

Bacche,

Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos,
(Si domus illa tua eſt) dirige navis iter.
Arſerat obſequio Semele Jovis. accipit Ino
Te, puer; & ſummâ ſedula nutrit ope.
Intumuit Juno, raptâ quod pellice natum
Educet. at ſanguis ille ſororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falſâ:
Tuque cadis patriâ, parve Learche, manu.
Moeſta Learcheas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miſeris omnia juſta rogis.
Haec quoque, funeſtos ut erat laniata capillos,
Proſilit; & cunis te, Melicerta, rapit.
Eſt ſpatio contracta brevi, freta bina repellit;
Unaque pulſatur terra duabus aquis.
Huc venit inſanis natum complexa lacertis;
Et ſecum è celſo mittit in alta jugo.
Excipit illaeſos Panope centumque ſorores;
Et placido lapſu per ſua regna ferunt.
Nondum Leucotheë, nondum puer ille Palaemon
Verticibus denſi Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelae Stimulaene vocetur;
Maenadas Auſonias incoluiſſe ferunt.
Quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas eſſe
Audit; & Evandrum ſceptra tenere loci.
Diſſimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Inſtimulat fictis inſidioſa ſonis:
O nimium faciles, ô toto pectore captae,
Non venit haec noſtris hoſpes amica choris.
Fraude petit; ſacrique parat cognoſcere ritum.
Quo poſſit poenas pendere, pignus habet.
Vix bene deſierat; complent ululatibus auras
Thyades effuſis per ſua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos:
Dîque, virique loci, miſerae ſuccurrite matri.
Clamor Aventini ſaxa propinqua ferit.
Adpulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.
Audit; & ad vocem concitus urguet iter.

Her-

Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
Turpia femineae terga dedere fugae.
Quid petis hinc, (cognôrat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim praeſentia nati
Continet: & furiis in ſcelus iſſe pudet.
Rumor (ut eſt velox) agitatis pervolat alis:
Eſtque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hoſpita Carmentis fidos intrâſſe penates
Diceris, & longam depoſuiſſe famem.
Liba ſuâ properata manu Tegeea ſacerdos
Traditur in ſubito cocta dediſſe foco.
Nunc quoque liba juvant feſtis Matralibus illam.
Ruſtica ſedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates venientia fata reſigna,
Quâ licet: hoſpitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora eſt: coelum vates ac numina ſentit;
Fitque ſui toto pectore plena Dei.
Vix illam ſubito poſſes cognoſcere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Laeta canam: gaude, defuncta laboribus, Ino,
Dixit; & huic populo dextera ſemper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
In veſtris aliud ſumite nomen aquis.
Leucotheë Grajis, Matuta vocabere noſtris.
In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portunum, ſua lingua Palaemona dicet
Ite, precor, noſtris aequus uterque locis.
Adnuerant: promiſſa fides: poſuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea eſt.
Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? odit.
Principiumque odii, ſi ſinat ipſa, canam.
Una miniſtrarum ſolita eſt, Cadmëi, tuarum
Saepe ſub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illâ
Comperit agricolis ſemina toſta dari.
Ipſa quidem feciſſe negat, ſed fama recepit.
Hoc eſt cur odio ſit tibi ſerva manus.

Non,

Non tamen hanc pro ſtirpe ſuâ pia mater adoret.
Ipſa parum felix viſa fuiſſe parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
Utilior Baccho, quàm fuit ipſa ſuis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixiſſe, Rutili?
Luce meâ Marſo Conſul ab hoſte cades.
Exitus acceſſit verbis: flumenque Telonum
Purpureo mixtis ſanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide caeſus eâdem
Didius hoſtiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua eſt, auctorque, locusque.
Sed ſuperinjectis quis latet aede togis?
Servius eſt: hoc conſtat enim. ſed cauſſa latendi
Diſcrepat; & dubium me quoque mentis habet.
Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
Coeleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magno correpta cupidine Regis,
Caecaque in hoc uno non fuit illa viro)
Nocte domum parvâ ſolita eſt intrare feneſtrâ:
Unde Feneſtellae nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
Oraque ſunt multâ regia tecta togâ.
An magis eſt verum, poſt Tullî funera plebem
Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus;
Donec eam poſitis occuluere togis.
Tertia cauſſa mihi ſpatio majore canenda eſt:
Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio, ſceleris mercede, peracto,
His ſolita eſt dictis exſtimulare virum:
Quid juvat eſſe pares, te noſtrae caede ſororis
Meque tui fratris, ſi pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
Si nullum auſuri majus eramus opus.
Et caput & regnum facio dotale parentis.
Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res ſcelus eſt. ſocero cape regna necato:
Et noſtras patrio ſanguine tingue manus.

Tali-

Talibus inſtinctus ſolio privatus in alto
  Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc caedes: infirmaque vincitur aetas.
  Sceptra gener ſocero rapta Superbus habet.
Ipſe ſub Eſquiliis, ubi erat ſua regia, caeſus
  Concidit in durâ ſanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
  Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adſpexit, lacrimis auriga profuſis
  Reſtitit. hunc tali corripit illa ſono:
Vadis? an exſpectas pretium pietatis amarum?
  Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illâ
  Vicus, & aeternâ res ea preſſa notâ.
Poſt tamen hoc auſa eſt templum, monumenta parentis,
  Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquar.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tullî:
  Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
  Ne natae videant ora nefanda meae.
Veſte datâ tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
  Et ſic è templo eſt ipſa locuta ſuo:
Ore revelato quâ primum luce patebit
  Servius, haec poſiti prima pudoris erit.
Parcite, matronae, vetitas attingere veſtes:
  Sollemni ſatis eſt voce movere preces:
Sitque caput ſemper Romano tectus amictu,
  Qui Rex in noſtrâ ſeptimus Urbe fuit.
Arſerat hoc templum: ſigno tamen ille pepercit
  Ignis: opem nato Mulciber ipſe tulit.
Namque pater Tullî Vulcanus, Ocreſia mater,
  Praeſignis facie, Corniculana fuit.
Hanc ſecum Tanaquil, ſacris de more paratis,
  Juſſit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obſcaeni forma virilis
  Aut fuit, aut viſa eſt: ſed fuit illa magis.
Juſſa foco captiva fovet. conceptus ab illâ
  Servius à coelo ſemina gentis habet.

Signa dedit genitor, tum cum caput igne coruſco
  Contigit, inque comâ flammeus arſit apex.
Te quoque magnificâ, Concordia, dedicat aede
  Livia, quam caro praeſtitit illa viro.
Diſce tamen, veniens aetas, ubi Livia nunc eſt
  Porticus, immenſae tecta fuiſſe domus.
Urbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
  Quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata ſolo eſt, nullo ſub crimine regni,
  Sed quia luxuriâ viſa nocere ſuâ.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles
  Totque ſuas heres perdere Caeſar opes.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur;
  Cum vindex, alios quod monet, ipſe facit.
Nulla nota eſt veniente die, quam ducere poſſis.
  Idibus invicto ſunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
  Nunc ades ô coeptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit totâ tibicen in Urbe?
  Quid ſibi perſonae, quid ſtola longa, volunt?
Sic ego: ſic poſitâ Tritonia cuſpide dixit.
  Pace velim doctae verba referre Deae.
Temporibus veterum tibicinis uſus avorum
  Magnus, & in magno ſemper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
  Cantabat moeſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempuſque ſecutum,
  Quod ſubito Grajae frangeret artis opus.
Adde quod Aedilis, pompam qui funeris irent,
  Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant Urbem, Tiburque recedunt:
  Exſilium quodam tempore Tibur erat:
Quaeritur in ſcenâ cava tibia; quaeritur aris:
  Ducit ſupremos naenia nulla choros.
Servierat quidam quantolibet ordine dignus
  Tibure: ſed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille ſuo; turbamque canoram
  Convocat, ad feſtas convenit illa dapes.

Nox

Nox erat; & vinis oculique animique natabant:
Cum praecompoſito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid ceſſas convivia ſolvere? dixit:
Auctor vindictae jam venit, ecce, tuae.
Nec mora; convivae valido titubantia vino
Membra movent: dubii ſtantque labantque pedes.
At dominus, Diſcedite, ait. plauſtroque morantes
Suſtulit. in plauſtro ſirpea lata fuit.
Adliciunt ſomnos tempus, motusque, merumque;
Potaque ſe Tibur turba redire putat.
Jamque per Eſquilias Romanam intraverat urbem;
Et mane in medio plauſtra fuere Foro.
Plautius, ut poſſent ſpecie numeroque Senatum
Fallere, perſonis imperat ora tegi.
Admiſcetque alios: &, ut hunc tibicina coetum
Augeat, in longis veſtibus ire jubet.
Sic reduces bene poſſe tegi: ne forte notentur
Contra collegae juſſa rediſſe ſui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
Et canere ad veteres verba jocoſa modos.
Haec ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine feſta:
Eſtque ſub inventis haec quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
Vidi virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.
Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur: at uſum
Neſcit, & inflatam ſentit habere ſonum.
Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
Jamque inter Nymphas arte ſuperbus erat.
Provocat & Phoebum. Phoebo ſuperante pependit:
Caeſa receſſerunt à cute membra ſuâ.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
Hoc eſt cur noſtros ars colat iſta dies.

Tertia lux veniat, quâ tu, Dodoni Thyene;
Stabis, Agenorei fronte videnda bovis.
Haec eſt illa dies, quâ tu purgamina Veſtae,
Thybri, per Etruſcas in mare mittis aquas.
Si qua fides ventis; Zephyro date carbaſa, nautae:
Cras veniet veſtris ille ſecundus aquis.
At pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos ſtella ſerena polos;
Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
Continuâ Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volſcos Aequosque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde ſuburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Poſtume, victor equis.
Jam ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt:
Coepit Aventinâ Pallas in arce coli.
Jam tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noctem
Pellit, & è pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
Hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
Plenaque ſecurae terra quietis erit;
Surgit humo juvenis, telis adflatus avitis;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota eſt injuria Theſei:
Devovit natum credulus ille ſuum.
[Non impune pius juvenis Troezena petebat.
Dividit obſtantes pectore taurus aquas.]
Sollicite terrentur equi; fruſtraque retenti
Per ſcopulos dominum duraque ſaxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratque animam, multum indignante Dianâ.
Nulla, Coronides, cauſſa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam ſine vulnere reddam;
Et cedent arti triſtia fata meae.

Gramina continuo loculis depromit eburnis:
  Profuerant Glauci manibus illa prius:
[Tunc, cum obſervatas augur deſcendit in herbas;
  Uſus & auxilio eſt anguis ab angue dato.]
Pectora ter tetigit, ter verba ſalubria dixit:
  Depoſitum terrâ ſuſtulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, receſſus
  Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent, haec fila reneri,
  Hic fieri regni jura minora ſui.
Juppiter exemplum veritus direxit in illum
  Fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris. Deus eſt. placare parenti.
  Propter te, fieri quod vetat, ipſe facit.
Non ego te, quamvis properabis vincere, Caeſar,
  Si vetet auſpicium, ſigna movere velim.
Sint tibi Flaminius, Thraſymenaque litora, teſtes;
  Per volucres aequos multa monere Deos.
Tempora ſi veteris quaeris temeraria damni;
  Quartus ab extremo menſe bis ille dies.
Poſtera lux melior. ſuperat Maſiniſſa Syphacem;
  Et cecidit telis Hasdrubal ipſe ſuis.
Tempora labuntur, tacitisque ſeneſcimus annis;
  Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!
  Poſt ſeptem luces Junius actus erit.
Ite, Deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
  In Tiberis ripâ munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymbâ.
  Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae juvenum convivia lintres;
  Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui poſuit, de plebe fuiſſe
  Fertur, & ex humili ſceptra tuliſſe loco.
Convenit & ſervis: ſervâ quia Tullius ortus
  Conſtituit dubiae templa propinqua Deae.
Ecce, ſuburbanâ rediens male ſobrius aede,
  Ad ſtellas aliquis talia verba jacit.

Zona latet tua nunc, & cras fortaſſe latebit:
Dehinc erit, Orion, adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus; dixiſſet eâdem
Venturum tempus ſolſtitiale die.
Lucifero ſubeunte Lares delubra tulerunt,
Hîc ubi fit doctâ multa corona manu.
Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
Tot reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
Cum data ſunt trabeae templa, Quirine, tuae.
Tempus Iüleis cras eſt natale Kalendis:
Piërides, coeptis addite ſumma meis.
Dicite Piërides, quis vos adjunxerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: ſic Clio, Clari monumenta Philippi
Adſpicis: unde trahit Marcia caſta genus.
Marcia ſacrifico deductum nomen ab Anco;
In quâ par facies nobilitate ſuâ.
Par animo quoque forma ſuo reſpondet in illâ:
Et genus, & facies, ingeniumque ſimul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris,
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Caeſaris illi.
O decus, ô ſacrâ femina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctae adſenſere ſorores.
Adnuit Alcides, increpuitque lyram.

FINIS FASTORUM.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBRI V.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER I.
ELEGIA I.

Parve, (nec invideo) ſine me, Liber, ibis in Urbem:
(Hei mihi!) quo domino non licet ire tuo.
Vade, ſed incultus; qualem decet exſulis eſſe,
Infelix, habitum temporis hujus habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
Non eſt conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigrâ cornua fronte geras.
Felices ornent haec inſtrumenta libellos,
Fortunae memorem te decet eſſe meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes:
Hirſutus paſſis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
De lacrimis factas ſentiet eſſe meis.
Vade, Liber, verbisque meis loca grata ſaluta.
Contingam certe quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo, noſtri non immemor illic,
Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: ſalvum tamen eſſe negabis.
Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.
Atque ita te cautus quaerenti plura legendum,
Ne, quae non opus eſt, forte loquare, dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
Et peragar populi publicus ore reus.

Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
  Cauſſa patrocinio non bona peior erit.
Invenies aliquem, qui me ſuſpiret ademtum,
  Carmina nec ſiccis perlegat iſta genis:
Et tacitus ſecum, ne quis malus audiat, optet,
  Sit mea lenito Caeſare poena minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne ſit miſer ille, precamur,
  Placatos miſero qui volet eſſe Deos.
Quaeque volet, rata ſint; ablatique Principis ira
  Sedibus in patriis det mihi poſſe mori.
Ut peragas mandata, Liber, culpabere forſan;
  Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum
  Quaerere. quaeſito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta ſereno:
  Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quaerunt:
  Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abeſt: ego perditus enſem
  Haeſurum jugulo jam puto jamque meo.
Haec quoque, quod facio, judex mirabitur aequus;
  Scriptaque cum veniâ qualiacumque leget.
Da mihi Maeoniden, & tot circumſpice caſus;
  Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique ſecurus famae, Liber, ire memento;
  Nec tibi ſit lecto diſplicuiſſe pudor.
Non ita ſe nobis praebet Fortuna ſecundam,
  Ut tibi ſit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore;
  Quaerendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc ſi non ſtudiumque, quod obfuit, odi,
  Sit ſatis, ingenio ſic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adſpice Romam.
  Dî facerent, poſſem nunc meus eſſe liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
  Ignotum populo poſſe venire puta.
Ut titulo careas, ipſo noſcêre colore:
  Diſſimulare velis te licet eſſe meum.

Clam,

Clam tamen intrato; ne te mea carmina laedant.
  Non ſunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia ſis meus, eſſe legendum
  Non putet, è gremio rejiciatque ſuo;
Inſpice, dic, titulum. non ſum praeceptor Amoris.
  Quas meruit, poenas jam dedit illud opus.
Forſitan exſpectes, an in alta palatia miſſum
  Scandere te jubeam, Caeſareamque domum.
Ignoſcant auguſta mihi loca, Dîque locorum.
  Venit in hoc illâ fulmen ab arce caput.
Eſſe quidem memini mitiſſima ſedibus illis
  Numina: ſed timeo, qui nocuere, Deos.
Terretur minimo pennae ſtridore columba,
  Unguibus, accipiter, ſaucia facta tuis.
Nec procul à ſtabulis audet ſecedere, ſi qua
  Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.
Vitaret coelum Phaëthon, ſi viveret; & quos
  Optârat ſtultè, tangere nollet equos.
Me quoque, quae ſenſi, fateor Jovis arma timere:
  Me reor infeſto, cum tonat, igne peti.
Quicumque Argolicâ de claſſe Caphrea fugit;
  Semper ab Euboïcis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, ſemel vaſtâ percuſſa procellâ,
  Illum, quo laeſa eſt, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timidâ circumſpice mente;
  Et ſatis à mediâ ſit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium ſublimia pennis
  Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile eſt tamen, hîc remis utaris an aurâ,
  Dicere. conſilium reſque locuſque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; ſi cuncta videbis
  Mitia; ſi vires fregerit ira ſuas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
  Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bonâ, dominoque tuo felicior ipſe
  Pervenias illuc; & mala noſtra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
  Solus Achilleo tollere more poteſt.

Tantum ne noceas, dum vis prodeſſe, videto.
Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.
Quaeque quieſcebat, ne mota reſaeviat ira,
Et poenae tu ſis altera cauſſa, cave.
Cum tamen in noſtrum fueris penetrale receptus,
Contigeriſque tuam, ſcrinia curva, domum;
Adſpicies illic poſitos ex ordine fratres,
Quos ſtudium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos oſtendet apertos;
Et ſua detectâ nomina fronte gerit.
Tres procul obſcurâ latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo neſcit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, ſi ſatis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus; moneo, ſi quae tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipſe docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Nuper ab exequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunae vultum corpora poſſe meae.
Namque ea diſſimilis ſubito eſt effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, ſi quaeris, habebam;
Sed vereor tardae cauſſa fuiſſe morae.
Quod ſi, quae ſubeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via eſt: propera. nobis habitabitur orbis
Ultimus; à terrâ terra remota meâ.

ELEGIA II.

Dî maris & coeli, (quid enim niſi vota ſuperſunt?)
Solvere quaſſatae parcite membra ratis:
Neve precor, magni ſubſcribite Caeſaris irae.
Saepe, premente Deo, fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Trojâ ſtabat Apollo:
Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua, fuit.
Oderat Aenean propior Saturnia Turno.
Ille tamen Veneris numine tutus erat.

Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem:
Eripuit patruo ſaepe Minerva ſuo.
Et nobis aliquod, quamvis diſtamus ab illis,
Quid vetat irato numen adeſſe Deo?
Verba miſer fruſtra non proficientia perdo:
Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquae.
Terribiliſque Notus jactat mea dicta; preceſque,
Ad quos mittuntur, non ſinit ire Deos.
Ergo îdem venti, ne cauſsâ laedar in unâ,
Velaque neſcio quo, votaque noſtra ferunt?
Me miſerum, quanti montes volvuntur aquarum!
Jam jam tacturos ſidera ſumma putes.
Quantae diducto ſubſidunt aequore valles!
Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque adſpicias, nihil eſt niſi pontus & aër,
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti.
Neſcit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus ſero veſpere miſſus adeſt:
Nunc gelidus ſiccâ Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus adversâ proelia fronte gerit.
Rector in incerto eſt: nec, quid fugiatve petatve,
Invenit. ambiguis ars ſtupet ipſa malis.
Scilicet occidimus, nec ſpes, niſi vana, ſalutis:
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: fruſtraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exſule conjux:
Hoc unum noſtri ſcitque gemitque mali.
Neſcit in immenſo jactari corpora ponto:
Neſcit agi ventis: neſcit adeſſe necem.
Dî bene, quod non ſum mecum conſcendere paſſus:
Ne mihi mors miſero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidiâ certe parte ſuperſtes ero.
Heï mihi, quam celeri micuerunt nubila flammâ!
Quantus ab aethereo perſonat axe fragor!

Nec levius laterum tabulae feriuntur ab undis,
  Quam grave baliſtae moenia pulſat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus ſupereminet omnes:
  Poſterior nono eſt, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus eſt miſerabile leti.
  Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Eſt aliquid, fatove ſuo ferrove cadentem
  In ſolidâ moriens ponere corpus humo:
Eſt mandata ſuis aliquid ſperare ſepulcra,
  Et non aequoreis piſcibus eſſe cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego ſolus
  Hîc vehor. immeritos cur mea poena trahit?
Prô Superi, viridesque Dei, quibus aequora curae!
  Utraque jam veſtras ſiſtite turba minas.
Quamque dedit vitam mitiſſima Caeſaris ira,
  Hanc ſinite infelix in loca juſſa feram.
Si, quam commerui, poenam me pendere vultis;
  Culpa mea eſt, ipſo judice, morte minor.
Mittere me Stygias ſi jam voluiſſet ad undas
  Caeſar; in hoc veſtrâ non eguiſſet ope.
Eſt illi noſtri non invidioſa cruoris
  Copia: quodque dedit, cum volet, ipſe feret.
Vos modo, quos certe nullo puto crimine laeſos,
  Contenti noſtris, Dî, precor, eſte malis.
Nec tamen, ut cuncti miſerum ſervare velitis,
  Quod periit, ſalvum jam caput eſſe poteſt.
Ut mare conſidat, ventisque ferentibus utar;
  Ut mihi parcatis; num minus exſul ero?
Non ego, divitias avidus ſine fine parandi,
  Latum mutandis mercibus aequor aro:
Nec peto, quas quondam petii, ſtudioſus, Athenas:
  Oppida non Aſiae, non loca viſa prius.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
  Delicias videam, Nile jocoſe, tuas.
Quod faciles opto ventos, (quis credere poſſit?)
  Sarmatis eſt tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam laevi fera litora Ponti;
  Quodque ſit à patriâ tam fuga tarda, queror.

Neſcio quo videam poſitos ut in orbe Tomitas,
  Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compeſcite fluctus;
  Pronaque ſint noſtrae numina veſtra rati:
Seu magis odiſtis, juſſae me advertite terrae.
  Supplicii pars eſt in regione mei.
Ferte (quid hîc facio?) rapidi mea carbaſa venti.
  Auſonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Caeſar: quid, quem fugat ille, tenetis?
  Adſpiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet, & merui. nec, quae damnaverit ille,
  Crimina defendi fasve piumve puto.
Si tamen acta Deos numquam mortalia fallunt;
  A culpâ facinus ſcitis abeſſe meâ.
Immo ita; vos ſcitis. ſi me meus abſtulit error,
  Stultaque mens nobis, non ſcelerata, fuit:
Quamlibet è minimis, domui ſi favimus illi;
  Si ſatis Auguſti publica juſſa mihi;
Hoc Duce ſi dixi felicia ſecula; proque
  Caeſare tura pius Caeſaribusque dedi;
Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
  Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidae vaneſcere nubes,
  Victaque mutati frangitur ira maris?
Non caſus, ſed vos ſub conditione vocati,
  Fallere quos non eſt, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Cum ſubit illius triſtiſſima noctis imago,
  Quae mihi ſupremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, quâ tot mihi cara reliqui;
  Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, quâ me diſcedere Caeſar
  Finibus extremae juſſerat Auſoniae.
Nec mens, nec ſpatium fuerant ſatis apta paranti:
  Torpuerant longâ pectora noſtra morâ.
Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi:
  Non aptae profugo veſtis opisve fuit.

Non aliter ſtupui, quam qui Jovis ignibus ictus
  Vivit; & eſt vitae neſcius ipſe ſuae.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipſe removit,
  Et tandem ſenſus convaluere mei;
Adloquor extremum moeſtos abiturus amicos,
  Qui modo de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipſa tenebat;
  Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diverſa ſub oris:
  Nec poterat fati certior eſſe mei.
Quocumque adſpiceres, luctus gemitusque ſonabant:
  Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere moerent:
  Inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
  Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.
Jamque quieſcebant voces hominumque canumque:
  Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego ſuſpiciens, & ab hac Capitolia cernens,
  Quae noſtro fruſtra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia ſedibus, inquam,
  Jamque oculis numquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
  Eſte ſalutati tempus in omne mihi.
Et quamquam ſerò clypeum poſt vulnera ſumo;
  Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Coeleſtique viro, quis me deceperit error,
  Dicite; pro culpâ ne ſcelus eſſe putet.
Ut, quod vos ſcitis, poenae quoque ſentiat auctor.
  Placato poſſum non miſer eſſe Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor;
  Singultu medios praepediente ſonos.
Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis
  Contigit exſtinctos ore tremente focos:
Multaque in averſos effudit verba Penates,
  Pro deplorato non valitura viro.
Jamque morae ſpatium nox praecipitata negabat,
  Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.

Quid

Quid facerem? blando patriae retinebar amore:
Ultima ſed juſſae nox erat illa fugae.
Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urgues?
Vel quo feſtines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me ſum mentitus habere
Horam, propoſitae quae foret apta viae.
Ter limen tetigi; ter ſum revocatus: & ipſe
Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Saepe, Vale dicto, rurſus ſum multa locutus;
Et quaſi diſcedens oſcula ſumma dedi.
Saepe eadem mandata dedi: meque ipſe fefelli,
Reſpiciens oculis pignora cara meis.
Denique, quid propero? Scythia eſt, quo mittimur, inquam:
Roma relinquenda eſt. utraque juſta mora eſt.
Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur:
Et domus, & fidae dulcia membra domûs.
Quosque ego fraterno dilexi more ſodales.
O mihi Theſeâ pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar: numquam fortaſſe licebit
Amplius. in lucro, quae datur hora, mihi eſt.
Nec mora; ſermonis verba imperfecta relinquo,
Complectens animo proxima quaeque meo.
Dum loquor, & flemus; coelo nitidiſſimus alto,
Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam ſi mea membra relinquam:
Et pars abrumpi corpore viſa ſuo eſt.
[Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria verſus
Ultores habuit proditionis equos.]
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
Et feriunt moeſtae pectora nuda manus.
Tum verò conjux, humeris abeuntis inhaerens,
Miſcuit haec lacrimis triſtia dicta ſuis.
Non potes avelli. ſimul ah, ſimul ibimus, inquit!
Te ſequar: & conjux exſulis exſul ero.
Et mihi facta via eſt: & me capit ultima tellus.
Accedam profugae ſarcina parva rati.
Te jubet è patriâ diſcedere Caeſaris ira;
Me pietas. pietas haec mihi Caeſar erit.

Talia

Talia tentabat: ſic & tentaverat ante:
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior (ſive illud erat ſine funere ferri)
Squallidus immiſſis hirta per ora comis.
Illa dolore gravis, tenebris narratur obortis
Semianimis mediâ procubuiſſe domo.
Utque reſurrexit, foedatis pulvere turpi
Crinibus, & gelidâ membra levavit humo;
Se modo, deſertos modo comploraſſe Penates;
Nomen & erepti ſaepe vocaſſe viri:
Nec gemuiſſe minus, quam ſi nataeve meumve
Vidiſſet ſtructos corpus habere rogos:
Et voluiſſe mori; & moriendo ponere ſenſus:
Reſpectuque tamen non poſuiſſe mei.
Vivat: & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt,
Vivat, & auxilio ſublevet usque ſuo.
Tinguitur Oceano cuſtos Erymanthidos Urſae,
Aequoreasque ſuo ſidere turbat aquas:
Nos tamen Ionium non noſtrâ findimus aequor
Sponte: ſed audaces cogimur eſſe metu.
Me miſerum, quantis increſcunt aequora ventis;
Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior prorae puppique recurvae
Inſilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta ſonant; pulſi ſtridore rudentes:
Adgemit & noſtris ipſa carina malis.
Navita, confeſſus gelido pallore timorem,
Jam ſequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia rector
Cervicis rigidae frena remittit equo:
Sic, non quo voluit, ſed quo rapit impetus undae,
Aurigam video vela dediſſe rati.
Quod niſi mutatas emiſerit Aeolus auras;
In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyricis laevâ de parte relictis,
Interdicta mihi cernitur Italia.
Deſinat in vetitas, quaeſo, contendere terras,
Et mecum magno pareat aura Deo.

Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, caerulei, vos parcite, numina ponti;
Infeſtumque mihi ſit ſatis eſſe Jovem.
Vos animam ſaevae feſſam ſubducite morti.
Si modo, qui periit, non periiſſe poteſt.

ELEGIA IV.

O mihi poſt ullos numquam memorande ſodales,
O cui praecipue ſors mea viſa ſua eſt;
Attonitum qui me, (memini) cariſſime, primus
Auſus es adloquio ſuſtinuiſſe tuo;
Qui mihi conſilium vivendi mite dediſti,
Cum foret in miſero pectore mortis amor;
Scis bene, cui dicam, poſitis pro nomine ſignis;
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Haec mihi ſemper erunt imis infixa medullis;
Perpetuusque animae debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deſeret oſſa rogo;
Quam ſubeant animo meritorum oblivia noſtro:
Et longâ pietas excidat iſta die.
Dî tibi ſint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam praeſtent, diſſimilemque meae.
Si tamen haec navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forſitan iſta fides.
Theſea Pirithoüs non tam ſenſiſſet amicum,
Si non infernas vivus adîſſet aquas.
Ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
Fecerunt Furiae, triſtis Oreſta, tuae.
Si non Euryalus Rutulos cecidiſſet in hoſtes;
Hyrtacidae Niſo gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Dum juvat, & vultu ridet Fortuna ſereno;
Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit; fugiunt: nec noſcitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi ſunt propriis cognita vera malis.
Vix duo treſve mihi de tot ſupereſtis amici.
Cetera Fortunae, non mea, turba fuit.
Quo magis, ô pauci, rebus ſuccurrite lapſis,
Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falſo nimium trepidate, timentes,
Hac offendatur ne pietate Deus.
Saepe fidem adverſis etiam laudavit in armis;
Inque ſuis amat hanc Caeſar, in hoſte probat.
Cauſſa mea eſt melior, qui non contraria fovi
Arma; ſed hanc merui ſimplicitate fugam.
Invigiles igitur noſtris pro caſibus oro;
Diminui ſi quâ numinis ira poteſt.
Scire meos ſi quis caſus deſideret omnes;
Plus, quam quod fieri res ſinit, ille petat.
Tot mala ſum paſſus, quot in aethere ſidera lucent:
Parvaque quot ſiccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quaedam moriatur oportet;
Meque velim poſſit diſſimulante tegi.
Si vox in fragili mihi pectore firmior aere,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis:
Materiâ vires exſuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala noſtra Poëtae
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi ſpatio multis erravit in annis
Inter Dulichias Iliacaſque domos.
Nos, freta ſideribus notis diſtantia menſos,
Sors tulit in Geticos Sarmaticoſque ſinus.
Ille habuit fidamque manum, ſocioſque fideles:
Me profugum comites deſeruere mei.
Ille ſuam laetus patriam victorque petebat.
A patriâ fugio victus & exſul ego.
Nec mihi Dulichium domus eſt, Ithaceve, Sameve:
Poena quibus non eſt grandis abeſſe locis.

Sed

Sed quae de ſeptem totum circumſpicit orbem
  Montibus, imperii Roma Deûmque locus.
Illi corpus erat durum patiensque laborum:
  Invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat adſiduè ſaevis agitatus in armis:
  Adſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.
Me Deus oppreſſit, nullo mala noſtra levante:
  Bellatrix illi Diva ferebat opem.
Cumque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis;
  Illum Neptuni, me Jovis, ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum eſt;
  Ponitur in noſtris fabula nulla malis.
Denique quaeſitos tetigit tamen ille Penates;
  Quaeque diu periit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuò patriâ tellure carendum eſt,
  Nî fuerit laeſi mollior ira Dei.

ELEGIA V.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poëtae,
  Nec tantum Coo Battis amata ſuo eſt:
Pectoribus quantum tu noſtris, Uxor, inhaeres;
  Digna minus miſero, non meliore viro.
Te mea, ſuppoſitâ veluti trabe, fulta ruina eſt:
  Siquid adhuc ego ſum, muneris omne tui eſt:
Tu facis, ut ſpolium ne ſim, neu nuder ab illis,
  Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, ſtimulante fame, cupidusque cruoris
  Incuſtoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumſpicit ecquod
  Sub nullâ poſitum cernere poſſit humo:
Sic mea neſcio quis, rebus male fidus acerbis,
  In bona venturus, ſi paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus ſubmovit amicos,
  Nulla quibus reddi gratia digna poteſt.
Ergo quam miſero, tam vero, teſte probaris:
  Hic aliquod pondus ſi modo teſtis habet.
Nec probitate tuâ prior eſt aut Hectoris uxor,
  Aut comes exſtincto Laodamia viro,

Tu ſi Maeonium vatem ſortita fuiſſes;
  Penelopes eſſet fama ſecunda tuae.
Sive tibi hoc debes, nullâ pia facta magiſtrâ;
  Cumque novâ mores ſunt tibi luce dati:
Femina ſeu princeps, omnes tibi culta per annos,
  Te docet exemplum conjugis eſſe bonae:
Adſimilemque ſui longâ adſuetudine fecit:
  Grandia ſi parvis adſimulare licet.
Hei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
  Noſtraque ſunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
  Exſtinctum longis occidit omne malis:
Prima locum ſanctas heroïdas inter haberes:
  Prima bonis animi conſpicerere tui.
Quantumcumque tamen praeconia noſtra valebunt;
  Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

Siquis habes noſtris ſimiles in imagine vultus;
  Deme meis hederas, Bacchica ſerta, comis.
Iſta decent laetos felicia ſigna poëtas.
  Temporibus non eſt apta corona meis.
Haec tibi diſſimulas, ſentis tamen, optime, dici,
  In digito qui me ferſque referſque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
  Cara relegati, quâ potes, ora vides,
Quae quoties ſpectas, ſubeat tibi dicere forſan,
  Quam procul à nobis Naſo ſodalis abeſt!
Grata tua eſt pietas: ſed carmina major imago
  Sunt mea; quae mando qualiacumque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
  Infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego diſcedens, ſicut bene multa meorum,
  Ipſe meâ poſui moeſtus in igne manu.
Utque cremaſſe ſuum fertur ſub ſtipite natum
  Theſtias, & melior matre fuiſſe ſoror;
Sic ego non meritos, mecum peritura, libellos
  Impoſui rapidis, viſcera noſtra, rogis.

Vel.

Vel quod eram Muſas, ut crimina noſtra, peroſus:
  Vel quod adhuc creſcens & rude carmen erat.
Quae quoniam non ſunt penitus ſublata, ſed exſtant;
  Pluribus exemplis ſcripta fuiſſe reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentum
  Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
  Neſciet his ſummam ſi quis abeſſe manum.
Ablatum mediis opus eſt incudibus illud:
  Defuit & ſcriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
  Non faſtiditus ſi tibi, Lector, ero.
Hos quoque ſex verſus, in primi fronte libelli
  Si praeponendos eſſe putabis, habe.
Orba parente ſuo quicumque volumina tangis;
  His ſaltem veſtrâ detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non ſunt haec edita ab ipſo,
  Sed quaſi de domini funere rapta ſui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
  Emendaturus, ſi licuiſſet, eram.

ELEGIA VII.

In caput alta ſuum labentur ab aequore retro
  Flumina: converſis Solque recurret equis.
Terra feret ſtellas: coelum findetur aratro:
  Unda dabit flammas: & dabit ignis aquas.
Omnia naturae praepoſtera legibus ibunt:
  Parsque ſuum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quae poſſe negabam:
  Et nihil eſt, de quo non ſit habenda fides.
Haec ego vaticinor; quia ſum deceptus ab illo,
  Laturum miſero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia noſtri?
  Adflictumne fuit tantus adire pudor?
Ut neque reſpiceres, nec ſolarere jacentem;
  Dure? nec exſequias proſequerere meas?
Illud amicitiae ſanctum ac venerabile nomen
  Re tibi pro vili ſub pedibusque jacet?

Quid fuit, ingenti proſtratum mole ſodalem
  Viſere, & adloquii parte levare tui?
Inque meos ſi non lacrimam dimittere caſus,
  Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, valedicere ſaltem;
  Et vocem populi publicaque ora ſequi?
Denique lugubres vultus, numquamque videndos
  Cernere ſupremo, dum licuitque, die?
Dicendumque ſemel toto non amplius aevo
  Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere juncti;
  Et lacrimas animi ſigna dedere ſui.
Quid? niſi convictu cauſſisque valentibus eſſem;
  Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid? niſi tot luſus & tot mea ſeria noſſes,
  Tot noſſem luſus ſeriaque ipſe tua?
Quid? ſi duntaxat Romae mihi cognitus eſſes,
  Adſcitus toties in genus omne loci?
Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
  Cunctane Lethaeis merſa feruntur aquis?
Non ego te placidâ genitum reor urbe Quirini;
  Urbe, meo quae jam non adeunda pede eſt.
Sed ſcopulis, Ponti quos haec habet ora ſiniſtri:
  Inque feris Scythiae Sarmaticisque jugis.
Et tua ſunt ſilicis circum praecordia venae;
  Et rigidum ferri ſemina pectus habent.
Quaeque tibi quondam, tenero ducenda palato,
  Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala noſtra minus, quam nunc, aliena putaſſes;
  Duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
  Ut careant numeris tempora prima ſuis;
Effice, peccati ne ſim memor hujus; & illo
  Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA VIII.

Detur inoffenſae metam tibi tangere vitae,
  Qui legis hoc nobis non inimicus opus.

Atque utinam pro te poſſint mea vota valere,
Quae pro me duros non tetigere Deos!
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.
Adſpicis, ut veniant ad candida tecta columbae;
Accipiat nullas ſordida turris aves.
Horrea formicae tendunt ad inania numquam:
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra,
Cum latet hic preſſus nubibus, illa fugit;
Mobile ſic ſequitur Fortunae lumina vulgus:
Quae ſimul inductâ nocte teguntur, abit.
Haec precor ut ſemper poſſint tibi falſa videri:
Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum ſtetimus, turbae quantum ſatis eſſet, habebat
Nota quidem, ſed non ambitioſa, domus.
At ſimul impulſa eſt; omnes timuere ruinam:
Cautaque communi terga dedere fugae.
Saeva nec admiror metuunt ſi fulmina, quorum
Ignibus adflari proxima quaeque vident.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inviſo Caeſar in hoſte probat.
Nec ſolet iraſci (neque enim moderatior alter)
Cum quis in adverſis, ſi quid amavit, amat.
De comite Argolici poſtquam cognovit Oreſtae,
Narratur Pyladen ipſe probaſſe Thoas.
Quae fuit Actoridae cum magno ſemper Achille,
Laudari ſolita eſt Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theſeus comes îſſet amico,
Tartareum dicunt indoluiſſe Deum.
Euryali Niſique fide tibi, Turne, relatâ,
Credibile eſt lacrimis immaduiſſe genas.
Eſt etiam miſeris pietas, & in hoſte probatur.
Hei mihi, quam paucos haec mea dicta movent!
Hic ſtatus, haec rerum nunc eſt fortuna mearum,
Debeat ut lacrimis nullus adeſſe modus.
At mea ſunt, proprio quamvis moeſtiſſima caſu,
Pectora proceſſu facta ſerena tuo.

Hoc eventurum jam tum, cariſſime, vidi,
  Ferret adhuc iſtam cum minor aura ratem.
Sive aliquod morum, ſeu vitae labe carentis
  Eſt pretium; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
  Quaelibet eloquio fit bona cauſſa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipſi;
  Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Haec mihi non ovium fibrae tonitrusve ſiniſtri,
  Linguave ſervatae, pennave, dixit avis.
Augurium ratio eſt, & conjectura futuri:
  Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quae quoniam rata ſunt; totâ mihi mente tibique
  Gratulor, ingenium non latuiſſe tuum.
At noſtrum tenebris utinam latuiſſet in imis!
  Expediit ſtudio lumen abeſſe meo.
Utque tibi proſunt artes, facunde, ſeverae;
  Diſſimiles illis ſic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea eſt: ſcis artibus illis
  Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.
Scis vetus hoc juveni luſum mihi carmen: & iſtos,
  Ut non laudandos, ſic tamen eſſe jocos.
Ergo ut defendi nullo mea poſſe colore,
  Sic excuſari crimina poſſe puto.
Quâ potes, excuſa: nec amici deſere cauſſam.
  Quo bene coepiſti, ſic pede ſemper eas.

ELEGIA IX.

Est mihi, ſitque, precor, flavae tutela Minervae
  Navis; & à pictâ caſſide nomen habet.
Sive opus eſt velis; minimam bene currit ad auram:
  Sive opus eſt remo; remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu:
  Occupat egreſſas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque adſilientia longe
  Aequora, nec ſaevis icta fatiſcit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris
  Fida manet trepidae duxque comesque fugae.

Per-

Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Aequora, Palladio numine tuta fugit.
Nunc quoque tuta, precor, vaſti ſecet oſtia Ponti;
Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quae ſimul Aeoliae mare me deduxit in Helles,
Et longum tenui limite fecit iter;
Fleximus in laevum curſus: & ab Hectoris urbe
Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nactis
Threïciam tetigit feſſa carina Samon
Saltus ab hac terrâ brevis eſt Tempyra petenti.
Hac dominum tenus eſt illa ſecuta ſuum.
Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos:
Helleſpontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamque petit, auctoris nomen habentem,
Et te ruricolâ, Lampſace, tuta Deo.
Quâque per anguſtas vectae male virginis undas
Seſton Abydenâ ſeparat urbe fretum.
Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus:
Quâque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
(Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Haec, precor, evincat, propulſaque fortibus Auſtris
Tranſeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas:
Thyniacosque ſinus, & ab his per Apollinis urbem
Acta, ſub Anchiali moenia tendat iter,
Inde Meſembriacos portus, & Odeſſon, & arces
Praetereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant à moenibus ortos
Sedibus his profugum conſtituiſſe larem.
A quibus adveniat Miletida ſoſpes ad urbem,
Offenſi quo me compulit ira Dei.
Hanc ſi contigerit, meritae cadet agna Minervae.
Non facit ad noſtras hoſtia major opes.
Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit inſula, fratres,
Mite precor duplici numen adeſte viae.
Altera namque parat Symplegadas ire per arctas,
Scindere Biſtonias altera puppis aquas.

Vos facite, ut ventos, loca cum diverſa petamus,
Illa ſuos habeat, nec minus illa ſuos.

ELEGIA X.

Litera quaecumque eſt toto tibi lecta libello,
Eſt mihi ſollicitae tempore facta viae.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum menſe Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis:
Aut, poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon;
Alteraque eſt noſtrae ſumta carina fugae,
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegeas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, ſive huic inſania nomen;
Omnis ab hac curâ mens relevata mea eſt.
Saepe ego nimboſis dubius jactabar ab Haedis:
Saepe minax Steropes ſidere pontus erat.
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos Urſae;
Aut Hyadas ſaevis auxerat Auſter aquis:
Saepe maris pars intus erat; tamen ipſe trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti ſtridunt Aquilone rudentes;
Inque modum tumuli concava ſurgit aqua.
Ipſe gubernator tollens ad ſidera palmas
Expoſcit votis, immemor artis, opem.
Quocumque adſpicio, nihil eſt, niſi mortis imago:
Quam dubiâ timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipſo.
Plus habet infeſtâ terra timoris aquâ.
Nam ſimul inſidiis hominum pelagique laboro;
Et faciunt geminos enſis & unda metus.
Ille meo vereor ne ſperet ſanguine praedam:
Haec titulum noſtrae mortis habere velit.
Barbara pars laeva eſt, avidae ſuccincta rapinae,
Quam cruor, & caedes, bellaque ſemper habent.
Cumque ſit hibernis agitatum fluctibus aequor;
Pectora ſunt ipſo turbidiora mari.

Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
Si ſpe ſunt, ut ſunt, inferiora tuâ.
Non haec in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis:
Nec conſuete meum lectule corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo:
Ipſaque caeruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod auſim
Scribere, ſe rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem. ſed eodem tempore, quaeſo,
Ipſe modum ſtatuam carminis; illa ſui.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER II.

Quid mihi vobiſcum eſt, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miſer ipſe meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Muſas?
An ſemel eſt poenam commeruiſſe parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellent
Omine non fauſto femina virque, mea.
Carmina fecerunt, ut me moreſque notaret
Jam demum viſâ Caeſar ab Arte meos.
Deme mihi ſtudium; vitae quoque crimina demes.
Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
Cepimus. ingenio poena reperta meo.
Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
Numina cultori pernicioſa ſuo.
At nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
Saxa malum refero rurſus ad icta pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forſitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opemque feret:
Muſaque, quam movit, motam quoque leniet iram:
Exorant magnos carmina ſaepe Deos.
Ipſe quoque Auſonias Caeſar matreſque nuruſque
Carmina turrigerae dicere juſſit Opi.

Juſſe-

Juſſerat & Phoebo dici; quo tempore ludos
  Fecit, quos aetas adſpicit una ſemel.
His precor exemplis tua nunc, mitiſſime Caeſar,
  Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem juſta eſt, nec me meruiſſe negabo.
  Non adeo noſtro fugit ab ore pudor.
Sed, niſi peccaſſem, quid tu concedere poſſes?
  Materiam veniae ſors tibi noſtra dedit.
Si, quoties homines peccant, ſua fulmina mittat
  Juppiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, ſtrepituque exterruit orbem,
  Purum diſcuſſis aëra reddit aquis.
Jure igitur genitorque Deûm rectorque vocatur:
  Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum Patriae rector dicare, Paterque;
  Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quiſquam moderatius umquam
  Imperii potuit frena tenere ſui.
Tu veniam parti ſuperatae ſaepe dediſti,
  Non conceſſurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
  Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quaeque dies bellum, belli tibi ſuſtulit iram:
  Parsque ſimul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hoſtem;
  Sic, victum cur ſe gaudeat, hoſtis habet.
Cauſſa mea eſt melior: qui nec contraria dicor
  Arma, nec hoſtiles eſſe ſecutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
  Per te praeſentem conſpicuumque Deum;
Hunc animum faviſſe tibi, Vir maxime: meque,
  Quâ ſolâ potui, mente fuiſſe tuum.
Optavi peteres coeleſtia ſidera tarde;
  Parsque fui turbae parva precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
  Ipſe quoque adjuvi publica vota meis.
Quid referam libros illos quoque, crimina noſtra,
  Mille locis plenos nominis eſſe tui?

Inſpice majus opus, quod adhuc ſine fine reliqui,
In non credendos corpora verſa modos;
Invenies veſtri praeconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
Ut major fiat, creſcere poſſit, habet.
Fama Jovi ſupereſt: tamen hunc ſua facta referri,
Et ſe materiam carminis eſſe, juvat:
Cumque Gigantëi memorantur proelia belli;
Credibile eſt laetum laudibus eſſe ſuis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuſo taurorum ſanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hoſtis,
Delicias legit qui tibi cumque meas!
[Carmina ne noſtris ſic te venerantia libris
Judicio poſſint candidiore legi.]
Eſſe ſed irato quis te mihi poſſet amicus?
Vix tunc ipſe mihi non inimicus eram.
Cum coepit quaſſata domus ſubſidere; partes
In proclinatas omne recumbit onus:
Cunctaque Fortunâ rimam faciente dehiſcunt.
Ipſa ſuo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quaeſitum odium mihi carmine: quâque
Debuit, eſt vultus turba ſecuta tuos.
At (memini) vitamque meam moresque probabas
Illo, quem dederas, praetereuntis equo.
[Quod ſi non prodeſt, & honeſti gratia nulla
Redditur, at nullum crimen adeptus eram.]
Nec male commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inſpicienda viris.
Res quoque privatas ſtatui ſine crimine judex:
Deque meâ faſſa eſt pars quoque victa fide.
Me miſerum! potui, ſi non extrema nocerent,
Judicio tutus non ſemel eſſe tuo.
Ultima me perdunt: imoque ſub aequore mergit
Incolumem toties una procella ratem.

Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: ſed omnes
Preſſere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inſcius Actaeon vidit ſine veſte Dianam:
Praeda fuit canibus non minus ille ſuis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda eſt;
Nec veniam, laeſo numine, caſus habet.
Illâ namque die, quâ me malus abſtulit error,
Parva quidem periit, ſed ſine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor:
Et neque divitiis, nec paupertate notanda:
Unde ſit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu;
Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter uſus;
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
Non faſtiditis adnumerare viris.
Corruit haec igitur Muſis accepta, ſub uno,
Sed non exiguo, crimine lapſa domus.
Atque ea ſic lapſa eſt, ut ſurgere, ſi modo laeſi
Ematuruerit Caeſaris ira, queat.
Cujus in eventu poenae clementia tanta eſt,
Ut fuerit noſtro lenior illa metu.
Vita data eſt, citraque necem tua conſtitit ira,
O Princeps parce viribus uſe tuis.
Inſuper accedunt, te non adimente, paternae
(Tamquam vita parum muneris eſſet) opes.
Nec mea decreto damnaſti facta Senatûs:
Nec mea ſelecto judice juſſa fuga eſt.
Triſtibus invectus verbis (ita Principe dignum)
Ultus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.
Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
Attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exul, dicor in illo:
Parcaque fortunae ſunt data verba meae.

Nulla quidem ſano gravior mentiſque potenti
Poena eſt, quam tanto diſplicuiſſe viro.
Sed ſolet interdum fieri placabile numen:
Nube ſolet pulsâ candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
Quae fuerat ſaevo fulmine tacta Jovis.
Ipſe licet ſperare vetes; ſperabimus: atque
Hoc unum fieri, te prohibente, poteſt.
Spes mihi magna ſubit, cum te, mitiſſime Princeps;
Spes mihi, reſpicio cum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non eſt
Aequalis rabies, continuuſque furor;
Sed modo ſubſidunt, intermiſſique ſileſcunt,
Vimque putes illos depoſuiſſe ſuam;
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores:
Et ſpem placandi dantque negantque tui.
Per Superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque,
Tempora, Romanum ſi modo nomen amant;
Per Patriam, quae te tuta & ſecura Parente eſt;
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem ſemper factis animoque mereris,
Reddatur gratae debitus Urbis amor.
Livia ſic tecum ſociales compleat annos,
Quae, niſi te, nullo conjuge digna fuit.
Quae ſi non eſſet, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui poſſes eſſe maritus, erat.
Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes; & olim
Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex:
Utque tui faciunt, ſidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque ſui facta parentis eant.
Sic adſueta tuis ſemper Victoria caſtris
Nunc quoque ſe praeſtet, notaque ſigna petat:
Auſoniumque Ducem ſolitis circumvolet alis:
Ponat & in nitidâ laurea ſerta comâ.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auſpicium cui das grande, Deoſque tuos.
Dimidioque tui praeſens es, & adſpicis Urbem:
Dimidio procul es, ſaevaque bella geris.

Hic

Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte;
  Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela, reconde,
  Heu nimium miſero cognita tela mihi!
Parce, Pater Patriae: nec nominis immemor hujus
  Olim placandi ſpem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
  Credibile eſt magnos ſaepe dediſſe Deos.
Mitius exſilium ſi das, propiusque, roganti;
  Pars erit è poenâ magna levata meâ.
Ultima perpetior, medios projectus in hoſtes:
  Nec quiſquam patriâ longius exſul abeſt.
Solus ad egreſſus miſſus ſeptemplicis Iſtri,
  Parrhaſiae gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getaeque,
  Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii cauſâ tibi ſint graviore fugati,
  Ulterior nulli, quam mihi, terra data eſt,
Longius hac nihil eſt, niſi tantum frigus & hoſtis;
  Et maris adſtricto quae coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars eſt Romana ſiniſtri:
  Proxima Baſternae Sauromataeque tenent.
Haec eſt Auſonio ſub jure noviſſima, vixque
  Haeret in imperii margine terra tui.
Unde precor ſupplex ut nos in tuta releges:
  Ne ſit cum patriâ pax quoque demta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene ſubmovet Iſter:
  Neve tuus poſſim civis ab hoſte capi.
Fas prohibet Latio quemquam de ſanguine natum,
  Caeſaribus ſalvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error;
  Alterius facti culpa ſilenda mihi.
Nam non ſum tanti, ut renovem tua vulnera, Caeſar;
  Quem nimio plus eſt indoluiſſe ſemel.
Altera pars ſupereſt quâ turpi crimine tactus
  Arguor obſcaeni doctor adulterii.
Fas ergo eſt aliquâ coeleſtia pectora falli;
  Et ſunt notitiâ multa minora tuâ?

Utque Deos, coelumque ſimul ſublime, tuenti
  Non vacat exiguis rebus adeſſe Jovi;
A te pendentem ſic dum circumſpicis orbem,
  Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, ſtatione relictâ
  Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urguet,
  Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Luſibus ut poſſis advertere numen ineptis;
  Excutiasque oculis otia noſtra tuis.
Nunc tibi Pannonia eſt, nunc Illyris ora domanda;
  Rhaetica nunc praebent, Thraciaque arma, metum:
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
  Parthus eques, timidâ captaque ſigna manu.
Nunc te prole tuâ juvenem Germania ſentit;
  Bellaque pro magno Caeſare Caeſar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exſtitit umquam,
  Corpore, pars nulla eſt quae labet imperii;
Urbs quoque te & legum laſſat tutela tuarum,
  Et morum, ſimiles quos cupis eſſe tuis.
Nec tibi contingunt, quae gentibus otia praeſtas;
  Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
  Numquam te noſtros evolüiſſe jocos?
At ſi (quod mallem) vacuus fortaſſe fuiſſes,
  Nullum legiſſes crimen in Arte meâ.
Illa quidem fateor fronti non eſſe ſeverae
  Scripta, nec à tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria juſſis
  Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
Neve quibus ſcribam poſſis dubitare; libellus
  Quattuor hos verſus è tribus unus habet:
Eſte procul, vittae tenues, inſigne pudoris;
  Quaeque tegis medios inſtita longa pedes:
Nil, niſi legitimum, conceſſaque furta, canemus;
  Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigidè ſubmovimus Arte,
  Quas ſtola contingi vittaque ſumta vetat?

At matrona poteſt alienis artibus uti;
Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior eſſe poteſt.
Quodcumque attigerit, ſi qua eſt ſtudioſa ſiniſtri,
Ad vitium mores inſtruet inde ſuos.
Sumſerit Annales; (nihil eſt hirſutius illis)
Facta ſit unde parens Ilia nempe leget.
Sumſerit, Aeneadum genetrix ubi prima; requiret,
Aeneadum genetrix unde ſit alma Venus.
Perſequar inferius, (modo ſi licet ordine ferri)
Poſſe nocere animis carminis omne genus.
[Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodeſt, quod non laedere poſſit idem.]
Igne quid utilius? ſi quis tamen urere tecta
Comparat, audaces inſtruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina ſalutem:
Quaeque juvans monſtrat, quaeque ſit herba nocens.
Et latro, & cautus praecingitur enſe viator:
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem.
Diſcitur, innocuas ut agat, facundia, cauſſas:
Protegit haec ſontes immeritoſque premit.
Sic igitur carmen, rectâ ſi mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere, meum.
At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium ſcriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque ſemina praebent
Nequitiae. tolli tota theatra jube:
Peccandi cauſſam quae multis ſaepe dederunt,
Martia cum durum ſternit arena ſolum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic ſedet ignoto juncta puella viro.
Cum quaedam ſpatientur in hac, ut amator eâdem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus eſt templis auguſtior? haec quoque vitet,
In culpam ſi qua eſt ingenioſa ſuam.
Cum ſteterit Jovis aede: Jovis ſuccurret in aede,
Quam multas matres fecerit ille Deus.

Proxima adoranti Junonia templa ſubibit,
Pellicibus multis hanc doluiſſe Deam
Pallade conſpectâ, natum de crimine virgo
Suſtulerit quare, quaeret, Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Iſidis aede ſedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
Egerit Iönio Boſporioque mari.
In Venere Anchiſes, in Lunâ Latmius heros,
In Cerere Iäſion, qui referatur, erit.
Omnia perverſas poſſunt corrumpere mentes.
Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.
At procul ab ſcriptâ ſolis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quaecumque irrumpit, quo non ſinit ire ſacerdos;
Protinus hoc vetiti criminis acta rea eſt.
Nec tamen eſt facinus molles evolvere verſus:
Multa licet caſtae non facienda legant.
Saepe ſupercilii nudas matrona ſeveri,
Et Veneris ſtantes ad genus omne, videt.
Corpora Veſtales oculi meretricia cernunt:
Nec domino poenae res ea cauſſa fuit.
At cur in noſtrâ nimia eſt laſcivia Muſâ?
Curve meus cuiquam ſuadet amare liber?
Nil niſi peccatum, manifeſtaque culpa, fatendum eſt:
Poenitet ingenii judiciique mei.
Cur non Argolicis potius quae concidit armis
Vexata eſt iterum carmine, Troja, meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
Et ſeptem portas, ſub duce quamque ſuo?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius eſt, patriae facta referre, labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Caeſar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
Traxiſſent animum ſic tua facta meum.
Arguor immerito tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnae fertilitatis opus.

Non,

Non ideo debet pelago ſe credere, ſi qua
  Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forſitan & dubitem, numeris levioribus aptus,
  Sim ſatis; in parvos ſufficiamque modos.
At ſi me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
  Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii eſt immania Caeſaris acta
  Condere; materiâ ne ſuperetur opus.
Et tamen auſus eram: ſed detrectare videbar,
  Quodque nefas, damno viribus eſſe tuis.
Ad leve rurſus opus, juvenilia carmina, veni;
  Et falſo movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: ſed me mea fata trahebant,
  Inque meas poenas ingenioſus eram.
Hei mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
  Literaque eſt oculos ulla morata meos!
Haec tibi me inviſum laſcivia fecit, ob Artes,
  Quas ratus es vetitos ſollicitaſſe toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magiſtro:
  Quodque parum novit, nemo docere poteſt.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
  Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quiſquam eſt adeo mediâ de plebe maritus,
  Ut dubius vitio ſit pater ille meo.
Crede mihi; mores diſtant à carmine noſtri.
  Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa, mihi.
Magnaque pars operum mendax & ficta meorum
  Plus ſibi permiſit compoſitore ſuo.
Nec liber indicium eſt animi, ſed honeſta voluptas,
  Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius eſſet atrox; conviva Terentius eſſet;
  Eſſent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique compoſui teneros non ſolus amores:
  Compoſito poenas ſolus amore dedi.
Quid, niſi cum multo Venerem confundere vino,
  Praecepit Lyrici Teïa muſa ſenis?
Lesbia quid docuit Sappho, niſi amare, puellas?
  Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.

Nec tibi, Battiade, nocuit, quod ſaepe legenti
Delicias verſu faſſus es ipſe tuas.
Fabula jucundi nulla eſt ſine amore Menandri:
Et ſolet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipſa quid eſt, niſi turpis adultera, de quâ
Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius eſt illi flammâ Chryſeïdos? utque
Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyſſea eſt, niſi femina, propter amorem,
Dum vir abeſt, multis una petita procis?
Quis, niſi Maeonides, Venerem Martemque ligatos
Narrat, in obſcaeno corpora prenſa toro?
Unde, niſi indicio magni ſciremus Homeri,
Hoſpitis igne duas incaluiſſe Deas?
Omne genus ſcripti gravitate Tragoedia vincit:
Haec quoque materiam ſemper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, niſi caecae flamma novercae?
Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.
Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Piſaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingueret ut ferrum natorum ſanguine mater,
Concitus à laeſo fecit amore dolor.
Fecit amor ſubitas volucres cum pellice regem,
Quaeque ſuum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Aëropen frater ſceleratus amaſſet;
Averſos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigiſſet Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem deſecuiſſet amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oreſten,
Aegyſthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
Quem leto fallax hoſpita pene dedit?
Quid loquar Hermionen? quid te, Schoeneïa virgo;
Teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?
Quid Danaën Danaësque nurum, matremque Lyaei?
Haemonaque, & noctes cui coïere duas?
Quid generum Peliae? quid Theſea? quidve Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?

Huc

Huc Iöle, Pyrrhique parens; Huc Herculis uxor,
  Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos ſi perſequar ignes;
  Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Eſt & in obſcaenos deflexa Tragoedia riſus,
  Multaque praeteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
  Infregiſſe ſuis fortia facta modis.
Junxit Ariſtides Mileſia crimina ſecum:
  Pulſus Ariſtides nec tamen urbe ſuâ.
Nec, qui deſcripſit corrumpi ſemina matrum,
  Eubius, impurae conditor hiſtoriae.
Nec qui compoſuit nuper Sybaritida, fugit:
  Nec quae concubitus non tacuere ſuos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,
  Muneribusque Ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
  Et Romanus habet multa jocoſa liber.
Utque ſuo Martem cecinit gravis Ennius ore;
  Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat ut cauſſas rapidi Lucretius ignis,
  Caſurumque triplex vaticinatur opus;
Sic ſua laſcivo cantata eſt ſaepe Catullo
  Femina, cui falſum Lesbia nomen erat.
Nec contentus eâ, multos ſignavit amores,
  In quibus ipſe ſuum faſſus adulterium eſt.
Par fuit exigui, ſimilisque licentia, Calvi,
  Detexit variis qui ſua furta modis.
Quid referam Ticidae, quid Memmî carmen, apud quos
  Rebus abeſt omnis nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes eſt, Cinnâque procacior Anſer:
  Et leve Cornificî, parque Catonis opus.
Et quorum libris, modo diſſimulata Perillae
  Nomine, nunc legitur dicta Metella, ſuo.
Is quoque, Phaſiacas Argo qui duxit in undas,
  Non potuit Veneris furta tacere ſuae.
Nec minus Hortenſî, nec ſunt minus improba Servî
  Carmina. quis dubitet nomina tanta ſequi?

Vertit Ariſtiden Siſenna: nec obfuit illi
  Hiſtoriae turpes inſeruiſſe jocos.
Nec fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo,
  Sed linguam nimio non tenuiſſe mero.
Credere juranti durum putat eſſe Tibullus;
  Sic etiam de ſe quod neget illa viro.
Fallere cuſtodem demum docuiſſe fatetur;
  Seque ſuâ miſerum nunc ait arte premi.
Saepe velut gemmam dominae ſignumve probaret;
  Per cauſſam meminit ſe tetigiſſe manum.
Utque refert, digitis ſaepe eſt nutuque locutus,
  Et tacitam menſae duxit in orbe notam.
Et quibus è ſuccis abeat de corpore livor,
  Impreſſo fieri qui ſolet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
  Se quoque uti ſervet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum ſolus obambulat ipſe:
  Cur toties clauſas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti praecepta: docetque
  Quâ nuptae poſſint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
  Et placet, & jam te Principe notus erat.
Invenies eadem blandi praecepta Propertî:
  Diſtrictus minimâ nec tamen ille notâ eſt.
His ego ſucceſſi, quoniam praeſtantia candor
  Nomina vivorum diſſimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, quà tot iëre carinae,
  Naufraga, ſervatis omnibus, una foret,
Sunt aliis ſcriptae, quibus alea luditur, artes.
  Haec eſt ad noſtros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo poſſis plurima jactu
  Fingere; damnoſos effugiasve canes.
Teſſera quot numeros habeat: diſtante vocato
  Mittere quo deceat, quo dare miſſa modo.
Diſcolor ut recto graſſetur limite miles,
  Cum medius gemino calculus hoſte perit.
Ut mage velle ſequi ſciat, & revocare priorem;
  Ne tutò fugiens incomitatus eat.

Parva ſedet ternis inſtructa tabella lapillis;
In quâ viciſſe eſt, continuaſſe ſuos.
Quique alii luſus (neque enim nunc perſequar omnes)
Perdere, rem caram, tempora noſtra ſolent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
Hic artem nandi praecipit, ille trochi.
Compoſita eſt aliis fucandi cura coloris:
Hic epulis leges hoſpitioque dedit.
Alter humum, de quâ fingantur pocula, monſtrat:
Quaeque docet liquido teſta ſit apta mero.
Talia fumoſi luduntur menſe Decembris;
Quae damno nulli compoſuiſſe fuit.
His ego deceptus non triſtia carmina feci;
Sed triſtis noſtros poena ſecuta jocos.
Denique nec video de tot ſcribentibus unum,
Quem ſua perdiderit Muſa: repertus ego.
Quid ſi ſcripſiſſem mimos, obſcaena jocantes,
Qui ſemper vetiti crimen amoris habent?
In quibus aſſidue cultus procedit adulter;
Verbaque dat ſtulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat: & è magnâ parte Senatus adeſt.
Nec ſatis inceſtis temerari vocibus aures:
Adſueſcunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliquâ novitate maritum,
Plauditur, & magno palma favore datur.
Quoque minus prodeſt, poena eſt lucroſa poëtae:
Tantaque non parvo crimina Praetor emit.
Inſpice ludorum ſumtus, Auguſte, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.
Haec tu ſpectaſti, ſpectandaque ſaepe dediſti.
Majeſtas adeò comis ubique tua eſt.
Luminibusque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidiſti lentus adulteria.
Scribere ſi fas eſt imitantes turpia mimos;
Materiae minor eſt debita poena meae.
An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis ſcena licere dedit?

Et

Et mea ſunt populo ſaltata poëmata ſaepe:
  Saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus veſtris ut priſca virorum
  Artifici fulgent corpora picta manu;
Sic quae concubitus varios Venerisque figuras
  Exprimat, eſt aliquo parva tabella loco.
Utque ſedet vultu faſſus Telamonius iram,
  Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos ſiccat digitis Venus uda capillos:
  Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella ſonant alii, telis inſtructa cruentis:
  Parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me ſpatio Natura coërcuit arcto,
  Ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille tuae felix Aeneïdos auctor,
  Contulit in Tyrios arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
  Quam non legitimo foedere junctus amor.
Phyllidis hic idem, tenerosque Amaryllidis ignes,
  Bucolicis juvenis luſerat ante modis.
Nos quoque jam pridem ſcripto peccavimus uno.
  Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
  Praeterii toties jure quietus eques.
Ergo, quae juveni mihi non nocitura putavi
  Scripta parum prudens, nunc nocuere ſeni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
  Diſtat & à meriti tempore poena ſui.
Ne tamen omne meum credas opus eſſe remiſſum;
  Saepe dedi noſtrae grandia vela rati.
Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos;
  Cumque ſuo finem menſe volumen habet.
Idque tuo nuper ſcriptum ſub nomine, Caeſar,
  Et tibi ſacratum ſors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnis:
  Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque ſunt nobis, quamvis manus ultima coepto
  Defuit, in facies corpora verſa novas.

Atque utinam revoces animum pauliſper ab irâ,
Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus primâ ſurgens ab origine mundi,
In tua deduxi tempora, Caeſar, opus:
Adſpicias, quantum dederis mihi pectoris ipſe;
Quoque favore animi teque tuosque canam.
Non ego mordaci deſtrinxi carmine quemquam;
Nec meus ullius crimina verſus habet.
Candidus à ſalibus ſuffuſis felle refugi:
Nulla venenato litera mixta joco eſt.
Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
Quem mea Calliope laeſerit, unus ego.
Non igitur noſtris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluiſſe, malis.
Nec mihi credibile eſt quemquam inſultaſſe jacenti;
Gratia candori ſi qua relata meo eſt.
His precor, atque aliis poſſint tua numina flecti,
O Pater, ô Patriae cura ſalusque tuae.
Non ut in Auſoniam redeam, niſi forſitan olim,
Cum longo poenae tempore victus eris.
Tutius exſilium, paulloque quietius, oro:
Ut par delicto ſit mea poena ſuo.

P. OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER III.

ELEGIA I.

Miſſus in hanc venio timidi liber exſulis urbem.
Da placidam feſſo, lector amice, manum:
Neve reformida, ne ſim tibi forte pudori.
Nullus in hac chartâ verſus amare docet.
Nec domini fortuna mei eſt, ut debeat illam
Infelix ullis diſſimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male luſit in aevo,
Heu nimium ſero! damnat & odit opus.
Inſpice quid portem: nihil hic niſi triſte videbis;
Carmine temporibus conveniente ſuis.
Clauda quod alterno ſubſidunt carmina verſu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque ſum cedro flavus, nec pumice levis;
Erubui domino cultior eſſe meo.
Litera ſuffuſas quod habet maculoſa lituras;
Laeſit opus lacrimis ipſe poëta ſuum.
Si qua videbuntur caſu non dicta Latinè;
In quâ ſcribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, ſi non grave, quâ ſit eundum;
Quasque petam ſedes hoſpes in Urbe liber.
Haec ubi ſum linguâ furtim titubante locutus;
Qui mihi monſtraret, vix fuit unus, iter.
Dî tibi dent, noſtro quod non tribuêre parenti,
Molliter in patriâ vivere poſſe tuâ.

Duc age: namque ſequor. quamvis terrâque marique
  Longinquo referam laſſus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Haec ſunt Fora Caeſaris, inquit:
  Haec eſt à Sacris quae via nomen habet.
Hîc focus eſt Veſtae; qui Pallada ſervat & ignem:
  Hîc fuit antiqui regia parva Numae.
Inde petens dextram, Porta eſt, ait, iſta Palatî:
  Hîc Stator: hoc primum condita Roma loco eſt.
Singula dum miror; video fulgentibus armis
  Conſpicuos poſtes, tectaque digna Deo.
An Jovis haec, dixi, domus eſt? quod ut eſſe putarem,
  Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
  Et magni verum eſt hanc Jovis eſſe domum.
Cur tamen adpoſitâ velatur janua lauro;
  Cingit & auguſtas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus una triumphos?
  An quia Leucadio ſemper amata Deo?
Ipſane quod feſta eſt, an quod facit omnia feſta?
  Quam tribuit terris, Pacis an iſta nota eſt?
Utque viret ſemper laurus, nec fronde caducâ
  Carpitur; aeternum ſic habet illa decus?
Cauſſa ſuperpoſitae ſcripto teſtata coronae
  Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice ſervatis unum, Pater optime, civem;
  Qui procul extremo pulſus in orbe jacet.
In quo poenarum, quas ſe meruiſſe fatetur,
  Non facinus cauſſam, ſed ſuus error habet.
Me miſerum, vereorque locum, vereorque potentem,
  Et quatitur trepido litera noſtra metu.
Adſpicis exſangui chartam pallere colore?
  Adſpicis alternos intremuiſſe pedes?
Quandocumque, precor, noſtro placata parenti
  Iſdem ſub dominis adſpiciare domus.
Inde tenore pari gradibus ſublimia celſis
  Ducor ad intonſi candida templa Dei.
Signa peregrinis ubi ſunt alterna columnis
  Belides, & ſtricto barbarus enſe pater:

Quae-

Quaeque viri docto veteres cepere novique
Pectore, lecturis inſpicienda patent.
Quaerebam fratres, exceptis ſcilicet illis,
Quos ſuus optaret non genuiſſe parens.
Quaerentem fruſtra cuſtos me, ſedibus illis
Praepoſitus, ſancto juſſit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro:
Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.
In genus auctoris miſeri fortuna redundat;
Et patimur nati, quam tulit ipſe, fugam.
Forſitan & nobis olim minus aſper, & illi
Victus longo tempore Caeſar erit.
Dî, precor, atque adeo, (neque enim mihi turba roganda eſt)
Caeſar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, ſtatio quoniam mihi publica clauſa eſt;
Privato liceat delituiſſe loco.
Vos quoque, ſi fas eſt, confuſa pudore repulſae
Sumite plebeiae carmina noſtra manus.

ELEGIA II.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque viſere noſtris,
Quaeque Lycaonio terra ſub axe jacet?
Nec vos, Piërides, nec ſtirps Latoïa, veſtro
Docta ſacerdoti turba tuliſtis opem?
Nec mihi, quod luſi vero ſine crimine, prodeſt;
Quodque magis vitâ Muſa jocoſa mea eſt;
Plurima ſed pelago terrâque pericula paſſum
Uſtus ab adſiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, ſecuraque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior. nec me mare portubus orbum
Perdere, diverſae nec potuere viae.
Suffecitque malis animus. nam corpus ab illo
Accepit vires; vixque ferenda tulit.

Dum

Dum tamen & ventis dubius jactabar & undis;
  Fallebat curas aegraque corda labor.
Ut via finita eſt, & opus requievit eundi;
  Et poenae tellus eſt mihi tacta meae;
Nil niſi flere libet. nec noſtro parcior imber
  Lumine, de vernâ quam nive manat aqua.
Roma domusque ſubit, deſideriumque locorum,
  Quidquid & amiſsâ reſtat in Urbe mei.
Hei mihi, quod noſtri toties pulſata ſepulcri
  Janua, ſed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata
  Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimium conſtanter iniquos,
  Participes irae quos Deus unus habet;
Exſtimulate, precor, ceſſantia fata; meique
  Interitûs clauſas eſſe vetate fores.

ELEGIA III.

Haec mea, ſi caſu miraris, epiſtola quare
  Alterius digitis ſcripta ſit: aeger eram.
Aeger in extremis ignoti partibus orbis;
  Incertusque meae pene ſalutis eram.
Quid mihi nunc animi dirâ regione jacenti
  Inter Sauromatas eſſe Getasque putes?
Nec coelum patimur, nec aquis adſuevimus iſtis;
  Terraque neſcio quo non placet ipſa modo.
Non domus apta ſatis: non hîc cibus utilis aegro:
  Nullus, Apollineâ qui levet arte malum.
Non qui ſoletur, non qui labentia tardè
  Tempora narrando fallat, amicus adeſt.
Laſſus in extremis jaceo populisque locisque:
  Et ſubit adfecto nunc mihi, quidquid abeſt.
Omnia cum ſubeant; vincis tamen omnia, conjux:
  Et plus in noſtro pectore parte tenes.
Te loquor abſentem: te vox mea nominat unam:
  Nulla venit ſine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam ſic me dicunt aliena locutum,
  Ut foret amenti nomen in ore tuum.

Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato,
  Vix inſtillato reſtituenda mero;
Nunciet huc aliquis dominam veniſſe; reſurgam:
  Speſque tui nobis cauſſa vigoris erit.
Ergo ego ſum vitae dubius: tu forſitan illic
  Jucundum noſtri neſcia tempus agis?
Non agis, adfirmo: liquet, ô cariſſima, nobis,
  Tempus agi ſine me non niſi triſte tibi.
Si tamen implevit mea ſors, quos debuit, annos;
  Et mihi vivendi tam cito finis adeſt;
Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi;
  Ut ſaltem patriâ contumularer humo!
Vel poena in mortis tempus dilata fuiſſet,
  Vel praecepiſſet mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
  Exſul ut occiderem, nunc mihi vita data eſt.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
  Et fient ipſo triſtia fata loco?
Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto?
  Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec dominae lacrimis in noſtra cadentibus ora
  Accedent animae tempora parva meae?
Nec mandata dabo? nec cum clamore ſupremo
  Labentes oculos condet amica manus?
Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulcri
  Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid, ut audieris, totâ turbabere mente;
  Et feries pavidâ pectora fida manu?
Ecquid, in has fruſtra tendens tua brachia partes,
  Clamabis miſeri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas; nec ſcinde capillos.
  Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amiſi, tum me periiſſe putato:
  Et prior, & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, ſi forte potes, ſed non potes, optima conjux,
  Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
  Ad quae jampridem non rude pectus habes.

At-

Atque utinam pereant animae cum corpore noſtrae,
Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam ſi morte carens vacuam volat altus in auram
Spiritus, & Samii ſunt rata dicta ſenis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras!
Perque feros manes hoſpita ſemper erit.
Oſſa tamen facito parvâ referantur in urnâ.
Sic ego non etiam mortuus exſul ero.
Nec vetat hoc quiſquam. fratrem Thebana peremtum
Suppoſuit tumulo, Rege vetante, ſoror.
Atque ea cum foliis & amomi pulvere miſce:
Inque ſuburbano condita pone ſolo.
Quosque legat verſus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore caede notis.
Hîc ego qui jaceo, tenerorum luſor amorum,
Ingenio perii Naſo poëta meo.
At tibi qui tranſis, ne ſit grave, quisquis amaſti,
Dicere, Naſonis molliter oſſa cubent.
Hoc ſatis in titulo eſt. etenim majora libelli,
Et diuturna magis ſunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa ſuo.
Tu tamen exſtincto feralia munera ferto;
Deque tuis lacrimis humida ſerta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
Sentiet officium moeſta favilla pium.
Scribere plura libet: ſed vox mihi feſſa loquendo
Dictandi vires, ſiccaque lingua, negat.
Accipe ſupremo dictum mihi forſitan ore,
Quod, tibi qui mittit, non habet ipſe, Vale.

ELEGIA IV.

O mihi care quidem ſemper, ſed tempore duro
Cognite, res poſtquam procubuere meae;
Uſibus edocto ſi quidquam credis amico;
Vive tibi, & longè nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes praeluſtria vita.
Saevum praeluſtri fulmen ab arce venit.

Nam quamquam ſoli poſſunt prodeſſe potentes;
  Non proſit potius, ſi quis obeſſe poteſt.
Effugit hibernas demiſſa antenna procellas,
  Lataque plus parvis vela timoris habent.
Adſpicis, ut ſummâ cortex levis innatet undâ,
  Cum grave nexa ſimul retia mergat onus.
Haec ego ſi monitor monitus prius ipſe fuiſſem,
  In quâ debueram forſitan Urbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
  Haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipſum)
  Sic cadit, ut tactâ ſurgere poſſit humo:
At miſer Elpenor, tecto delapſus ab alto,
  Occurrit Regi debilis umbra ſuo.
Quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas;
  Icarus immenſas nomine ſignet aquas?
Nempe quod hic altè, demiſſius ille volabat.
  Nam pennas ambo nonne habuere ſuas?
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & intra
  Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Non foret Eumedes orbus, ſi filius ejus
  Stultus Achilleos non adamâſſet equos.
Nec natum in flammâ vidiſſet, in arbore natas,
  Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper;
  Propoſitique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenſo ſpatium decurrere vitae
  Dignus es: & fato candidiore frui.
Quae pro te ut voveam miti pietate mereris;
  Haeſurâque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
  Qualem credibile eſt ore fuiſſe meo.
Noſtra tuas vidi lacrimas ſuper ora cadentes;
  Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque ſubmotum ſtudio defendis amicum;
  Et mala, vix ullâ parte levanda, levas.
Vive ſine invidiâ; molleſque inglorius annos
  Exige: amicitias & tibi junge pares.

Naſonisque tui, quod adhuc non exſulat unum,
  Nomen ama. Scythicus cetera Pontus habet.
Proxima ſideribus tellus Erymanthidos Urſae
  Me tenet; adſtricto terra peruſta gelu.
Boſporos & Tanaïs ſuperant, Scythicaeque paludes;
  Vixque ſatis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil eſt, niſi non habitabile frigus.
  Heu quam vicina eſt ultima terra mihi!
At longe patria eſt, longe cariſſima conjux;
  Quidquid & haec nobis poſt duo dulce fuit.
Sic tamen haec abſunt; ut quae contingere non eſt
  Corpore, ſint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus, Urbs, & forma locorum;
  Succeduntque ſuis ſingula facta locis.
Conjugis ante oculos, ſicut praeſentis, imago eſt.
  Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abeſt; levat hoc, quod praeſtat amorem:
  Impoſitumque ſibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus noſtris haeretis amici;
  Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.
Sed timor officium cautus compeſcit; & ipſos
  In noſtro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis; gratique erat inſtar honoris,
  Verſibus in noſtris nomina veſtra legi.
Quod quoniam eſt anceps, intra mea pectora quemque
  Adloquar: & nulli cauſſa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes verſus amicos
  Protrahet. occultè ſi quis amavit, amet.
[Scite tamen, quamvis longâ regione remotus
  Abſim, vos animo ſemper adeſſe meo.]
Et, quam quisque poteſt, aliquâ mala noſtra levate:
  Fidam projecto neve negate manum.
Proſpera ſic vobis maneat Fortuna: nec umquam
  Contacti ſimili ſorte rogetis opem.

ELEGIA V.

Uſus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
Non aegrè poſſes diſſimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus eſſes;
Nave meâ vento forſan eunte ſuo.
Ut cecidi, cunctique metu fugêre ruinae,
Verſaque amicitiae terga dedere meae;
Auſus es igne Jovis percuſſum tangere corpus,
Et deploratae limen adire domûs.
Idque recens praeſtas, nec longo cognitus uſu,
Quod veterum miſero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confuſos vultus, viſosque notavi;
Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrimas cernens in ſingula verba cadentes,
Ore meo lacrimas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi moeſto pendentia collo,
Et ſingultatis oſcula mixta ſonis.
Sum quoque, Care, tuis defenſus viribus abſens:
Scis Carum veri nominis eſſe loco.
Multaque praeterea manifeſti ſigna favoris
Pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi, poſſe tuos, tribuant, defendere ſemper,
Quos in materiâ proſperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
(Quod te credibile eſt quaerere) quaeris, agam?
Spe trahor exiguâ (quam tu mihi demere noli)
Triſtia leniri numina poſſe Dei.
Seu temere exſpecto, ſive id contingere fas eſt;
Tu mihi, quod cupio, fas (precor) eſſe proba.
Quaeque tibi linguae eſt facundia, confer in illud,
Ut doceas votum poſſe valere meum.
Quo quis enim major, magis eſt placabilis irae;
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtrâſſe leoni:
Pugna ſuum finem, cum jacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi;
Et quaecumque minor nobilitate fera eſt.

Majus

Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
  Dardanii lacrimas non tulit ille ſenis.
Quae ducis Emathii fuerit clementia, Poros,
  Praeclarique docent funeris exſequiae.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
  Junonis gener eſt, qui prius hoſtis erat.
Denique non poſſum nullam ſperare ſalutem,
  Cum poenae non ſit cauſſa cruenta meae.
Non mihi quaerenti peſſum dare cuncta, petitum
  Caeſareum caput eſt, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta eſt;
  Lapſaque ſunt nimio verba profana mero.
Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
  Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.
Non equidem totam poſſum defendere culpam:
  Sed partem noſtri criminis error habet.
Spes igitur ſupereſt, facturum ut molliat ipſe
  Mutati poenam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis praenuntius ortum
  Adferat admiſſo Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

Foedus amicitiae nec vis, cariſſime, noſtrae,
  Nec, ſi forte velis, diſſimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me totâ junctior Urbe fuit.
Iſque erat usque adeo populo teſtatus, ut eſſet
  Pene magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus eſt illi, quem colis ipſe, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conſcius eſſem;
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam ſecreti quidquid habebam,
  Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque ſi ſciſſes, ſalvo fruerere ſodali;
  Conſilioque forem ſoſpes, amice, tuo.
[Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant:
  Omne bonae claudunt utilitatis iter.]

Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, ô nobis uſu junctiſſime longo,
Pars deſiderii maxima pene mei,
Sis memor: &, ſi quas fecit tibi gratia vires,
Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut laeſi fiat manſuetior ira;
Mutatoque minor ſit mea poena loco.
Idque ita, ſi nullum ſcelus eſt in pectore noſtro;
Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum eſt, quo ſint mea, dicere, caſu
Lumina funeſti conſcia facta mali.
Mensque reformidat, veluti ſua vulnera, tempus
Illud: & admonitu fit novus ipſe dolor.
Et quaecumque adeo poſſunt adferre pudorem,
Illa tegi caecâ condita nocte decet.
Nil igitur referam, niſi me peccaſſe; ſed illo
Praemia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari;
Nomina ſi facto reddere vera velis.
Quae ſi non ita ſunt; alium, quo longius abſim,
Quaere, ſuburbana hic ſit mihi terra, locum.

ELEGIA VII.

Vade ſalutatum ſubitò perarata Perillam
Litera, ſermonis fida miniſtra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre ſedentem,
Aut inter libros Pieridasque ſuas.
Quidquid aget, cum te ſcierit veniſſe, relinquet:
Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices; ſed ſic, ut vivere nolim:
Nec mala tam longâ noſtra levata morâ.
Et tamen ad Muſas, quamvis nocuere, reverti;
Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, ſtudiis communibus ecquid inhaeres,
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum fatis mores Natura pudicos,
Et raras dotes, ingeniumque, dedit.

Hoc

Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas,
  Ne male fecundae vena periret aquae.
Primus id adſpexi teneris in virginis annis:
  Utque patet, venae duxque comesque fui.
Ergo, ſi remanent ignes tibi pectoris îdem,
  Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;
  Perque meos caſus ſit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua ſaepe mihi, tibi noſtra legebam:
  Saepe tui judex; ſaepe magiſter eram.
Aut ego praebebam factis modo verſibus aures,
  Aut ubi ceſsâras, cauſſa ruboris eram.
Forſitan exemplo, quia me laeſere libelli,
  Tu quoque ſis poenae fata ſecuta meae.
Pone, Perilla, metum. tantummodo femina non ſit
  Devia, nec ſcriptis diſcat amare tuis.
Ergo deſidiae remove, doctiſſima, cauſſas:
  Inque bonas artes & tua ſacra redi.
Iſta decens facies longis vitiabitur annis:
  Rugaque in antiquâ fronte ſenilis erit.
Injicietque manum formae damnoſa ſenectus.
  Quae ſtrepitum paſſu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit haec formoſa; dolebis:
  Et ſpeculum mendax eſſe querêre tuum.
Sunt tibi opes modicae, cum ſis digniſſima magnis.
  Finge ſed immenſis cenſibus eſſe pares.
Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque:
  Irus & eſt ſubitò, qui modo Croeſus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
  Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patriâ caream, vobiſque, domoque;
  Raptaque ſint, adimi quae potuere, mihi;
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque:
  Caeſar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc ſaevo vitam mihi finiat enſe;
  Me tamen exſtincto fama ſuperſtes erit.
Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem
  Proſpiciet domitum Martia Roma, legar.

Tu quoque, quam ſtudii maneat felicior uſus,
Effuge venturos, quâ potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

Nunc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus,
Miſit in ignotam qui rude ſemen humum:
Nunc ego Medeae vellem frenare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tuâ:
Nunc ego jactandas optarem ſumere pennas,
Sive tuas, Perſeu; Daedale, ſive tuas:
Ut, tenerâ noſtris cedente volatibus aurâ,
Adſpicerem patriae dulce repente ſolum:
Deſertaeque domûs vultum, memoresque ſodales,
Caraque praecipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid ô fruſtra votis puerilibus optas,
Quae non ulla tulit, fertque, feretque, dies?
Si ſemel optandum eſt; Auguſtum numen adora:
Et quem laeſiſti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennasque poteſt currusque volucres
Tradere. det reditum; protinus ales eris.
Si precer haec, (neque enim poſſim majora precari)
Ne mea ſint timeo vota modeſta parum.
Forſitan hoc olim, cum ſe ſatiaverit ira,
Tum quoque ſollicitâ mente rogandus erit.
Quod minus interea eſt, inſtar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus aegrae contagia mentis;
Sive mei cauſſa eſt in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant inſomnia; vixque
Oſſa tegit macies; nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percuſſis frigore primo
Eſt color in foliis, quae nova laeſit hiems;
Is mea membra tenet. nec viribus adlevor ullis;
Et numquam queruli cauſſa doloris abeſt.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; ſed aegra eſt
Utraque pars aequè, binaque damna fero.

Hae-

Haeret, & ante oculos, veluti ſpectabile corpus,
Adſtat Fortunae forma legenda meae.
Cumque locum, moresque hominum, cultusque, ſonumque,
Cernimus; & quid ſim, quid fuerimque ſubit;
Tantus amor necis eſt, querar ut cum Caeſaris irâ.
Quod non offenſas vindicet enſe ſuas.
At quoniam ſemel eſt odio civiliter uſus,
Mutato levior ſit fuga noſtra loco.

ELEGIA IX.

Hîc quoque ſunt igitur Grajae (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanae nomina barbariae.
Huc quoque Mileto miſſi venere coloni,
Inque Getis Grajas conſtituêre domos.
Sed vetus huic nomen, poſitâque antiquius urbe,
Conſtat ab Abſyrti caede fuiſſe, loco.
Nam rate, quae curâ pugnacis facta Minervae,
Per non tentatas prima cucurrit aquas;
Impia deſertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos adplicuiſſe vadis.
Quem procul ut vidit tumulo ſpeculator âb alto;
Hoſpes, ait, noſco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyae, dum ſolvitur aggere funis,
Dum ſequitur celeres anchora tracta manus;
Conſcia percuſſit meritorum pectora Colchis,
Auſâ atque auſurâ multa nefanda manu.
Et, quamquam ſupereſt ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore ſedet.
Ergo ubi proſpexit venientia vela; Tenemur,
Et pater eſt aliquâ fraude morandus, ait.
Dum, quid agat, quaerit, dum verſat in omnia vultus;
Ad fratrem caſu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata eſt praeſentia; Vincimus, inquit
Hic mihi morte ſuâ cauſſa ſalutis erit.
Protinus ignari, nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat enſe latus.

Atque ita divellit, divulſaque membra per agres
  Diſſipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, ſcopulo proponit in alto
  Pallentesque manus, ſanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus
  Dum legit exſtinctos, triſte moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo
  Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

ELEGIA X.

Si quis adhuc iſtic meminit Naſonis ademti,
  Et ſupereſt ſine me nomen in Urbe meum;
Suppoſitum ſtellis, numquam tangentibus aequor,
  Me ſciat in mediâ vivere barbarie.
Sauromatae cingunt, fera gens, Beſſique, Getaeque:
  Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Iſtro.
  Ille ſuis liquidus bella repellit aquis.
At cum triſtis hiems ſquallentia protulit ora,
  Terraque marmoreo candida facta gelu eſt:
Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto;
  Tum liquet has gentes axe tremente premi.
Nix jacet: & jactam nec Sol pluviaeve reſolvunt:
  Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
  Et ſolet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis eſt Aquilonis, ut altas
  Aequet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & ſutis arcent male frigora braccis;
  Oraque de toto corpore ſola patent.
Saepe ſonant moti glacie pendente capilli,
  Et nitet inducto candida barba gelu:
Nudaque conſiſtunt formam ſervantia teſtae
  Vina: nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concreſcant frigore rivi,
  Deque lacu fragiles effodiantur aquae?
Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne,
  Miſcetur vaſto multa per ora freto,

Caeru-

Caeruleos ventis latices durantibus, Iſter
  Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quâque rates ierant, pedibus nunc itur: & undas
  Frigore concretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes ſubter labentibus undis
  Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar: ſed cum ſint praemia falſi
  Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
  Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt. durum calcavimus aequor:
  Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuiſſet;
  Non foret anguſtae mors tua crimen aquae.
Tum neque ſe pandi poſſunt delphines in auras
  Tollere: conantes dura coërcet hiems.
Et quamvis Boreas jactatis inſonet alis,
  Fluctus in obſeſſo gurgite nullus erit.
Incluſaeque gelu ſtabunt, ut marmore, puppes:
  Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie piſces haerere ligatos:
  Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis ſaeva marinas,
  Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus, aequato ſiccis Aquilonibus Iſtro,
  Invehitur celeri barbarus hoſtis equo:
Hoſtis equo pollens, longéque volante ſagittâ,
  Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
  Incuſtoditae diripiuntur opes.
Ruris opes parvae pecus, & ſtridentia plauſtra;
  Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis poſt tergum capta lacertis;
  Reſpiciens fruſtra rura Laremque ſuum.
Pars cadit hamatis miſerè confixa ſagittis:
  Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.
Quae nequeunt ſecum ferre aut abducere, perdunt:
  Et cremat inſontes hoſtica flamma caſas.

Tum quoque, cum pax eſt, trepidant formidine belli:
  Nec quiſquam preſſo vomere ſulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hoſtem
  Ceſſat iners rigido terra relicta ſitu.
Non hic pampineâ dulcis latet uva ſub umbrâ;
  Nec cumulant altos fervida muſta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
  Scriberet hîc dominae verba legenda ſuae.
Adſpiceres nudos ſine fronde, ſine arbore, campos.
  Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam latè pateat cum maximus orbis,
  Haec eſt in poenam terra reperta meam?

ELEGIA XI.

Si quis es, inſultes qui caſibus improbe noſtris,
  Meque reum, demto fine, cruentus agas;
Natus es è ſcopulis, nutritus lacte ferino;
  Et dicam ſilices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo ſe tua porrigat ira,
  Reſtat? quidve meis cernis abeſſe malis?
Barbara me tellus, & inhoſpita litora Ponti,
  Cumque ſuo Boreâ Maenalis urſa videt.
Nulla mihi cum gente ferâ commercia linguae:
  Omnia ſolliciti ſunt loca plena metûs.
Utque fugax avidis cervus deprenſus ab urſis,
  Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris à gentibus undique ſeptus
  Terreor, hoſte meum pene premente latus.
Utque ſit exiguum poenae, quod conjuge carâ,
  Quod patriâ careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, niſi nudam Caeſaris iram;
  Nuda parum nobis Caeſaris ira mali eſt?
Et tamen eſt aliquis, qui vulnera cruda retractet;
  Solvat & in mores ora diſerta meos.
In cauſsâ facili cuivis licet eſſe diſerto:
  Et minimae vires frangere quaſſa valent.
Subruere eſt arces & ſtantia moenia virtus:
  Quamlibet ignavi praecipitata ruunt.

Non

Non ſum ego, quod fueram. quid inanem proteris umbram?
  Quid cinerem ſaxis, buſtaque noſtra, premis?
Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
  Vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem nôras olim, non eſſe memento.
  Ex illo ſuperant haec ſimulacra viro.
Quid ſimulacra, ferox, dictis inceſſis amaris?
  Parce, precor, manes ſollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina. nil ſit in illis,
  Quod magis errorem, quam ſcelus, eſſe putes.
Pendimus en profugi (ſatia tua pectora) poenas,
  Exſilioque graves, exſiliique loco.
Carnifici Fortuna poteſt mea flenda videri:
  Te tamen eſt uno judice moeſta parum.
Saevior es triſti Buſiride: ſaevior illo,
  Qui falſum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donaſſe tyranno,
  Et dictis artes conciliaſſe ſuas.
Munere in hoc, Rex, eſt uſus, ſed imagine major:
  Nec ſola eſt operis forma probanda mei.
Adſpicis à dextrâ latus hoc adapertile tauri?
  Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus incluſum lentis carbonibus ure.
  Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penſes,
  Da, precor, ingenio praemia digna meo.
Dixerat. at Phalaris, Poenae mirande repertor,
  Ipſe tuum praeſens imbue, dixit, opus.
Nec mora; monſtratis crudeliter ignibus uſtus
  Exhibuit querulos ore tremente ſonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
  Ad te, quisquis is es, noſtra querela redit.
Utque ſitim noſtro poſſis explere cruore;
  Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala ſum fugiens tellure, tot aequore paſſus,
  Te quoque ut auditis poſſe dolere putem.
Crede mihi, ſi ſit nobis collatus Ulixes,
  Neptuni minor eſt, quam Jovis ira fuit.

Ergo quicumque es, reſcindere vulnera noli;
  Deque gravi duras ulcere tolle manus:
Utque meae famam tenuent oblivia culpae,
  Fata cicatricem ducere noſtra ſine.
Humanaeque memor ſortis, quae tollit eosdem,
  Et premit; incertas ipſe verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam poſſe putavi,
  Eſt tibi de rebus maxima cura meis;
Non eſt quod timeas. Fortuna miſerrima noſtra eſt.
  Omne trahit ſecum Caeſaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
  Ipſe velim poenas experiare meas.

ELEGIA XII.

Frigora jam Zephyri minuunt: annoque peracto
  Longior antiquis viſa Maeotis hiems:
Impoſitamque ſibi qui non bene pertulit Hellen
  Tempora nocturnis aequa diurna facit.
Jam violam puerique legunt hilaresque puellae;
  Ruſtica quam nullo terra ſerente gerit.
Prataque pubeſcunt variorum flore colorum,
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malae crimen matris deponat hirundo,
  Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta ſulcis,
  Exſerit è tepidâ molle cacumen humo.
Quoque loco eſt vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul à Getico litore vitis abeſt.
Quoque loco eſt arbor, turgeſcit in arbore ramus:
  Nam procul à Geticis finibus arbor abeſt.
Otia nunc iſtic: junctiſque ex ordine ludis
  Cedunt verboſi garrula bella fori.
Uſus equi nunc eſt, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfuſa eſt oleo labente juventus,
  Defeſſos artus Virgine tinguit aquâ.
Scena viget, ſtudiisque favor diſtantibus ardet:
  Proque tribus reſonant terna Theatra Foris.

O qua-

O quater, & quoties non eſt numerare, beatum,
Non interdictâ cui licet Urbe frui!
At mihi ſentitur nix verno ſole ſoluta,
Quaeque lacu duro vix fodiantur aquae.
Nec mare concreſcit glacie: nec, ut ante, per Iſtrum
Stridula Sauromates plauſtra bubulcus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
Hoſpitaque in Ponti litore puppis erit,
Sedulus occurram nautae: dictâque ſalute,
Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.
Ille quidem mirum, ni de regione propinquâ
Non niſi vicinas cautus arârit aquas.
Rarus ab Italiâ tantum mare navita tranſit:
Litora rarus in haec portubns orba venit.
Sive tamen Grajâ ſcierit, ſive ille Latinâ
Voce loqui; certè gratior hujus erit.
Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.
Quisquis is eſt, memori rumorem voce referre,
Et fieri famae parsque gradusque poteſt.
Is precor auditos poſſit narrare triumphos
Caeſaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque rebellatrix tandem, Germania, magni
Triſte caput pedibus ſuppoſuiſſe Ducis.
Haec mihi qui referet, quae non vidiſſe dolebo,
Ille meae domui protinus hoſpes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Naſonis in orbe?
Jamque ſuum mihi dat pro Lare poena locum?
Di faciant, Caeſar non hîc penetrale domumque,
Hoſpitium poenae ſed velit eſſe meae.

ELEGIA XIII.

Ecce ſupervacuus (quid enim fuit utile gigni?)
Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet;
Non ultra patriam me ſequerere meam.

Quo-

Quoque loco primum tibi ſum male cognitus infans,
  Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi,
Jamque relinquendâ (quod idem fecere ſodales)
  Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Caeſaris ira
  Extremam gelidi miſit in orbis humum?
Scilicet exſpectes ſoliti tibi moris honorem,
  Pendeat ex humeris veſtis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
  Micaque ſollemni turis in igne ſonet?
Libaque dem pro me, genitale notantia tempus?
  Concipiamque bonas ore favente preces?
Non ita ſum poſitus: nec ſunt ea tempora nobis,
  Adventu poſſim laetus ut eſſe tuo.
Funeris ara mihi, ferali cincta cupreſſo,
  Convenit, & ſtructis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet, nihil exorantia Divos:
  In tantis ſubeunt nec bona verba malis.
Si tamen eſt aliquid nobis hac luce petendum;
  In loca ne redeas amplius iſta, precor:
Dum me, terrarum pars pene noviſſima, Pontus,
  Euxini falſo nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor & antiſtes doctorum ſancte virorum,
  Qui facis ingenio ſemper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare ſolebas,
  Nunc quoque, ne videar totus abeſſe, caves?
Colligis exceptis ecquid mea carmina ſolis
  Artibus, artifici quae nocuere ſuo?
Immo ita fac, vatum, quaeſo, ſtudioſe novorum;
  Quâque potes, retine corpus in Urbe meum.
Eſt fuga dicta mihi, non eſt fuga dicta libellis,
  Qui domini poenam non meruere ſui.
Saepe per extremas profugus pater exſulat oras;
  Urbe tamen natis exſulis eſſe licet.
Palladis exemplo, de me ſine matre creata
  Carmina ſunt. ſtirps haec progenieſque mea eſt.

Hunc.

Hanc tibi commendo: quae quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori ſarcina major erit.
Tres mihi ſunt nati contagia noſtra ſecuti:
Cetera fac curae ſit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta ſui.
Illud opus potuit, ſi non prius ipſe periſſem,
Certius à ſummâ nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quidquam ſi tamen ore mei eſt.
Hoc quoque neſcio quid noſtris adpone libellis,
Diverſo miſſum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, (ſi quis leget) aeſtimet ante,
Compoſitum quo ſit tempore, quoque loco.
Aequus erit ſcriptis; quorum cognoverit eſſe
Exſilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adverſis carmen mirabitur ullum
Ducere me triſti ſuſtinuiſſe manu.
Ingenium fregere meum mala: cujus & ante
Fons infecundus, parvaque vena fuit.
Sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta ſitu.
Non hic librorum, per quos inviter alarque,
Copia. pro libris arcus & arma ſonant.
Nullus in hac terrâ, recitem ſi carmina, cujus
Intellecturis auribus utar, adeſt.
Nec, quo ſecedam, locus eſt. cuſtodia muri
Submovet infeſtos, clauſaque porta, Getas.
[Saepe aliquod verbum quaero, nomenque, locumque:
Nec quiſquam eſt, à quo certior eſſe queam.]
Dicere ſaepe aliquid conanti (turpe fateri)
Verba mihi deſunt; dedidicique loqui.
Threïcio Scythicoque ferè circumſonor ore:
Et videor Geticis ſcribere poſſe modis.
Crede mihi; timeo ne ſint immixta Latinis,
Inque meis ſcriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur veniâ dignare libellum;
Sortis & excuſa conditione meae.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER IV.
ELEGIA I.

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis;
Excuſata ſuo tempore, lector, habe.
Exſul eram; requieſque mihi, non fama petita eſt:
Mens intenta ſuis ne foret usque malis.
Hoc eſt, cur cantet vinctus quoque compede foſſor,
Indocili numero cum grave mollit opus:
Cantet &, innitens limoſae pronus arenae,
Adverſo tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
In numerum pulsâ brachia verſat aquâ.
Feſſus ut incubuit baculo, ſaxove reſedit
Paſtor; arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data penſa trahentis
Fallitur ancillae decipiturque labor.
Fertur & abductâ Lyrneſſide triſtis Achilles
Haemoniâ curas attenuaſſe lyrâ
Cum traheret ſilvas Orpheus & dura canendo
Saxa; bis amiſsâ conjuge moeſtus erat.
Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem.
Sola comes noſtrae perſtitit illa fugae.
Sola nec inſidias, Threci nec militis enſem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non ſcelus, eſſe meo.

Scili-

Scilicet hoc ipſo nunc aequa, quod obfuit ante,
  Cum mecum juncti criminis acta rea eſt.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
  Pïeridum ſacris impoſuiſſe manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipſa Sororum:
  Et carmen demens carmine laeſus amo.
Sic nova Dulichio lotos guſtata palato,
  Illo, quo nocuit, grata ſapore fuit.
Sentit amans ſua damna ferè; tamen haeret in illis:
  Materiam culpae perſequiturque ſuae.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
  Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri:
  Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat eſſe malorum;
  Praeſentis casûs immemoremque facit.
Utque ſuum Bacchis non ſentit ſaucia vulnus,
  Dum ſtupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrſo,
  Altior humano ſpiritus ille malo eſt.
Ille nec exſilium, Scythici nec litora ponti,
  Ille nec iratos ſentit adeſſe Deos.
Utque ſoporiferae biberem ſi pocula Lethes,
  Temporis adverſi ſic mihi ſenſus hebet.
Jure Deas igitur veneror mala noſtra levantes;
  Sollicitae comites ex Helicone fugae:
Et partim pelago, partim veſtigia terrâ,
  Vel rate dignatas, vel pede noſtra ſequi.
Sint precor hae ſaltem faciles mihi: namque Deorum
  Cetera cum magno Caeſare turba facit.
Meque tot adverſis cumulant, quot litus arenas,
  Quotque fretum piſces, ovaque piſcis habet.
Vere prius flores, aeſtu numerabis ariſtas,
  Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quae toto patior jactatus in orbe,
  Dum miſer Euxini litora läeva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt:
  Huc quoque ſunt noſtras fata ſecuta vias.

Hîc quoque cognoſco natalis ſtamina noſtri;
  Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec inſidias, capitiſque pericula narrem,
  Vera quidem, verâ ſed graviora fide;
Vivere quam miſerum eſt inter Beſſoſque Getasque
  Illi, qui populi ſemper in ore fuit!
Quam miſerum, portâ vitam muroque tueri,
  Vixque ſui tutum viribus eſſe loci!
Aſpera militiae juvenis certamina fugi,
  Nec niſi luſurâ movimus arma manu.
Nunc ſenior gladioque latus, ſcutoque ſiniſtram,
  Canitiem galeae ſubjicioque meam.
Nam dedit è ſpeculâ cuſtos ubi ſigna tumultûs;
  Induimur trepidâ protinus arma manu.
Hoſtis, habens arcus, imbutaque tela veneno,
  Saevus anhelanti moenia luſtrat equo.
Utque rapax pecudem, quae ſe non texit ovili,
  Per ſata, per ſilvas, fertque trahitque lupus,
Sic, ſi quem nondum portarum ſepe receptum
  Barbarus in campis repperit hoſtis, agit.
Aut ſequitur captus, conjectaque vincula collo
  Accipit; aut telo virus habente cadit.
Hîc ego ſollicitae jaceo novus incola ſedis.
  Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque ſacra reverti
  Suſtinet in tantis hoſpita Muſa malis.
Sed neque cui recitem quisquam eſt mea carmina; nec qui
  Auribus accipiat verba Latina ſuis.
Ipſe mihi (quid enim faciam?) ſcriboque legoque:
  Tutaque judicio litera noſtra ſuo eſt.
Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
  An mea Sauromatae ſcripta Getaeque legent?
Saepe etiam lacrimae me ſunt ſcribente profuſae,
  Humidaque eſt fletu litera facta meo.
Corque vetuſta meum, tamquam nova, vulnera ſentit;
  Inque ſinum moeſtae labitur imber aquae.
Cum vice mutatâ quid ſim fuerimque recordor,
  Et tulerit quo me caſus, & unde, ſubit;

Saepe

Saepe manus demens, ſtudiis irata malignis,
Miſit in arſuros carmina noſtra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa ſuperſunt,
Cum veniâ facito, quisquis es, iſta legas.
Tuquoque non melius, quam ſunt mea tempora, carmen
Interdicta mihi conſule Roma boni.

ELEGIA II.

JAM fera Caeſaribus Germania, totus ut orbis,
Victa potes flexo ſuccubuiſſe genu:
Altaque velentur fortaſſe Palatia fertis;
Turaque in igne ſonent, inficiantque diem;
Candidaque adductâ collum percuſſa ſecuri
Victima purpureo ſanguine tinguat humum:
Donaque, amicorum templis promiſſa Deorum,
Reddere victores Caeſar uterque parent:
Et qui Caeſareo juvenes ſub nomine creſcunt,
Perpetuo terras ut domus iſta regat:
Cumque bonis nuribus pro ſoſpite Livia nato
Munera det meritis, ſaepe datura, Deis:
Et pariter matres, & quae ſine crimine caſtos
Perpetuâ ſervant virginitate focos.
Plebs pia, cumque piâ laetentur Plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulſos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longè non niſi parva venit.
Ergo omnis poterit populus ſpectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captivâ Reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore verſos,
Terribiles aliis, immemoresque ſui.
Quorum pars cauſſas, & res, & nomina quaeret:
Pars referet, quamvis noverit ipſa parum:
Is, qui Sidonio fulget ſublimis in oſtro,
Dux fuerat belli: Proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miſerabile figit,
Non iſto vultu, cum tulit arma, fuit.

Ille ferox, oculis & adhuc hoſtilibus ardens,
Hortator pugnae conſiliumque fuit.
Perfidus hic noſtros incluſit fraude locorum,
Squallida promiſſis qui tegit ora comis.
Illo, qui ſequitur, dicunt mactata miniſtro
Saepe recuſanti corpora capta Deo.
Hic lacus, hi montes, haec tot caſtella, tot amnes,
Plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Druſus in his quondam meruit cognomina terris,
Quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulvâ,
Decolor ipſe ſuo ſanguine, Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania paſſis,
Et Ducis invicti ſub pede moeſta ſedet.
Collaque Romanae praebens animoſa ſecuri
Vincula fert illâ, quâ tulit arma, manu.
Hos ſuper in curru, Caeſar, victore vehèris
Purpureus populi rite per ora tui:
Quâque ibis manibus circumplaudère tuorum;
Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phoebeâ lauro cingetur; Iöque,
Miles, ïo, magnâ voce, Triumphe, canet.
Ipſe ſono plauſuque ſimul fremituque canentum
Quadrijugos cernes ſaepe reſiſtere equos.
Inde petes arcem, delubra faventia votis.
Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Haec ego ſubmotus, quâ poſſum, mente videbo:
Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immenſas ſpatiatur libera terras:
In coelum celeri pervenit illa fugâ.
Illa meos oculos mediam deducit in Urbem;
Immunes tanti nec ſinit eſſe boni.
Invenietque viam, quâ currus ſpectet eburnos.
Sic certè in patriâ per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet ſpectacula felix:
Laetaque erit praeſens cum Duce turba ſuo.
At mihi ſingenti tantum, longéque remoto,
Auribus hic fructus percipiendus erit.

At-

Atque procul Latio diverſum miſſus in orbem
Qui narret cupido, vix erit, iſta mihi.
Is quoque jam ſerum referet veteremque triumphum,
Quo tamen audiero tempore, laetus ero.
Illa dies veniet, mea quâ lugubria ponam;
Cauſſaque privatâ publica major erit.

ELEGIA III.

Magna minorque ferae; quarum regis altera Grajas,
Altera Sidonias, utraque ſicca, rates:
Omnia cum ſummo poſitae videatis in axe,
Et maris occiduas non ſubeatis aquas,
Aetheream que ſuis cingens amplexibus arcem
Veſter ab intactâ circulus exſtet humo;
Adſpicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
Dicitur Iliades tranſiluiſſe Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor noſtri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur, nimium quae ſunt manifeſta, requiro?
Cur labat ambiguo ſpes mihi mixta metu?
Crede quod eſt, quod vis; ac deſine tuta vereri:
Deque fide certâ ſit tibi certa fides.
Quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
Non mentiturâ tu tibi voce refer:
Eſſe tui memorem, de quo tibi maxima cura eſt;
Quodque poteſt, ſecum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis, tamquam praeſentis, inhaeret,
Teque remota procul, ſi modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit juſto mens aegra dolori,
Lenis ab admonito pectore ſomnus abit?
Tunc ſubeunt curae, dum te lectusque locusque
Tangit, & oblitam non ſinit eſſe mei.
Et veniunt aeſtus, & nox immenſa videtur;
Feſſaque jactati corporis oſſa dolent.
Non equidem dubito, quin haec & cetera fiant;
Detque tuus caſti ſigna doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Theſſalico vidit ab axe rapi.

Quid

Quid tamen ipſe precer dubito: nec dicere poſſum,
  Adfectum quem te mentis habere velim.
Triſtis es? indignor, quod ſum tibi cauſſa doloris:
  Non es? ut amiſſo conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitiſſima conjux;
  Tempus & à noſtris exige triſte malis:
Fleque meos caſus. eſt quaedam flere voluptas.
  Expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, ſed eſſet
  Mors mea; morte fores ſola relicta meâ!
Spiritus hic per te patrias exîſſet in auras!
  Sparſiſſent lacrimae pectora noſtra piae!
Supremoque die notum ſpectantia coelum
  Texiſſent digiti lumina noſtra tui!
Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito!
  Tactaque naſcenti corpus haberet humus!
Denique &, ut vixi, ſine crimine mortuus eſſem!
  Nunc mea ſupplicio vita pudenda ſuo eſt.
Me miſerum, ſi tu, cum diceris exſulis uxor,
  Avertis vultus, & ſubit ora rubor!
Me miſerum, ſi turpe putas mihi nupta videri!
  Me miſerum, ſi te jam pudet eſſe meam!
Tempus ubi eſt illud, quo te jactare ſolebas
  Conjuge, nec nomen diſſimulare viri?
Tempus ubi eſt, quo te (niſi ſi fugis illa referre)
  Et dici memini, juvit & eſſe meam?
Utque probâ dignum eſt, omni tibi dote placebam.
  Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem praeferres, (ita res tibi magna videbar)
  Quemve tuum malles eſſe, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod ſis mihi nupta: tuusque
  Non dolor hinc debet, debet abeſſe pudor.
Cum cecidit Capaneus ſubito temerarius ictu;
  Num legis Euadnen erubuiſſe viro?
Nec, quia Rex mundi compeſcuit ignibus ignes,
  Ipſe tuis, Phaëthon, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta eſt aliena parenti,
  Quod precibus periit ambitioſa ſuis.

Nec

Nec tibi, quod ſaevis ego ſum Jovis ignibus ictus,
  Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed magis in noſtri curam conſurge tuendi:
  Exemplumque mihi conjugis eſto bonae:
Materiamque tuis triſtem virtutibus imple.
  Ardua per praeceps gloria vadat iter.
Hectora quis noſſet, ſi felix Troja fuiſſet?
  Publica Virtuti per mala facta via eſt.
Ars tua, Tiphy, jacet, ſi non ſit in aequore fluctus:
  Si valeant homines, ars tua, Phoebe, jacet.
Quae latet, inque bonis ceſſat non cognita rebus,
  Adparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi noſtra locum tituli Fortuna; caputque
  Conſpicuum pietas quâ tua tollat habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
  En patet in laudes area lata tuas.

ELEGIA IV.

O qui, nominibus cum ſis generoſus avitis,
  Exſuperas morum nobilitate genus:
Cujus ineſt animo patrii candoris imago,
  Non careat nervis candor ut iſte ſuis:
Cujus in ingenio patriae facundia linguae eſt,
  Quâ prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, poſitis pro nomine ſignis
  Dictus es. ignoſcas laudibus iſta tuis.
Nil ego peccavi. tua te bona cognita produnt.
  Si, quod es, adpares, culpa ſoluta mea eſt.
Nec tamen officium noſtro tibi carmine factum,
  Principe tam juſto, poſſe nocere puta.
Ipſe Pater Patriae, (quid enim civilius illo?)
  Suſtinet in noſtro carmine ſaepe legi.
Nec prohibere poteſt, quia res eſt publica Caeſar;
  Et de communi pars quoque noſtra bono eſt.
Jupiter ingeniis praebet ſua numina vatum;
  Seque celebrari quolibet ore ſinit.
Cauſſa tua exemplo Superorum tuta duorum eſt:
  Quorum hic conſpicitur, creditur ille Deus.

Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
 Non fuit arbitrii litera noſtra tui.
[Nec nova, quod tecum loquor, eſt injuria noſtra.]
 Incolumis cum quo ſaepe locutus eram.
Quo vereare minus, ne ſim tibi crimen amicus;
 Invidiam, ſi qua eſt, auctor habere poteſt.
Nam tuus eſt primis cultus mihi ſemper ab annis
 (Hoc noli certè diſſimulare) pater:
Ingeniumque meum (potes haec meminiſſe) probabat:
 Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat verſibus ore,
 In quo pars altae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus iſta recepit,
 Sed prius auctori ſunt data verba tuo.
Nec data ſunt, mihi crede, tamen: ſed in omnibus actis,
 Ultima ſi demas, vita tuenda mea eſt.
Hanc quoque, quâ perii, culpam ſcelus eſſe negabis,
 Si tanti ſeries ſit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.
 Ah ſine me fati non meminiſſe mei!
Neve retractando nondum coëuntia rumpam
 Vulnera; vix illis proderit ipſa quies.
Ergo ut jure damus poenas; ſic abfuit omne
 Peccato facinus conſiliumque meo.
Idque Deus ſentit: pro quo nec lumen ademtum eſt,
 Nec mihi detractas poſſidet alter opes.
Forſitan hanc ipſam (vivat modo) finiet olim,
 Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc aliò jubeat diſcedere; ſi non
 Noſtra verecundo vota pudore carent.
Mitius exſilium, paulloque propinquius, opto;
 Quique ſit à ſaevo longius hoſte, locum.
Quantaque in Auguſto clementia; ſi quis ab illo
 Hoc peteret pro me, forſitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora Ponti:
 Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis aequora ventis:
 Nec placidos portus hoſpita navis adit.

Sunt circa gentes, quae praedam ſanguine quaerant:
  Nec minus infidâ terra timetur aquâ.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
  Pene ſub ejusdem ſideris axe jacent.
Nec procul à nobis locus eſt, ubi Taurica dirâ
  Caede pharetratae paſcitur ara Deae.
Haec prius, ut memorant, non invidioſa nefandis,
  Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hic pro ſuppoſitâ virgo Pelopeïa cervâ
  Sacra Deae coluit qualiacumque ſuae.
Quo poſtquam, dubium pius an ſceleratus, Oreſtes
  Exactus furiis venerat ipſe ſuis,
Et comes exemplum veri Phoceus amoris;
  Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviae ducuntur ad aram,
  Quae ſtabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc ſua mors, nec mors ſua terruit illum:
  Alter ob alterius funera moeſtus erat.
Et jam conſtiterat ſtricto mucrone ſacerdos;
  Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cum vice ſermonis fratrem cognovit, & illi
  Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Laeta Deae ſignum, crudelia ſacra peroſae,
  Tranſtulit ex illis, in meliora, locis.
Haec igitur regio, magni penetralia mundi,
  Quam fugêre homines Dique, propinqua mihi eſt.
Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra,
  Si modo Naſoni barbara terra ſua eſt.
O utinam venti, quibus eſt ablatus Oreſtes,
  Placato referant & mea vela Deo!

ELEGIA V.

O mihi dilectos inter ſors prima ſodales,
  Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab adloquiis anima haec moribunda revixit,
  Ut vigil infuſâ Pallade flamma ſolet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
  Fulmine percuſſae confugiumque rati;

Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem,
Si Caeſar patrias eripuiſſet opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu nomen quam mihi pene tuum!
Te tamen agnoſcis: tractusque cupidine laudis,
Ille ego ſum, cuperes dicere poſſe palam.
Certè ego, ſi ſineres, titulum tibi reddere vellem,
Et raram Famae conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine; neve
Intempeſtivus nominis obſtet honos.
Quod licet & tutum eſt, intra tua pectora gaude,
Meque tui memorem, teque fuiſſe mei.
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniat à placido mollior aura Deo:
Et tutare caput nulli ſervabile; ſi non
Qui merſit Stygiâ, ſublevet illud, aquâ.
Teque, quod eſt rarum, praeſta conſtanter ad omne
Indeclinatae munus amicitiae.
Sic tua proceſſus habeat Fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipſe, juvesque tuos.
Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni;
Incidat & veſtro rara querela toro.
Diligat & ſemper ſocius te ſanguinis illo,
Quo pius adfectu Caſtora frater amat.
Sic juvenis, ſimilisque tibi ſit natus, & illum
Moribus agnoſcat quilibet eſſe tuum.
Sic ſocerum faciat taedâ te nata jugali;
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
Praebet & incurvo colla premenda jugo.
Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Poenorum compeſcitur ira leonum;
Nec feritas animo, quae fuit ante, manet.
Quaeque ſui monitis obtemperat Inda magiſtri
Bellua, ſervitium tempore victa ſubit.

Tem-

Tempus, ut extentis tumeat facit uva racemis,
  Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas ſemen producit ariſtas;
  Et ne ſint triſti poma ſapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
  Hoc rigidas ſilices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam ſaevas paullatim mitigat iras:
  Hoc minuit luctus, moeſtaque corda levat.
Cuncta poteſt igitur tacito pede lapſa vetuſtas
  Praeterquam curas attenuare meas.
Ut patriâ careo; bis frugibus area trita eſt:
  Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.
Nec quaeſita tamen ſpatio patientia longo eſt;
  Mensque mali ſenſum noſtra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci:
  Et domitus freno ſaepe repugnat equus.
Triſtior eſt etiam praeſens aerumna priore:
  Ut ſit enim ſibi par, crevit, & aucta morâ eſt.
Nec tam nota mihi, quam ſunt, mala noſtra fuerunt:
  Sed magis hoc, quo ſunt cognitiora, gravant.
Eſt quoque non minimum, vires adferre recentes;
  Nec praeconſumtum temporis eſſe malis.
Fortior in fulvâ novus eſt luctator arenâ,
  Quam cui ſunt tardâ brachia feſſa morâ.
Integer eſt nitidis melior gladiator in armis,
  Quam cui tela ſuo ſanguine tincta rubent.
Fert bene praecipites navis modo facta procellas:
  Quamlibet exiguo ſolvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus pâtientius ante;
  Et mala ſunt longo multiplicata die.
[Credite, deficio, noſtroque à corpore, quantum
  Auguror, accedunt tempora parva malis.]
Nam neque ſunt vires, neque qui color eſſe ſolebat:
  Vixque habeo tenuem, quae tegat oſſa, cutem.
Corpore ſed mens eſt aegro magis aegra, malique
  In circumſpectu ſtat ſine fine ſui.
Urbis abeſt facies, abſunt, mea cura, ſodales:
  Et, quâ nulla mihi carior, uxor abeſt.

Vulgus adeſt Scythicum, braccataque turba Getarum.
  Sic male quae video, non videoque, nocent.
Una tamen ſpes eſt, quae me ſoletur in iſtis;
  Haec fore morte meâ non diuturna mala.

ELEGIA VII.

Bis me ſol adiit gelidae poſt frigora brumae,
  Biſque ſuum tacto Piſce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera, verſus
  Quamlibet in paucos, officioſa fuit?
Cur tua ceſſavit pietas, ſcribentibus illis,
  Exiguus nobis cum quibus uſus erat?
Cur, quoties alicui chartae ſua vincula demſi,
  Illam ſperavi nomen habere tuum?
Dî faciant, ut ſaepe tuâ ſit epiſtola dextrâ
  Scripta, ſed è multis reddita nulla mihi!
Quod precor, eſſe liquet. credam prius ora Meduſae
  Gorgonis anguineis cincta fuiſſe comis:
Eſſe canes utero ſub virginis: eſſe Chimaeram,
  A truce quae flammis ſeparet angue leam:
Quadrupedesque hominum cum pectore pectora junctos:
  Tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, & Harpyïas, ſerpentipedesque Gigantas:
  Centimanumque Gygen, ſemibovemque virum.
Haec ego cuncta prius, quam te, cariſſime, credam
  Mutatum curam depoſuiſſe mei.
Innumeri montes inter me teque, viaeque,
  Fluminaque, & campi, nec freta pauca, jacent.
Mille poteſt cauſſis, à te quae litera ſaepe
  Miſſa ſit, in noſtras nulla venire manus.
Mille tamen cauſſas ſcribendo vince frequenter:
  Excuſem ne te ſemper, amice, mihi.

ELEGIA VIII.

JAM mea cygneas imitantur tempora plumas,
  Inficit & nigras alba ſenecta comas:

Jam ſubeunt anni fragiles, & inertior aetas:
  Jamque parum firmo me mihi ferre grave eſt.
Nunc erat, ut poſito deberem fine laborum
  Vivere, me nullo ſollicitante metu:
Quaeque meae ſemper placuerunt otia menti,
  Carpere; & in ſtudiis molliter eſſe meis:
Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
  Et quae nunc domino rura paterna carent:
[Inque ſinu dominae, carisque nepotibus, inque
  Securus patriâ conſenuiſſe meâ.]
Haec mea ſic quondam peragi ſperaverat aetas:
  Hos ego ſic annos ponere dignus eram.
Non ita Dîs viſum: qui me terrâque marique
  Actum Sarmaticis expoſuere locis.
In cava ducuntur quaſſae navalia puppes,
  Ne temerè in mediis diſſoluantur aquis.
[Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
  Languidus in pratis gramina carpit equus.]
Miles, ut emeritis non eſt ſatis utilis annis,
  Ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
Sic igitur: tardâ vires minuente ſenectâ,
  Me quoque donari jam rude, tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere coelum,
  Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim:
Sed modo, quos habui, vacuum ſecedere in hortos:
  Nunc hominum viſu rurſus & Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
  Optabam placide vivere poſſe ſenex.
Fata repugnârunt: quae, cum mihi tempora prima
  Mollia praebuerint, poſteriora gravant.
Jamque, decem luſtris omni ſine labe peractis,
  Parte premor vitae deteriore meae.
Nec procul à metis, quas pene tenere videbar,
  Curriculo gravis eſt facta ruina meo.
Ergo illum demens in me ſaevire coëgi,
  Mitius immenſus quo nihil orbis habet?
Ipſaque delictis victa eſt clementia noſtris:
  Nec tamen errori vita negata meo?

Vita procul patriâ peragenda ſub axe Boreo,
Quâ maris Euxini terra ſiniſtra jacet.
Hoc mihi ſi Delphi, Dodonaque diceret ipſa;
Eſſe viderentur vanus uterque locus.
[Nil adeo validum eſt, adamas licet adliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.]
Nil ita ſublime eſt, ſupraque pericula tendit,
Non ſit ut inferius ſuppoſitumque Deo.
Nam quamquam vitio pars eſt contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti noſtris quoque caſibus eſte,
Aequantem Superos emeruiſſe virum.

ELEGIA IX.

Si licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
Et tua Lethaeis acta dabuntur aquis:
Noſtraque vincetur lacrimis clementia ſeris.
Fac modo te pateat poenituiſſe tui.
Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae
Tempora, ſi poſſis, Tiſiphonaea tuae.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora noſtro;
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, ſicut ſum, miſſus in orbem;
Noſtra ſuas iſtuc porriget ira manus.
Omnia, ſi neſcis, Caeſar mihi jura reliquit:
Et ſola eſt patriâ poena carere meâ.
Et patriam, modo ſit ſoſpes, ſperamus ab illo.
Saepe Jovis telo quercus aduſta viret.
Denique vindictae ſi ſit mihi nulla facultas;
Pierides vires & ſua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longe ſubmotus in oris,
Siccaque ſint oculis proxima ſigna meis:
Noſtra per immenſas ibunt praeconia gentes;
Quodque querar, notum, quâ patet orbis, erit.
Ibit ad occaſum; quidquid dicemus, ab ortu:
Teſtis & Heſperiae vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
Et gemitûs vox eſt magna futura mei.

Nec

Nec tua te ſontem tantummodo ſecula nôrint:
  Perpetuae crimen poſteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua ſumſi.
  Nec mihi ſumendi cauſſa ſit ulla velim.
Circus adhuc ceſſat: ſpargit tamen acer arenam
  Taurus, & infeſto jam pede pulſat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus eſt. cane, Muſa, receptus;
  Dum licet huic nomen diſſimulare ſuum.

ELEGIA X.

Ille ego, qui fuerim, tenerorum luſor amorum,
  Quem legis, ut nôris, accipe. Poſteritas.
Sulmo mihi patria eſt, gelidis uberrimus undis,
  Millia qui novies diſtat ab Urbe decem.
Editus hîc ego ſum: necnon, ut tempora nôris;
  Cum cecidit fato Conſul uterque pari.
Si quid id eſt, usque à proavis vetus ordinis heres;
  Non modo Fortunae munere factus eques.
Nec ſtirps prima fui; genito jam fratre creatus;
  Qui tribus ante quater menſibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
  Una celebrata eſt per duo liba dies.
Haec eſt armiferae feſtis de quinque Minervae,
  Quae fieri pugnâ prima cruenta ſolet.
Protinus excolimur teneri, curâque parentis
  Imus ad inſignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
  Fortia verboſi natus ad arma Fori.
At mihi jam puero coeleſtia ſacra placebant;
  Inque ſuum furtim Muſa trahebat opus.
Saepe pater dixit, Studium quid inutile tentas?
  Maeonides nullas ipſe reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
  Scribere conabar verba ſoluta modis.
Sponte ſuâ carmen numeros veniebat ad aptos:
  Et, quod tentabam dicere, verſus erat.
Interea, tacito paſſu labentibus annis,
  Liberior fratri ſumta, mihique, toga eſt:

Induiturque humeros cum lato purpura clavo:
Et ſtudium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitae frater geminaverat annos,
Cum perit; & coepi parte carere mei.
Cepimus & tenerae primos aetatis honores;
Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia reſtabat: clavi menſura coacta eſt.
Majus erat noſtris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitaeque fugax ambitionis eram:
Et petere Aöniae ſuadebant tuta ſorores
Otia, judicio ſemper amata meo.
Temporis illius colui ſovique poëtas;
Quotque aderant vates, rebar adeſſe Deos.
Saepe ſuas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque necet ſerpens, quae juvet herba, Macer.
Saepe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes;
Jure ſodalitii qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Baſſus quoque clarus Iämbo
Dulcia convictûs membra fuere mei.
Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures;
Dum ferit Auſoniâ carmina culta lyrâ.
Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
Tempus amicitiae fata dedere meae.
Succeſſor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
Utque ego majores, ſic me coluere minores:
Notaque non tardè facta Thalia mea eſt.
Carmina cum primum populo juvenilia legi;
Barba reſecta mihi bisve ſemelve fuit.
Moverat ingenium, totam cantata per Urbem,
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem ſcripſi: ſed quae vitioſa putavi,
Emendaturis ignibus ipſe dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi
Iratus ſtudio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis cauſſa moveret, erat.

Cum

Cum tamen hoc eſſem, minimoque accenderer igni;
  Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.
Pene mihi puero nec digna, nec utilis, uxor
  Eſt data: quae tempus perbreve nupta fuit.
Illi ſucceſſit, quamvis ſine crimine, conjux;
  Non tamen in noſtro firma futura toro.
Ultima, quae mecum ſeros permanſit in annos,
  Suſtinuit conjux exſulis eſſe viri.
Filia bis primâ mea me fecunda juventâ,
  Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complêrat genitor ſua fata; novemque
  Addiderat luſtris altera luſtra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
  Ille fuit. matri proxima juſta tuli.
Felices ambo, tempeſtiveque ſepulti,
  Ante diem poenae quod periere meae!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
  Sum miſer; & de me quod doluere nihil!
Si tamen exſtinctis aliquid, niſi nomina, reſtat,
  Et gracilis ſtructos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, ſi vos mea contigit, umbrae;
  Et ſunt in Stygio crimina noſtra foro;
Scite, precor, cauſſam (nec vos mihi fallere fas eſt)
  Errorem juſſae, non ſcelus, eſſe fugae.
Manibus id ſatis eſt. ad vos ſtudioſa revertor
  Pectora, qui vitae quaeritis acta meae.
Jam mihi canities, pulſis melioribus annis,
  Venerat; antiquas miſcueratque comas:
Poſtque meos ortus Piſaeâ vinctus olivâ
  Abſtulerat decies praemia victor eques;
Cum maris Euxini poſitos ad laeva Tomitas
  Quaerere me laeſi Principis ira jubet.
Cauſſa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
  Indicio non eſt teſtificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famuloſque nocentes?
  Ipſâ multa tuli non leviora fugâ.
Indignata malis mens eſt ſuccumbere; ſeque
  Praeſtitit invictam viribus uſa ſuis:

Oblitusque togae, ductaeque per otia vitae,
  Inſolitâ cepi temporis arma manu.
Totque tuli terrâ caſus pelagoque; quot inter
  Occultum ſtellae conſpicuumque polum.
Tacta mihi tandem, longis erroribus acto,
  Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumſoner armis,
  Triſtia, quo poſſum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo eſt, cujus referatur ad aures;
  Sic tamen abſumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obſto,
  Nec me ſollicitae taedia lucis habent,
Gratia, Muſa, tibi. nam tu ſolatia praebes;
  Tu curae requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Iſtro;
  In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo ſublime dediſti
  Nomen; ab exſequiis quod dare Fama ſolet.
Nec, qui detrectat praeſentia, Livor iniquo
  Ullum de noſtris dente momordit opus.
Nam, tulerint magnos cum ſecula noſtra poëtas;
  Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cumque ego praeponam multos mihi; non minor illis
  Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praeſagia veri;
  Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, ſive hanc ego carmine famam,
  Jure tibi grates, candide lector, ago.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER V.

ELEGIA I.

Hunc quoque de Getico, noſtri ſtudioſe, libellum
Litore, praemiſſis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtae.
Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noſter ſtatus eſt, ita flebile carmen;
Materiae ſcripto conveniente ſuae.
Integer & laetus laeta & juvenilia luſi:
Illa tamen nunc me compoſuiſſe piget.
Ut cecidi, ſubiti perago praeconia caſus;
Sumque argumenti conditor ipſe mei.
Utque jacens ripâ deflere Cayſtrius ales
Dicitur ore ſuam deficiente necem:
Sic ego, Sarmaticas longe projectus in oras,
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias ſi quis laſcivaque carmina quaerit;
[Praemoneo numquam ſcripta quod iſta legat.]
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos eſſemus in iſto!
Hei mihi! cur umquam Muſa jocata mea eſt?
Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Iſtri
Ille pharetrati luſor Amoris abeſt.
Quod ſupereſt, animos ad publica carmina flexi;
Et memores juſſi nominis eſſe ſui.

Si tamen è vobis aliquis, tam multa, requiret,
  Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte.
  Materia eſt propriis ingenioſa malis.
Et quota Fortunae pars eſt in carmine noſtrae?
  Felix, qui patitur, quae numerare valet!
Quot frutices ſilvae, quot flavas Thybris arenas,
  Mollia quot Martis gramina campus habet;
Tot mala pertulimus: quorum medicina quieſque
  Nulla, niſi in ſtudio, Piëridumque mora eſt.
Quis tibi, Naſo, modus lacrimoſi carminis? inquis.
  Idem, Fortunae qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte miniſtrat:
  Nec mea ſunt, fati verba ſed iſta mei.
At mihi ſi carâ patriam cum conjuge reddas;
  Sint vultus hilares, ſimque quod ante fui.
Lenior invicti ſi ſit mihi Caeſaris ira;
  Carmina laetitiae jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut luſit, rurſus mea litera ludet:
  Sit ſemel illa joco luxuriata ſuo.
Quod probet ipſe, canam: poenae modo parte levatâ
  Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea noſtri quid agant, niſi triſte, libelli?
  Tibia funeribus convenit iſta meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre ſilendo;
  Et tacitus caſus diſſimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta ſequantur;
  Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipſe Perilleo Phalaris permiſit in aere
  Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cum Priami lacrimis offenſus non ſit Achilles;
  Tu fletus inhibes, durior hoſte, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latöia proles,
  Non tamen & ſiccas juſſit habere genas.
Eſt aliquid, fatale malum per verba levare:
  Hoc querulam Prognen Halcyonenque facit.
Hoc erat, in gelido quare Paeantius antro
  Voce fatigaret Lemnia ſaxa ſuâ.

Stran-

Strangulat incluſus dolor, atque exaeſtuat intus:
Cogitur & vires multiplicare ſuas.
Da veniam potius; vel totos tolle libellos;
Hoc, mihi quod prodeſt, ſi tibi, lector, obeſt.
Sed neque obeſſe poteſt: ulli nec ſcripta fuerunt
Noſtra, niſi auctori pernicioſa ſuo.
At mala ſunt fateor. quis te mala ſumere cogit?
Aut quis deceptum ponere ſumta vetat?
Ipſe nec emendo: ſed ut hîc deducta legantur.
Non ſunt illa ſuo barbariora loco.
Nec me Roma ſuis debet conferre poëtis.
Inter Sauromatas ingenioſus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
Ingenio ſtimulos ſubdere Fama ſolet.
Nolumus adſiduis animum tabeſcere curis:
Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur ſcribam docui: cur mittam, quaeritis, iſtos?
Vobiſcum cupiam quolibet eſſe modo.

ELEGIA II.

Ecquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles;
Et tibi ſollicitâ ſolvitur illa manu?
Pone metum; valeo. corpusque, quod ante laborum
Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit, atque ipſo vexatum induruit uſu.
An magis infirmo non vacat eſſe mihi?
Mens tamen aegra jacet, nec tempore robora ſumſit:
Adfectusque animi, qui fuit ante, manet.
Quaeque morâ ſpatioque ſuo coïtura putavi
Vulnera; non aliter quam modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodeſt annoſa vetuſtas,
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pene decem totis aluit Paeantius annis
Peſtiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus aeternâ conſumtus tabe periſſet,
Si non, quae nocuit, dextra tuliſſet opem.
Et mea, ſi facinus nullum commiſimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.

Con-

Contentusque mei jam tandem parte laboris,
  Exiguum pleno de mare demat aquae.
Detrahat ut multum, multum reſtabit acerbi:
  Parsque meae poenae totius inſtar erit.
Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores,
  Quotve ſoporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piſcibus unda natatur;
  Quot tenerum pennis aëra pulſat avis;
Tot premor adverſis. quae ſi comprendere coner,
  Icariae numerum dicere coner aquae.
Utque viae caſus, ut amara pericula ponti,
  Ut taceam ſtrictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque noviſſima magni
  Suſtinet; & ſaevo cinctus ab hoſte locus.
Hinc ego trajicerer (neque enim mea culpa cruenta eſt)
  Eſſet, quae debet, ſi tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
  Saepe ſuo victor lenis in hoſte fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
  Caeſare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum! quid agam, ſi proxima quaeque relinquunt?
  Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar; unde petam lapſis ſolatia rebus?
  Anchora jam noſtram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipſe ſacram, quamvis inviſus, ad aram
  Confugiam: nullas ſubmovet ara manus.
Adloquor en abſens praeſentia numina ſupplex:
  Si fas eſt homini cum Jove poſſe loqui.
Arbiter imperii, quo certum eſt ſoſpite cunctos
  Auſoniae curam gentis habere Deos:
O decus, ô patriae per te florentis imago;
  O vir non ipſo, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, & te deſideret aether!
  Sic ad pacta tibi ſidera tardus eas!
Parce, precor: minimamque tuo de fulmine partem
  Deme. ſatis poenae, quod ſuperabit, erit.
Ira quidem moderata tua eſt; vitamque dediſti:
  Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abeſt.

Nec mea conceſſa eſt aliis Fortuna: nec exſul
  Edicti verbis nominor ipſe tui.
Omniaque haec timui, quia me meruiſſe videbam:
  Sed tua peccato lenior ira meo eſt.
Arva relegatum juſſiſti viſere Ponti,
  Et Scythicum profugâ findere puppe fretum.
Juſſus ad Euxini deformia litora veni
  Aequoris. haec gelido terra ſub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam ſine frigore coelum,
  Glebaque canenti ſemper obuſta gelu;
Neſciaque eſt vocis quod barbara lingua Latinae;
  Grajaque quod Getico victa loquela ſono;
Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte;
  Vixque brevis tutum murus ab hoſte facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia numquam eſt.
  Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
  Devoret, aque ſuis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidae flammis urar patienter in Aetnae:
  Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, poena eſt: neque enim miſer eſſe recuſo;
  Sed precor, ut poſſim tutius eſſe miſer.

ELEGIA III.

Illa dies haec eſt, quâ te celebrare poëtae,
  (Si modo non fallunt tempora) Bacche, ſolent:
Feſtaque odoratis innectunt tempora ſertis,
  Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata ſinebant,
  Non inviſa tibi pars ego ſaepe fui.
Quem nunc ſuppoſitum ſtellis Cynoſuridos Urſae
  Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamque laboribus, egi
  In ſtudiis vitam, Pieridumque choro;
Nunc procul à patriâ Geticis circumſonor armis,
  Multa prius pelago, multaque paſſus humo.
Sive mihi caſus, ſive hoc dedit ira Deorum;
  Nubila naſcenti ſeu mihi Parca fuit:

Tu

Tu tamen è ſacris hederae cultoribus unum
Numine debueras ſuſtinuiſſe tuo.
An, dominae fati, quidquid cecinere Sorores,
Omne ſub arbitrio deſinit eſſe Deûm?
Ipſe quoque aethereas meritis invectus es arces;
Quâ non exiguo facta labore via eſt.
Nec patria eſt habitata tibi: ſed ad usque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten:
Perſidaque, & lato ſpatiantem flumine Gangen,
Et quaſcumque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, ſi fas eſt exemplis ire Deorum,
Ferrea ſors vitae difficilisque premit.
Illo nec levius cecidi; quem magna locutum
Reppulit à Thebis Juppiter igne ſuo.
Ut tamen audîſtis percuſſum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluiſſe potes.
Et potes, adſpiciens circum tua ſacra poëtas,
Neſcio quis noſtri, dicere, cultor abeſt.
Fer, bone Liber, opem: ſic altam degravet ulmum
Vitis, & incluſo plena ſit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adſit, & attonito non taceare ſono.
Oſſa bipenniferi ſic ſint male preſſa Lycurgi:
Impia nec poenâ Pentheos umbra vacet.
Sic micet aeternùm, vicinaque ſidera vincat,
Conjugis in coelo Creſſa Corona tuae.
Huc ades, & caſus releves, pulcherrime, noſtros,
Unum de numero me memor eſſe tuo.
Sunt Dîs inter ſe commercia. flectere tenta
Caeſareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, conſortes ſtudii, pia turba, poëtae,
Haec eadem ſumto quisque rogate mero
Atque aliquis veſtrûm, Naſonis nomine dicto,
Deponat lacrimis pocula mixta ſuis:
Admonitusque mei, cum circumſpexerit omnes,
Dicat, Ubi eſt noſtri pars modo Naſo chori?

Idque ita; ſi veſtrum merui candore favorem:
  Nullaque judicio litera laeſa meo eſt.
Si, veterum dignè veneror cum ſcripta virorum,
  Proxima non illis eſſe minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
  Quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

Litore ab Euxino Naſonis epiſtola veni,
  Laſſaque facta mari, laſſaque facta viâ.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adſpice Romam.
  Heu quanto melior ſors tua ſorte meâ!
Flens quoque me ſcripſit: nec quâ ſignabat, ad os eſt
  Ante, ſed ad madidas gemma relata genas.
Triſtitiae cauſſam ſi quis cognoſcere quaerit;
  Oſtendi ſolem poſtulat ille ſibi.
Nec frondem in ſilvis, nec aperto mollia prato
  Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto;
  Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dî facerent utinam, talis ſtatus eſſet in illo,
  Ut non triſtitiae cauſſa dolenda foret.
Fert tamen, ut debet, caſus patienter amaros:
  More nec indomiti frena recuſat equi.
Nec fore perpetuam ſperat ſibi numinis iram,
  Conſcius in culpâ non ſcelus eſſe ſuâ.
Saepe refert, ſit quanta Dei clementia: cujus
  Se quoque in exemplis adnumerare ſolet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
  Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, ô, ſi quid credis mihi carior, ille,
  Omnibus, in toto pectore ſemper habet.
Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oreſten,
  Te vocat Aegiden, Euryalumque ſuum.
Nec patriam magis ille ſuam deſiderat, & quae
  Plurima cum patriâ ſentit abeſſe ſuâ;
Quam vultus, oculoſque tuos, ô dulcior illo
  Melle, quod in ceris Attica ponit apis!

Saepe etiam moerens tempus reminiſcitur illud,
  Quod non praeventum morte fuiſſe dolet.
Cumque alii fugerent ſubitae contagia cladis,
  Nec vellent ictae limen adire domûs;
Te ſibi cum paucis meminit manſiſſe fidelem:
  Si paucos aliquis tresve duosve vocat.
Quamvis attonitus, ſenſit tamen omnia: nec te
  Se minus adverſis indoluiſſe ſuis.
Verba ſolet, vultumque tuum, gemitusque referre:
  Et te flente ſuos immaduiſſe ſinus.
Quam ſibi praeſtiteris, quâ conſolatus amicum
  Sis ope; ſolandus cum ſimul ipſe fores.
Pro quibus adfirmat fore ſe memoremque piumque;
  Sive diem videat, ſive tegatur humo.
Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare tuumque,
  Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo.
Plena tot ac tantis referatur gratia factis:
  Nec ſinet ille tuos litus arare boves.
Fac modo conſtanter profugum tueare. quod ille,
  Qui bene te novit, non rogat; ipſa rogo.

ELEGIA V.

Annuus adſuetum Dominae natalis honorem
  Exigit. ite manus ad pia ſacra meae.
Sic quondam feſtum Laërtius egerit heros
  Forſan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adſit, longorum oblita malorum:
  Quae (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quaeque ſemel toto veſtis mihi ſumitur anno,
  Sumatur fatis diſcolor alba meis.
Araque gramineo viridis de ceſpite fiat;
  Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
  Quodque pio fuſum ſtridat in igne merum.
Optime natalis, quamvis procul abſumus, opto
  Candidus huc venias, diſſimilisque meo.
Sique quod inſtabat dominae miſerabile vulnus,
  Sit perfuncta meis tempus in omne malis.

Quae-

Quaeque gravi nuper plus quàm quaſſata procellâ eſt,
  Quod ſupereſt, tutum per mare navis eat.
Illa domo, natâque ſuâ, patriâque fruatur:
  Erepta haec uni ſit ſatis eſſe mihi.
Quatenus & non eſt in caro conjuge felix,
  Pars vitae triſti cetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam ſic cogitur, abſens:
  Conſummetque annos; ſed diuturna, ſuos.
Adjicerem & noſtros: ſed ne contagia fati
  Corrumpant timeo, quos agit ipſa, mei.
Nil homini certum eſt, fieri quis poſſe putaret,
  Ut facerem in mediis haec ego ſacra Getis?
Adſpice ut aura tamen fumos è ture coortos
  In partes Italas, & loca dextra, ferat.
Senſus ineſt igitur nebulis, quas exigit ignis:
  Conſilium fugiunt cetera pene meum.
Conſilio commune ſacrum cum fiat in arâ
  Fratribus, alternâ qui periere manu,
Ipſa ſibi diſcors, tamquam mandetur ab illis,
  Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non poſſe loquebar:
  Et me Battiades judice falſus erat.
Omnia nunc credo: cum tu non ſtultus ab Arcto
  Terga vapor dederis, Auſoniamque petas.
Haec igitur lux eſt: quae ſi non orta fuiſſet,
  Nulla fuit miſero feſta videnda mihi.
Edidit haec mores illis heroïſin aequos,
  Quîs erat Eëtion Icariusque pater.
Nata pudicitia eſt, mores, probitasque, fidesque:
  At non ſunt iſtâ gaudia nata die.
Sed labor, & curae, fortunaque moribus impar:
  Juſtaque de viduo pene querela toro.
Scilicet adverſis probitas exercita rebus
  Triſti materiam tempore laudis habet.
Si nihil infeſti durus vidiſſet Ulixes;
  Penelope felix, ſed ſine laude, foret.
Victor Echionias ſi vir penetraſſet in arces,
  Forſitan Evadnen vix ſua noſſet humus.

Cum

Cum Peliâ tot ſint genitae; cur nobilis una eſt?
  Nupta fuit miſero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
  Laodamia nihil cur referatur erit.
Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
  Impleſſent venti ſi mea vela ſui.
Dî tamen, & Caeſar Dîs acceſſure, ſed olim,
  Aequârint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui poenam fateor meruiſſe, ſed illi
  Parcite, quae nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Tu quoque noſtrarum quondam fiducia rerum,
  Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu modo ſuſcepti cauſſam dimittis amici,
  Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina ſum, fateor; quam ſi tu tempore duro
  Depoſiturus eras, non ſubeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
  Ne fuge; neve tuâ ſit minor arte fides.
Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
  Deſeruit levitas Automedontis equos?
Quem ſemel excepit, numquid Podalirius aegro
  Promiſſam medicae non tulit artis opem?
Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes,
  Quae patuit, dextrae firma ſit ara meae.
Nil, niſi me ſolum, primò tutatus es: at nunc
  Me pariter ſerva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua eſt in me nova culpa: tuamque
  Mutarunt ſubitò crimina noſtra fidem.
Spiritus hic, Scythicâ quem non bene ducimus aurâ,
  Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto ſtringantur pectora noſtro;
  Et videar meritò vilior eſſe tibi.
Non adeo toti fatis urguemur iniquis,
  Ut mea ſit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam. quoties Agamemnone natum
  Dixiſſe in Pyladen verba proterva putas?

Nec

Nec procul à vero eſt, quod vel pulsârit amicum.
  Manſit in officiis non minus ille ſuis.
[Hoc eſt cum miſeris ſolum commune beatis,
  Ambobus tribui quod ſolet obſequium.]
Ceditur & caecis, & quos praetexta verendos,
  Virgaque cum verbis imperioſa, facit.
Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
  Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige noſtrorum minimum de parte laborum:
  Iſto, quo reris, grandius illud erit.
Quam multâ madidae celebrantur arundine foſſae,
  Florida quam multas Hybla tuetur apes;
Quam multae gracili terrena ſub horrea ferre
  Limite formicae grana reperta ſolent;
Tam me circumſtant denſorum turba malorum.
  Crede mihi; vero eſt noſtra querela minor.
His qui contentus non eſt; in litus arenas,
  In ſegetem ſpicas, in mare fundat aquas.
Intempeſtivos igitur compeſce timores;
  Vela nec in medio deſere noſtra mari.

ELEGIA VII.

Quam legis, ex illâ tibi venit epiſtola terrâ,
  Latus ubi aequoreis additur Iſter aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita ſalute;
  Candida Fortunae pars manet una meae.
Scilicet, ut ſemper, quid agam, cariſſime, quaeris:
  Quamvis hoc vel me ſcire tacente potes.
Sum miſer. haec brevis eſt noſtrorum ſumma malorum:
  Quiſquis & offenſo Caeſare vivet, erit.
Turba Tomitanae quae ſit regionis, & inter
  Quos habitem mores; diſcere cura tibi eſt?
Mixta ſit haec quamvis inter Grajosque Getasque;
  A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae major Geticaeque frequentia gentis
  Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus eſt nemo, qui non coryton, & arcum,
  Telaque vipereo lurida felle gerat.

Vox fera, trux vultus, veriſſima Martis imago:
Non coma, non ullâ barba reſecta manu.
Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his eheu tenerorum oblitus amorum;
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivat, ſed non moriatur in illis!
Abſit ab invifis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno ſaltari noſtra Theatro,
Verſibus & plaudi ſcribis, amice, meis:
Nil equidem feci (tu ſcis hoc ipſe) theatris:
Muſa nec in plauſus ambitioſa mea eſt.
Nec tamen ingratum eſt, quodcumque oblivia noſtri
Impedit, & profugi nomen in ora refert.
Quamvis interdum, quae me laeſiſſe recordor,
Carmina devoveo, Pïëridasque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen eſſe ſine illis:
Vulneribusque meis tela cruenta ſequor.
Quaeque modo Euboïcis lacerata eſt fluctibus; audet
Graia Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo, curamque futuri
Nominis, utilius quod latuiſſet, ago.
Detineo ſtudiis animum, falloque dolores:
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam deſertis ſolus in oris,
Quamvè malis aliam quaerere coner opem?
Sive locum ſpecto; locus eſt inamabilis; & quo
Eſſe nihil toto triſtius orbe poteſt.
Sive homines, vix ſunt homines hoc nomine digni:
Quamque lupi, ſaevae plus feritatis habent.
Non metuunt leges, ſed cedit viribus aequum;
Victaque pugnaci jura ſub enſe jacent.
Pellibus & laxis arcent male frigora braccis;
Oraque ſunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajae veſtigia linguae:
Haec quoque jam Getico barbara facta ſono.
Ullus in hoc vix eſt populo, qui forte Latinè
Quaelibet è medio reddere verba queat.

Ille

Ille ego Romanus vates (ignoſcite Muſae)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor; jam deſuetudine longâ
Vix ſubeunt ipſi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin ſint & in hoc non pauca libello
Barbara. non hominis culpa, ſed iſta loci.
Ne tamen Auſoniae perdam commercia linguae,
Et fiat patrio vox mea muta ſono;
Ipſe loquor mecum, deſuetaque verba retracto;
Et ſtudii repeto ſigna ſiniſtra mei.
Sic animum tempusque traho: meque ipſe reduco
A contemplatu, ſubmoveoque, mali.
Carminibus quaero miſerarum oblivia rerum.
Praemia ſi ſtudio conſequor iſta, ſat eſt.

ELEGIA VIII.

Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
Te quoque ſim: inferius quo nihil eſſe poteſt.
Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
Caſibus inſultas, quos potes ipſe pati?
Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti
Noſtra, quibus poſſint illacrimare ferae?
Nec metuis dubio Fortunae ſtantis in orbe
Numen, & exoſae verba ſuperba Deae?
Exiget ah dignas ultrix Rhamnuſia poenas!
Impoſito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego, naufragum qui riſerat, aequore mergi:
Et, Numquam, dixi, juſtior unda fuit.
Vilia qui quondam miſeris alimenta negârat,
Nunc mendicato paſcitur ipſe cibo.
Paſſibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa, tenaxque, loco.
Sed modo laeta favet, vultus modo ſumit acerbos;
Et tantum conſtans in levitate ſuâ eſt.
Nos quoque floruimus, ſed flos erat ille caducus;
Flammaque de ſtipulâ noſtra brevisque fuit.

Neve tamen totâ capias fera gaudia mente;
Non eſt placandi ſpes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra ſcelus; utque pudore
Non caret, invidiâ ſic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem Solis ab ortu,
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non eſt per vim ſuperabilis ulli,
Molle cor ad timidas ſic habet ille preces.
Exemploque Deûm, quibus acceſſurus & ipſe eſt,
[Cum poenae veniâ plura roganda petam.]
Si numeres anno Soles & nubila toto,
Invenies nitidum ſaepius iſſe diem.
Ergo, ne noſtrâ nimium laetere ruinâ,
Reſtitui quondam me quoque poſſe puta.
Poſſe puta fieri, lenito Principe, vultùs
Ut videas mediâ triſtis in Urbe meos:
Utque ego te videam cauſsâ graviore fugatum.
Haec ſunt à primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

O tua ſi ſineres in noſtris nomina poni
Carminibus; poſitus quam mihi ſaepe fores!
Te ſolum meriti canerem memor; inque libellis
Creviſſet ſine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem totâ ſciretur in Urbe:
Exſul in amiſsâ ſi tamen Urbe legor.
Te praeſens mitem, te noſſet ſerior aetas:
Scripta vetuſtatem ſi modo noſtra ferent.
Nec tibi ceſſaret doctus bene dicere lector:
Hic tibi ſervato vate maneret honor.
Caeſaris eſt primum munus, quod ducimus auras;
Gratia poſt magnos eſt tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere poſſe frui.
Cumque perhorruerit caſus pars maxima noſtros;
Pars etiam credi pertimuiſſe velit,

Naufragiumque meum tumulo ſpectârit ab alto,
  Nec dederit nanti per freta ſaeva manum;
Seminecem Stygiâ revocaſti ſolus ab undâ.
  Hoc quoque quod memores poſſumus eſſe, tuum eſt.
Dî tibi ſe tribuant cum Caeſare ſemper amicos:
  Non potuit votum plenius eſſe meum.
Haec meus argutis, ſi tu paterere, libellis
  Poneret in multâ luce videnda labor.
Se quoque nunc, quamvis eſt juſſa quieſcere, quin te
  Nominet invitum, vix mea Muſa tenet.
Utque canem pavidae nactum veſtigia cervae
  Luctantem fruſtra copula dura tenet.
Utque fores nondum reſerati carceris acer
  Nunc pede, nunc ipſâ fronte, laceſſit equus;
Sic mea, lege datâ vincta atque incluſa, Thalia
  Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris laedaris amici,
  Parebo juſſis (parce timere) tuis.
At non parerem, niſi ſi meminiſſe putares.
  Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.
Dumque (quod ô breve ſit!) lumen ſolare videbo;
  Serviet officio ſpiritus iſte tuo.

ELEGIA X.

Ut ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter:
  Facta eſt Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patriâ procul eſſe tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja ſub hoſte fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tardè:
  Et peragit lentis paſſibus annus iter.
Nec mihi ſolſtitium quidquam de noctibus aufert:
  Efficit anguſtos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata eſt;
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt ſolitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitae tempora dura meae?

Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
Et Scythici verè terra ſiniſtra freti.
Innumerae circa gentes fera bella minantur;
Quae ſibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum eſt. tumulus defenditur aegrè
Moenibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minimè credas; ut aves, denſiſſimus hoſtis
Advolat, & praedam vix bene viſus agit.
Saepe intra muros clauſis venientia portis
Per medias legimus noxia tela vias.
Eſt igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galeâ paſtor junctis pice cantat avenis;
Proque lupo pavidae bella verentur oves.
Vix ope caſtelli defendimur: & tamen intus
Mixta facit Grajis barbara turba metum.
Quippe ſimul nobis habitat diſcrimine nullo
Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, poſſis odiſſe videndo
Pellibus & longâ tempora tecta comâ.
Hos quoque, qui geniti Grajâ creduntur ab urbe,
Pro patrio cultu Perſica bracca tegit.
Exercent illi ſociae commercia linguae.
Per geſtum res eſt ſignificanda mihi.
Barbarus hîc ego ſum; quia non intelligor ulli:
Et rident ſtolidi verba Latina Getae.
Meque palam de me tuto male ſaepe loquuntur:
Forſitan objiciunt exſiliumque mihi.
Utque fit, in me aliquid, ſi quid dicentibus illis
Abnuerim quoties adnuerimque, putant.
Adde, quod injuſtum rigido jus dicitur enſe:
Dantur & in medio vulnera ſaepe foro.
O duram Lacheſin, quae tam grave ſidus habenti
Fila dedit vitae non breviora meae!
Quod patriae vultu, veſtroque caremus, amici;
Quodque hîc in Scythicis finibus eſſe queror;
Utraque poena gravis. merui tamen Urbe carere;
Non merui tali forſitan eſſe loco.

Quid

Quid loquor ah demens? ipſam quoque perdere vitam
Caeſaris offenſo numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te neſcio quis per jurgia dixerit eſſe
Exſulis uxorem, litera queſta tua eſt.
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
Qui jam conſuevi fortiter eſſe miſer:
Quam quia, cui minime vellem, ſim cauſſa pudoris;
Teque rear noſtris erubuiſſe malis.
Perfer, & obdura. multo graviora tuliſti,
Cum me ſurripuit Principis ira tibi.
Fallitur iſte tamen, quo judice nominor exſul.
Mollior eſt culpam poena ſecuta meam.
Maxima poena mihi eſt, ipſum offendiſſe: priuſque
Veniſſet mallem funeris hora mihi.
Quaſſa tamen noſtra eſt, non fracta, nec obruta puppis:
Utque caret portu; ſic tamen exſtat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
Quae merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
Nil niſi me patriis juſſit abeſſe focis.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non eſt,
Caeſareum numen, ſic mihi, mite fuit.
Ipſe relegati, non exſulis, utitur in me
Nomine: tuta ſuo judice cauſſa mea eſt.
Jure igitur laudes, Caeſar, pro parte virili
Carmina noſtra tuas qualiacumque canunt.
Jure Deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant,
Teque velint ſine ſe, comprecor, eſſe Deum.
Optat idem populus. ſed ut in mare flumina vaſtum,
Sic ſolet exiguae currere rivus aquae.
At tu fortunam, cujus vocor exſul ab ore,
Nomine mendaci parce gravare meam.

ELEGIA XII.

Scribis, ut oblectem ſtudio lacrimabile tempus,
  Ne pereant turpi pectora noſtra ſitu.
Difficile eſt, quod, amice, mones. quia carmina laetum
  Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Noſtra per adverſas agitur Fortuna procellas:
  Sorte nec ulla meâ triſtior eſſe poteſt.
Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
  Et Niobe feſtos ducat ut orba choros.
Luctibus, an ſtudio videor debere teneri,
  Solus in extremos juſſus abire Getas?
Des licet hîc valido pectus mihi robore fultum,
  Fama refert Anyti quale fuiſſe reo;
Fracta cadet tantae ſapientia mole ruinae.
  Plus valet humanis viribus ira Dei.
Ille ſenex dictus ſapiens ab Apolline, nullum
  Scribere in hoc caſu ſuſtinuiſſet opus.
Ut patriae veniant, veniant oblivia veſtri;
  Omnis ut admiſſi ſenſus abeſſe queat;
At timor officio fungi vetat ipſe quieto.
  Cinctus ab innumero me tenet hoſte locus.
Adde, quod ingenium longâ rubigine laeſum
  Torpet: & eſt multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, adſiduo ſi non renovetur aratro,
  Nil, niſi cum ſpinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo ſteterit, male curret, & inter
  Carceribus miſſos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimiſque dehiſcit,
  Si qua diu ſolitis cymba vacârit aquis.
Me quoque deſpero, fuerim cum parvus & ante,
  Illi, qui fueram, poſſe redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
  Et pars antiqui magna vigoris abeſt.
Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, ſumta tabella eſt;
  Inque ſuos volui cogere verba pedes:

Car-

Carmina ſcripta mihi ſunt nulla, aut qualia cernis;
Digna ſui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famae quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura ſecunda meas.
Non adeo eſt bene nunc, ut ſit mihi gloria curae:
Si liceat, nulli cognitus eſſe velim.
An, quia ceſſerunt primò bene carmina, ſuades
Scribere, ſucceſſus ut ſequar ipſe meos?
Pace, novem, veſtrâ liceat dixiſſe, Sorores;
Vos eſtis noſtrae maxima cauſſa fugae.
Utque dedit juſtas tauri fabricator aëni,
Sic ego do poenas artibus ipſe meis.
Nil mihi debuerat cum verſibus amplius eſſe;
Sed fugerem meritò naufragus omne fretum.
At puto, ſi demens ſtudium fatale retentem,
Hic mihi praebebit carminis arma locus.
Non liber hîc ullus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque ſignificent quid mea nôrit, adeſt.
Omnia barbariae loca ſunt, vocisque ferinae,
Omnia ſunt Getici plena timore ſoni.
Ipſe mihi videor jam dedidiciſſe Latine:
Jam didici Getice Sarmàticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, noſtra teneri
A componendo carmine Muſa poteſt.
Scribimus, & ſcriptos abſumimus igne libellos.
Exitus eſt ſtudii parva favilla mei.
[Nec poſſum, & cupio non ullos ducere verſus.
Ponitur idcirco noſter in igne labor.]
Nec niſi pars caſu flammis erepta, dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quae nil metuentem tale magiſtrum
Perdidit, in cineres Ars mea verſa foret.

ELEGIA XIII.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naſo ſalutem :
  Mittere rem ſi quis, quâ caret ipſe, poteſt.
Aeger enim traxi contagia corpore mentis,
  Libera tormento pars mihi ne qua vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
  Sed quod non modico frigore laeſit hiems.
Si tamen ipſe vales, aliquâ nos parte valemus:
  Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
  Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me rarò ſolatur epiſtola, peccas:
  Remque piam praeſtas, nî mihi verba neges.
Hoc precor emenda: quod ſi correxeris unum,
  Nullus in egregio corpore naevus erit.
Pluribus accuſem; fieri niſi poſſit, ut ad me
  Litera non veniat; miſſa ſit illa tamen.
Dî faciant, ut ſit temeraria noſtra querela;
  Teque putem falsò non meminiſſe mei.
Quod precor, eſſe liquet. neque enim mutabile robur
  Credere me fas eſt pectoris eſſe tui.
Cana prius gelido deſint abſinthia Ponto,
  Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorem quam te quiſquam convincat amici.
  Non ita ſunt fati ſtamina nigra mei.
Tu tamen, ut falſae poſſis quoque pellere culpae
  Crimina; quod non es, ne videare, cave:
Utque ſolebamus conſumere longa loquendo
  Tempora, ſermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces:
  Et peragant linguae charta manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, ſitque
  Verſibus hîc paucis admonuiſſe ſatis;
Accipe, quo ſemper finitur epiſtola verbo,
  Aque meis diſtent ut tua fata; Vale.

ELEGIA XIV.

Quanta tibi dederint noſtri monumenta libelli,
O mihi me conjux carior, ipſa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
Nec potes in moeſtos omnis abire rogos.
Cumque viri caſu poſſis miſeranda videri;
Invenies aliquas, quae, quod es, eſſe velint;
Quae te, noſtrorum cum ſis in parte malorum;
Felicem dicant, invideantque tibi.
[Non ego divitias dando tibi plura dediſſem.
Nil feret ad manes divitis umbra ſuos.]
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quod, ut rerum ſola es tutela mearum,
Ad te non parvi venit honoris onus.
Quod numquam vox eſt de te mea muta, tuique
Judiciis debes eſſe ſuperba viri.
Quae ne quis poſſit temeraria dicere, praeſta:
Et pariter ſerva meque piamque fidem.
Nam tua, dum ſtetimus, turpi ſine crimine manſit,
Et laudem probitas irreprehenſa tulit.
Par eadem noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.
Conſpicuum virtus hîc tua ponat opus.
Eſſe bonam facile eſt, ubi, quod vetet eſſe, remotum eſt;
Et nihil officio nupta quod obſtet habet.
Cum Deus intonuit, non ſe ſubducere nimbo,
Id demum pietas, id ſocialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
Quae maneat ſtabili, cum fugit illa, pede:
Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti,
Inque parum laetis ardua rebus adeſt;
[Ut tempus numeres, per ſecula nulla tacetur,
Et loca mirantur, quâ patet orbis iter.]

Adſpicis, ut longo maneat laudabilis aevo
  Nomen inexſtinctum, Penelopea fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
  Auſaque in accenſos Iphias ire rogos?
Ut vivat famâ conjux Phylaceïa, cujus
  Iliacam celeri vir pede preſſit humum?
Nil opus eſt leto pro me, ſed amore fideque.
  Non ex difficili fama petenda tibi eſt.
Nec te credideris, quia non facis, iſta moneri.
  Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
  Laudat, & hortatu comprobat acta ſuo.

TRISTIUM FINIS.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBRI IV.
EJUSDEM
IBIS.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER I.

EPISTOLA I.

BRUTO.

Naſo Tomitanae jam non novus incola terrae
  Hoc tibi de Getico litore mittit opus.
Si vacat, hoſpitio peregrinos, Brute, libellos
  Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
  Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certè nil turpe docetis!
  Ite: patet caſtis verſibus ille locus.
Non tamen accedunt: ſed, ut adſpicis ipſe, latere
  Sub Lare privato tutius eſſe putant.
Quaeris, ubi hos poſſis nullo componere laeſo?
  Quâ ſteterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortaſſe ſub ipſâ.
  Accipe, quodcumque eſt, dummodo non ſit amor.
Invenies, quamvis non eſt miſerabilis index,
  Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt, & epiſtola cui ſit
  Non occultato nomine miſſa docet.
Nec vos hoc vultis, ſed nec prohibere poteſtis:
  Muſaque ad invitos officioſa venit.

Quidquid id eſt, adjunge meis. nihil impedit ortos
  Exſule, ſervatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non eſt. Antonî ſcripta leguntur:
  Doctus & in promtu ſcrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furioſus confero tantis.
  Saeva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Caeſareo, quod non deſiderat ipſe,
  Non caret è noſtris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
  Et carmen demto nomine ſume meum.
Adjuvat in bello pacatae ramus olivae:
  Proderit Auctorem Pacis habere nihil?
Cum foret Aeneae cervix ſubjecta parenti,
  Dicitur ipſa viro flamma dediſſe viam.
Fert liber Aeneaden: & non iter omne patebit?
  At patriae pater hic; ipſius ille fuit.
Ecquis ita eſt audax, ut limine cogat abire
  Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu?
Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
  Cum canit; exiguae quis ſtipis aera neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
  Unde tamen vivat vaticinator habet.
Ipſa movent animos Superorum numina noſtros;
  Turpe nec eſt tali credulitate capi.
En ego, pro ſiſtro, Phrygiique foramine buxi,
  Gentis Iüleae nomina ſancta fero.
Vaticinor, moneoque; locum date ſacra ferenti:
  Non mihi, ſed magno poſcitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel ſenſi Principis iram,
  A nobis ipſum nolle putate coli.
Vidi ego linigerae numen violaſſe fatentem
  Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter, ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
  Clamabat mediâ, ſe meruiſſe, viâ.
Talia coeleſtes fieri praeconia gaudent;
  Ut, ſua quid valeant numina, teſte probent.
Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
  Cum bene peccati poenituiſſe vident.

Poeni-

Poenitet ô, (ſi quid miſerorum creditur ulli)
Poenitet, & facto torqueor ipſe meo!
Cumque ſit exilium, magis eſt mihi culpa dolori:
Eſtque pati poenas, quam meruiſſe; minus.
Ut mihi Dî faveant, quibus eſt manifeſtior ipſe;
Poena poteſt demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certè, ne ſim, cum venerit, exſul:
[Ne non peccârim, mors quoque non faciet.]
Nil igitur mirum, ſi mens mihi tabida facta
De nive manantis more liqueſcit aquae.
Eſtur ut occultâ vitiata teredine navis:
Aequorei ſcopulos ut cavat unda ſalis:
Roditur ut ſcabrâ poſitum rubigine ferrum:
Conditus ut tineae carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quam vita, relinquent:
Quique dolet citius, quam dolor, ipſe cadet.
Hoc mihi ſi Superi, quorum ſumus omnia, credent;
Forſitan exiguâ dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus iſto, duri, ſi precer, oris ero.

EPISTOLA II.

MAXIMO.

Maxime, qui tanti menſuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus;
Qui naſci ut poſſes, quamvis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abſtulit una dies;
Forſitan, haec à quo mittatur epiſtola, quaeras;
Quique loquar tecum, certior eſſe velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto
Durus & averſâ cetera mente legas.
Viderit haec ſi quis; tibi me ſcripſiſſe fateri
Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.

Vide-

ed by Google

Viderit; audebo tibi me ſcripſiſſe fateri,
  [Atque modum culpae notificare meae.]
Qui, cum me poenâ dignum graviore fuiſſe
  Confitear; poſſum vix graviora pati.
Hoſtibus in mediis interque pericula verſor:
  Tamquam cum patriâ pax ſit ademta mihi.
Qui, mortis ſaevo geminent ut vulnere cauſſas,
  Omnia vipereo ſpicula felle linunt.
His eques inſtructus perterrita moenia luſtrat,
  More lupi clauſas circuëuntis oves.
At ſemel intentus nervo levis arcus equino
  Vincula ſemper habens irreſoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata ſagittis,
  Portaque vix firmâ ſubmovet arma ſerâ.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore laeti;
  Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque ſagittis,
  Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fine carent lacrimae, niſi cum ſtupor obſtitit illis:
  Et ſimilis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
  Quae poſuit ſenſum ſaxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
  Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego ſum, lignum qui non admittar in ullum:
  Ille ego ſum, fruſtra qui lapis eſſe velim.
Ipſa Meduſa oculis veniat licet obvia noſtris,
  Amittat vires ipſa Meduſa ſuas.
Vivimus, ut ſenſu numquam careamus amaro:
  Et gravior longâ ſit mea poena morâ.
Sic inconſumtum Tityi ſemperque renaſcens
  Non perit, ut poſſit ſaepe perire, jecur.
At puto, cum requies, medicinaque publica, curae
  Somnus adeſt, ſolitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia caſus:
  Et vigilant ſenſus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare ſagittas:
  Aut dare captivas ad fera vincla manus.

Aut, ubi decipior melioris imagine ſomni,
  Adſpicio patriae tecta relicta meae.
Et modo vobiſcum, quos ſum veneratus, amici,
  Et modo cum carâ conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas,
  Pejor ab admonitu fit ſtatus iſte boni.
Sive dies igitur caput hoc miſerabile cernit,
  Sive pruinoſi Noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
  Ignibus admotis ut nova cera ſolet.
Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem;
  Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.
Cum ſubit, Auguſti quae ſit clementia; credo
  Mollia naufragiis litora poſſe dari.
Cum video quam ſint mea fata tenacia, frangor;
  Speſque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam ſperove precorve,
  Quam male mutato poſſe carere loco.
Aut hoc, aut nihil eſt, pro me tentare modeſtè
  Gratia quod ſalvo veſtra pudore queat.
Suſcipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
  Difficilis cauſſae mire patrocinium.
Eſt mala; confiteor: ſed te bona fiet agente.
  Lenia pro miſerâ fac modo verba fugâ.
Neſcit enim Caeſar, quamvis Deus omnia nôrit,
  Ultimus hîc quâ ſit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen:
  Haec eſt coeleſti pectore cura minor.
Nec vacat, in quâ ſint poſiti regione Tomitae,
  Quaerere, finitimo vix loca nota Getae.
Aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres,
  Cultaque Oreſteae Taurica terra Deae.
Quaeque aliae gentes, ubi frigore conſtitit Iſter,
  Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
  Roma; nec Auſonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis plenaeque pharetrae;
  Quamque libet longis curſibus aptus equus:

Quod-

Quodque ſitim didicere diu tolerare famemque;
Quodque ſequens nullas hoſtis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me miſiſſet in iſtam,
Si ſatis haec illi nota fuiſſet, humum.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoſte,
Meque minus, vitam cui dedit ipſe, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus eſt ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
Nec minus infeſtus, quam fuit, eſſe poteſt.
Tum quoque nil fecit, niſi quod facere ipſe coëgi,
Pene etiam merito parcior ira meo.
Dî faciant igitur, quorum mitiſſimus ipſe eſt,
Alma nihil majus Caeſare terra ferat.
Utque diu ſub eo ſit publica ſarcina rerum;
Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque ſenſimus illum,
Judice pro lacrimis ora reſolve meis.
Non petito ut bene ſit, ſed uti male tutius; utque
Exſilium ſaevo diſtet ab hoſte meum.
Quamque dedere mihi praeſentia numina vitam,
Non adimat ſtricto ſquallidus enſe Getes.
Denique, ſi moriar, ſubeant pacatius arvum,
Oſſa, nec à Scythicâ noſtra premantur humo.
Nec male compoſitos (ut ſcilicet exſule dignum)
Biſtonii cineres ungula pulſet equi.
Et ne, ſi ſupereſt aliquid poſt funera ſenſûs,
Terreat hîc manes Sarmatis umbra meos.
Caeſaris haec animum poterant audita movere,
Maxime; moviſſent ſi tamen ante tuum.
Vox, precor, Auguſtas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quae ſolet eſſe reis:
Adſuetâque tibi doctae dulcedine linguae
Aequandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
Quique ſuis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox:
Quique dolêt, quoties cogitur eſſe ferox.

Qui vicit ſemper, victis ut parcere poſſet;
  Clauſit & aeternâ civica bella ſerâ.
Multa metu poenae, poenâ qui pauca coërcet;
  Et jacit invitâ fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator miſſus ad aures,
  Ut propior patriae ſit fuga noſtra, roga.
Ille ego ſum, qui te colui; quem feſta ſolebat
  Inter convivas menſa videre tuos.
Ille ego, qui duxi veſtros Hymenaeon ad ignes;
  Et cecini fauſto carmina digna toro.
Cujus te ſolitum memini laudare libellos,
  Exceptis, domino qui nocuere ſuo.
Cui tua nonnumquam miranti ſcripta legebas.
  Ille ego, de veſtrâ cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam ſemper ab aevo
  Eſt inter comites Marcia cenſa ſuas.
Inque ſuis habuit matertera Caeſaris ante:
  Quarum judicio ſi qua probata, proba eſt.
Ipſa ſuâ melior famâ, laudantibus iſtis,
  Claudia divinâ non eguiſſet ope.
Nos quoque praeteritos ſine labe peregimus annos.
  Proxima pars vitae tranſilienda meae.
Sed de me ut ſileam, conjux mea ſarcina veſtra eſt.
  Non potes hanc ſalvâ diſſimulare fide.
Confugit haec ad vos: veſtras amplectitur aras.
  [Jure venit cultos ad ſibi quisque Deos.]
Flensque rogat, precibus lenito Caeſare veſtris,
  Buſta ſui fiant ut propiora viri.

EPISTOLA III.

RUFINO.

Hanc tibi Naſo tuus mittit, Rufine, ſalutem;
  Qui miſer eſt, ulli ſi ſuus eſſe poteſt.
Reddita confuſae nuper ſolatia menti
  Auxilium noſtris ſpemque tulere malis.

Utque Machäoniis Paeantius artibus heros
  Lenito medicam vulnere ſenſit opem:
Sic ego mente jacens, & acerbo ſaucius ictu,
  Admonitu coepi fortior eſſe tuo.
Et jam deficiens ſic ad tua verba revixi,
  Ut ſolet infuſo vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
  Ut mea ſint dictis pectora ſana tuis.
Ut multum noſtrae demas de gurgite curae;
  Non minus exhauſto, quod ſuperabit, erit.
Tempore ducetur longo fortaſſe cicatrix.
  Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non eſt in medico ſemper, relevetur ut aeger.
  Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
  Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Adferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas;
  Sanabit nullâ vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
  Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nullâ medicabilis arte;
  Aut, ut ſit, longâ eſt extenuanda morâ.
Cum bene firmârunt animum praecepta jacentem,
  Sumtaque ſunt nobis pectoris arma tui;
Rurſus amor patriae, ratione valentior omni,
  Quod tua texuerunt ſcripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, ſive hoc muliebre vocari;
  Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.
Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
  Fumum de patriis poſſe videre focis.
Neſcio quâ natale ſolum dulcedine captos
  Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.
Quid melius Româ? Scythico quid frigore pejus?
  Huc tamen ex illâ barbarus urbe fugit.
Cum bene ſit clauſae caveâ Pandione natae;
  Nititur in ſilvas illa redire ſuas.
Adſuetos tauri ſaltus, adſueta leones
  (Nec feritas illos impedit) antra petunt.

Tu tamen exſilii morſus è pectore noſtro
Fomentis ſperas cedere poſſe tuis.
Effice, vos ipſi ne tam mihi ſitis amandi,
Talibus ut levius ſit caruiſſe malum.
At, puto, quâ fueram genitus, tellure carenti,
In tamen humano contigit eſſe loco.
Orbis in extremi jaceo deſertus arenis:
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hîc pomum, non dulces educat uvas:
Non ſalices ripâ, robora monte virent.
Neve fretum terrâ laudes magis; aequora ſemper
Ventorum rabie, ſolibus orba, tument.
Quocumque adſpicias, campi cultore carentes,
Vaſtaque, quae nemo vindicet, arva jacent.
Hoſtis adeſt, dextrâ laevâque à parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſas,
Altera Sarmaticâ ſpicula miſſa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti caſum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutilî,
Non uſi reditûs conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus;
Pene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patriâ Cynicus procul eſſe Sinopeus:
Legit enim ſedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Perſica contudit armis,
Argolicâ primam ſenſit in urbe fugam.
Pulſus Ariſtides patriâ Lacedaemona fugit:
Inter quas dubium, quae prior eſſet, erat.
Caede puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
Theſſaliamque adiit, hoſpes Achillis, humum.
Exſul ab Haemoniâ Pirenida ceſſit ad undam,
Quo duce trabs Colchas ſacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adraſtum Tydeus, Calydone fugatus;
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.

Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
Exſulibus tellus ultima Tybur erat?
Perſequar ut cunctos; nulli datus omnibus aevis
Tam procul à patriâ eſt, horridiorve locus.
Quò magis ignoſcat ſapientia veſtra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, ſi poſſint noſtra coïre
Vulnera; praeceptis poſſe coïre tuis.
Sed vereor, ne me fruſtrà ſervare labores;
Neu juver admotâ perditus aeger ope.
Nec loquor haec, quia ſit major prudentia nobis;
Sed ſim, quam medico, notior ipſe mihi.
Ut tamen hoc ita ſit, munus tua grande voluntas
Ad me pervênit, conſuliturque boni.

EPISTOLA IV.

UXORI.

Jam mihi deterior canis adſpergitur aetas;
Jamque meos vultus ruga ſenilis arat:
Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuere, placent.
Nec ſi me ſubito videas, agnoſcere poſſis:
Aetatis facta eſt tanta ruina meae.
Confiteor facere haec annos: ſed & altera cauſſa eſt,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos ſi quis mala digerat annos,
(Crede mihi.) Pylio Neſtore major ero.
Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quae numquam vacuo ſolita eſt ceſſare novali,
Fructibus adſiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper,
Non intermiſſis curſibus, ibit equus.
Firma ſit illa licet, ſolvetur in aequore navis,
Quae numquam liquidis ſicca carebit aquis.

Me

Me quoque debilitat ſeries immerſa malorum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt; animus quoque paſcitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adſpice, in has partes quod venerit Aeſone natus,
Quam laudem à ſerâ poſteritate ferat.
At labor illius noſtro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille eſt in Pontum, Peliâ mittente, profectus,
Qui vix Theſſaliae fine timendus erat.
Caeſaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
Solis ad occaſus utraque terra tremit.
Junctior Haemonia eſt Ponto, quam Roma, ſiniſtro:
Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites, primos telluris Achivae:
At noſtram cuncti deſtituêre fugam.
Nos fragili vaſtum ligno ſulcavimus aequor:
Quae tulit Aeſoniden, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat: nec Agenore natus
Quas ſequerer, docuit, quas fugeremque vias.
Illum tutata eſt cum Pallade regia Juno:
Defendêre meum numina nulla caput.
Illum furtivae juvere Cupidinis artes;
Quas à me vellem non didiciſſet Amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
Perſtiterit laeſi ſi gravis ira Dei.
Durius eſt igitur noſtrum, fidiſſima conjux,
Illo, quod ſubiit Aeſone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem diſcedens Urbe reliqui,
Credibile eſt noſtris inſenuiſſe malis.
O ego, Dî faciant, talem te cernere poſſim,
Caraque mutatis oſcula ferre genis;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis;
Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipſe labores;
Sperato numquam colloquioque frui:
Turaque Caeſaribus cum conjuge Caeſare dignâ,
Dîs veris, memori debita ferre manu!

Memno-

Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
  Quam primum roſeo provocet ore diem!

EPISTOLA V.

MAXIMO.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
  Ut ſua verba legas, Maxime, Naſo rogat.
In quibus ingenium deſiſte requirere noſtrum,
  Neſcius exſilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
  Ut capiant vitium, nî moveantur, aquae.
Et mihi, ſi quis erat, ducendi carminis uſus
  Deficit; eſtque minor factus inerte ſitu.
Haec quoque, quae legitis, (ſi quid mihi, Maxime, credis,)
  Scribimus invitâ, vixque coacta, manu.
Non libet in tales animum contendere curas;
  Nec venit ad duros Muſa vocata Getas.
Ut tamen ipſe vides, luctor deducere verſum.
  Sed non fit fato mollior ille meo.
Cum relego, ſcripſiſſe pudet: quia plurima cerno,
  Me quoque, qui feci, judice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam ſcribere major,
  Menſque pati durum ſuſtinet aegra nihil.
Scilicet incipiam limâ mordacius uti,
  Et ſub judicium ſingula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, niſi Nilus in Hebrum
  Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti.
  Subducant oneri colla peruſta boves.
At, puto, fructus adeſt, juſtiſſima cauſſa laborum:
  Et ſata cum multo foenore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
  Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus.
Cur igitur ſcribam miraris? miror & ipſe:
  Et mecum quaero ſaepe, quid inde feram.

An populus verè ſanos negat eſſe poëtas:
  Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui, ſterili toties cum ſim deceptus ab arvo,
  Damnosâ perſto condere ſemen humo.
Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quisque ſuorum;
  Tempus & adſuetâ ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
  Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil ſibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
  Mox ducit remos, quâ modo navit, aquâ.
Sic ego conſtanter ſtudium non utile carpo;
  Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.
Quid potius faciam? non ſum, qui ſegnia ducam
  Otia. mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino:
  Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas,
  Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere diſcam
  Sarmaticos arcus; & trahar arte loci?
Hoc quoque me ſtudium prohibent adſumere vires;
  Mensque magis gracili corpore noſtra valet.
Cum bene quaeſieris, quid agam; magis utile nil eſt
  Artibus his, quae nil utilitatis habent.
Conſequor ex illis casûs oblivia noſtri.
  Hanc ſatis eſt meſſem ſi mea reddit humus.
Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
  Carmina, Pieriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, ſatis eſt componere nobis:
  Et nimis intenti cauſſa laboris abeſt.
Cur ego ſollicitâ poliam mea carmina curâ?
  An verear, ne non approbet illa Getes?
Forſitan audacter faciam, ſed glorior, Iſtrum
  Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc (ubi vivendum) ſatis eſt ſi conſequor arvo,
  Inter inhumanos eſſe poëta Getas.
Quo mihi diverſum famâ contendere in orbem?
  Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille locus.

Hoc mea contenta eſt infelix Muſa theatro.
  Sic merui; magni ſic voluere Dei.
Nec reor hinc iſtuc noſtris iter eſſe libellis,
  Quo Boreas pennâ deficiente venit.
Dividimur coelo; quaeque eſt procul urbe Quirini,
  Adſpicit hirſutos cominus Urſa Getas.
Per tantum terrae, tot aquas vix credere poſſim
  Indicium ſtudii tranſiluiſſe mei.
Finge legi, quodque eſt mirabile, finge placere:
  Auctorem certè res juvet iſta nihil.
Quo tibi, ſi calidâ poſitus laudere Syene;
  Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua?
Altius ire libet? ſi te diſtantia longè
  Pleïadum laudent ſigna, quid inde feras?
Sed neque pervenio ſcriptis mediocribus iſtuc;
  Famaque cum domino fugit ab Urbe ſuo.
Voſque, quibus perii, tunc cum mea fama ſepulta eſt,
  Nunc quoque de noſtrâ morte tacere reor.

EPISTOLA VI.

GRAECINO.

Ecquid ut audîſti (nam te diverſa tenebat
  Terra) meos caſus, cor tibi triſte fuit?
Diſſimules, metuaſque licet, Graecine, fateri;
  Si bene te novi, triſte fuiſſe liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos;
  Nec minus à ſtudiis diſſidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
  Pectora molleſcunt, aſperitaſque fugit.
Nec quiſquam meliore fide complectitur illas,
  Quâ finit officium, militiaeque labor.
Certe ego, cum primum potui ſentire quid eſſem,
  (Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hoc quoque Fortunae ſenſi, quod amicus abeſſes:
  Qui mihi praeſidium grande futurus eras.

Tecum tunc aberant aegrae ſolatia mentis,
  Magnaque pars animae, conſiliique mei.
At nunc, quod ſupereſt, fer opem, precor, eminus unam:
  Adloquioque juva pectora noſtra tuo.
Quae (non mendaci ſi quidquam credis amico)
  Stulta magis dici, quàm ſcelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quae ſit origo,
  Scribere. tractari vulnera noſtra timent.
Qualicumque modo mihi ſint ea facta, rogare
  Deſine. non agites, ſi qua coïre velis.
Quidquid id eſt, ut non facinus, ſic culpa vocandum.
  Omnis an in magnos culpa Deos, ſcelus eſt?
Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
  Non eſt ex toto nulla relicta meae.
Haec Dea, cum fugerent ſceleratas numina terras,
  In Dìs invisâ ſola remanſit humo.
Haec facit, ut vivat vinctus quoque compede foſſor;
  Liberaque à ferro crura futura putet.
Haec facit, ut, videat cum terras undique nullas,
  Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Saepe aliquem ſollers medicorum cura reliquit;
  Nec ſpes huic venâ deficiente cadit.
Carcere dicuntur clauſi ſperare ſalutem:
  Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Haec Dea quam multos laqueo ſua colla ligantes
  Non eſt propoſitâ paſſa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
  Arcuit, injectâ continuitque manu.
Quidque facis? lacrimis opus eſt, non ſanguine, dixit:
  Saepe per has flecti Principis ira ſolet.
Quamvis eſt igitur meritis indebita noſtris,
  Magna tamen ſpes eſt in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi ſit, Graecine, precare:
  Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitanâ jaceam tumulatus arenâ,
  Si te non nobis iſta vovere liquet.
Nam prius incipiant turres vitare columbae,
  Antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas;

Quam male ſe praeſtet veteri Graecinus amico.
Non ita ſunt fatis omnia verſa meis.

EPISTOLA VII.

MESSALLINO.

Litera pro verbis tibi, Meſſalline, ſalutem,
Quam legis, à ſaevis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an, niſi nomine lecto,
Haec me Naſonem ſcibere verba latet?
Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor eſſe tuus?
Dî procul à cunctis, qui te venerantur amantque,
Hujus notitiam gentis abeſſe velint.
Nos ſatis eſt inter glaciem Scythicasque ſagittas
Vivere: ſi vita eſt mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore coelum:
Truxque Getes armis, grandine pulſet hiems:
Nos habeat regio, nec pomo foeta, nec uvis;
Et cujus nullum ceſſet ab hoſte latus.
Cetera ſit ſoſpes cultorum turba tuorum;
In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miſerum, ſi tu verbis offenderis iſtis:
Nosque negas ullâ parte fuiſſe tuos!
Idque ſit ut verum, mentito ignoſcere debes.
Nil demit laudi gloria noſtra tuae.
Quis ſe Caeſaribus notis non fingit amicum?
Da veniam faſſo; tu mihi Caeſar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: ſatisque eſt,
Atria ſi nobis non patuiſſe negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
Nempe ſalutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus eſt genitor nos inficiatus amicos,
Hortator ſtudii cauſſaque faxque mei.
Cui nos & lacrimas, ſupremum in funere munus,
Et dedimus medio ſcripta canenda foro.

Adde

Adde quod eſt frater tanto tibi junctus amore,
  Quantus in Atridis Tyndaridiſque fuit.
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum eſt:
  Si tamen haec illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
  Clauſa mihi potius tota ſit iſta domus.
Sed neque claudenda eſt; & nulla potentia vires
  Praeſtandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem, culpam quoque poſſe negari;
  Sic facinus nemo neſcit abeſſe mihi.
Quod niſi delicti pars excuſabilis eſſet;
  Parva relegari poena futura fuit.
Ipſe ſed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caeſar;
  Stultitiam dici crimina poſſe mea.
Quâque ego permiſi, quâque eſt res paſſa, perpercit:
  Uſus & eſt modicè fulminis igne ſui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit poſſe reverti:
  Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.
At graviter cecidi. quid enim mirabile, ſi quis
  A Jove percuſſus non leve vulnus habet?
Ipſe ſuas ut jam vires inhiberet Achilles,
  Miſſa graves ictus Pelias haſta tulit.
Judicium nobis igitur cum vindicis adſit,
  Non eſt cur tua me janua noſſe neget.
Culta quidem (fateor) citra, quam debuit, illa:
  Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium ſenſit magis altera noſtrum.
  Hic, illic, veſtro ſub Lare ſemper eram.
Quaeque tua eſt pietas; ut te non excolat ipſum,
  Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid, quod, ut emeritis referenda eſt gratia ſemper,
  Sic eſt fortunae promeruiſſe tuae?
Quod ſi permittis nobis ſuadere, quid optes:
  Ut des, quam reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminiſſe, volebas
  Officii cauſſam pluribus eſſe datam.
Quo libet in numero me, Meſſalline, repone:
  Sim modo pars veſtrae non aliena domûs.

Et mala Naſonem (quoniam meruiſſe videtur)
Si non ferre doles, at meruiſſe dole.

EPISTOLA VIII.

SEVERO.

A tibi dilecto miſſam Naſone ſalutem
Accipe, pars animae magna, Severe, meae.
Neve roga, quid agam: ſi perſequar omnia, flebis.
Summa ſatis noſtri ſi tibi nota mali.
Vivimus adſiduis expertes pacis in armis,
Dira pharetrato bella movente Getâ.
Deque tot expulſis ſum miles in exſule ſolus:
Tuta (nec invideo) cetera turba jacet.
Quoque magis noſtros veniâ dignere libellos,
Haec in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Iſtri,
Moenibus & poſitu vix adeunda loci.
Caſpius Aegypſos (de ſe ſi credimus ipſis)
Condidit; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odryſiis inopino Marte peremtis
Cepit, & in Regem ſuſtulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adeſt.
Nec prius abſceſſit, meritâ quam caede nocentum
Se nimis ulciſcens, extitit ipſe nocens.
At tibi, Rex aevo, detur, fortiſſime noſtro,
Semper honoratâ ſceptra tenere manu.
Teque, quod & praeſtat, (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Caeſare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, ô jucunde ſodalis,
Accedant noſtris ſaeva quod arma malis.
Ut careo vobis Stygias detruſus in oras,
Quattuor autumnos Pleïas orta facit.
Nec tu credideris urbanae commoda vitae
Quaerere Naſonem. quaerit & illa tamen.

Nam modo vos animo dulces reminiſcor, amici;
  Nunc mihi cum carâ conjuge nata ſubit:
Eque domo rurſus pulchrae loca vertor ad Urbis,
  Cunctaque mens oculis pervidet illa ſuis.
Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
  Nunc ſubit aequatâ porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulchros ſpectantis in hortos,
  Stagnaque & Euripi, Virgineusque liquor.
At, puto, ſic Urbis miſero eſt erepta voluptas,
  Quolibet ut ſaltem rure frui liceat.
Non meus amiſſos animus deſiderat agros,
  Ruraque Peligno conſpicienda ſolo:
Nec quos piniferis poſitos in collibus hortos
  Spectat Flaminiae Clodia juncta viae.
Quas ego neſcio cui colui, quibus ipſe ſolebam
  Ad ſata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, ſi vivunt, noſtrâ quoque conſita quondam,
  Sed non & noſtrâ poma legenda manu.
Pro quibus amiſſis utinam contingere poſſit
  Hîc ſaltem profugo gleba colenda mihi!
Ipſe ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
  Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.
Ipſe ego, ne ſolitis inſiſtant pectora curis,
  Ducam ruricolas ſub juga panda boves.
Et diſcam Getici quae nôrint verba juvenci:
  Adſuetas illis adjiciamque minas.
Ipſe manu capulum prenſi moderatus aratri
  Experiar motâ ſpargere ſemen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
  Et dare, quas ſitiens combibat hortus, aquas.
Unde ſed hoc nobis, minimum quos inter & hoſtem
  Diſcrimen murus clauſaque porta facit?
At tibi naſcenti (quod toto pectore laetor)
  Nêrunt fatales fortia fila Deae.
Te modo campus habet, denſâ modo porticus umbrâ:
  Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
  Appia ferventi ducit in arva rotâ.

Forſitan hîc optes, ut juſtam ſupprimat iram
Caeſar; & hoſpitium ſit tua villa meum.
Ah nimium eſt, quod, amice, petis! moderatius opta:
Et voti, quaeſo, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
Detur: erit noſtris pars bona demta malis.

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

Quae mihi de rapto tua venit epiſtola Celſo,
Protinus eſt lacrimis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec poſſe putavi,
Invitis oculis litera lecta tua eſt.
Nec quidquam ad noſtras pervênit acerbius aures
Ut ſumus in Ponto; perveniatque, precor.
Ante meos oculos tamquam praeſentis imago
Haeret, & exſtinctum vivere fingit amor.
Saepe refert animus luſus gravitate carentes:
Seria cum liquidâ ſaepe peracta fide.
Nulla tamen ſubeunt mihi tempora denſius illis,
Quae vellem vitae ſumma fuiſſe meae.
Cum domus ingenti ſubito mea lapſa ruinâ
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunae nec fuit ipſe comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam ſi frater in igne foret.
Haeſit in amplexu, conſolatusque jacentem eſt:
Cumque meis lacrimis miſcuit usque ſuas.
O quoties vitae cuſtos inviſus amarae
Continuit promtas in mea fata manus!
O quoties dixit, Placabilis ira Deorum eſt.
Vive, nec ignoſci tu tibi poſſe nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Reſpice quantum
Debeat auxilii Maximus eſſe tibi.

Maximus incumbet; quâque eſt pietate, rogabit,
  Ne ſit ad extremum Caeſaris ira tenax.
Cumque ſuis fratris vires adhibebit, & omnem,
  Quo levius doleas, experietur opem.
Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
  Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi ſe jurare ſolebat;
  Non niſi te longae jus ſibi dante viae.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
  Terrarum dominos quam colis ipſe Deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos,
  Non fuit è multis quolibet ille minor.
Si modo nec cenſus, nec clarum nomen avorum,
  Sed probitas magnos, ingeniumque, facit.
Jure igitur lacrimas Celſo libamus ademto;
  Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus raros teſtantia mores;
  Ut tua venturi nomina, Celſe, legant.
Hoc eſt, quod poſſum Geticis tibi mittere ab arvis:
  Hoc ſolum eſt illic, quod liquet eſſe meum.
Funera nec potui comitare, nec unguere corpus:
  Aque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
  Praeſtitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exſequias, & magni funus honoris
  Fecit; & in gelidos verſit amoma ſinus.
Diluit & lacrimis moerens unguenta profuſis;
  Oſſaque vicinâ condita texit humo.
Qui quoniam exſtinctis, quae debet, praeſtat amicis,
  Et nos exſtinctis adnumerare poteſt.

EPISTOLA X.

FLACCO.

Naſo ſuo profugus mittit tibi, Flacce, ſalutem:
  Mittere rem ſi quis, quâ caret ipſe, poteſt.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
  Non patitur vires languor habere ſuas.
Nec dolor ullus adeſt, nec febribus uror anhelis;
  Et peragit ſoliti vena tenoris iter.
Os hebes eſt, poſitaeque movent faſtidia menſae:
  Et queror, inviſi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, adpone, quod educat aër;
  Nil ibi, quod nobis eſuriatur, erit.
Nectar & ambroſiam, latices epulasque Deorum,
  Det mihi formoſâ nava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens ſapor ille palatum:
  Stabit & in ſtomacho pondus inerte diu.
Haec ego non auſim, cum ſint veriſſima, cuivis
  Scribere; delicias ne mala noſtra vocent.
Scilicet is ſtatus eſt, ea rerum forma mearum,
  Deliciis etiam poſſit ut eſſe locus.
Delicias illi precor has contingere, ſi quis,
  Ne mihi ſit levior Caeſaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus eſt in corpore, ſomnus,
  Non alit officio corpus inane ſuo.
Sed vigilo, vigilantque mei ſine fine dolores;
  Quorum materiam dat locus ipſe mihi.
Vix igitur poſſis viſos agnoſcere vultus:
  Quoque ierit, quaeras, qui fuit ante, color.
Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus:
  Membraque ſunt cerâ pallidiora novâ.
Non haec immodico contraxi damna Lyaeo:
  Scis mihi quam ſolae pene bibantur aquae.
Non epulis oneror: quarum ſi tangar amore,
  Eſt tamen in Geticis copia nulla locis.

Nec

Nec vires adimit Veneris damnoſa voluptas.
  Non ſolet in moeſtos illa venire toros.
Unda locusque nocent: & cauſſa valentior iſtis,
  Anxietas animi, quae mihi ſemper adeſt.
Hanc niſi tu pariter ſimili cum fratre levares,
  Vix mens triſtitiae moeſta tuliſſet onus.
Vos eſtis fragili tellus non dura phaſelo:
  Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte, precor, ſemper, quia ſemper egebimus illâ;
  Caeſaris offenſum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
  Suppliciter veſtros quisque rogate Deos.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER II.

EPISTOLA I.

GERMANICO CAESARI.

Huc quoque Caeſarei pervênit fama triumphi,
Languida quo feſſi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythicâ regione putavi.
Jam minus hic odio eſt, quam fuit ante, locus.
Tandem aliquid pulsâ curarum nube ſerenum
Vidi; Fortunae verba dedique meae.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caeſar,
Velle poteſt cuivis haec tamen una dari.
Dî quoque, ut à cunctis hilari pietate colantur,
Triſtitiam poni per ſua feſta jubent.
Denique, quod certus furor eſt audere fateri,
Hac ego laetitiâ, ſi vetet ipſe, fruar.
Juppiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
Mixta tenax ſegeti creſcere lappa ſolet.
Nos quoque frugiferum ſentimus inutilis herba
Numen; & invitâ ſaepe juvamur ope.
Gaudia Caeſareae mentis pro parte virili
Sunt mea; privati nil habet illa domus.

Gra-

Gratia, Fama, tibi: per quam ſpectata triumphi
  Incluſo mediis eſt mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper viſenda coiſſe
  Innumeras gentes ad Ducis ora ſui.
Quaeque capit vaſtis immenſum moenibus orbem,
  Hoſpitiis Romam vix habuiſſe locum.
Tu mihi narrâſti, cum multis lucibus ante
  Fuderit adſiduas nubilus Auſter aquas,
Lumine coeleſti Solem fulſiſſe ſerenum,
  Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
  Bellica laudatis dona dediſſe viris:
Claraque ſumturum pictas inſignia veſtes,
  Tura prius ſanctis impoſuiſſe focis:
Juſtitiamque ſui caſte placaſſe Parentis;
  Illo quae templum pectore ſemper habet.
Quâque ierit, felix adjectum plauſibus omen;
  Saxaque roratis erubuiſſe roſis.
Protinus argento verſos imitantia muros,
  Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis paſcua ſilvis;
  Armaque cum telis in ſtrue mixta ſuis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
  Aurea Romani tecta fuiſſe fori.
Totque tuliſſe duces captivis addita collis
  Vincula, pene hoſtes quot ſatis eſſe fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
  In quibus & belli ſumma caputque Bato.
Cur ego poſſe negem minui mihi Numinis iram,
  Cum videam mites hoſtibus eſſe Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
  Oppida ſub titulo nominis îſſe tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
  Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.
Dî tibi dent annos! à te nam cetera ſumes;
  Sint modo virtuti tempora longa tuae.
Quod precor eveniet. ſunt quiddam oracula vatum.
  Nam Deus optanti proſpera ſigna dedit.

Te quoque victorem Tarpeias ſcandere in arces
  Laeta coronatis Roma videbit equis.
Maturosque Pater nati ſpectabit honores,
  Gaudia percipiens, quae dedit ipſe ſuis.
Jam nunc haec à me; juvenum belloque togâque
  Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortaſſe triumphum:
  Sufficiet noſtris ſi modo vita malis.
Imbuero Scythicas ſi non prius ipſe ſagittas:
  Abſtuleritque ferox hoc caput enſe Getes.
Quod ſi, me ſalvo, dabitur tibi laurea templis;
  Omina bis dices vera fuiſſe mea.

EPISTOLA II.

MESSALINO.

Ille domûs veſtrae primis venerator ab annis
  Pulſus ad Euxini Naſo ſiniſtra freti;
Mittit ab indomitis hanc, Meſſalline, ſalutem,
  Quam ſolitus praeſens eſt tibi ferre, Getis.
Hei mihi, ſi lecto vultus tibi nomine non eſt,
  Qui fuit, & dubitas cetera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega;
  Urbe licet veſtrâ verſibus eſſe meis.
Non ego concepi, ſi Pelion Oſſa tuliſſet,
  Clara meâ tangi ſidera poſſe manu.
Nec nos, Enceladi dementia caſtra ſecuti,
  In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
  Numina ſunt telis ulla petita meis.
Eſt mea culpa gravis, ſed quae me perdere ſolum
  Auſa ſit, & nullum majus adorta nefas.
Nil, niſi non ſapiens poſſum, timidusque, vocari:
  Haec duo ſunt animi nomina vera mei.
Eſſe quidem fateor, meritam poſt Caeſaris iram,
  Difficilem precibus te quoque jure meis.

Quae-

Quaeque tua eſt pietas in totum nomen Iüli,
Te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera ſaeva mineris;
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achaemeniden Grajum Trojana recepit:
Profuit & Myſo Pelias haſta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offenſi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non eſſe; fatemur.
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii. Fortuna miſerrima tuta eſt:
Nam timor eventûs deterioris abeſt.
[Qui rapitur fatis, quid praeter fata requirat?
Saepe creat molles aſpera ſpina roſas.
Qui rapitur ſpumante ſalo, ſua brachia cauti
Porrigit, & ſpinas duraque ſaxa capit.]
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos feſſa venire ſinus.
Nec ſe vicino dubitat committere tecto,
Quae fugit infeſtis territa cerva canes.
Da, precor, acceſſum lacrimis, mitiſſime, noſtris:
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaque noſtra favens Romana ad Numina perfer,
Non tibi Tarpejo culta tonante minus.
Mandatique mei legatus ſuſcipe cauſſam:
Nulla meo quamvis nomine cauſſa bona eſt.
Jam prope depoſitus, certè jam frigidus, aegre
Servatus per te, ſi modo ſerver, ero.
Nunc tua pro lapſis nitatur gratia rebus,
Principis aeterni quam tibi praeſtat amor.
Nunc tibi & eloquii nitor ille domeſticus adſit,
Quo poteras trepidis utilis eſſe reis
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
Et res heredem repperit illa ſuum
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro.
Non eſt confeſſi cauſſa tuenda rei.
Num tamen excuſes erroris imagine factum,
An nihil expediat tale movere, vide.

Vulneris id genus eſt, quod cum ſanabile non ſit,
  Non contrectari tutius eſſe putem.
Lingua, ſile: non eſt ultra narrabile quidquam.
  Poſſe velim cineres obruere ipſe meos.
Sic igitur, quaſi me nullus deceperit error,
  Verba face, ut vitâ, quam dedit ipſe, fruar.
Cumque ſerenus erit, vultusque remiſerit illos,
  Qui ſecum terras imperiumque movent;
Exiguam ne me praedam ſinat eſſe Getarum,
  Detque ſolum miſerae mite, precare, fugae.
Tempus adeſt aptum precibus. valet ipſe, videtque
  Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux ſua pulvinaria ſervat:
  Promovet Auſonium filius imperium.
Praeterit ipſe ſuos animo Germanicus annos,
  Nec vigor eſt Druſi nobilitate minor.
Adde nurus, nepteſque pias, natosque nepotum,
  Ceteraque Auguſtae membra valere domûs:
Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
  Subdita montanae brachia Dalmatiae.
Nec dedignata eſt abjectis Illyris armis
  Caeſareum famulo vertice ferre pedem.
Ipſe ſuper currum placido ſpectabilis ore
  Tempora Phoebeâ virgine nexa tulit.
Quem pia vobiſcum proles comitavit euntem,
  Digna parente ſuo, nominibusque datis.
Fratribus adſimilis, quos proxima templa tenentes
  Divus ab excelsâ Julius aede videt.
His Meſſallinus, quibus omnia cedere debent,
  Primum laetitiae non negat eſſe locum.
Quidquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris:
  Hac hominum nulli parte ſecundus eris.
Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
  Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit ſpectare triumphos,
  Et Ducis ore Deos aequiparante frui.
At mihi Sauromatae pro Caeſaris ore videndi,
  Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.

Si tamen haec audis, & vox mea pervenit iſtuc;
  Sit tua mutando gratia blando loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
  Si quid habet ſenſûs umbra diſerta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortaſſe veretur,
  Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc. nec tu potes ipſe negare,
  Et nos in turbae parte fuiſſe tuae.
Ingenii certè, quo nos male ſenſimus uſos,
  Artibus exceptis, ſaepe probator eras.
Nec mea, ſi tantum peccata noviſſima demas,
  Eſſe poteſt domui vita pudenda tuae.
Sic igitur veſtrae vigeant penetralia gentis;
  Curaque ſit Superis Caeſaribusque tui:
Mite, ſed iratum meritò mihi Numen, adora;
  Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile eſt, fateor, ſed tendit in ardua virtus:
  Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Aetnaeus vaſto Polyphemus in antro
  Accipiet voces, Antiphatesve, tuas:
Sed placidus facilisque Parens, veniaeque paratus;
  Et qui fulmineo ſaepe ſine igne tonat.
Qui, cum triſte aliquid ſtatuit, ſit triſtis & ipſe:
  Cuique ferè poenam ſumere poena ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro:
  Venit & ad vires ira coacta ſuas.
Qui quoniam patriâ toto ſumus orbe remoti;
  Nec licet ante ipſos procubuiſſe Deos;
Quos colis, ad Superos haec fer mandata ſacerdos:
  Adde ſed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen haec tenta, ſi non nocitura putabis.
  Ignoſcas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

MAXIMO.

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
  Nec ſinis ingenium nobilitate premi;
Culte mihi (quid enim ſtatus hic à funere differt?)
  Supremum vitae tempus adusque meae:
Rem facis, adflictum non averſatus amicum,
  Quâ non eſt aevo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, ſed (ſi modo vera fatemur)
  Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura quid expediat prius eſt, quam quid ſit honeſtum:
  Et cum Fortunâ ſtatque caditque fides.
Nec facile invenias multis è millibus unum,
  Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.
Ipſe decor, recte facti ſi praemia deſint,
  Non movet, & gratis poenitet eſſe probum.
Nil, niſi quod prodeſt, carum eſt. i, detrahe menti
  Spem fructus avidae, nemo petendus erit.
At reditus jam quiſque ſuos amat, & ſibi quid ſit
  Utile, ſollicitis ſupputat articulis.
Illud Amicitiae quondam venerabile numen
  Proſtat, & in quaeſtu pro meretrice ſedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
  Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, niſi cui Fortuna ſecunda eſt.
  Quae, ſimul intonuit, proxima quaeque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
  Dum flavit velis aura ſecunda meis;
Ut fera nimboſo tumuerunt aequora vento,
  In mediis lacerâ puppe relinquor aquis.
Cumque alii nolint etiam me noſſe videri,
  Vix duo projecto tresve tuliſtis opem.
Quorum tu princeps. nec enim comes eſſe, ſed auctor,
  Nec petere exemplum, ſed dare dignus eras.

Te,

Te, nihil ex facto, niſi non peccaſſe ferentem,
  Sponte ſuâ probitas officiumque juvant.
Judice te mercede caret, per ſeque petenda eſt
  Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abigi, quia ſit miſerandus, amicum;
  Quodque ſit infelix, deſinere eſſe tuum.
Mitius eſt laſſo digitum ſupponere mento;
  Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Aeacides poſt mortem praeſtet amico:
  Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas:
  A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis!
Adfuit inſano juvenis Phoceus Oreſtae:
  Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
  Utque facis, lapſo, quam potes, adfer opem.
Si bene te novi; ſi, quod prius eſſe ſolebas,
  Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui.
Quo Fortuna magis ſaevit, magis ipſe reſiſtis:
  Utque decet, ne te vicerit illa, caves,
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hoſtis.
  Sic eadem prodeſt cauſſa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rariſſime, ducis
  Te fieri comitem ſtantis in orbe Deae.
Firmus es; &, quoniam non ſunt ea, qualia velles,
  Vela regis quaſſae qualiacumque ratis.
Quaeque ita concuſſa eſt, ut jam caſura putetur,
  Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primò fuerat tua juſta, nec ipſo
  Lenior, offenſus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigiſſet Caeſaris alti,
  Illum jurabas protinus eſſe tuum:
Ut tamen audita eſt noſtrae tibi cladis origo;
  Diceris erratis ingemuiſſe meis.
Tum tua me primùm ſolari litera coepit;
  Et laeſum flecti ſpem dare poſſe Deum.
Movit amicitiae tum te conſtantia longae;
  Ante tuos ortus quae mihi coepta fuit.

Et

Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
  Quodque tibi in cunis oſcula prima dedi.
Quod, cum veſtra domus teneris mihi ſemper ab annis
  Culta ſit, eſſe vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
  Quae non inferior nobilitate fuit,
Primus, ut auderem committere carmina Famae,
  Impulit: ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo ſit primùm nobis à tempore cultus,
  Contendo fratrem poſſe referre tuum.
Te tamen ante omnes ita ſum complexus, ut unus
  Quolibet in caſu gratia noſtra fores.
Ultima me tecum vidit, moeſtisque cadentes
  Excepit lacrimas Aethalis Ilva genis.
Cum tibi quaerenti, num verus nuntius eſſet,
  Attulerat culpae quem mala fama meae;
Inter confeſſum dubiè, dubièque negantem,
  Haerebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam ſolvit aquaticus Auſter,
  Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Haec igitur referens; & quod mea crimina primi
  Erroris veniâ poſſe latere vides;
Reſpicis antiquum lapſis in rebus amicum;
  Fomentisque juvas vulnera noſtra tuis.
Pro quibus optandi ſi nobis copia fiat,
  Tam bene promerito commoda mille precer.
Sed ſi ſola mihi dentur tua vota; precabor,
  Ut tibi ſit, ſalvo Caeſare, ſalva parens.
Haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
  Te ſolitum memini prima rogare Deos.

EPISTOLA IV.

ATTICO.

Accipe colloquium gelido Naſonis ab Iſtro,
  Attice, judicio non dubitande meo.

Ecquid

Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
Deſerit an partes languida cura ſuas?
Non ita Dî triſtes mihi ſunt, ut credere poſſim,
Fasque putem jam te non meminiſſe mei.
Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt:
Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor:
Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Saepe citae longis viſae ſermonibus horae:
Saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
Saepe tuas factum venit modo carmen ad aures;
Et nova judicio ſubdita Muſa tuo eſt.
Quod tu laudâras, populo placuiſſe putabam:
Hoc pretium curae dulce recentis erat.
Utque meus limâ raſus liber eſſet amici,
Non ſemel admonitu facta litura tuo eſt.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, cariſſime, ſemper,
Quantus in Aeacide Neſtorideque fuit.
Non ego, ſi biberes ſecurae pocula Lethes,
Excidere haec credam pectore poſſe tuo.
Longa dies citius brumali ſidere, noxque
Tardior hibernâ ſolſtitialis erit.
Nec Babylon aeſtum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Paeſtanas vincet odore roſas:
Quam tibi noſtrarum veniant oblivia rerum.
Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen haec dici poſſit fiducia mendax,
Stultaque credulitas noſtra fuiſſe, cave:
Conſtantique fide veterem tutare ſodalem,
Quâ licet, & quantum non oneroſus ero.

EPISTOLA V.

SALANO.

Condita diſparibus numeris ego Naſo Salano
  Praepoſitâ miſi verba ſalute meo.
Quae rata ſit cupio, rebusque ut comprobet omen,
  Te precor à fulvo poſſit, amice, legi.
Candor, in hoc aevo res intermortua pene,
  Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus uſu,
  Diceris exſiliis ingemuiſſe meis.
Miſſaque ab extremo legeres cum carmina Ponto;
  Illa tuus juvit qualiacumque favor.
Optaſtique brevem ſalvi mihi Caeſaris iram;
  Quod tamen optari, ſi ſciat, ipſe ſinat.
Moribus iſta tuis tam mitia vota dediſti:
  Nec minus idcirco ſunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctiſſime, noſtris,
  Credibile eſt fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum (mihi crede) per orbem
  Quae minus Auguſtâ Pace fruatur, humum.
Tu tamen hîc ſtructos inter fera proelia verſus
  Et legis, & lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, venâ quod paupere manat,
  Plaudis; & è rivo flumina magna facis.
Grata quidem ſunt haec animo ſuffragia noſtro;
  Vix ſibi cum miſeros poſſe placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
  Materiae gracili ſufficit ingenium.
Nuper ut huc magni pervênit Fama triumphi;
  Auſus ſum tantae ſumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque:
  Nec potui coepti pondera ferre mei.
Illic quam laudes, erit officioſa voluntas.
  Cetera materiâ debilitata jacent.

Quod ſi forte liber veſtras pervênit ad aures;
  Tutelam mando ſentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel ſi non ipſe rogarem,
  Accedat cumulus gratia noſtra levis.
Non ego laudandus, ſed ſunt tua pectora, lacte,
  Et non calcatâ candidiora nive.
Mirariſque alios, cum ſis mirabilis ipſe;
  Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
  Participem ſtudii Caeſar habere ſolet.
Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
  Ingenio mores aequiparante, places.
Te dicente prius fit protinus impetus illi:
  Teque habet, elicias qui ſua verba tuis.
Cum tu deſiſti, mortaliaque ora quiêrunt,
  Clauſaque non longâ conticuere morâ;
Surgit Iüleo juvenis cognomine dignus,
  Qualis ab Eöis Lucifer exit aquis.
Dumque ſilens adſtat, ſtatus eſt vultuſque diſerti,
  Spemque decens doctae vocis amictus habet.
Mox, ubi pulſa mora eſt, atque os coeleſte ſolutum;
  Hoc Superos jures more ſolere loqui.
Atque, Haec eſt, dicas, facundia Principe digna:
  Eloquio tantum nobilitatis ineſt.
Huic tu cum placeas, & vertice ſidera tangas;
  Scripta tamen profugî vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua eſt concordia junctis,
  Et ſervat ſtudii foedera quiſque ſui.
Ruſticus agricolam, miles fera bella gerentem,
  Rectorem dubiae navita puppis amat.
Tu quoque Pïëridum ſtudio, ſtudioſe, teneris;
  Ingenioque faves, ingenioſe, meo.
Diſtat opus noſtrum; ſed fontibus exit ab îſdem:
  Artis & ingenuae cultor uterque ſumus.
[Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis;
  Sed tamen ambobus debet ineſſe calor.]
Utque meis numeris tua dat facundia nervos;
  Sic venit à nobis in tua verba nitor.

Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro,
Et commilitii ſacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo cenſeris, amicus,
Comprecor ad vitae tempora ſumma tuae:
Succedatque tuis orbis moderator habenis.
Quod mecum populi vota precantur idem.

EPISTOLA VI

GRAECINO.

Carmine Graecinum, qui praeſens voce ſolebat,
Triſtis ab Euxinis Naſo ſalutat aquis.
Exſulis haec vox eſt. praeſtat mihi litera linguam:
Et, ſi non liceat ſcribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, ſtulti peccata ſodalis:
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, ſed ſera, meae convicia culpae.
Aſpera confeſſo verba remitte reo.
Cum poteram recto tranſire Ceraunia velo,
Ut fera vitarem ſaxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodeſt diſcere facto,
Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da laſſo potius prendenda natanti:
Nec pigeat mento ſuppoſuiſſe manum.
Idque facis, faciasque precor. ſic mater & uxor,
Sic tibi ſint fratres, totaque ſalva domus.
Quodque ſoles animo, quod ſemper voce precari,
Omnia Caeſaribus ſic tua facta probes.
Turpe erit in miſeris veteri tibi rebus amico
Auxilium nullâ parte tuliſſe tuum.
Turpe referre pedem, nec paſſu ſtare tenaci:
Turpe laborantem deſeruiſſe ratem.
[Turpe ſequi caſum, & fortunae cedere, amicum
Et, niſi ſit felix, eſſe negare ſuum.]
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
Non haec Aegidae Pirithoique fides.

Quos

Quos prior eſt mirata, ſequens mirabitur aetas:
In quorum plauſus tota theatra ſonant.
Tu quoque, per durum ſervato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia ſurda tui.
Crede mihi, (noſtrum ſi non mortale futurum
Carmen) in ore frequens poſteritatis eris.
Fac modo permaneas lapſo, Graecine, fidelis;
Duret & in longas impetus iſte moras.
Quae tu cum praeſtes, remo tamen utor in aurâ.
Nil nocet admiſſo ſubdere calcar equo.

EPISTOLA VII.

ATTICO.

Eſſe ſalutatum vult te mea litera primùm
A male pacatis, Attice, miſſa Getis.
Proxima ſubſequitur, quid agas, audire voluptas.
Et ſi, quidquid agas, ſit tibi cura mei.
Nec dubito quin ſit: ſed me timor ipſe malorum
Saepe ſupervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quaeſo, nimioque ignoſce timori.
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui ſemel eſt laeſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus unca cibis aera ſubeſſe putat.
Saepe canem longè viſum fugit agna, lupumque
Credit; & ipſa ſuam neſcia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque ſaucia tactum:
Vanaque ſollicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunae telis confixus iniquis,
Pectore concipio nil, niſi triſte, meo.
Jam mihi fata liquet coeptos ſervantia curſus
Per ſibi conſuetas ſemper itura vias.
Obſervare Deos, ne quid mihi cedat amicè;
Verbaque Fortunae vix puto poſſe dari.

Eſt illi curae me perdere, quaeque ſolebat
Eſſe levis, conſtans & bene certa nocet.
Crede mihi, ſi ſum veri tibi cognitus oris,
Nec fraus in noſtris caſibus eſſe poteſt;
Cinyphiae ſegetis citius numerabis ariſtas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis;
Quotque natent piſces aequore, certus eris:
Quam tibi noſtrorum ſtatuatur ſumma laborum,
Quos ego ſum terrâ, quos ego paſſus aquâ.
Nulla Getis toto gens eſt truculentior orbe:
Sed tamen hi noſtris ingemuere malis.
Quae tibi ſi memori coner perſcribere verſu,
Ilias eſt fatis longa futura meis.
Non igitur vereor, quod te rear eſſe verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit:
Sed quia res timida eſt omnis miſer; & quia longo
Tempore laetitiae janua clauſa meae eſt.
Jam dolor in morem venit meus: utque caducis
Percuſſu crebro ſaxa cavantur aquis;
Sic ego continuo Fortunae vulneror ictu:
Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis adſiduo vomer tenuatur ab uſu,
Nec magis eſt curvis Appia trita rotis;
Pectora quam mea ſunt ſerie caecata laborum:
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quaeſita eſt gloria multis:
Infelix perii dotibus ipſe meis.
Vita prior vitio caret, & ſine labe peracta:
Auxilii miſero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur ſaepe ſuorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios praeſentia rebus:
Obruit hoc abſens vaſta procella caput.
Quae non horruerint tacitam quoque Caeſaris iram?
Addita ſunt poenis aſpera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in aequor
Arcturum ſubii Pleïadumque minas.

Saepe

Saepe ſolent hiemem placidam ſentire carinae:
Non Ithacae puppi ſaevior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala noſtra levare:
Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis.
Mitius exſilium faciunt loca: triſtior iſtâ
Terra ſub ambobus non jacet ulla polis.
Eſt aliquid patriis vicinum finibus eſſe:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Praeſtat & exſulibus pacem tua laurea, Caeſar:
Pontica finitimo terra ſub hoſte jacet.
Tempus in agrorum cultu conſumere dulce eſt;
Non patitur verti barbarus hoſtis humum.
Temperie coeli corpusque animusque juvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Eſt in aquâ dulci non invidioſa voluptas:
Aequoreo bibitur cum ſale mixta palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Suſtineas ut onus, nitendum vertice pleno eſt;
At flecti nervos ſi patiare, cadet.
Spes quoque, poſſe morâ miteſcere Principis iram,
Vivere ne nolim, deficiamque, cavet.
Nec vos parva datis pauci ſolatia nobis,
Quorum ſpectata eſt per mala noſtra fides.
Coepta tene, quaeſo; nec in aequore deſere navem:
Meque ſimul ſerva, judiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTAE.

Redditus eſt nobis Caeſar cum Caeſare nuper,
Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque ſuum munus numerum, quem debet, haberet,
Eſt ibi Caeſaribus Livia juncta ſuis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quod, fuerat pretium cum rude, numen erit.

Non mihi divitias dando majora dediſſes,
  Coelitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.
Eſt aliquid ſpectare Deos, & adeſſe putare;
  Et quaſi cum vero numine poſſe loqui.
Praemia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:
  Utque prius, mediâ ſoſpes in Urbe moror.
Caeſareos video vultus, velut ante videbam:
  Vix hujus voti ſpes fuit ulla mihi.
Utque ſalutabam, numen coeleſte ſaluto.
  Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid noſtris oculis, niſi ſola Palatia deſunt?
  Qui locus, ablato Caeſare, vilis erit.
Hunc ego cum ſpectem, videor mihi cernere Romam.
  Nam patriae faciem ſuſtinet ille ſuae.
Fallor? an irati mihi ſunt in imagine vultus;
  Torvaque neſcio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenſo major virtutibus orbe,
  Juſtaque vindictae ſupprime lora tuae.
Parce, precor, ſecli decus indelebile noſtri;
  Terrarum dominum quem ſua cura facit.
Per patriae nomen, quae te tibi carior ipſo eſt;
  Per numquam ſurdos in tua vota Deos;
Perque tori ſociam, quae par tibi ſola reperta eſt,
  Et cui majeſtas non oneroſa tua eſt;
Perque tibi ſimilem virtutis imagine natum,
  Moribus agnoſci qui tuus eſſe poteſt;
Perque tuos vel avo vel dignos patre nepotes,
  Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leva minimâ noſtras & contrahe poenas;
  Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum.
Et tua, (ſi fas eſt) à Caeſare proxime Caeſar,
  Numina ſint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
  Ante triumphantes ſerva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
  Vivant; & poſſis filius eſſe diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
  Accipe non durâ ſupplicis aure preces.

Sic tibi vir ſoſpes, ſic ſint cum prole nepotes,
  Cumque bonis nuribus quod peperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Druſus
  Pars fuerit partûs ſola caduca tui.
Sic tibi Marte ſuo, fraterni funeris ultor,
  Purpureus niveis filius inſtet equis.
Adnuite ô timidis mitiſſima numina votis.
  Praeſentes aliquid proſit habere Deos.
Caeſâris adventu totâ gladiator arenâ
  Exit; & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque veſtra juvet quod, quâ licet, ora videmus:
  Intrata eſt Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non ſimulacra, ſed ipſos,
  Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
  Quos dedit ars votis, effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus aether
  Occulit: & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique, quae mecum eſt, & erit ſine fine, cavete,
  Ne ſit in inviſo veſtra figura loco.
Nam caput è noſtrâ citius cervice recedet,
  Et patiar foſſis lumen abire genis:
Quam caream raptis, ô publica numina, vobis,
  Vos eritis noſtrae portus & ara fugae.
Vos ego complectar, Geticis ſi cingar ab armis:
  Voſque meas Aquilas, vos mea ſigna ſequar.
Aut ego me fallo, nimiâque cupidine ludor:
  Aut ſpes exſilii commodioris adeſt.
Nam minus & minus eſt facies in imagine triſtis;
  Viſaque ſunt dictis adnuere ora meis.
Vera, precor, fiant timidae praeſagia mentis:
  Juſtaque quamvis eſt, ſit minor ira Dei.

EPISTOLA IX.

COTYI REGI.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
 Nomen in Eumolpi pervenit uſque, Coty;
Fama loquax veſtras ſi jam pervênit ad aures,
 Me tibi finitimi parte jacere ſoli;
Supplicis exaudi, juvenum mitiſſime, vocem:
 Quamque potes profugo (nam potes) adfer opem.
Me Fortuna tibi (de quâ ne conquerar, hoc eſt)
 Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro litore noſtrum,
 Ne fuerit terrâ tutior unda tuâ.
Regia (crede mihi) res eſt, ſuccurrere lapſis:
 Convenit & tanto, quantus es ipſe, viro.
Fortunam decet hoc iſtam: quae maxima cum ſit,
 Eſſe poteſt animo vix tamen aequa tuo.
Conſpicitur numquam meliore potentia cauſsâ,
 Quam quoties vanas non ſinit eſſe preces.
Hoc nitor ille tui generis deſiderat: hoc eſt
 A Superis ortae nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus, generis clariſſimus auctor,
 Et prior Eumolpo ſuadet Erichtonius.
Hoc tecum commune Deo: quod uterque rogati
 Supplicibus veſtris ferre ſoletis opem.
Numquid erit, quare ſolito dignemur honore
 Numina, ſi demas velle juvare Deos?
Juppiter oranti ſurdas ſi praebeat aures;
 Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Si pacem nullam Pontus mihi praeſtet eunti,
 Irrita Neptuno cur ego tura feram?
Vana laborantis ſi fallat vota coloni,
 Accipiat gravidae cur ſuis exta Ceres?
Nec dabit intonſo jugulum caper hoſtia Baccho,
 Muſta ſub adducto ſi pede nulla fluant.

Cae-

Caeſar ut imperii moderetur frena precamur,
  Tam bene quo patriae conſulit ille ſuae.
Utilitas igitur magnos hominesque Deosque
  Efficit; auxiliis quoque favente ſuis.
Tu quoque fac proſis intra tua caſtra jacenti,
  O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini eſt, hominem ſervare, voluptas:
  Et melius nullâ quaeritur arte favor.
Quis non Antiphaten Laeſtrygona devovet? aut quis
  Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Caſſandreus pater eſt, gentisve Pheraeae;
  Quive repertorem torruit arte ſuâ:
Sed quàm Marte ferox, & vinci neſcius armis,
  Tam numquam factâ pace cruoris amans.
Adde, quod ingenuas didiciſſe fideliter artes,
  Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.
Nec Regum quisquam magis eſt inſtructus ab illis,
  Mitibus aut ſtudiis tempora plura dedit.
Carmina teſtantur; quae, ſi tua nomina demas,
  Threïcium juvenem compoſuiſſe negem.
Neve ſub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
  Biſtonis ingenio terra ſuperba tuo eſt.
Utque tibi eſt animus, cum res ita poſtulat, arma
  Sumere, & hoſtili tinguere caede manum;
Atque, ut es, excuſſo jaculum torquere lacerto,
  Collaque velocis flectere doctus equi;
Tempora ſic data ſunt ſtudiis ubi juſta paternis,
  Utque ſuis humeris forte quievit opus;
Ne tua marceſcant per inertes otia ſomnos,
  Lucida Pïeriâ tendis in aſtra viâ.
Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis adfert:
  Ejusdem ſacri cultor uterque ſumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
  Terra ſit exſiliis ut tua fida meis.
Non ego caede nocens in Pontica litora veni;
  Mixtave ſunt noſtrâ dira venena manu:
Nec mea ſubjectâ convicta eſt gemma tabellâ
  Mendacem linis impoſuiſſe notam.

Nec quidquam, quod lege veter committere, feci.
  E tamen his gravior noxa fatenda mihi eſt.
Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem.
  Innocuas nobis haec vetat eſſe manus.
Ecquid praeterea peccârim, quaerere noli:
  Ut lateat ſolâ culpa ſub Arte mea.
Quidquid id eſt, habui moderatam vindicis iram:
  Qui, niſi natalem, nil mihi demſit, humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praeſtet,
  Inviſo poſſim tutus ut eſſe loco.

EPISTOLA X.

MACRO.

Ecquid ab impreſſae cognoſcis imagine gemmae
  Haec tibi Naſonem ſcribere verba, Macer?
Auctoriſque ſui ſi non eſt annulus index,
  Cognitane eſt noſtrâ litera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
  Nec repetunt oculi ſigna vetuſta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmaeque manûſque,
  Exciderit tantum ne tibi cura mei.
Quam tu vel longi debes convictibus aevi,
  Vel mea quod conjux non aliena tibi;
Vel ſtudiis, quibus es, quam nos, ſapientius uſus;
  Utque decet, nullâ factus es Arte nocens.
Tu canis aeterno quidquid reſtabat Homero,
  Ne careant ſummâ Troïca bella manu.
Naſo parum prudens, Artem dum tradit amandi,
  Doctrinae pretium triſte magiſter habet.
Sunt tamen inter ſe communia ſacra poëtis;
  Diverſum quamvis quiſque ſequamur iter.
Quorum te memorem (quamquam procul abſumus) eſſe
  Suſpicor; & caſus velle levare meos.
Te duce, magnificas Aſiae perſpeximus urbes:
  Trinacris eſt oculis, te duce, nota meis.

Vidi-

Vidimus Aetnaeâ coelum ſplendeſcere flammâ;
  Suppoſitus monti quam vomit ore gigas:
Hennaeosque lacus, & olentia ſtagna Palici,
  Quâque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
  Tecta ſub aequoreâ nunc quoque currit aquâ.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta eſt.
  Eheu, quam diſpar eſt locus ille Getis!
Et quota pars haec ſunt rerum, quas vidimus ambo,
  Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate caeruleas pictâ ſulcavimus undas:
  Eſſeda nos agili ſive tulere rotâ.
Saepe brevis nobis vicibus via viſa loquendi;
  Pluraque, ſi numeres, verba fuere gradu.
Saepe dies ſermone minor fuit; inque loquendum
  Tarda per aeſtivos defuit hora dies.
Eſt aliquid, caſus pariter timuiſſe marinos;
  Junctaque ad aequoreos vota tuliſſe Deos:
Et modo res egiſſe ſimul; modo rurſus ab illis,
  Quorum non pudeat, poſſe referre jocos.
Haec tibi ſi ſubeant, (abſim licet) omnibus horis
  Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.
Ipſe quidem extremi cum ſim ſub cardine mundi,
  Qui ſemper liquidis altior extat aquis;
Te tamen intueor, quo ſolo pectore poſſum:
  Et tecum gelido ſaepe ſub axe loquor.
Hîc es, & ignoras: & ades celeberrimus abſens:
  Inque Getas mediâ viſus ab Urbe venis.
Redde vicem: &, quoniam regio felicior iſta eſt,
  Illic me memori pectore ſemper habe.

EPISTOLA XI.

RUFO.

Hoc tibi, Ruſe, brevi properatum tempore mittit
  Naſo, parum fauſtae conditor Artis, opus:

Ut, quamquam longè toto ſumus orbe remoti,
Scire tamen poſſis nos meminiſſe tui.
Nominis ante mei veniant oblivia nobis,
Pectore quàm pietas ſit tua pulſa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quàm fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto ſicca dolore forent.
Grande voco meritum, moeſtae ſolatia mentis;
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per ſeque mea eſt laudabilis uxor;
Admonitu melior ſit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Caſtor fuit, Hector Iüli,
Hoc ego te lactor conjugis eſſe meae.
Quae, ne diſſimilis tibi ſit probitate, laborat;
Seque tui vitâ ſanguinis eſſe probat.
Ergo, quod fuerat ſtimulis factura ſine ullis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer, & ad palmae per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod abſentis curâ mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
Dî tibi: qui referent, ſi pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus iſtis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, ſoli.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER III.

EPISTOLA I.

UXORI.

Æquor Iäſonio pulſatum remige primùm,
Quaeque nec hoſte fero, nec nive terra cares;
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naſo relinquam,
In minus hoſtilem juſſus abire locum?
An mihi Barbariâ vivendum ſemper in iſtâ?
Inque Tomitanâ condar oportet humo?
Pace tuâ, ſi pax ulla eſt tibi, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hoſtis equo;
Pace tuâ dixiſſe velim; tu peſſima duro
Pars es in exſilio, tu mala noſtra gravas.
Tu neque ver ſentis, cinctum florente coronâ:
Tu neque meſſorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
Cuncta ſed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes: & in aequore piſcis
Incluſus tectâ ſaepe natavit aquâ.
Nec tibi ſunt fontes, laticis niſi pene marini:
Qui potus dubium ſiſtat alatne ſitim.
Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
Arbor; & in terrâ eſt altera forma maris.

Non avis obloquitur: ſilvis niſi ſi qua remotis
Aequoreas rauco gutture potat aquas.
Triſtia per vacuos horrent abſinthia campos,
Conveniensque ſuo meſſis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte;
Tinctaque mortiferâ tabe ſagitta madet.
Quod procul haec regio eſt, & ab omni devia curſu:
Nec pede quo quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
Altera ſi nobis usque rogatur humus.
Te magis eſt mirum non hoc evincere, conjux;
Inque meis lacrimas poſſe tenere malis.
Quid facias, quaeris? quaeras hoc ſcilicet ipſum;
Invenies, verè ſi reperire voles.
Velle parum eſt: cupias, ut re potiaris, oportet;
Et faciat ſomnos haec tibi cura breves.
Velle reor multos. quis enim mihi tam ſit iniquus,
Optet ut exſilium pace carere meum?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
Et niti pro me nocte dieque decet.
Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
Uxor; & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi impoſita eſt noſtris perſona libellis:
Conjugis exemplum diceris eſſe bonae.
Hanc cave degeneres. ut ſint praeconia noſtra
Vera vide; Famae quo tuearis opus.
Ut nihil ipſe querar; tacito me Fama queretur,
Quae debet, fuerit ni tibi cura mei.
Expoſuit mea me populo Fortuna videndum;
Et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
Notior eſt factus Capaneus a fulminis ictu:
Notus humo merſis Amphiaraus equis.
Si minus erraſſet, notus minus eſſet Ulixes;
Magna Philoctetae vulnere fama ſuo eſt.
Si locus eſt aliquis tanta inter nomina parvis;
Nos quoque conſpicuos noſtra ruina facit.
Nec te neſciri patitur mea pagina, quâ non
Inferius Coâ Battide nomen habes.

Quidquid ages igitur, ſcenâ ſpectabere magnâ:
Et pia non parvis teſtibus uxor eris.
Crede mihi; quoties laudaris carmine noſtro,
Quae legit has laudes, an mereare rogat.
Utque favere reor plures virtutibus iſtis,
Sic tua non paucae carpere facta volent.
Quare, tu praeſta, ne livor dicere poſſit;
Haec eſt pro miſeri lenta ſalute viri.
Cumque ego deficiam, nec poſſim ducere currum;
Fac tu ſuſtineas debile ſola jugum.
Ad medicum ſpecto, venis fugientibus, aeger:
Ultima pars animae dum mihi reſtat, ades.
Quodque ego praeſtarem, ſi te magis ipſe valerem,
Id mihi, cum valeas fortius, ipſa refer.
Exigit hoc, ſocialis amor, foedusque maritum:
Moribus hoc, conjux, exigis ipſa tuis.
Hoc domui debes, de quâ cenſeris, ut illam
Non magis officiis, quam probitate, colas.
Cuncta licet facias; niſi ſis laudabilis, uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec ſumus indigni; nec (ſi vis vera fateri)
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum foenore nobis,
Nec te, ſi cupiat laedere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum;
Pro noſtris ut ſis ambitioſa malis.
Ut minus infeſtâ jaceam regione, labora:
Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, ſed non tamen invidioſa roganti.
Utque ea non teneas, tuta repulſa tua eſt.
Nec mihi ſuccenſe, toties ſi carmine noſtro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus adſuevit tubicen prodeſſe; ſuoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua eſt probitas, teſtataque tempus in omne:
[Sit virtus etiam non probitate minor.]
Non tibi Amazonia eſt pro me ſumenda ſecuris,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.

Numen adorandum eſt; non ut mihi fiat amicum,
 Sed ſit ut iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia ſi nulla eſt, lacrimae tibi gratia fient.
 Hac potes, aut nullâ, parte movere Deos.
Quae tibi ne deſint, bene per mala noſtra cavetur:
 Meque viro flendi copia dives adeſt.
Utque meae res ſunt; omni (puto) tempore flebis.
 Has Fortuna tibi noſtra miniſtrat opes.
Si mea mors redimenda tuâ (quod abominor) eſſet:
 Admeti conjux, quam ſequereris, erat.
Aemula Penelopes fieres, ſi fraude pudicâ
 Inſtantes velles fallere nupta procos.
Si comes exſtincti manes ſequerere mariti,
 Eſſet dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
 Corpus in accenſos mittere forte rogos.
Nil opus eſt leto, nil Icariotide telâ.
 Caeſaris at conjux ore precanda tuo.
Quae praeſtat virtute ſuâ, ne priſca vetuſtas
 Laude pudicitiae ſecula noſtra premat.
Quae Veneris formam, mores Junonis habendo,
 Sola eſt coeleſti digna reperta toro.
Quid trepidas? quid adire times? non impia Progne,
 Filiave Aeëtae voce movenda tuâ eſt:
Nec nurus Aegypti, nec ſaeva Agamemnonis uxor;
 Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris;
 Nexave nodoſas angue Meduſa comas.
Femina ſed Princeps; in quâ Fortuna videre
 Se probat, & caecae crimina falſa tulit.
Quâ nihil in terris, ad finem Solis ab ortu,
 Clarius, excepto Caeſare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum ſaepe, rogandi,
 Haereat adverſâ ne tua navis aquâ.
Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes;
 Ipſaque non omni tempore fana patent.
Cum ſtatus Urbis erit, qualem nunc auguror eſſe;
 Et nullus populi contrahet ora dolor;

Cum domus Auguſti, Capitolî more colenda,
Laeta (quod eſt, & ſit) plenaque pacis erit;
Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba puta.
Si quid aget majus, differ tua coepta; caveque
Spem feſtinando praecipitare meam.
Nec rurſus jubeo, dum ſit vacuiſſima quaeras.
Corporis ad cultum vix vacat illa ſui.
[Curia cum patribus fuerit ſtipata verendis;
Per rerum turbam tu quoque oportet eas.]
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire,
Fac ſis perſonae, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala cauſſa ſilenda eſt.
Nil niſi ſollicitae ſint tua verba preces.
Tum lacrimis demenda mora eſt: ſubmiſſaque terrae
Ad non mortales brachia tende pedes.
Tum pete nil aliud, ſaevo niſi ab hoſte recedam:
Hoſtem Fortunam ſit ſatis eſſe mihi.
Plura quidem ſubeunt: ſed jam turbata timore
Haec quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suſpicor hoc damno tibi non fore: ſentiat illa
Te majeſtatem pertimuiſſe ſuam.
Nec tua ſi fletu ſcindentur verba, nocebit.
Interdum lacrimae pondera vocis habent.
Lux etiam coeptis facito bona talibus adſit:
Horaque conveniens, auſpiciumque favens.
Sed prius impoſito ſanctis altaribus igni,
Tura fer ad magnos vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Auguſtum numen adora;
Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites ſolito ſibi more; tuasque
Non duris lacrimas vultibus adſpiciant.

EPI-

EPISTOLA II

COTTAE.

Quam legis à nobis miſſam tibi, Cotta, ſalutem,
  Miſſa ſit ut verè, perveniatque, precor.
Namque meis ſoſpes multum cruciatibus aufers;
  Utque ſit è nobis pars bona ſalva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant;
  Tu lacerae remanes anchora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas. ignoſcimus illis,
  Qui cum Fortunâ terga dedere fugae.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent:
  Junctaque percuſſo turba pavere ſolet.
Cumque dedit paries venturae ſigna ruinae,
  Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis aegri contagia vitat,
  Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
  Non odio, quidam deſtituêre mei.
Non illis pietas, non officioſa voluntas
  Defuit: averſos extimuere Deos.
Utque magis cauti poſſunt timidique videri,
  Sic adpellari non meruere mali.
At meus excuſat caros ita candor amicos;
  Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti veniâ, ſignentque licebit
  Purgari factum me quoque teſte ſuum.
Pars eſtis pauci potior, qui rebus in artis
  Ferre mihi nullam turpe putaſtis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia veſtri,
  Cum cinis abſumto corpore factus ero.
Fallar, & illa meae ſuperabit tempora vitae.
  Si tamen à memori poſteritate legar.
Corpora debentur moeſtis exſanguia buſtis:
  Effugiunt ſtructos nomen honorque rogos.

Occi-

Occidit & Theſeus, & qui comitavit Oreſten:
  Sed tamen in laudes vivit uterque ſuas.
Vos etiam feri laudabunt ſaepe nepotes;
  Claraque erit ſcriptis gloria veſtra meis.
Hîc quoque Sauromatae jam vos novere, Getaeque:
  Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de veſtrâ nuper probitate referrem,
  (Nam didici Geticè Sarmaticèque loqui)
Forte ſenex quidam, coetu cum ſtaret in illo,
  Reddidit ad noſtros talia verba ſonos:
Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hoſpes,
  Quos procul à vobis frigidus Iſter habet.
Eſt locus in Scythiâ, (Tauros dixere priores)
  Qui Geticâ longè non ita diſtat humo.
Hac ego ſum terrâ (patriae nec poenitet) ortus.
  Conſortem Phoebi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie vaſtis innixa columnis:
  Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert, illic ſignum coeleſte fuiſſe.
  Quoque minus dubites, ſtat baſis orba Deâ.
Araque, quae fuerat naturâ candida ſaxi,
  Decolor adfuſo tincta cruore rubet.
Femina ſacra facit, taedae non nota jugali:
  Quae ſuperat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrificî genus eſt, (ſic inſtituêre priores)
  Advena virgineo caeſus ut enſe cadat.
Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in orâ:
  Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas feciſſe per auras
  Neſcio quam dicunt Iphigenian iter.
Quam levibus ventis ſub nube per aequora vectam
  Creditur his Phoebe depoſuiſſe locis.
Praefuerat templo multos ea rite per annos,
  Invitâ peragens triſtia ſacra manu.
Cum duo veliferâ juvenes venere carinâ;
  Preſſeruntque ſuo litora noſtra pede.
Par fuit his aetas, & amor: quorum alter Oreſtes,
  Alter erat Pylades. nomina fama tenet.

Pro-

Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.
Spargit aquâ captos luſtrali Graja ſacerdos,
Ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis;
Dum tardae cauſſas invenit usque morae;
Non ego crudelis, juvenes ignoſcite, dixit;
Sacra ſuo facio barbariora loco.
Ritus is eſt gentis. quâ vos tamen urbe venitis?
Quove parum fauſtâ puppe petîſtis iter?
Dixit: &, audito patriae pia nomine virgo,
Conſortes urbis comperit eſſe ſuae.
Alter at e vobis, inquit, cadat hoſtia ſacri,
Ad patrias ſedes nuntius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oreſten.
Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exſtitit hoc unum, quo non convenerit illis.
Cetera par concors & ſine lite fuit.
Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris;
Ad fratrem ſcriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(Humanos caſus adſpice) frater erat.
Nec mora; de templo rapiunt ſimulacra Dianae:
Clamque per immenſas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiere tot anni,
In Scythiâ magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata eſt poſtquam vulgaris ab illo;
Laudârunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam (quâ nulla ferocior) orâ
Nomen amicitiae barbara corda movet.
Quid facere Auſoniâ geniti debetis in Urbe,
Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde, quod eſt animus ſemper tibi mitis; & altae
Indicium mores nobilitatis habet;
Quos Voleſus patrii cognoſcat nominis auctor;
Quos Numa maternus non neget eſſe ſuos;
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottae,
Si tu non eſſes, interitura domus.

Digne vir hac ſerie, lapſo ſuccurrere amico
  Conveniens iſtis moribus eſſe puta.

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico,
  O fidus Fabiae Maxime gentis, ades:
Dum tibi quae vidi referam; ſeu corporis umbra,
  Seu veri ſpecies, ſeu fuit ille ſopor.
Nox erat: & bifores intrabat Luna feneſtras,
  Menſe ferè medio quanta nitere ſolet.
Publica me requies curarum ſomnus habebat,
  Fuſaque erant toto languida membra toro:
Cum ſubito pennis agitatus inhorruit aër;
  Et gemuit parvo mota feneſtra ſono.
Territus in cubitum relevo mea membra ſiniſtrum:
  Pulſus & è trepido pectore ſomnus abit.
Stabat Amor vultu, non quo prius eſſe ſolebat,
  Fulcra tenens laevâ triſtis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
  Nec bene diſpoſitas comtus, ut ante, comas.
Horrida pendebant molles ſuper ora capilli;
  Et viſa eſt oculis humida penna meis.
Qualis in aëriae tergo ſolet eſſe columbae,
  Tractantum multae quam tetigere manus.
Hunc, ſimul agnovi, (neque enim mihi notior alter)
  Talibus adfata eſt libera lingua ſonis:
O puer, exſilii decepto cauſſa magiſtro,
  Quem fuit utilius non docuiſſe mihi;
Huc quoque veniſti, pax eſt ubi tempore nullo,
  Et coït adſtrictis barbarus Iſter aquis?
Quae tibi cauſſa viae? niſi uti mala noſtra videres?
  Quae ſunt, ſi neſcis, invidioſa tibi.
Tu mihi dictâſti juvenilia carmina primus:
  Adpoſui ſenis, te duce, quinque pedes.

Nec

Nec me Maeonio conſurgere carmine, nec me
Dicere magnorum paſſus es acta ducum.
Forſitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuêre mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec ſatis id fuerat; ſtultus quoque carmina feci,
Artibus ut poſſes non rudis eſſe meis.
Pro quibus exſilium miſero mihi reddita merces:
Id quoque in extremis, & ſine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuiſſe Numam.
Nomina neu referam longum collecta per aevum,
Diſcipulo perii ſolus ab ipſe meo.
Dum damus arma tibi, dum te, laſcive, docemus;
Haec te diſcipulo dona magiſter habet.
Scis tamen; ut liquido juratus dicere poſſis,
Non me legitimos ſollicitaſſe toros.
Scripſimus haec iſtis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec ſtola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didiciſti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea juſſa genus?
An ſit ab his omnis rigidè ſubmota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodeſt, vetiti ſi lege ſeverâ
Credor adulterii compoſuiſſe notas?
At tu, ſic habeas ferientes cuncta ſagittas;
Sic numquam rapido lampades igne vacent;
Sic regat imperium, terraſque coërceat omnes
Caeſar, ab Aenea qui tibi fratre nepos;
Effice, ſit nobis non implacabilis ira;
Meque loco plecti commodiore velit.
Haec ego viſus eram puero dixiſſe volucri.
Hos viſus nobis ille dediſſe ſonos.
Per, mea tela, faces, & per, mea tela, ſagittas,
Per matrem juro, Caeſareumque caput;

Nil, niſi conceſſum, nos te didiciſſe magiſtro;
Artibus & nullum crimen ineſſe tuis.
Utque hoc, ſic utinam defendere cetera poſſes!
Scis aliud, quod te laeſerit, eſſe magis.
Quidquid id eſt (neque enim debet dolor ille referri)
Non potes à culpâ dicere abeſſe tuâ.
Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres;
Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen adſpicerem, conſolarerque jacentem,
Lapſa per immenſas eſt mihi penna vias.
Haec loca tum primùm vidi, cum matre rogante
Phaſias eſt telis fixa puella meis.
Quae nunc cur iterum poſt ſecula longa reviſam,
Tu facis, ô caſtris miles amice meis.
Pone metus igitur; miteſcet Caeſaris ira:
Et veniet votis mollior hora tuis.
Neve moram timeas, tempus, quod quaerimus, inſtat:
Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
Dum gaudes Patriae magne Ducisque Pater:
Dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus praebet venerabile templum;
Sperandum noſtras poſſe valere preces.
Dixit; & aut ille eſt tenues dilapſus in auras,
Coeperunt ſenſus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, ô Maxime, dictis,
Memnonio cygnos eſſe colore putem.
Sed neque mutatur nigrâ pice lacteus humor:
Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus eſt tibi; nobile namque
Pectus, & Herculeae ſimplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in iſtos;
Utque latens imâ vipera ſerpit humo.
Mens tua ſublimis ſupra genus eminet ipſum:
Grandius ingenio nec tibi nomen ineſt.
Ergo alii noceant miſeris, optentque timeri;
Tinctaque mordaci ſpicula felle gerant.

At tua ſupplicibus domus eſt adſueta juvandis:
In quorum numero me precor eſſe velis.

EPISTOLA IV.

RUFINO.

Haec tibi non vanam portantia verba ſalutem,
Naſo Tomitanâ mittit ab urbe tuus;
Utque ſuo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
In veſtras venit ſi tamen ille manus.
Eſt opus exiguum, vaſtisque paratibus impar,
Quale tamen cumque eſt, ut tueare rogo.
Firma valent per ſe, nullumque Machaona quaerunt:
Ad medicam dubius confugit aeger opem.
Non opus eſt magnis placido lectore poëtis:
Quamlibet invitum difficilemque tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
Aut etiam nullum forſitan ante fuit,
Viribus infirmi, veſtro candore valemus.
Quem mihi ſi demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea ſint propenſo nixa favore,
Praecipuum veniae jus habet ille liber.
Spectatum vates alii ſcripſere triumphum.
Eſt aliquid memori viſa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
Scripſimus: atque oculi fama fuere mei.
Scilicet adfectus ſimiles, aut impetus idem,
Rebus ab auditis conſpicuisque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidiſtis, & auri,
Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror.
Sed loca, ſed gentes formatae mille figuris
Nutriſſent carmen, proeliaque ipſa, meum.
Et Regum vultus, certiſſima pignora mentis,
Juviſſent aliquâ forſitan illud opus.
Plauſibus ex ipſis populi, laetoque favore,
Ingenium quodvis incaluiſſe poteſt.

Tam-

Tamque ego ſumſiſſem tali clangore vigorem,
Quam rudis auditâ miles ad arma tubâ.
Pectora ſint nobis nivibus glacieque licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa Ducis facies, in curru ſtantis eburno,
Excuteret frigus ſenſibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus uſus,
Ad veſtri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec ſunt mihi nota locorum
Nomina: materiam vix habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
Aut aliquis nobis ſcribere poſſet, erat?
Quo magis, ô lector, debes ignoſcere, ſi quid
Erratum eſt illic, praeteritumve mihi.
Adde, quod adſiduam domini meditata querelam,
Ad laetum carmen vix mea verſa lyra eſt.
Vix bona poſt tanto quaerenti verba ſubibant:
Et gaudere aliquid, res mihi viſa nova eſt.
Utque reformidant inſuetum lumina Solem,
Sic ad laetitiam mens mea ſegnis erat.
Eſt quoque cunctarum novitas cariſſima rerum:
Gratiaque officio, quod mora tardat, abeſt.
Cetera certatim de magno ſcripta triumpho
Jam pridem populi ſuſpicor ore legi.
Illa bibit ſitiens, lector mea pocula plenus:
Illa recens pota eſt, noſtra tepeſcit aqua.
Non ego ceſſavi, nec fecit inertia ſerum:
Ultima me vaſti ſuſtinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
Factaque eunt ad vos, annus abiſſe poteſt.
Nec minimum refert, intacta roſaria primus,
An ſerâ carpas pene relicta manu.
Quid mirum, lectis exhauſto floribus horto,
Si Duce non facta eſt digna corona ſuo?
Deprecor, haec vatum contra ſua carmina ne quis
Dicta putet. pro ſe Muſa locuta mea eſt.
Sunt mihi vobiſcum communia ſacra, poëtae;
In veſtro miſeris ſi licet eſſe choro.

Magna-

Magnique pars animae mecum vixiſtis, amici:
Hac ego non abſens vos quoque parte colo.
Sint igitur veſtro mea commendanda favori
Carmina, non poſſum pro quibus ipſe loqui.
Scripta placent à morte ferè: quia laedere vivos
Livor, & injuſto carpere dente ſolet.
Si genus eſt mortis male vivere; terra moratur:
Et deſunt fatis ſola ſepulcra meis.
Denique opus noſtrae culpetur ut undique curae,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror eſſe Deos.
Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat caeſo non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantae ſubſiſtere ſummo
Aeneïdos vati grande fuiſſet onus.
Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
Pondera diſparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia eſt ſententia nobis.
Alter enim de te, Rhene, triumphus adeſt.
Irrita verorum non ſunt praeſagia vatum.
Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum,
Non bene pacatis flumina pota Getis:
Iſta Dei vox eſt: Deus eſt in pectore noſtro.
Haec duce praedico vaticinorque Deo.
Quid ceſſas currum pompamque parare triumphis,
Livia? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit haſtas.
Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem
Filius, & junctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, oſtrum.
Ipſa poteſt ſolitum noſſe corona caput.
Scuta, ſed & galeae gemmis radientur & auro,
Stentque ſuper vinctos trunca tropaea viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
Fictaque res vero more putetur agi.

Squal-

Squallidus immiſſos fractâ ſub arundine crines
Rhenus, & infectas ſanguine portet aquas.
Barbara jam capti poſcunt inſignia Reges,
Textaque fortunâ divitiora ſuâ.
Et quae praeterea virtus invicta tuorum
Saepe parata tibi, ſaepe paranda facit.
Dî quorum monitu ſumus eventura locuti,
Verba (precor) celeri noſtra probate fide.

EPISTOLA V.

MAXIMO COTTAE

Quam legis, unde tibi mittatur epiſtola, quaeris?
Hinc, ubi caeruleis jungitur Iſter aquis.
Ut regio dicta eſt, ſuccurrere debet & auctor,
Laeſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.
Qui tibi, quam mallet praeſens adferre ſalutem,
Mittit ab hirſutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, ô juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quae, quamquam linguâ mihi ſunt properante per horas
Lecta ſatis multas, pauca fuiſſe queror.
Plura ſed haec feci relegendo ſaepe; nec umquam
Non mihi, quam primò, grata fuere magis.
Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant,
Viribus illa ſuis, non novitate, placent.
Felices, quibus haec ipſo cognoſcere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quamquam ſapor eſt adlatâ dulcis in undâ,
Gratius ex ipſo fonte bibuntur aquae.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de caelatâ ſumere lance juvat.
At niſi peccaſſem, niſi me mea Muſa fugaſſet,
Quod legi, tua vox exhibuiſſet opus.
Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus
De centum judex in tua verba viris.

Major & implêſſet praecordia noſtra voluptas,
Cum traherer dictis adnueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis patriâque relictis,
Inter inhumanos maluit eſſe Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis eſſe, legenda
Saepe, precor, ſtudii pignora mitte tui:
Exemploque meo, niſi dedignaris id ipſum,
Utere: quod nobis rectius ipſe dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, Maxime, vobis,
Ingenio nitor non periiſſe meo.
Redde vicem; nec rara tui monumenta laboris
Accipiant noſtrae, grata futura, manus.
Dic tamen, ô juvenis ſtudiorum plene meorum;
Ecquid ab his ipſis admoneare mei?
Ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
Aut, quod ſaepe ſoles, exigis ut recitent?
Interdum queritur tua mens, oblita quid abſit?
(Neſcio quid certè ſentit abeſſe ſui.)
Utque loqui de me multùm praeſente ſolebas,
Nunc quoque Naſonis nomen in ore tuo eſt.
Ipſe quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et ſit perjuri quam prope poena vides)
Te niſi momentis video pene omnibus abſens.
Gratia Dîs, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
Saepe loquor tecum; ſaepe loquente fruor.
Tam, mihi difficile eſt, quàm ſit bene, dicere; quámque
Candida judiciis illa ſit hora meis.
Tum me (ſi qua fides) coeleſti ſede receptum,
Cum fortunatis ſuſpicor eſſe Deis.
Rurſus, ut huc redii, coelum Superoſque relinquo.
A Styge nec longè Pontica diſtat humus.
Unde ego ſi fato nitor prohibente reverti;
Spem ſine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPI-

EPISTOLA VI.

AMICORUM CUIDAM.

Naſo ſuo, nomen poſuit cui pene, ſodali
  Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, ſi cauta parum ſcripſiſſet dextra, quis eſſes,
  Forſitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
  Adpellent ne te carmina noſtra, rogas?
Quanta ſit in mediâ clementia Caeſaris irâ,
  Ex me, ſi neſcis, certior eſſe potes.
Huic ego, quam patior, nil poſſem demere poenae,
  Si judex meriti cogerer eſſe mei.
Non vetat ille ſui quemquam meminiſſe ſodalis;
  Nec prohibet tibi me ſcribere, teque mihi.
Nec ſcelus admittas, ſi conſoleris amicum:
  Mollibus & verbis aſpera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
  Fiat in Auguſtos invidioſa Deos?
Fulminis adflatos interdum vivere telis
  Vidimus, & refici, non prohibente Jove.
Nec, quia Neptunus navem lacerârat Ulixis,
  Leucothëe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miſeris coeleſtia numina parcunt:
  Nec ſemper laeſos, & ſine fine, premunt.
Principe nec noſtro Deus eſt moderatior ullus.
  Juſtitiâ vires temperat ille ſuas.
Nuper eam Caeſar, facto de marmore templo;
  Jampridem poſuit mentis in aede ſuae.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui poenam culpâ non meruere pari.
Obruerit ſaevis cum tot Deus aequoris undis,
  Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortiſſima quaeque, ſub ipſo
  Judice, dilectus Martis iniquus erit.

At, ſi forte velis in nos inquirere, nemo eſt
  Qui ſe, quod patitur, commeruiſſe neget.
Adde, quod extinctos vel aquâ, vel Marte, vel igni,
  Nulla poteſt iterum reſtituiſſe dies.
Reſtituit multos, aut poenae parte levavit
  Caeſar; & in multis me velit eſſe precor.
An tu, cum tali populus ſub Principe ſimus,
  Adloquiò profugi credis ineſſe metum?
Forſitan haec domino Buſiride jure timeres,
  Aut ſolito clauſos urere in aere viros.
Deſine mitem animum vano infamare timore.
  Saeva quid in placidis ſaxa vereris aquis?
Ipſe ego, quod primò ſcripſi ſine nomine vobis,
  Vix excuſari poſſe mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat uſum:
  Ceſſerat omne novis conſiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
  Terrebar titulo nominis ipſe mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtae,
  Ponat ut in chartis nomina cara ſuis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus uſu
  Si nullâ libri parte legare mei.
Ne tamen iſte metus ſomnos tibi rumpere poſſit;
  Non ultra, quam vis, officioſus ero.
Teque tegam, qui ſis: niſi cum permiſeris ipſe.
  Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo, quem poteras vel apertè tutus amare,
  Si res eſt anceps iſta, latenter ama.

EPISTÒLA VII.

AMICIS.

Verba mihi deſunt eadem tam ſaepe roganti,
  Jamque pudet vanas ſine carere preces.
Taedia conſimili fieri de carmine vobis,
  Quidque petam, cunctos edidiciſſe reor.

Noſtra-

Noſtraque quid portet jam nôſtis epiſtola, quamvis
Charta ſit à vinclis non labefacta ſuis.
Ergo mutetur noſtri ſententia ſcripti,
Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis ſperavi, ignoſcite, amici:
Talia peccandi jam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quae ſcilicet in me
Quam proba, tam timida eſt, experiensque parum.
Haec quoque, Naſo, feras: etenim pejora tuliſti.
Jam tibi ſentiri ſarcina nulla poteſt.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum:
Subtrahit & duro colla novella jugo.
Nos, quibus adſuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala jam pridem non ſumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis,
Parcaque ad extremum, quâ mea coepit, eat.
Spem juvet amplecti; quae non juvat irrita ſemper;
Et fieri cupias ſi qua, futura putes.
Proximus huic gradus eſt; bene deſperare ſalutem,
Seque ſemel verâ ſcire periſſe fide.
Curando fieri quaedam majora videmus
Vulnera, quae melius non tetigiſſe fuit.
Mitius ille perit, ſubitâ qui mergitur undâ;
Quam ſua qui tumidis brachia laſſet aquis.
Cur ego concepi Scythicis me poſſe carere
Finibus, & terrâ proſperiore frui?
Cur aliquid de me ſperavi lenius umquam?
An Fortuna mihi ſic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
Exſilium renovat triſte, recensque facit.
Eſt tamen utilius, ſtudium ceſſaſſe meorum:
Quam, quas admôrint, non valuiſſe preces.
Magna quidem res eſt, quam non audetis, amici:
Sed ſi quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Caeſaris ira negârit;
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO.

Quae tibi, quaerebam, memorem teſtantia curam,
Dona Tomitanus mittere poſſe ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
Sed te, cum donas, iſta juvare ſolent.
Nec tamen haec loca ſunt ullo pretioſa metallo.
Hoſtis ab agricolâ vix ſinit illa fodi.
Purpura ſaepe tuos fulgens praetexit amictus:
Sed non Sarmaticâ tinguitur illa manu.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanae non didicere nurus.
Femina pro lanâ Cerealia munera frangit;
Suppoſitoque gravem vertice portat aquam.
Non hîc pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma ſuo.
Triſtia deformes pariunt abſinthia campi,
Terraque de fructu quam ſit amara docet.
Nil igitur totâ Ponti regione ſiniſtri,
Quod mea ſedulitas mittere poſſet, erat.
Clauſa tamen miſi Scythicâ tibi tela pharetrâ:
Hoſte precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.
Haec viget in noſtris, Maxime, Muſa locis.
Quae quamquam miſiſſe pudet, quia parva videntur;
Tu tamen haec, quaeſo, conſule miſſa boni.

EPISTOLA IX.

BRUTO.

Quod ſit in his eadem ſententia, Brute, libellis,
Carmina neſcio quem carpere noſtra refers:

Nil

Nil niſi me terrâ fruar ut propiore rogare;
Et, quàm ſim denſo cinctus ab hoſte, queri.
O quàm de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat ſolum ſi mea Muſa, bene eſt.
Ipſe ego librorum video delicta meorum;
Cum ſua plus juſto carmina quiſque probet.
Auctor opus laudat. ſic forſitan Agrius olim
Therſiten facie dixerit eſſe bonâ.
Judicium tamen hìc noſtrum non decipit error;
Nec quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, ſi me videam delinquere, peccem,
Et patiar ſcripto crimen ineſſe, rogas?
Non eadem ratio eſt, ſentire & demere morbos.
Senſus ineſt cunctis; tollitur arte malum.
Saepe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
Judicium vires deſtituuntque meum.
Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipſe favor, minuitque laborem;
Cumque ſuo creſcens pectore fervet opus.
Corrigere at res eſt tanto magis ardua, quanto
Magnus Ariſtarcho major Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore laedit,
Ut cupidi curſor frena retentat equi.
Atque ita Dî mites minuant mihi Caeſaris iram,
Oſſaque pacatâ noſtra tegantur humo;
Ut mihi conanti nonnumquam intendere curas;
Fortunae ſpecies obſtat acerba meae.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, ſanus;
Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen è ſcriptis magis excuſabile noſtris,
Quam ſenſus cunctis pene quod unus ineſt.
Laeta ferè laetus cecini, cano triſtia triſtis.
Conveniens operi tempus utrumque ſuo eſt.
Quid, niſi de vitio ſcribam regionis amarae?
Utque ſolo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
Verbaque profectu diſſimulata carent.

Et tamen haec eadem cum ſint, non ſcribimus iſdem:
  Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis ſenſum lector reperiret eumdem,
  Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confeſſo ignoſcite, docti.
  Vilior eſt operis fama ſalute meâ.
Denique materiae, quam quis ſibi finxerit ipſe,
  Arbitrio variat multa poëta ſuo.
Muſa mea eſt index nimium quoque vera malorum;
  Atque incorruptae pondera teſtis habet
Nec liber ut fieret, ſed uti ſua cuique daretur
  Litera, propoſitum curaque noſtra fuit.
Poſtmodo collectas, utcumque ſine ordine, junxi:
  Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
  Cauſſa, ſed utilitas officiumque, fuit.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER IV.

EPISTOLA I.

SEXTO POMPEIO.

Accipe, Pompeji, deductum carmen ab illo,
 Debitor eſt vitae qui tibi, Sexte, ſuae.
Qui ſi non prohibes à me tua nomina poni,
 Accedet meritis haec quoque ſumma tuis.
Sive trahis vultus, equidem peccaſſe fatebor.
 Delicti tamen eſt cauſſa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin eſſet grata, teneri.
 Sit, precor, officio non gravis ira pio.
O quoties ego ſum libris mihi viſus in iſtis
 Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, aliud vellem cum ſcribere, nomen
 Rettulit in ceras inſcia dextra tuum!
Ipſe mihi placuit mendis in talibus error;
 Et vix invitâ facta litura manu eſt.
Viderit ad ſummum, dixi, licet ipſe queratur;
 Ah pudet offenſam non meruiſſe prius!
Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen;
 Oblitus potero non tamen eſſe tui.
Idque ſinas oro; nec faſtidita repellas
 Verba: nec officio crimen ineſſe putes.
Et levis haec meritis referatur gratia tantis.
 Sin minus; invito te quoque gratus ero.

Numquam pigra fuit noſtris tua gratia rebus:
 Nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque nil ſubitis clementia territa fatis
 Auxilium vitae fertque, feretque meae.
Unde, roges forſan, fiducia tanta futuri
 Sit mihi. quod fecit quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor eſt & gloria Coi,
 Aequoreo madidas quae premit imbre comas:
Arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea cuſtos,
 Bellica Phidiacâ ſtat Dea facta manu;
Vendicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
 Ut ſimilis verae vacca Myronis opus;
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
 Tutelaeque feror munus opusque tuae.

EPISTOLA II.

SEVERO.

Quod legis, ô Vates magnorum maxime Regum,
 Venit ab intonſis usque, Severe, Getis.
Cujus adhuc nomen noſtros tacuiſſe libellos,
 Si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris ceſſavit epiſtola numquam
 Ire per alternas officioſa vices.
Carmina ſola tibi memorem teſtantia curam
 Non data ſunt. quid enim, quae facis ipſe, darem?
Quis mel Ariſtaeo, quis Baccho vina Falerno,
 Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
 Uberius nulli provenit iſta ſeges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere ſilvis.
 Haec mihi cunctandi cauſſa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis reſpondet, ut ante:
 Sed ſiccum ſterili vomere litus aro.
Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
 Laeſaque ſuppreſſo fonte reſiſtit aqua;

Pectora ſic mea ſunt limo vitiata malorum:
Et carmen venâ pauperiore fluit.
Si quis in hac ipſum terrâ poſuiſſet Homerum;
Eſſet, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam faſſo; ſtudiis quoque frena remiſi:
Ducitur & digitis litera rara meis.
Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis eſſe ſolebat, abeſt.
Vix venit ad partes, vix ſumtae Muſa tabellae
Imponit pigras pene coacta manus.
Parvaque, ne dicam ſcribendi nulla voluptas
Eſt mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeò non cepimus ullos,
Principium noſtri res ſit ut iſta mali:
Sive quod in tenebris numeroſos ponere greſſus,
Quodque legas nulli, ſcribere carmen, idem eſt.
Excitat auditor ſtudium; laudataque virtus
Creſcit; & immenſum gloria calcar habet.
Hîc mea cui recitem, niſi flavis ſcripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Iſter habet?
Sed quid ſolus agam? quâque infelicia perdam
Otia materiâ, ſurripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire ſolet;
Nec me, quod cuperem, ſi per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata ſuo:
Quid, niſi Pïerides, ſolatia frigida, reſtat,
Non bene de nobis quae meruere Deae?
At tu, cui bibitur felicius Aönius fons,
Utiliter ſtudium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Muſarum meritò cole: quodque legamus,
Huc aliquod curae mitte recentis opus.

EPISTOLA III.

AMICO INSTABILI.

Conquerar, an taceam? ponam ſine nomine crimen?
An notum, qui ſis, omnibus eſſe velim?
Nomine non utar, ne commendere querelâ;
Quaeraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat validâ fundata carinâ;
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
Auxilio poſtquam ſcis opus eſſe tuo.
Diſſimulas etiam, nec me vis noſſe videri:
Quisque ſit, audito nomine, Naſo, rogas.
Ille ego ſum, quamquam non vis audire, vetuſtâ
Pene puer puero junctus amicitiâ.
Ille ego, qui primus tua ſeria noſſe ſolebam,
Qui tibi jucundis primus adeſſe jocis.
Ille ego convictor, denſoque domeſticus uſu:
Ille ego judiciis unica Muſa tuis.
Idem ego ſum, qui nunc an vivam, perfide, neſcis:
Cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
Sive fui numquam carus, ſimulaſſe fateris:
Seu non fingebas, inveniere levis.
Dic, age, dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
Nam niſi juſta tua eſt, juſta querela mea eſt.
Quae te conſimilem res nunc vetat eſſe priori?
An crimen, coepi quod miſer eſſe, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas;
Veniſſet verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, ſed & inſultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis, ah demens? cur, ſi Fortuna recedat,
Naufragio lacrimas eripis ipſe tuo?
Haec Dea non ſtabili quam ſit levis orbe fatetur,
Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.

Quo-

Quolibet eſt folio, quavis incertior aurâ.
Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.
Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo:
Et ſubito caſu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Croeſi?
Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
Ille Syracoſiâ modo formidatus in urbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
Submiſsâ fugiens voce clientis opem.
[Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipſe magis.]
Ille Jugurthino clarus, Cimbroque triumpho,
Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
In coeno latuit Marius, cannâque paluſtri:
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus;
Et certam praeſens vix habet hora fidem.
Litus ad Euxinum, ſi quis mihi diceret, ibis,
Et metues, arcu ne feriare Getae;
I, bibe, dixiſſem, purgantes pectora ſuccos:
Quidquid & in totâ naſcitur Anticyrâ:
Sum tamen haec paſſus: nec ſi mortalia poſſem,
Et ſummi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; &, quae tibi laeta videntur,
Dum loqueris, fieri triſtia poſſe puta.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

Nulla dies adeo eſt auſtralibus humida nimbis,
Non intermiſſis ut fluat imber aquis.
Nec ſterilis locus ullus ita eſt, ut non ſit in illo
Mixta ferè duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miſerabile fecit,
Ut minuant nullâ gaudia pace malum.

Ecce domo, patriâque carens, oculiſque meorum;
  Naufragus in Getici litoris actus aquas;
Quâ tamen inveni vultum diffundere cauſſam
  Poſſem, Fortunae nec meminiſſe meae.
Nam mihi cum fulvâ triſtis ſpatiarer arenâ,
  Viſa eſt à tergo penna dediſſe ſonum.
Reſpicio: nec corpus erat, quod cernere poſſem:
  Verba tamen ſunt haec aure recepta meâ:
En ego laetarum venio tibi nuntia rerum,
  Fama, per immenſas aëre lapſa vias.
Conſule Pompeio, quo non tibi carior alter,
  Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut laeto Pontum rumore replevit,
  Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapſis inter nova gaudia curis,
  Excidit aſperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reſeraveris annum,
  Pulſus & à ſacro menſe December erit;
Purpura Pompeium ſummi velabit honoris:
  Ne titulis quidquam debeat ille ſuis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turbâ;
  Et populum laedi deficiente loco.
Templaque Tarpeiae primùm tibi ſedis adiri;
  Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certae praebere ſecuri,
  Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Cumque Deos omnes, tum quos impenſius aequos
  Eſſe tibi cupias, cum Jove Caeſar erit.
Curia te excipiet, Patresque è more vocati
  Intendent aures ad tua verba ſuas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
  Utque ſolet, tulerit proſpera verba dies;
Egeris & meritas Superis cum Caeſare grates:
  Qui cauſſam, facias cur ita ſaepe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu;
  Officium populi vix capiente domo.
Me miſerum, turbâ quod non ego cernor in illâ:
  Nec poterunt iſtis lumina noſtra frui!

Quam-

Quamlibet abſentem, quâ poſſum, mente videbo:
Adſpiciet vultus Conſulis illa ſui.
Dî faciant, aliquo ſubeat tibi tempore noſtrum
Nomen; &, Heu, dicas, quid miſer ille facit?
Haec tua pertulerit ſi quis mihi verba, fatebor
Protinus exſilium mollius eſſe meum.

EPISTOLA V.

EIDEM JAM CONSULI.

Ite, leves elegi, doctas ad Conſulis aures;
Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via eſt; nec vos pedibus proceditis aequis;
Tectaque brumali ſub nive terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Haemon,
Et maris Iönii tranſieritis aquas;
Luce minus decimâ dominam venietis in Urbem,
Ut feſtinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur.
Non eſt Auguſto junctior ulla Foro.
Si quis, ut in populo, qui ſitis, & unde, requiret:
Nomina deceptâ quaelibet aure ferat.
Ut ſit enim tutum, ſicut reor eſſe, fateri;
Verba minus certè ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi
Conſulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille ſuos dicendo jura Quirites,
Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur:
Aut, populi reditus poſitam componet ad haſtam,
Et minui magnae non ſinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
De tanto dignis Conſule rebus aget.
Aut feret Auguſto ſolitam natoque ſalutem;
Deque parum noto conſulet officio.
Tempus ab his vacuum Caeſar Germanicus omne
Auferet, à magnis hunc colit ille Deis.

Cum tamen à turbâ rerum requieverit harum;
  Ad vos manſuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego veſter agam, fortaſſe requiret.
  Talia vos illi reddere verba velim.
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
  Quam prius à miti Caeſare munus habet.
Te ſibi, cum fugeret, memori ſolet ore referre,
  Barbariae tutas exhibuiſſe vias.
Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
  Effectum curâ pectoris eſſe tui.
Addita praeterea vitae quoque multa tuendae
  Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
  Se fore mancipii tempus in omne tui.
Nam prius umbroſâ carituros arbore montes,
  Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes curſu reditura ſupino;
  Gratia quam meriti poſſit abire tui.
Haec ubi dixeritis, ſervet ſua dona rogate.
  Sic fuerit veſtrae cauſſa peracta viae.

EPISTOLA VI.

BRUTO.

Quam legis, ex illis tibi venit epiſtola, Brute,
  Naſonem nolles in quibus eſſe locis.
Sed, tu quod nolles, voluit miſerabile fatum.
  Hei mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta eſt:
  Jam tempus luſtri tranſit in alterius.
Perſtat enim Fortuna tenax, votiſque malignum
  Opponit noſtris inſidioſa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
  Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces; cauſſamque ego, Maxime, mortis
  (Nec fueram tanti) me reor eſſe tuae.

Jam

Jam timeo noſtram cuiquam mandare ſalutem:
Ipſum morte tuâ concidit auxilium.
Cœperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae;
Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.
Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.
Quae proſit pietas utinam mihi; ſitque malorum
Jam modus, & ſacrae mitior ira domûs!
Te quoque idem, liquido poſſum jurare, precari,
O mihi non dubiâ cognite Brute notâ.
Nam cum praeſtiteris verum mihi ſemper amorem;
Hic tamen adverſo tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrimas noſtraſque videret;
Paſſuros poenam crederet eſſe duos.
Lenem te miſeris genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forenſi,
Poſſe tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejuſdem eſt, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, ſontibus eſſe trucem.
Cum tibi ſuſcepta eſt legis vindicta ſeverae;
Verba velut tinctum ſingula virus habent.
Hoſtibus eveniat, quàm ſis violentus in armis
Sentire, & linguae tela ſubire tuae.
Quae tibi tam tenui curâ limantur, ut omnes
Iſtius ingenium corporis eſſe negent.
At ſi quem laedi Fortunâ cernis iniquâ,
Mollior eſt animo femina nulla tuo.
Hoc ego praecipue ſenſi, cum magna meorum
Notitiam pars eſt inficiata mei.
Immemor illorum, veſtri non immemor umquam,
Qui mala ſolliciti noſtra levaſtis, ero.
Et prius (heu nobis nimium conterminus!) Iſter
In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyeſteae redeant ſi tempora menſae,
Solis ad Eöas currus agetur aquas:
Quam quiſquam veſtrûm, qui me doluiſtis ademto,
Arguat ingratum non meminiſſe ſui.

EPI-

EPISTOLA VII.

VESTALI.

Miſſus es Euxinas quoniam, Veſtalis, ad undas,
 Ut poſitis reddas jura ſub axe locis;
Adſpicis en, Praeſes, quali jaceamus in arvo:
 Nec me teſtis eris falſa ſolere queri.
Accedet voci per te non irrita noſtrae,
 Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipſe vides certè glacie concreſcere Pontum.
 Ipſe vides rigido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides, onerata ferox ut ducat Iäzyx
 Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.
Adſpicis & mitti ſub adunco toxica ferro,
 Et telum cauſſas mortis habere duas.
Atque utinam pars haec tantum ſpectata fuiſſet,
 Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per denſa pericula pilum:
 Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
 Ipſa tamen virtus ordine major erat.
Non neget hoc Iſter; cujus tua dextera quondam
 Poeniceam Getico ſanguine fecit aquam.
Non neget Aegypſos, quae, te ſubeunte, recepta
 Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.
Nam dubium, poſitu melius defenſa manuve,
 Urbs erat in ſummo nubibus aequa jugo.
Sithonio Regi ferus interceperat illam
 Hoſtis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius undâ
 Intulit, expoſito milite, ſigna Getis.
At tibi, progenies alti fortiſſima Dauni,
 Venit in adverſos impetus ire viros.
Nec mora; conſpicuus longè fulgentibus armis,
 Fortia ne poſſint facta latere, caves:

In-

Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
  Saxaque brumali grandine plura, ſubis.
Nec te miſſa ſuper jaculorum turba moratur,
  Nec quae vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis horrent in caſſide pennis:
  Parsque ferè ſcuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
  Sed minor eſt acri laudis amore dolor.
Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
  Dicitur Hectoreas ſuſtinuiſſe faces.
Ut propius ventum eſt, commiſſaque dextera dextrae,
  Resque fero potuit cominus enſe geri;
Dicere difficile eſt, quid Mars tuus egerit illic,
  Quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Enſe tuo factos calcabas victor acervos;
  Impoſitoque Getes ſub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
  Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantùm virtus alios tua praeterit omnes,
  Ante citos quantum Pegaſus ibat equos.
Vincitur Aegypſos; teſtataque tempus in omne
  Sint tua, Veſtalis, carmine facta meo.

EPISTOLA VIII.

SUILLIO.

Litera ſera quidem, ſtudiis exculte Süilli,
  Huc tua pervenit, ſed mihi grata tamen:
Quâ, pia ſi poſſit Superos lenire rogando
  Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil praeſtes, animi ſum factus amici
  Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iſte tuus longum modo duret in aevum;
  Neve malis pietas ſit tua laſſa meis.
Jus aliquod faciunt adfinia vincula nobis,
  Quae ſemper maneant illabefacta precor.

Nam tibi quae conjux, eadem mihi filia pene eſt:
 Et quae te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, ſi lectis vultum tu verſibus iſtis
 Ducis, & adfinem te pudet eſſe meum!
At nihil hîc dignum poteris reperire pudore,
 Praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
Si genus excutias; Equites, ab origine primâ,
 Usque per innumeros inveniemur avos:
Sive velis, qui ſint, mores inquirere noſtros;
 Errorem miſero detrahe. labe carent.
Tu modo, ſi quid agi ſperabis poſſe precando,
 Quos colis, exora ſupplice voce Deos.
Dî tibi ſunt Caeſar juvenis. tua numina placa.
 Hac certè nulla eſt notior ara tibi.
Non ſinit illa ſui vanas antiſtitis umquam
 Eſſe preces. noſtris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exiguâ ſi nos ea juverit aurâ,
 Obruta de mediis cymba reſurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis ſollemnia flammis;
 Et, valeant quantum numina, teſtis ero.
Nec tibi de Pario ſtatuam, Germanice, templum
 Marmore. carpſit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatae:
 Naſo ſuis opibus, carmine, gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
 Cum pro conceſsâ verba ſalute damus.
Sed qui, quàm potuit, dat maxima, gratus abunde eſt;
 Et finem pietas contigit illa ſuum.
Nec, quae de parvâ Dîs pauper libat acerrâ,
 Tura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine paſta Faliſco
 Victima, Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen, officio vatum per carmina facto,
 Principibus res eſt gratior ulla viris.
Carmina veſtrarum peragunt praeconia laudum:
 Neve ſit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus; experſque ſepulcri,
 Notitiam ſerae poſteritatis habet.

Tabida

Tabida conſumit ferrum lapidemque vetuſtas;
Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: ſcriptis Agamemnona noſti;
Et quisquis contra, vel ſimul, arma tulit.
Quis Thebas ſeptemque Duces ſine carmine noſſet,
Et quidquid poſt haec, quidquid & ante fuit?
Dî quoque carminibus (ſi fas eſt dicere) fiunt:
Tantaque majeſtas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illâ naturae mole prioris,
Digeſtum partes ſcimus habere ſuas:
Sic adfectantes coeleſtia regna Gigantas,
Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem ſuperatis Liber ab Indis,
Alcides captâ traxit ab Oechaliâ.
Et modo, Caeſar, Avum, quem virtus addidit aſtris,
Sacrârunt aliquâ carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, noſtro
Reſtat in ingenio, ſerviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
Judicio pretium res habet iſta tuo.
Quod niſi te numen tantum ad majora vocaſſet,
Gloria Pïëridum ſumma futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, majus:
Nec tamen ex toto deſerere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
Quodque aliis opus eſt, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum ſegnis Apollo eſt;
Sed venit ad ſacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec deſunt principis artes:
Mixta ſed eſt animo cum Jove Muſa tuo.
Quae quoniam nec nos undâ ſubmovit ab illâ,
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Proſit, opemque ferat communia ſacra tueri:
Atque îsdem ſtudiis impoſuiſſe manum.
Litora pellitis nimium ſubjecta Corallis
Ut tandem ſaevos effugiamque Getas,
Clauſaque ſi miſero patria eſt, ut ponar in ullo,
Qui minus Auſoniâ diſtet ab Urbe, loco.

Unde tuas poſſim laudes celebrare recentes,
  Magnaque quàm minimâ facta referre morâ.
Tangat ut hoc votum coeleſtia, care Suilli,
  Numina, pro ſocero pene precare tuo.

EPISTOLA IX.

GRAECINO.

Unde licet, non unde iuvat, Graecine, ſalutem
  Mittit ab Euxinis hanc tibi Naſo vadis.
Miſſaque Dî faciant Auroram occurrat ad illam,
  Bis ſenos faſces quae tibi prima dabit.
Ut, quoniam ſine me tanges Capitolia Conſul,
  Et fiam turbae pars ego nulla tuae,
In domini ſubeat partes, & praeſtet amici
  Officium juſſo litera noſtra die.
Atque ego ſi fatis genitus melioribus eſſem,
  Et mea ſincero curreret axe rota;
Quo nunc noſtra manus per ſcriptum fungitur, eſſet
  Lingua ſalutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oſcula verbis:
  Nec minus ille meus, quam tuus, eſſet honor.
Illâ (confiteor) ſic eſſem luce ſuperbus,
  Ut caperet faſtus vix domus ulla meos.
Dumque latus ſancti cingit tibi turba Senatûs,
  Conſulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quamquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
  Gauderem lateri non habuiſſe locum.
Nec querulus, turbâ quamvis eliderer, eſſem:
  Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
  Denſaque quam longum turba teneret iter.
[Quoque magis nôris quam me vulgaria tangant,
  Spectarem, qualis purpura te tegeret.]
Signa quoque in ſellâ nôſſem formata curuli;
  Et totum Numidae ſculptile dentis opus.

At cum Tarpejas eſſes deductus in arces,
Dum caderet juſſu victima ſacra tuo;
Me quoque ſecreto grates ſibi magnus agentem
Audiſſet, mediâ qui ſedet aede, Deus.
Turaque mente magis plenâ, quam lance, dediſſem
Ter quater, imperii laetus honore tui.
Hîc ego praeſentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis ſi modo fata darent.
Quaeque mihi ſolâ capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita Coelitibus viſum eſt, & forſitan aequis:
Nam quid me poenae cauſſa negata juvet?
Mente tamen, quae ſola loco non exſulat, utar:
Praetextam, faſces adſpiciamque tuos.
Haec modo te populo reddentem jura videbit;
Et ſe ſecretis finget adeſſe locis.
Nunc longi reditus haſtae ſupponere luſtri
Cernet, & exactâ cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quaerentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Caeſaribus, Superis decernere grates;
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur numinis ira, roges!
Surgat ad hanc vocem plenâ pius ignis ab arâ;
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, quâ parte licet, ne cuncta queramur,
Hîc quoque te feſtum Conſule tempus agam.
Altera laetitiae, nec cedens cauſſa priori,
Succeſſor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum ſummo, Graecine, Decembri
Imperium, Jani ſuſcipit ille die.
Quaeque eſt in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia, tu fratris faſcibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Conſul, bis Conſul & ille;
Inque domo bimus conſpicietur honor.
Qui quamquam eſt ingens, & nullum Martia ſummo
Altius imperium Conſule Roma videt;

Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
Et majeſtatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
Talibus Auguſti tempus in omne frui.
Ut tamen à rerum curâ propiore vacabit;
Vota precor votis addite veſtra meis.
Et, ſi quem dabit aura ſinum, laxate rudentes;
Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.
Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; & illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos terruit enſe Getas.
Hic raptam Troſmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero ſanguine Danubium.
Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli;
Et quàm vicino terrear hoſte, roga.
Sintne litae tenues ſerpentis felle ſagittae:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Haec ubi narrârit, quae ſit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec ſumus hîc odio, nec ſcilicet eſſe meremur:
Nec cum Fortunâ mens quoque verſa meâ eſt.
Illa quies animo, quam tu laudare ſolebas,
Ille vetus ſolito perſtat in ore pudor.
[Sic ego ſum longè, ſic hîc, ubi barbarus hoſtis,]
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Rem queat ut nullam tot jam, Graecine, per annos
Femina de nobis, virve, puerve queri.
Hoc facit, ut miſero faveant adſintque Tomitae;
Haec quoniam tellus teſtificanda mihi eſt.
Illi me, quia velle vident, diſcedere malunt:
Reſpectu cupiunt hîc tamen eſſe ſui.
Nec mihi credideris: exſtant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Conveniens miſeris haec quamquam gloria non eſt,
Proxima dant nobis oppida munus idem.

Nec

Nec pietas ignota mea eſt · videt hoſpita tellus
 In noſtrâ ſacrum Caeſaris eſſe domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque ſacerdos,
 Numina jam facto non leviora Deo.
Neu deſit pars ulla domûs; ſtat uterque nepotum:
 Hic aviae lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
 Eoo quoties ſurgit ab orbe dies.
Tota, licet quaeras, hoc me non ſingere dicet,
 Officii teſtis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ,
 Natalem ludis ſcit celebrare Dei.
Nec minus hoſpitibus pietas eſt cognita talis,
 Miſit in has ſi quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo laevus fuerat ſub Praeſide Pontus,
 Audierit frater forſitan iſta tuus.
Fortuna eſt impar animo, talique libenter
 Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec veſtris damus haec oculis, procul Urbe remoti:
 Contenti tacitâ ſed pietate ſumus.
Et tamen haec tangent aliquando Caeſaris aures.
 Nil illi, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certè ſcis hoc Superis adſcite, videsque,
 Caeſar; ut eſt oculis ſubdita terra tuis.
Tu noſtras audis inter convexa locatus
 Sidera, ſollicito quas damus ore, preces.
Perveniant iſtuc & carmina forſitan illa,
 Quae de te miſi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
 Immerito nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X.

ALBINOVANO.

Hic mihi Cimmerio bis tertia ducitur aeſtas
 Litore, pellitos inter agenda Getas.

Ecquos tu ſilices, ecquod, cariſſime, ferrum
  Duritiae confers, Albinovane, meae?
Gutta cavat lapidem; conſumitur annulus uſu;
  Et teritur preſsâ vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet?
  Ceſſat duritiâ mors quoque victa meâ.
Exemplum eſt animi nimium patientis Ulixes,
  Jactatus dubio per duo luſtra mari.
Tempora ſolliciti ſed non tamen omnia fati
  Pertulit; & placidae ſaepe fuere morae.
An grave ſex annis pulchram foviſſe Calypſo,
  Aequoreaeque fuit concubuiſſe Deae?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
  Curvet ut impulſos utilis aura ſinus.
Nec bene cantantes labor eſt audîſſe puellas;
  Nec deguſtanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriae faciant oblivia, ſuccos
  Parte meae vitae, ſi modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Laeſtrygonis umquam
  Gentibus, obliquâ quas obit Iſter aquâ.
Nec vincet ſaevum Cyclops feritate Phyacen:
  Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei!
Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monſtris;
  Heniochae nautis plus nocuere rates.
Nec potes infeſtis conferre Charybdin Achaeis;
  Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextrâ regione licentius errant;
  Securum latus hoc non tamen eſſe ſinunt.
Hîc agri infrondes, hîc ſpicula tincta venenis:
  Hîc freta vel pediti pervia reddit hiems.
Ut, quâ remus iter pulſis modo fecerat undis,
  Siccus contemtâ nave viator eat.
Qui veniunt iſtinc, vix vos ea credere dicunt.
  Quam miſer eſt, qui fert aſperiora fide!
Crede tamen: nec te cauſſas neſcire ſinemus,
  Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima ſunt nobis plauſtri ducentia formam,
  Et quae praecipuum ſidera frigus habent.

Hinc oritur Boreas, oraeque domeſticus huic eſt,
Et ſumit vires à propiore loco.
At Notus, adverſo tepidum qui ſpirat ab axe:
Eſt procul; & rarus languidiorque venit.
Adde quod hîc clauſo miſcentur flumina Ponto,
Vimque fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypaniſque, Calesque
Influit, & crebro vortice tortus Halys:
Partheniusque rapax, & volvens ſaxa Cynapes
Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, femineae Thermodon cognite turmae;
Et quondam Grajis Phaſi petite viris.
Cumque Boryſthenio liquidiſſimus amne Dyraſpes,
Et tacitè peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras, Aſiam Cadmique ſororem
Separat, & curſus inter utramque facit.
Innumerique alii, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius ſe tibi, Nile, neget.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas:
Nec patitur vires aequor habere ſuas.
Quin etiam ſtagno ſimilis, pigraeque paludi,
Caeruleus vix eſt, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marinâ eſt;
Quae proprium mixto de ſale pondus habet.
Si roget haec aliquis, cur ſint narrata Pedoni,
Quidve loqui certis juverit iſta modis;
Detinui, dicam tempus, curasque fefelli.
Hunc fructum praeſens attulit hora mihi.
Abfuimus ſolito, dum ſcribimus iſta, dolori:
In mediis nec nos ſenſimus eſſe Getis.
At tu, non dubito, cum carmine Theſea laudes,
Materiae titulos quin tueare tuae;
Quemque refers, imitere virum. vetat ille profectò
Tranquilli comitem temporis eſſe fidem.
Qui quamquam eſt factis ingens, & conditur à te
Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Eſt tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inque fide Theſeus quilibet eſſe poteſt.

Non tibi ſunt hoſtes ferro clavâque domandi,
Per quos vix ulli pervius Iſthmos erat:
Sed praeſtandus amor, res non operoſa volenti.
Quis labor eſt puram non temeraſſe fidem?
Haec tibi, qui perſtas indeclinatus amico,
Non eſt, quod linguâ dicta querente putes.

EPISTOLA XI.

GALLIONI.

Gallio, crimen erit vix excuſabile nobis,
Carmine te nomen non habuiſſe meo.
Tu quoque enim (memini) coeleſti cuſpide facta
Foviſti lacrimis vulnera noſtra tuis.
Atque utinam, rapti jacturâ laeſus amici,
Senſiſſes ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te ſpoliare pudicâ
Conjuge crudeles non habuere nefas.
Nuntia nam luctûs mihi nuper epiſtola venit:
Lectaque cum lacrimis ſunt tua damna meis.
Sed neque prudentem ſolari ſtultior auſim,
Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum, ſi non ratione, dolorem
Ipsâ jam pridem ſuſpicor eſſe morâ.
Dum tua pervênit, dum litera noſtra recurrens
Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium ſolatia dicere certi eſt:
Dum dolor in curſu eſt, dum petit aeger opem.
At cum longa dies ſedavit vulnera mentis;
Intempeſtivè qui fovet illa, novat.
Adde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!)
Conjugio felix jam potes eſſe novo.

EPISTOLA XII.

TUTICANO.

Quo minus in noſtris ponaris, amice, libellis,
 Nominis efficitur conditione tui.
Aſt ego non alium prius hoc dignarer honore:
 Eſt aliquis noſtrum ſi modo carmen honos.
Lex pedis officio, naturaque nominis obſtant:
 Quâque meos adeas, eſt via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere verſus,
 Deſinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, ſi te, quâ ſyllaba parte moratur,
 Artius adpellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in verſum Tuticani more venire;
 Fiat ut è longâ ſyllaba prima brevis.
Aut producatur, quae nunc correptius exit;
 Et ſit porrectâ longa ſecunda morâ.
His ego ſi vitiis auſim corrumpere nomen,
 Ridear, & merito pectus habere neger.
Haec mihi cauſſa fuit dilati muneris hujus,
 Quod meus adjecto foenore reddet ager.
Teque canam quacumque notâ: tibi carmina mittam,
 Pene mihi puero cognite pene puer.
Perque tot annorum ſeriem, quot habemus uterque,
 Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuiſti,
 Cum regerem tenerâ frena novella manu.
Saepe ego correxi ſub te cenſore libellos;
 Saepe tibi admonitu facta litura meo eſt:
Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
 Cum te Piërides perdocuere tuae.
Hic tenor, haec viridi concordia coepta juventâ
 Venit ad albentes illabefacta comas.
Quae niſi te moveant, duro tibi pectora ferro
 Eſſe, vel invicto clauſa adamante putem.

Sed prius huic deſint & bellum & frigora terrae,
  Inviſus nobis quae duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & ſit praefrigidus Auſter,
  Et poſſit fatum mollius eſſe meum;
Quam tua ſint lapſo praecordia dura ſodali.
  Hic cumulus noſtris abſit, abeſtque, malis.
Tu modo per Superos, quorum certiſſimus ille eſt,
  Quo tuus adſiduè Principe crevit honor;
Effice, conſtanti profugum pietate tuendo,
  Ne ſperata meam deſinat aura ratem.
Quid mandem, quaeras? peream, niſi dicere vix eſt.
  Si modo, qui periit, ille perire poteſt.
Nec quid agam invenio, nec quid nolimve velimve:
  Nec ſatis utilitas eſt mea nota mihi.
Crede mihi; miſeros prudentia prima relinquit:
  Et ſenſus cum re conſiliumque fugit.
Ipſe, precor, quaeras, quâ ſim tibi parte juvandus:
  Quoque viam facias ad mea vota vado.

EPISTOLA XIII.

CARO.

O mihi non dubios inter memorande ſodales,
  Quique, quod es, verè, Care, vocaris; ave.
Unde ſaluteris, color hic tibi protinus index,
  Et ſtructura mei carminis eſſe poteſt.
Non quia mirifica eſt, ſed quod nec publica certè:
  Qualis enim cumque eſt, non latet eſſe meam.
Ipſe quoque ut chartae titulum de fronte revellas,
  Quod ſit opus, videor dicere poſſe, tuum.
Quamlibet in multis poſitus noſcêre libellis;
  Perque obſervatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
  Novimus, atque illi, quem canis, eſſe pares.
Et mea Muſa poteſt proprio deprenſa colore
  Inſignis vitiis forſitan eſſe ſuis.

Tam mala Therſiten prohibebat forma latere,
Quàm pulchrâ Nireus conſpiciendus erat.
Nec te mirari, ſi ſint vitioſa, decebit
Carmina, quae faciam pene poëta Getes.
Ah pudet! & Getico ſcripſi ſermone libellum:
Structaque ſunt noſtris barbara verba modis.
Et placui, (gratare mihi) coepique poëtae
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? laudes de Caeſare dixi.
Adjuta eſt novitas numine noſtra Dei.
Nam patris Auguſti docui mortale fuiſſe
Corpus; in aethereas numen abiſſe domos:
Eſſe parem virtute patri, qui frena coactus
Saepe recuſati ceperit imperii.
Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Eſſe duos juvenes, firma adjumenta Parentis,
Qui dederint animi pignora certa ſui.
Haec ubi non patriâ perlegi ſcripta Camenâ,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movêre pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas haec cum de Caeſare, dixit,
Caeſaris imperio reſtituendus eras.
Ille quidem dixit, ſed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma ſub axe videt.
Carmina nil proſunt. nocuerunt carmina quondam:
Primaque tam miſerae cauſſa fuere fugae.
At tu per ſtudii communia foedera ſacri,
Per non vile tibi nomen amicitiae;
Sic capto Latiis Germanicus hoſte catenis,
Materiam veſtris adferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum;
Quos laus formandos eſt tibi magna datos;
Quanta potes praebe noſtrae momenta ſaluti:
Quae niſi mutato nulla futura loco eſt.

EPISTOLA XIV.

TUTICANO.

Haec tibi mittuntur, quem ſum modo carmine queſtus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcumque valemus,
Nil, te praeterea quod juvet, invenies.
Ipſa quoque eſt inviſa ſalus: ſuntque ultima vota,
Quolibet ex iſtis ſcilicet ire locis.
Nulla mihi cura eſt, terrâ quam muter ut iſtâ:
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, praeſenti dum careamus humo.
Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur Iſtro:
Si quid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
Proxima Marticolis quam loca Naſo Getis.
Talia ſuccenſent propter mihi verba Tomitae,
Iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego ceſſabo numquam per carmina laedi,
Plectar & incauto ſemper ab ingenio?
Ergo ego, ne ſcribam, digitos incidere cunctor;
Telaque adhuc demens, quae nocuere, ſequor?
Ad veteres ſcopulos iterum devertor, ad illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi: nulla eſt mea culpa, Tomitae;
Quos ego, cum loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris;
Litera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus, & incurſus omni de parte timendos,
Et quod pulſetur murus ab hoſte, queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi.
Culpatis veſtrum vos quoque ſaepe ſolum.
Eſſet perpetuò ſua quam vitabilis Aſcra,
Auſa eſt agricolae Muſa docere ſenis.

At

At fuerat terrâ genitus, qui ſcripſit, in illâ.
Intumuit vati nec tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Ulixe?
Hoc tamen aſperitas indice nota loci eſt.
Non loca, ſed mores dictis vexavit amaris
Scepſius Auſonios, actaque Roma rea eſt.
Falſa tamen paſſa eſt aequâ convicia mente,
Obfuit auctori nec fera lingua ſuo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
Inque novum crimen carmina noſtra vocat.
Tam felix utinam, quam pectore candidus, eſſem!
Exſtat adhuc nemo ſaucius ore meo.
Adde, quod Illyricâ ſi jam pice nigrior eſſem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea ſors excepta, Tomitae,
Tam mites Grajos indicat eſſe viros.
Gens mea Peligni, regioque domeſtica Sulmo,
Non potuit noſtris lenior eſſe malis.
Quem vix incolumi cuiquam ſalvoque daretis,
Is datus à vobis eſt mihi nuper honor.
Solus adhuc ego ſum veſtris immunis in oris;
Exceptis, ſi qui munera legis habent.
Tempora ſacratâ mea ſunt velata coronâ,
Publicus invito quam favor impoſuit.
Quàm grata eſt igitur Latonae Delia tellus,
Erranti tutum quae dedit una locum;
Tam mihi cara Tomis: patriâ quae ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida manet.
Dî modo feciſſent, placidae ſpem poſſet habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

EPISTOLA XV.

SEXTO POMPEIO.

Si quis adhuc usquam noſtri non immemor exſtat,
Quidve relegatus Naſo, requirit, agam;

Caeſaribus vitam, Sexto debere ſalutem
  Me ſciat. à Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miſerae complectar ut omnia vitae,
  A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quae numero tot ſunt, quot in horto fertilis arvi
  Punica ſub lento cortice grana rubent.
Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
  Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. teſtere licet. ſignate Quirites.
  Nil opus eſt legum viribus: ipſe loquor.
Inter opes & me, rem parvam, pone paternas.
  Pars ego ſim cenſûs quantulacumque tui.
Quam tua Trinacria eſt, regnataque terra Philippo,
  Quam domus Auguſto continuata Foro;
Quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
  Quaeque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
Tam tuus en ego ſum. cujus te munere triſti
  Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam poſſis, & detur amicius arvum;
  Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dîs eſt, tenta lenire precando
  Numina, perpetuâ quae pietate colis.
Erroris nam tu, vix eſt decernere, noſtri
  Sis argumentum majus, an auxilium.
Nec dubitans oro: ſed flumine ſaepe ſecundo
  Augetur remis curſus euntis aquae.
Et pudet, & metuo, ſemperque eademque precari;
  Ne ſubeant animo taedia juſta tuo.
Verum quid faciam: res immoderata cupido eſt.
  Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere ſaepe aliud cupiens delabor eodem:
  Ipſa locum per ſe litera noſtra rogat.
Seu tamen effectus habitura eſt gratia; ſeu me
  Dura jubet gelido Parca ſub axe mori;
Semper inoblitâ repetam tua munera mente:
  Et mea me tellus audiet eſſe tuum.
Audiet & coelo poſita eſt quaecumque ſub illo:
  Tranſit noſtra feros ſi modo Muſa Getas.

Teque

Teque meae cauſſam ſervatoremque ſalutis:
  Meque tuum librâ norit & aere minus.

EPISTOLA XVI.

AD INVIDUM.

Invide, quid laceras Naſonis carmina rapti?
  Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.
Famaque poſt cineres major venit: & mihi nomen
  Tunc quoque, cum vivis adnumerarer, erat.
Cum foret & Marſus, magnique Rabirius oris,
  Iliacusque Macer, ſidereusque Pedo:
Et, qui Junonem laeſiſſet in Hercule, Carus;
  Junonis ſi non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
  Et cum ſubtili Priſcus uterque Numâ.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis
  Sufficis; & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopae reſcribere juſſit Ulixen,
  Errantem ſaevo per duo luſtra mari:
Quique ſuam Troezena, imperfectumque dierum
  Deſeruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique ſui dictus cognomine Largus,
  Gallica qui Phrygium duxit in arva ſenem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam;
  Quique ſuâ nomen Phyllide Tuſcus habet.
Velivolique maris vates, cui credere poſſis
  Carmina caeruleos compoſuiſſe Deos.
Quique acies Libycas, Romanaque proelia dixit;
  Et Marius, ſcripti dexter in omne genus.
Trinacriusque ſuae Perſeïdos auctor, & auctor
  Tantalidae reducis, Tyndaridosque, Lupus.
Et qui Maeoniam Phaeacida vertit, & unà
  Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.
Muſaque Turranî, Tragicis innixa cothurnis;
  Et tua cum ſocco Muſa, Meliſſe, levis.

Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis:
Callimachi Proculus molle teneret iter:
[Tityrus antiquas & erat qui paſceret herbas,]
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naïdas à Satyris caneret Fontanus amatas,
Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora eſt, carmina vulgus habet;
Eſſent & juvenes, quorum quod inedita cura eſt,
Adpellandorum nil mihi juris adeſt:
Te tamen in turbâ non auſim, Cotta, ſilere;
Pieridum lumen, praeſidiumque fori.
Maternos Cottas cui Meſſallasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa,
Atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo ſubmotum patriâ proſcindere, livor,
Deſine, neu cineres ſparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus. tantummodo vita relicta eſt,
Praebeat ut ſenſum materiamque malis.
Quid juvat exſtinctos ferrum demittere in artus?
Non habet in nobis jam nova plaga locum.

P. OVIDII NASONIS

IBIS.

Tempus ad hoc, luſtris jam bis mihi quinque peractis,
  Omne fuit Muſae carmen inerme meae:
Nullaque, quae poſſit, ſcriptis tot millibus exſtat
  Litera Naſonis, ſanguinolenta legi.
Nec quemquam noſtri, niſi nos, laeſere libelli:
  Artificis periit cum caput Arte ſuâ.
Unus (& hoc ipſum eſt injuria magna) perennem
  Candoris titulum non ſinit eſſe mei.
Quisquis is eſt, (nam nomen adhuc utcumque tacebo)
  Cogit inadſuetas ſumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
  Non ſinit exſilio delituiſſe ſuo.
Vulneraque immitis requiem quaerentia vexat:
  Jactat & in toto nomina noſtra foro:
Perpetuoque mihi ſociatam foedere lecti
  Non patitur miſeri funera flere viri.
Cumque ego quaſſa meae complectar membra carinae;
  Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat ſubitas exſtinguere flammas;
  Is praedam medio raptor ab igne petit.
Nititur ut profugae deſint alimenta ſenectae;
  Heu quanto noſtris dignior ipſe malis!
Dî melius! quorum longè mihi maximus ille,
  Qui noſtras inopes noluit eſſe vias.
Huic igitur meritas grates, ubicumque licebit,
  Pro tam manſueto pectore ſemper agam.
Audiet haec Pontus. faciat quoque forſitan idem,
  Terra ſit ut propior teſtificanda mihi.

At tibi, calcaſti qui me, violente, jacentem,
  Quamlibet & miſero debitus hoſtis ero.
Deſinet eſſe prius contrarius ignibus humor;
  Junctaque cum Lunâ ſidera Solis erunt;
Parsque eadem coeli Zephyros emittet & Euros;
  Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo;
  Quem vetus accenſâ ſeparat ira pyrâ;
Et Ver Autumno, Brumae miſcebitur Aeſtas;
  Atque eadem regio Veſper & Ortus erunt:
Quam mihi ſit tecum poſitis, quae ſumſimus, armis
  Gratia, commiſſis, improbe, rupta tuis.
Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit,
  Cum pecore infirmo quae ſolet eſſe lupis.
Prima quidem coepto committam proelia verſu:
  Non ſoleant quamvis hoc pede bella geri.
Utque petit primo plenum flaventis arenae
  Nondum calfacti velitis haſta ſolum;
Sic ego te ferro nondum jaculabor acuto:
  Protinus inviſum nec petet haſta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
  Teque brevi, qui ſis, diſſimulare ſinam.
Poſtmodo, ſi perges, in te mihi liber Iämbus
  Tincta Lycambeo ſanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
  Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
Utque ille, hiſtoriis involvam carmina caecis:
  Non ſoleam quamvis hoc genus ipſe ſequi.
Illius ambages imitatus in Ibide dicar;
  Oblitus moris judiciique mei.
Et quoniam, qui ſis, nondum quaerentibus edo;
  Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Utque mei verſus aliquantum noctis habebunt;
  Sic vitae ſeries tota ſit atra tuae.
Haec tibi natali faxo, Janique Calendis,
  Non mentituro quilibet ore legat.
Dî maris & terrae; quique his meliora tenetis
  Inter diverſos cum Jove regna polos;

Huc

Huc precor, huc veſtras omnes advertite mentes,
Et finite optatis pondus ineſſe meis.
Ipſaque tu Tellus, ipſum cum fluctibus Aequor,
Ipſe meas Aether accipe ſumme preces:
Sideraque, & radiis circumdata Solis imago;
Lunaque, quae numquam, quo prius, ore micas;
Noxque tenebrarum ſpecie reverenda tuarum;
Quaeque ratum triplici pollice netis opus;
Quique per infernas horrendo murmure valles
Imperjuratae laberis amnis aquae;
Quasque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obſcuras ante ſedere fores;
Vos quoque, plebs Superûm, Fauni, Satyrique, Laresque,
Fluminaque, & Nymphae, Semideûmque genus.
Denique ab antiquo Divi veteresque novique,
In noſtrum cuncti tempus adeſte, Chao.
Carmina dum capiti maleſido dira canuntur,
Et peragunt partes ira dolorque ſuas:
Adnuite optatis omnes ex ordine noſtris;
Et pars ſit voti nulla caduca mei.
Quaeque precor, fiant: ut non mea dicta, ſed illa
Paſiphaes generi verba fuiſſe putet.
Quasque ego tranſiero poenas, patiatur & iſtas.
Plenius ingenio ſit miſer ille meo.
Neve minus valeant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoveantve Deos;
Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin;
Qui ſe ſcit factis has meruiſſe preces.
Nulla mora eſt in me: peragam rata vota ſacerdos.
Quisquis ades ſacris, ore favete, meis.
Quisquis ades ſacris, lugubria dicite verba;
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibusque malis, pedibusque occurrite laevis:
Et nigrae veſtes corpora veſtra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales ſumere vittas?
Jam ſtat, ut ipſe vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi eſt: votis mora triſtibus abſit.
Da jugulum cultris, hoſtia dira, meis,

Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
  Deneget afflatus ventus & aura ſuos.
Nec tibi Sol clarus, nec ſit tibi lucida Phoebe:
  Deſtituant oculos ſidera cuncta tuos.
Nec ſe Vulcanus, nec ſe tibi praebeat aër.
  Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exſul, inops erres, alienaque limina luſtres:
  Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet aegra dolore:
  Noxque die gravior ſit tibi, nocte dies.
Sisque miſer ſemper; nec ſis miſerabilis ulli.
  Gaudeat adverſis femina virque tuis.
Accedat lacrimis odium, dignusque putere,
  Qui mala, cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque, quod eſt rarum, ſolito defecta favore
  Aerumnae facies invidioſa tuae.
Cauſſaque non deſit, deſit tibi copia mortis.
  Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciatos ſpiritus artus
  Deſerat; & longâ torqueat ante morâ.
Evenient. dedit ipſe mihi modo ſigna futuri
  Phoebus: & à laevâ moeſta volavit avis.
Certè ego, quae voveo, Superos motura putabo:
  Speque tuae mortis, perfide, ſemper alar.
[Finiet illa dies, quae te mihi ſubtrahet olim:
  Finiet illa dies, quae mihi tarda venit]
Et prius hanc animam, nimium tibi ſaepe petitam,
  Auferet illa dies, quae mihi ſera venit:
Quam dolor hic umquam ſpatio evaneſcere poſſit:
  Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt jaculis dum Thraces, Iäzyges arcu,
  Dum tepidus Ganges, frigidus Iſter erit;
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
  Dum Tiberis flavas Tuſcus habebit aquas;
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;
  Saeva ſed in manes manibus arma dabit.
Tum quoque, cum vacuas fuero dilapſus in auras,
  Exanimis mores oderit umbra tuos.

Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum:
Inſequar & vultus oſſea larva tuos.
Sive ego, quod nolim, longis conſumtus ab annis:
Sive manu factâ morte ſolutus ero:
Sive per immenſas jactabor naufragus undas;
Noſtraque longinquus viſcera piſcis edet:
Sive peregrinae carpent mea membra volucres;
Sive meo tinguent ſanguine roſtra lupi:
Sive aliquis dignatus erit ſupponere terrae,
Aut dare plebeio corpus inane rogo.
Quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
Excutiam ſomnos, viſus adeſſe, tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculosque volabo;
Et querar, & nullâ ſede quietus eris.
Verbera torta dabunt ſonitum; nexaeque colubris
Conſcia fumabunt ſemper ad ora faces.
His vivus furiis agitabere: mortuus îsdem.
Et brevior poenâ vita futura tuâ eſt.
Nec tibi contingent funus lacrimaeque tuorum.
Indeploratum projiciere caput.
Carnificisque manu, populo plaudente, trahêris;
Infixusque tuis oſſibus uncus erit.
Ipſae te fugient, quae carpunt omnia, flammae:
Reſpuet inviſum juſta cadaver humus.
Unguibus & roſtro tardus trahet ilia vultur:
Et ſcindent avidae perfida corda canes.
Deque tuo fiet (licet hac ſis laude ſuperbus)
Inſatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elyſiis diverſa fugabere campis;
Quasque tenent ſedes noxia turba, coles.
Siſyphus eſt illic ſaxum volvensque petensque;
Quique agitur rapidae vinctus ab orbe rotae:
Quaeque gerunt humeris perituras Belides undas,
Exulis Aegypti, turba cruenta, nurus.
Poma pater Pelopis praeſentia quaerit, & idem
Semper eget, liquidis ſemper abundat aquis;

Juge-

Jugeribusque novem qui ſummus diſtat ab imo,
  Viſceraque adſiduae debita praebet avi.
Hîc tibi de Furiis ſcindet latus una flagello,
  Ut ſceleris numeros confiteare tui:
Altera Tartareis ſectos dabit anguibus artus:
  Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
  Aeacus in poenas ingenioſus erit.
In te tranſcribet veterum tormenta reorum:
  Manibus antiquis cauſſa quietis eris.
Siſyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis:
  Verſabunt celeres nunc nova membra rotae.
Hic erit, & ramos fruſtra qui captet & undas:
  Hic inconſumto viſcere paſcet avem.
Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus:
  Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam; frondes ut ſi quis ab Idâ,
  Aut ſummam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Siculâ naſcantur in Hyblâ,
  Quotve ferat, dicam, terra Ciliſſa crocos.
Nec cum triſtis hiems Aquilonis inhorruit alis,
  Quàm multâ fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce meâ poſſint tua cuncta referri;
  Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi vae miſero venient taleſque ruinae,
  Ut cogi in lacrimas me quoque poſſe putem.
Illae me lacrimae facient ſine fine beatum:
  Dulcior hic riſu tum mihi fletus erit.
Natus es infelix; (ita Dî voluere) nec ulla
  Commoda naſcenti ſtella, levisve, fuit.
Non Venus adfulſit, non illâ Juppiter horâ:
  Lunave non apto Solve fuere loco.
Nec ſatis utiliter poſitos tibi praebuit ignes,
  Quem peperit magno lucida Maja Jovi.
Te fera, nec quidquam placidum ſpondentia, Martis
  Sidera preſſerunt, falciferique ſenis.
Lux quoque natalis (ne quid, niſi triſte, videres)
  Turpis, & inductis nubibus atra fuit.

Haec eſt, in Faſtis cui dat gravis Allia nomen;
  Quaeque dies Ibin, publica damna, tulit.
Qui ſimul, impurâ matris prolapſus ab alvo,
  Cinyphiam foedo corpore preſſit humum;
Sedit in adverſo nocturnus culmine bubo,
  Funereoque graves edidit ore ſonos.
Protinus Eumenides lavere paluſtribus ulvis,
  Quâ cava de Stygiis fluxerat unda vadis;
Pectoraque unxerunt Erebeae felle colubrae:
  Terque cruentatas increpuere manus:
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
  Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde ſuae rabiem nutricis alumnus;
  Latrat & in toto verba canina foro.
Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
  A male deſerto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nudâ tellure jaceret,
  Molle ſuper ſilices impoſuere caput.
Jamque receſſurae viridi de ſtipite factas
  Admôrunt oculis usque ſub ora faces.
Flebat, ut eſt infans fumis contactus amaris;
  De tribus eſt cum ſic una locuta Soror:
Tempus in immenſum lacrimas tibi vovimus iſtas,
  Quae ſemper cauſsâ ſufficiente cadant.
Dixerat. at Clotho juſſit promiſſa valere:
  Nevit & infectâ ſtamina pulla manu.
Et ne longa ſuae praeſagia diceret horae;
  Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego ſum vates. ex me tua vulnera diſces.
  Dî modo dent vires in mea verba ſuas.
Carminibusque meis accedant pondera rerum,
  Quae rata per luctus experiare tuos.
Neve ſine exemplis aevi cruciere prioris;
  Sint tua Trojanis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Paeantius Herculis heres,
  Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervae,
  Armatusque tulit vulnus, inermis opem.

Qui-

Quique ab equo praeceps in Aleïa decidit arva;
 Exitio facies cui ſua pene fuit.
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque miniſtro
 Praetentes baculo, luminis orbus, iter.
Nec plus adſpicias, quam quem ſua filia rexit;
 Expertus ſcelus eſt cujus uterque parens.
Qualis erat, poſtquam eſt judex de lite jocoſâ
 Sumtus, Apollineâ clarus in arte ſenex.
Qualis & ille fuit, quo praecipiente columba
 Eſt data Palladiae praevia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos male viderat aurum:
 Inferias nato quos dedit orba parens.
Paſtor ut Aetnaeus, cui caſus ante futuros
 Telemus Eurymides vaticinatus erat.
Ut duo Phinidae, quibus idem lumen ademit,
 Qui dedit: ut Thamyrae, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra ſecet; Saturnus ut illas
 Subſecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi ſit melior tumidis Neptunus in undis,
 Quam cui ſunt ſubitae frater & uxor aves.
Sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
 Membra ratis Semeles eſt miſerata ſoror.
Vel tua, ne poenae genus hoc cognoverit unus,
 Viſcera diverſis ſciſſa ferantur equis.
Vel quae, qui redimi Romano turpe putavit,
 A duce Puniceo pertulit, ipſe feras.
Nec tibi ſubſidio ſit praeſens numen: ut illi,
 Cui nihil Hercei profuit ara Jovis.
Utque dedit ſaltus è ſummo Theſſalus Oſſâ;
 Tu quoque ſaxoſo praecipitere jugo.
Aut velut Euryali, qui ſceptrum cepit ab illo,
 Sint artus avidis anguibus eſca tui.
Vel tua maturet, ſicut Minoïa fata,
 Per caput infuſae fervidus humor aquae:
Utque patum miti, ſed non impune, Prometheus,
 Aërias volucres ſanguine fixus alas.
Ac, velut Etracides magno ter ab Hercule quintus,
 Caeſus in immenſum projiciare fretum.

Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
  Oderit, & ſaevo vulneret enſe puer.
Nec tibi fida magis miſceri pocula poſſint,
  Quam qui cornigero de Jove natus erat.
More vel intereas capti ſuſpenſus Achaei,
  Qui miſer auriferâ teſte pependit aquâ.
Aut ut Achillidae cognato nomine clarum
  Opprimat hoſtili tegula jacta manu.
Nec tua quam Pyrrhi, felicius oſſa quieſcant;
  Sparſa per Ambracias quae jacuere vias.
Nataque ut Aeacidae, jaculis moriaris adactis:
  Non licet hoc Cereri diſſimulare nefas.
Utque nepos dicti noſtro modo carmine regis
  Cantharidum ſuccos dante parente bibas.
Aut pia te caeſo dicatur adultera: ſicut,
  Quâ cecidit Leucon vindice, dicta pia eſt.
Inque pyram tecum cariſſima pignora mittas;
  Quam finem vitae Sardanapalus habet.
Utque Jovis Libyci templum violare parantes,
  Acta Noto vultus condat arena tuos.
Utque necatorum Darëi fraude ſecundi,
  Sic tua ſubſidens devoret ora cinis.
Aut, ut oliviferâ quondam Sicyone fugato,
  Sit frigus mortis cauſſa fameſque tuae.
Aut, ut Atarnites, inſutus pelle juvenci
  Turpiter ad dominum praeda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheraei:
  Qui datus eſt leto conjugis enſe ſuae.
Quoſque putas fidos, ut Lariſſaeus Aleuas,
  Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon, ſub quo cruciata eſt Piſa tyranno,
  Vivus in occultas praecipiteris aquas.
Quaeque in Adimantum, Phliaſia regna tenentem
  Ab Jove venerunt, te quoque tela petant.
Aut ut Amaſtriacis quondam Lenaeus ab oris
  Nudus Achilleâ deſtituaris humo.
Utque vel Eurydamas ter circum buſta Thraſylli
  Eſt Lariſſaeis raptus ab hoſte rotis.

Vel

Ut qui velocem fruſtra periere puellam;
Dum capta eſt pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta novi formam celantia monſtri
Intrarunt caecae non redeunda domûs.
Ut quorum Aeacides miſit violentus in altos
Corpora cum ſenis altera ſena rogos.
Ut quos, obſcuri luſos ambagibus oris,
Legimus infandae Sphinga dediſſe neci.
Ut qui Biſtoniae templo cecidere Minervae:
Propter quod facies nunc quoque tecta Deae eſt.
Ut qui Threïcii quondam praeſepia regis
Fecerunt dapibus ſanguinolenta ſuis.
Therodamanteos ut qui pavere leones:
Quique Thoanteae Taurica ſacra deae.
Ut quos Scylla vorax, Scyllaeque adverſa Charybdis,
Dulichiae pavidos eripuere rati:
Ut quos demiſit vaſtam Polyphemus in alvum:
Ut Laeſtrygonias qui ſubiere domos.
Ut quos dux Poenus merſit putealibus undis,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulae periere procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Ut jacet Aönio luctator ab hoſpite fuſus,
Qui (mirum) victor, cum cecidiſſet, erat.
Ut quos Antaei fortes preſſere lacerti;
Quoſque ferae morti Lemnia turba dedit.
Ut qui poſt longum ſacri monſtrator iniqui
Elicuit pluvias victima caeſus aquas.
Frater ut Antaei, quo ſanguine debuit, aras
Tinxit; & exemplis occidit ipſe ſuis.
Ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viſcere pavit equos.
Ut duo diverſis ſub eodem vindice caeſi
Temporibus Neſſus, Dexamenique gener.
Ut pronepos, Saturne, tuus: quem reddere vitam
Urbe Coronides vidit ab ipſe ſuâ.
Ut Sinis, & Sciron, & de Polypemone natus,
Quique homo parte ſui, parte juvencus erat.

Quique trabes preſſas ab humo mittebat in auras,
   Aequoris adſpiciens hujus & hujus aquas.
Quaeque Ceres vidit laeto pereuntia vultu
   Corpora Theſeâ Cercyonea manu.
Haec tibi, quem meritis precibus mea devovet ira,
   Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achaemenides Siculâ deſertus in Aetnâ,
   Troïca cum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
   Quique tenent pontem, quae tibi pejor erit.
Filius & Cereris fruſtra tibi ſemper ametur;
   Deſtituatque tuas usque petitus opes.
Utque per alternos undâ labente recurſus
   Subtrahitur preſſo mollis arena pedi;
Sic tua neſcio quo ſemper fortuna liqueſcat:
   Lapſaque per medias effluat usque manus.
Utque pater ſolitae varias mutare figuras
   Plenus inexſtinctâ deficiare fame.
Nec dapis humanae ſubeant faſtidia: quâque
   Parte potes, Tydeus temporis hujus eris.
Atque aliquid facias, à veſpere rurſus ad ortus
   Cur exſternati Solis agantur equi.
Foeda Lycaoniae repetes convivia menſae,
   Tentabisque cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis poſito tentet vim numinis opto:
   Tantalides tu ſis, Tereïdesque puer.
Et tua ſic latos ſpargantur membra per agros;
   Tamquam quae patrias detinuere vias.
Aere Perilleo veros imitere juvencos,
   Ad formam tauri conveniente ſono.
Utve ferox Phalaris, linguâ prius enſe reſectâ,
   More bovis, Paphio clauſus in aere gemas.
Dumque redire voles aevi melioris in annos,
   Ut vetus Admeti decipiare ſocer.
Atque eques in medii mergare voragine coeni,
   Dummodo ſint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
   Sidoniâ jactis Graja per arva manu.

Et quae Penthîdes fecit, fraterque Meduſae,
  Eveniant capiti vota ſiniſtra tuo.
Et quibus exiguo volucris devota libello eſt,
  Corpora projectâ quae ſua purgat aquâ.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tuliſſe,
  Cujus ab inferiis culter abeſſe ſolet.
Attonitusque ſeces, ut quos Cybeleïa mater
  Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro fias nec femina, nec vir, ut Attys;
  Et quatias molli tympana rauca manu.
Inque pecus ſubitò Magnae vertare Parentis:
  Victor ut eſt celeri victaque verſa pede.
Solaque Limone poenam ne ſenſerit illam,
  Et tua dente fero viſcera carpat equus.
Aut, ut Caſſandreus, domino non mitior illo,
  Saucius ingeſtâ contumuleris humo.
Aut, ut Abantiades, aut ut Cygneïus heros,
  Clauſus in aequoreas praecipiteris aquas.
Victima vel Phoebo ſacras macteris ad aras,
  Quam tulit à ſaevo Theudotus hoſte necem.
Aut te devoveat certis Abdera diebus,
  Saxaque devotum grandine plura petant.
Aut Jovis infeſti telo feriare triſulco:
  Ut ſatus Hipponöo, Doſithoësque pater.
Ut ſoror Autonoës, ut cui matertera Maja eſt:
  Ut temere optatos qui male rexit equos.
Ut ferus Aeolides, ut ſanguine cretus eodem,
  Quo genita eſt, liquidis quae caret Arctos aquis.
Ut Macedo rapidis icta eſt cum conjuge flammis;
  Sic, precor, aetherei vindicis igne cadas.
Praedave ſis illis, quibus eſt Latonia Delos
  Ante diem rapto non adeunda Thaſo.
Quique verecundae ſpeculantem labra Dianae,
  Quique Crotopiaden diripuere Linon.
Neve venenato levius feriaris ab angue,
  Quam ſenis Oeagri Calliopesque nurus;
Quam puer Hypſipyles: quam qui cava primus acutâ
  Cuſpide ſuſpecti robora fixit equi.

q Neve

Neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
 Vimque feras vini, quo tulit ille modo.
Tamque cadas domitus, quam quisquis ad arma vocantem
 Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quam ferus ipſe ſuo periit mactatus in antro
 Proditus incluſae Cacus ab ore bovis.
Quam qui dona tulit Lernaeo tincta veneno,
 Euboïcasque ſuo ſanguine tinxit aquas.
Vel de praecipiti venias in Tartara ſaxo,
 Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Theſeae fallacia vela carinae
 Vidit: ut Iliacâ miſſus ab arce puer.
Ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi:
 Ut cui cauſſa necis ſerra reperta fuit.
Lydia ſe ſcopulis ut virgo miſit ab altis,
 Dixerat invito quae mala verba Deo.
Foeta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
 Sitque Phayllacae cauſſa leaena necis.
Quique Lycurgiden letavit & arbore natum,
 Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
Isque vel exanimis faciat tibi vulnus: ut illi,
 Ora ſuperfixi quem cecidere ſuis.
Sive idem ſimili pinus quem morte peregit:
 Phryx & venator ſis Berecyntiades.
Si tua contigerit Minôas puppis arenas;
 Te Corcyraeum Creſſia turba putet.
Lapſuramque domum ſubeas; ut ſanguis Alevae:
 Stella Leoprepidae cum fuit aequa viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine merſus
 Nomina des rapidae, vel Tiberinus, aquae.
Aſtacidaeque modo deciſa cadavere trunco,
 Digna feris, homini ſit caput eſca tuum.
Quodque ferunt Brotean feciſſe cupidine mortis,
 Des tua ſuccenſae membra cremanda pyrae.
Incluſusque necem caveâ patiaris, ut ille
 Non profecturae conditor hiſtoriae.
Utque repertori nocuit pugnacis Iämbi,
 Sic ſit in exitium lingua proterva tuum.

Ut-

Utque parum ſtabili qui carmine laeſit Athenas,
  Inviſus pereas, deficiente cibo.
Utve lyrae vates fertur periiſſe ſeverae;
  Cauſſa ſit exitii dextera laeſa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Oreſtae;
  Tu quoque de morſu virus habente cadas.
Sit tibi conjugii nox prima noviſſima vitae,
  Eupolis hoc periit, & nova nupta, modo.
Utque cothurnatum cecidiſſe Lycophrona narrant;
  Haereat in fibris fixa ſagitta tuis.
Aut lacer in ſilvis manibus ſpargare tuorum:
  Sparſus ut eſt Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis:
  Ut tracta eſt conjux imperioſa Lyci.
Quodque ſuae paſſa eſt pellex invita ſorori,
  Excidat ante pedes lingua reſecta tuos.
Conditor ut tardae, blaeſus cognomine, Cyrrhae,
  Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achaeo,
  Noxia luminibus ſpicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viſcera ſaxis:
  Ut cui Pyrrha ſui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyeſtae;
  Inque tui caeſus viſcera patris eas.
Trunca geras ſaevo mutilatis partibus enſe,
  Qualia Mimnerni membra fuiſſe ferunt.
Utve Syracoſio praeſtrictâ fauce poëtae,
  Sic animae laqueo ſit via clauſa tuae.
Nudave dereptâ pateant tua viſcera pelle;
  Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.
Saxificae videas infelix ora Meduſae,
  Cephenum multos quae dedit una neci.
Potniadum morſus ſubeas, ut Glaucus, equarum:
  Inque maris ſalias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
  Praefocent animae Gnoſia mella viam.
Sollicitoque bibas, Anyti doctiſſimus olim
  Imperturbato quod bibit ore reus.

Nec tibi, ſiquid amas, felicius Haemone cedat:
Utque ſuâ Macareus, ſic potiare tuâ.
Vel videas, quod jam, cum flammae cuncta tenerent,
Hectoreus patriâ vidit ab arce puer.
Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus;
Per facinus ſoror eſt cui ſua facta parens.
Oſſibus inque tuis teli genus haereat illud,
Traditur Icarii quo cecidiſſe gener.
Utque loquax in equo eſt eliſus guttur acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pilâ minuaris in altâ,
Ictaque pro ſolidis frugibus oſſa ſonent.
Utque patrem Pſamathes, condat te Phoebus in ima
Tartara; quod natae fecerat ille ſuae.
Inque tuos ea peſtis eat, quam dextra Choroebi
Vicit, opem miſeris Argolicisque tulit.
Utque nepos Aethrae, Veneris periturus ob iram,
Exſul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hoſpes alumnum;
Perdat ob exiguas te tuus hoſpes opes.
Utve ferunt fratres ſex cum Damaſichthone caeſos;
Intereat tecum ſic genus omne tuum.
Addidit ut fidicen miſeris ſua funera natis;
Sic tibi ſint vitae taedia juſta tuae.
Utve ſoror Pelopis, ſaxo dureris oborto,
Et laeſus linguâ Battus ab ipſe ſuâ.
Aëra ſi miſſo vacuum jaculabere diſco;
Quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas.
Siqua per alternos pulſabitur unda lacertos,
Omnis Abydenâ ſit tibi pejor aqua.
Comicus ut liquidis periit, dum nabat, in undis;
Et tua ſic Stygius ſtrangulet ora liquor.
Aut ubi ventoſum ſuperâris naufragus aequor,
Contactâ pereas, ut Palinurus, humo.
Utque cothurnatum vatem, tutela Dianae,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut ut Trinacrius ſalias ſuper ora gigantis,
Plurima quâ flammas Sicanis Aetna vomit.

Diri-

Diripiantque tuos inſanis unguibus artus
Strymoniae matres, Orpheos eſſe ratae.
Natus ut Althaeae flammis abſentibus arſit,
Sic tuus ardeſcat ſtipitis igne rogus.
Ut nova Phaſiacâ compreſſa eſt nupta coronâ,
Utque pater nuptae, cumque parente domus.
Ut cruor Herculeos abiit diffuſus in artus;
Corpora peſtiferum ſic tua virus edat.
Quâ ſua Penthiden proles eſt ulta Lycurgum,
Haec maneat teli te quoque plaga novi.
Utque Milon, robur diducere fiſſile tentes;
Nec poſſis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis laedaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriae pia filia fecit,
Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Obſtructoque famem patiaris limine tecti,
Ut legem poenae cui dedit ipſa parens.
Illius exemplo violes ſimulacra Dianae,
Aulidis à portu qui leve vertit iter.
Naupliadaeve modo ficto pro crimine poenas
Morte luas; nec te non meruiſſe juvet.
Aethalion vita ſpoliavit ut Iſidis hoſpes,
Quem memor à ſacris nunc quoque pellit Iön.
Utque Melantheâ tenebris à caede latentem
Prodidit officio luminis orba parens;
Sic tua conjectis fodiantur pectora telis;
Sic, precor, auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles;
Acta Phrygi timido; nox tibi talis eat.
Nec tu, quam Rheſus, ſomno meliore fruaris;
Quam comites Rheſo tum necis, ante viae:
Ut quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides, Hyrtacidaeque comes.
Clinadaeve modo circumdatus ignibus atris
Membra feras Stygiae ſemicremata rati.
Utve Remo muros auſo tranſire recentes,
Noxia ſint capiti ruſtica tela tuo.

Denique, Sarmaticas inter Geticasque ſagittas,
His, precor, ut vivas & moriare locis.
Haec tibi tantiſper ſubito ſint miſſa libello;
Immemores ne nos eſſe querare tui.
Pauca quidem, fateor; ſed Dî dent plura rogatis,
Multiplicentque ſuo vota favore mea.
Poſtmodo plura leges; & nomen habentia verum:
Et pede quo debent acria bella geri.

FRAGMENTA
P. OVIDII NASONIS
EX MEDEA.

Q*uintil. lib.* VIII. *cap.* V. Nam cum ſit rectum, nocere facile eſt, prodeſſe difficile, vehementius apud Ovidium Medea dicit,

Servare potui. perdere an poſſim rogas?

Item,

Feror huc illuc, ut plena Deo.

Sen. Suaſor. III.

EX EPIGRAMMATIS.

Cur ego non dicam, Furia, te furiam?

Fab.

Item,

Ride, ſi ſapis, ô puella, ride.
Pelignus, puto, dixerat Poëta.

Mart. lib. II. Epig. XLI.

Item,

Larte ferox caeſo Coſſus opima tulit.

Priſc. lib. V.

EX PHAENOMENIS.

Tot numero, talique Deus ſimulacra figurâ
Impoſuit coelo: perque atras ſparſa tenebras
Clara pruinoſae juſſit dare lumina nocti.

Lactant. lib. II. De Orig. Err. cap. V.

Pleiades ante genu ſeptem radiare feruntur;
Sex tantum apparent: ſub opacâ ſeptima nube eſt.

Probus in Georgica Virgilii, in cujus vulgatis libris hi verſus depravatiſſimi leguntur.

In Priapejis quaedam Ovidii (v. Bart. ad Stat. I. Theb. 229.) extare, eruditi arbitrantur. Ex illo certe, cujus initium, *Obſcure poteram tibi dicere*, Seneca Pater lib. I. Controverſ. II. hunc verſum adducit,

Dum

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Servius in IV. *Georg. ubi agit de Eurydice*, *citat ex Ovidio*, Bis rapitur, vixitque ſemel. *quod in auctore noſtro nunc nusquam comparet.*

Scholiaſtes vetus Horatii ad lib. II. *od.* V. Gyges nomen pueri ex inſulâ Cnido Veneri ſacrâ. hujus autem pueri pulcritudinem laudat etiam Ovidius. *Atqui in iis, quae extant, laudat nullibi.*

Quintilianus lib. XII. *cap.* X. Sed evaneſcunt haec atque emoriuntur comparatione meliorum. ut lana tincta fuco citra purpuram placet. at ſi contuleris etiam lacernae, conſpectu melioris obruatur, ut Ovidius ait. *Quae nullo negotio in metrum redacta Jambum tragicum efficient & duos hendecaſyllabos*,

Ut lana tincta purpuram citra placet,
At ſi contuleris eam lacernae,
Conſpectu melioris obruatur.

In Notis enim ad Epiſt. VII. *communem eſſe ultimam in* contuleris, dederis, credideris, *& ſimilibus ſyllabam monemus.*

Seneca Controverſ. X. *Ex Declamatione Ovidii quaedam haec producit.* Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, ut uxori virum, & viro uxorem diligere concedas. Neceſſe eſt deinde, jurare permittas, ſi amare permiſeris. Quod habuiſſe nos jusjurandum putas? Tu nobis religioſum nomen fuiſti. Si mentiremur, illa ſibi iratum patrem invocavit, ego ſocerum. Parce pater, parce ſocer: non pejeravimus. Ecce objurgator noſter, quàm effraenato amore fertur. quanquam eſſe filiam preceris. carum quidem, quod illum ab indulgentiâ ſuâ avocet. Dî boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, & abdicat. dolet periclitatam eſſe, & ab eo abducit, ſine quo negat ſe poſſe vivere: quaeritur periculum ejus, qua poene caruit hic qui amare caute jubet. Facilius in amore finem impetres, quam modum. tum hos ponis terminos, ut nihil faciant, niſi conſiderate, nihil promittant, niſi ut jus facturi; omnia verba ratione & fide ponderent. Senes ſic amant. Pauca noſti, pater, crimina,

crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus; & fortaſſe, quod non putas, peieravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes jurent? ſi vis credere, nec ad Deos pertinet. Non eſt quod tibi placeas, uxor, tanquam prima peccaveris. periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro! illas tamen omnis aetas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, ſocer, felicitatem tuam. magnum tibi quàm parvo conſtat exemplum! in reliquum diligentiores facti ſumus: errorem noſtrum confitemur: exciderat jurantibus: eſſe tertium qui magis amaret: ſic, Dî, ſit ſemper. Perſevera, ſocer, recipe filiam: ego, qui peccavi, poenâ dignus ſum. quare uxore necatâ, ſocero cauſa ſim orbitatis? Diſcedam è civitate: fugiam: exulabo: utcunque potero, deſiderium miſerâ & crudeli patientiâ perferam. Morerer, ſi ſolus moriturus eſſem.

In codice poematiorum veterum longe antiquiſſimo, quem apud V. C. Petrum Scriverium vidi, Ovidio hoc epigramma ineditum adſcribebatur,

Jam nitidum liquidis Phoebus jubar intulit undis;
Emeritam renovans Tethyos amne facem.
Aſtra ſubit niveis Phoebe ſubvecta juvencis,
Mitis & aethereo labitur axe ſopor.
Alludunt teneri tremulis cum matribus agni,
Lacteolasque animas lacteus humor alit.

In eodem codice Argumenta librorum Virgilianorum noſtro etiam adſcribebantur, ut & in multis aliis exemplaribus vetuſtis, quae vidi. Sed perperam. Denique in antiquo libro Georgii Fabricii, hoc epigramma de Lucretia Naſonis nomen oſtentabat,

Cum foderet ferro caſtum Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederetur, ait;
Procedant teſtes me non placuiſſe tyranno,
Ante virum ſanguis, ſpiritus ante Deos.

Sed jam ſatis. Nam illas ineptiſſimorum hominum de Pulice, Philomela, & his ſimiles nugas quis Ovidio adſcribi patienter aut aequo animo ferat? Carmen etiam Panegyricum ad Piſonem ad alia jam caſtra jure optimo tranſivit.

LECTO-

LECTORI S.

Quamquam omni ſtudio operam dedimus ut quam emendatiſſima prodiret editio, non tamen librariorum aberrationes ita plane corrigere potuimus, ut non aliquae ſupertuerint. Saepius vero circa diſtinctiones lapſae ſunt operarum manus, quas facile unusquisque per ſe adſcribet. Quae vero ſenſum turbant, has mendas adnotare viſum eſt; ſi plura occurrent, aequâ mente feras, & corrigas.

TOMO I.

Epiſt. II. verſ. 56. *erat.* lege *eras.* IX. 51. *Theutrantia.* lege *Teuthrantia.* I. 7. *eſt.* lege *es* X. 48. *ob.* lege *ab.* XVII. 155. *ira.* lege *ita.* XVIII. 125. *natisve.* lege *navisve.* XXI. 105. *Cydippe.* lege *Cydippen* lib. I. Art. 507. *jubet.* lege *jube.* lib. II. 650. *commutat.* lege *concutiat.* lib. III. 323. *ſaxo.* lege *ſaxa.* Remed. 034. *adhinuit.* lege *adhinnit.* 713. *artem.* lege *artes.*

TOMO II.

lib. II. Metam. v. 342. *Theutranteïisque.* lege *Teuthranteïisque* 861. *verginea.* lege *virginea.* lib v. 544. *Phlegetontide.* lege *Phlegethontide.* lib. VII. 726. *Erechthida.* lege *Erechtida.* lib. VIII. 370. *firendensque.* lege *frendensque.* lib. XII. 198. *Atque.* lege *Utque.* lib. lib. XIII. 890. *pargatur.* lege *purgatur.* lib. XV. 155. *ſalſique.* lege *falſique.*

TOMO III.

Kalendar. pag. 12. 28. *templo.* lege *templum.* lib. I. Faſt. 182. *illa.* lege *ulla.* lib. II. 18. *Tibris.* lege *Thybris.* lib. III. 77. *ſit.* lege *ſit.* lib. IV. 229. *Sagaride.* lege *Sagaritide.* lib. II. Triſt. 155. *Ser.* lege *Per.* lib. III. Eleg. II. 22. *Orbe.* lege *Urbe.*

FINIS.

VA1
1504482

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

10

Digitized by Google